

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ VE 1999 SONRASI
YUNANİSTAN'IN TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİNE
BAKIŞI: THESSALY ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda ÇANKAYA

**Enstitü Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Tuncay KARDAŞ

HAZİRAN - 2011

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ VE 1999 SONRASI
YUNANİSTAN'IN TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİNE
BAKIŞI: THESSALY ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Seda ÇANKAYA

Enstitü Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler

Bu tez 04/07/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Tuncay KARDAS

Juri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. Serdar GÜLENER

Juri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Doç. Dr. Giray Savnur BOZKURT

Juri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Seda ÇANKAYA

04.07.2011

ÖNSÖZ

Türkiye'nin AB üyeliği AB'nin karşı karşıya olduğu en ihtilafli konulardan biridir. AB üyesi ülkelerin hükümetleri ve vatandaşları, Türkiye'nin birliğe üyeliği konusundaki görüşlerinde büyük oranda bölünmüşlük sergilemektedirler. Bu anlamda hem AB üyesi olan hem de Türkiye ile uzun tarihi geçmişi ve coğrafi bağlılığı bulunan Yunanistan'ın özellikle 1999 yılında başlayan yumuşama sonrası Türkiye'nin birliğe üyeliği konusundaki görüşleri araştırmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Yunanistan'ın Türkiye'nin birliğe üyeliği bakışını anlayabilmek, Türkiye ve Yunanistan'ın tarihi geçmişi ve iki ülke arasındaki meseleleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir. Konunun çokluğu ve yaşanan hızlı gelişmeler, 1999 yılının ikinci yarısında başlayan yumuşamanın açıklığa kavuşturulma düşüncesinden hareket edilerek, tarihsel boyutlarıyla birlikte konuların etraflıca araştırılması gündeme gelmiş ve bu konuda Yunanistan da yapılan anket çalışmasıyla öğrencilerin algısına başvurulmuştur.

Bu bağlamda çalışmanın hazırlanması sırasında, tarafıma yol göstererek, konuya çeşitli açılardan yaklaşmamı sağlayan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Tuncay Kardaş'a, bilgi birikimi ve tecrübelerinden yararlandığım Yrd. Doç. Dr. Sibel Akgün'e, Yunanistan'da anket çalışmasının uygulanması sırasında yardımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Dimitrios Palaiothodoros'a, Yunanca kaynakları temin eden ve anket çalışmasının Yunanca diline çevrilmesinde yardımcı olan Baran Öztürk ve Semih İsmail'e, anket çalışmasının analiz edilmesinde katkılarından dolayı Arş. Gör. Işıl Yeter'e, çalışmamı okuyarak yapıcı eleştirilerini eksik etmeyen Sefa Mutlu Koca, Arş. Gör. Rıdvan Kalaycı ve Selim Dursun'a şükranlarımı sunarım. Öte yandan bugüne gelmemde büyük emeği olan ve manevi desteğini eksik etmeyen aileme minnettarlığımı ifade etmek isterim.

Seda ÇANKAYA

04.07.2011

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	vii
SUMMARY	ix

GİRİŞ.....	1
------------	---

BÖLÜM 1: TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNDE TARİHSEL SÜREÇ	5
---	----------

1.1. Geçmişten Günümüze Türk-Yunan İlişkileri.....	5
1.1.1. Yunanistan'ın Bağımsızlığına Kadar İlişkiler.....	5
1.1.2. Megali İdea Çerçevesinde 1930 Yılına Kadar Yaşanan Gelişmeler	7
1.1.3. Atatürk ve Venizelos'la Başlayan Yumuşama Dönemi (1930-1960)	11
1.1.4. 1939-1947 Yılların Arasında Yaşanan Gelişmeler.....	16
1.1.5. Soğuk Savaş Döneminde İlişkiler	16
1.1.5.1. Ortak Tehdit Algılaması ve Truman Doktrini.....	16
1.1.5.2. NATO Üyeliği	18
1.1.6. Soğuk Savaş Sonrası Dönem ve Türkiye ile İlişkiler	21
1.2. İki Ülke Arasındaki Uyuşmazlıklar	23
1.2.1. Azınlıklar Sorunu	23
1.2.2. Kıbrıs Sorunu	26
1.2.3. Ege Deniz'ine İlişkin Sorunlar	33
1.2.3.1. Karasuları	33
1.2.3.2. Kıta Sahaneliği.....	35
1.2.3.3. Adaların Silahsızlandırılması	38
1.2.4. FIR Hattı.....	40
1.2.5. Yunanistan'ın Türkiye Aleyhinde Faaliyet Gösteren Terör Örgütüne Verdiği Destek	41

BÖLÜM 2: TÜRKİYE VE YUNANİSTAN'IN AVRUPA BİRLİĞİ SÜREÇLERİ	43
---	-----------

2.1. Türkiye'nin AB Süreci.....	43
2.1.1. Gümrük Birliği ve AB-Türkiye Ortaklık İlişkisi.....	45
2.1.2. Lüksemburg Zirvesi	46

2.1.3. Helsinki Zirvesi	47
2.1.4. Helsinki Sonrası Dönem.....	48
2.2. Yunanistan'ın AB Süreci	50
2.3. Türk-Yunan İlişkilerinde AB Faktörü.....	55
BÖLÜM 3: 1999 SONRASI İKİ ÜLKE İLİŞKİLERİNDEKİ YUMUŞAMA DÖNEMİ VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER	58
3.1. Ağustos ve Eylül Depremleriyle Başlayan Yumuşama	58
3.1.1. Deprem Öncesi Yaşanan Gelişmeler.....	58
3.1.1.1. Madrid Zirvesi (8-9 Temmuz 1997) ve Sonrasında Yaşanan Gelişmeler....	60
3.1.1.2. Öcalan'ın Yakalanması ve İlişkilere Etkisi.....	62
3.2. Deprem Diplomasisi	64
3.3. Deprem Sonrası Yaşanan Gelişmeler	68
3.4. Türk-Yunan İlişkilerinde Yumuşamaya Ortam Hazırlayan Nedenler	70
3.4.1. Siyasi Nedenler	70
3.4.2. Ekonomik Nedenler.....	72
3.4.3. Toplumsal Nedenler	74
3.4.4. Yunanistan'ın Avrupa Birliği'nden Türkiye'ye Karşı Elde Ettiği Diplomatik Kazanımlar.....	76
BÖLÜM 4: TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNİ ETKİLEYEN TEMEL FAKTÖRLER VE UYGULAMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	80
4.1. Temel Faktörler.....	80
4.1.2. Tarihsel Nedenler	80
4.1.3. Karşılıklı Algılamalar.....	82
4.1.4. Ulusal Yönetimlerin Algılamaları ve Politikaları	84
4.1.5. Üçüncü Aktörlerin Etkisi	86
4.2. Yunanistan-Türkiye İlişkileri ve Yunanistan'ın Türkiye'nin AB Üyeliğine Bakışının Ölçülmesine Yönelik Alan Araştırması	89
4.2.1. Alan Araştırması ve Değerlendirilmesi.....	90
4.2.1.1. Ankete Katılan Kişiler İle İlgili Değerlendirme.....	90
4.2.1.2. Araştırmanın Tanımı	91
4.2.1.3. Araştırmanın Amaçları.....	91
4.2.1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	91
4.2.1.5. Araştırmanın Yöntem ve Modeli	92

4.2.1.6. Anket Çalışmasının Genel Özellikleri	92
4.2.2. Araştırmanın Bulgularının Değerlendirilmesi	93
4.2.2.1. Türk-Yunan İlişkilerine Yönelik Algılamalar	93
4.2.1.2. İlişkileri Etkileyen Faktörlere Yönelik Algılamalar	101
4.2.1.3. Sorunlara Yönelik Algılamalar	103
4.2.1.4. Yunanistan'ın AB'ye Yönelik Algılamaları	106
4.2.1.5. Yunanistan'ın Türkiye'nin AB Üyeliğine Yönelik Algılamaları.....	109
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	116
KAYNAKÇA.....	124
EKLER.....	140
ÖZGEÇMİŞ.....	145

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AT	: Avrupa Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
BMDHS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
EOKA	: Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Örgütü -Etniki Organosis Kiprion Agoniston
EURO	: Avrupa Parası
FIR	: Uçuş Bilgi Bölgesi
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
ICAO	: Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü
KEİ	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
PASOK	: Panhelenik Sosyalist Hareket
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
TPAO	: Türk Petrol Anonim Ortaklığı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Ankete katılanların kişisel özellikleri

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1.** 1999 sonrasında Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan yumuşamanın nedeni, iki ülkede farklı zamanlarda meydana gelen depremlerdir. 94
- Şekil 2.** Türkiye Başbakanı, bakanlar ve bir grup iş adamı tarafından 14-15 Mayıs 2010'da gerçekleştirilen Atina ziyareti, ilişkiler için olumlu bir adımdır. 95
- Şekil 3.** İki ülke arasında karşılıklı güvenin sağlanması için silahlanmanın karşılıklı olarak azaltılmasını uygun buluyorum..... 96
- Şekil 4.** Türkiye ile Yunanistan arasında vizelerin kaldırılmasına olumlu buluyorum. . 97
- Şekil 5.** Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı politikaları başarılıdır. 98
- Şekil 6.** Türkiye'yi, Yunanistan'ın yanında dost ülke olarak görüyorum..... 99
- Şekil 7.** Türk-Yunan ilişkilerinin önümüzdeki yıllarda daha da gelişeceğine inanıyorum. 100
- Şekil 8.** Türkiye ve Yunanistan arasındaki uyuşmazlık konuları üzerinde süren iletişimsizlik ve çözümsüzlük iki ülke arasında güvensizliğe neden olmaktadır 101
- Şekil 9.** Türk-Yunan ilişkilerini etkileyen en önemli faktörlerden biri tarihi birikimdir. 102
- Şekil 10.** Türk-Yunan ilişkilerini etkileyen en önemli faktörlerden biri üçüncü aktörlerdir. (AB, İngiltere, Amerika vb.) 102
- Şekil 11.** Türk-Yunan ilişkilerindeki en önemli sorun Kıbrıs Sorunu'dur. 103
- Şekil 12.** Türk-Yunan ilişkilerindeki en önemli sorun Azınlıklar sorunudur. 104
- Şekil 13.** Türk-Yunan ilişkilerinde en önemli sorun Ege denizine ilişkin sorunlardır. 105
- Şekil 14.** Sorunlara yönelik atılan adımları, çözüme girişimlerini yeterli buluyorum.... 106
- Şekil 15.** AB' ye ve kurumlarına güveniyorum. 106
- Şekil 16.** AB'nin, yeni üyeleri de birliğe katarak genişlemesinden yanayım..... 107

Şekil 17. Yunanistan AB'ye üye olması sayesinde kendisini güvende hissetmektedir.	108
Şekil 18. AB sizin için ne ifade etmektedir?.....	108
Şekil 19. Türkiye'nin AB üyesi olabileceğini düşünmüyorum.	110
Şekil 20. AB'nin, Türkiye'nin üyeliğine çekinceli yaklaşmasının sebebi Müslüman olmasından kaynaklanmaktadır.	111
Şekil 21. AB'nin Türkiye üyeliğine çekinceli yaklaşmasının sebebi nüfusunun fazla olmasından kaynaklanmaktadır.	111
Şekil 22. AB'nin Türkiye üyeliğine çekinceli yaklaşmasının sebebi Avrupa kurallarına uyum sağlamadığından kaynaklanmaktadır.	112
Şekil 23. Türkiye'nin AB üyeliği Kıbrıs sorununun çözümüne bağlıdır.....	112
Şekil 24. Yunanistan'daki ekonomik kriz, Türkiye'nin AB üyeliğini olumsuz yönde etkileyecektir.	113
Şekil 25. AB, Türk-Yunan ilişkileri konusunda tarafsız davranmaktadır.	114

Tezin Başlığı: Türk-Yunan İlişkileri ve1999 Sonrası Yunanistan'ın Türkiye'nin AB Üyeliğine Bakışı: Thessaly Üniversitesi Örneği	
Tezin Yazarı: Seda ÇANKAYA	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Tuncay KARDAŞ
Kabul Tarihi: 04.07.2011	Sayfa Sayısı: ix (ön kısım)+ 138 (tez)+ 7 (ekler)
Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler	Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
<p>Yunanistan, 1999'a kadar Türkiye'nin AB üyeliğini ve birlikten gelebilecek mali yardımları veto ederek Türkiye'nin AB sürecinde en önemli engellerden biri olmuştur. Aynı zamanda bu döneme kadar Yunanistan'ın “düşmanımın düşmanı, benim dostumdur” politikasıyla hareket ederek gerçekleştirmeye çalıştığı politikaları iki ülke ilişkilerinin gelişmesine engel olmuştur. Özellikle 1999 yılından Abdullah Öcalan'ın Yunanistan'ın Kenya büyük elçiliğinde yakalanması ile yeniden gerginleşen ilişkiler, Dışişleri bakanları İsmail Cem ve Yorgo Papandreu'nun karşılıklı gerçekleştirdikleri diyalogla yumuşama sürecine girmiştir. Bu süreç sonrasında ise Yunanistan, Türkiye'nin AB üyeliği önünde ki veto siyasetini desteğe dönüştürmüştür.</p> <p>Tüm bunlar ışığında Tezin amacı; 1999 sonrasında Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliği önündeki engeli nasıl ve neden desteğe dönüşmüştür? Yine bu dönemde yaşanan diyalog sürecinde, iki ülke de meydana gelen depremlerin rolü nasıl açıklanabilir? AB'nin ilişkilerdeki rolü nedir sorularına cevap bulmaktır. Bu soruların cevapları araştırılırken Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine bakışının analizini yapmak ve Türkiye-Yunanistan arasındaki mevcut sorunlarını değerlendirmek amacıyla Yunanistan'ın Volos şehrinde yüzyirmi öğrenciye anket yöntemi uygulanmıştır.</p> <p>Yapılan araştırmada Volos'taki öğrencilerin Türkiye'nin AB üye olabileceğini düşünmedikleri, iki ülke arasındaki en önemli sorunun Kıbrıs sorunu olduğu, Kıbrıs sorunundaki çözümsüzlüğün devam etmesinin Türkiye'nin AB sürecinde ki en önemli engeli oluşturduğu, geliştirilen diyalog ortamına rağmen hala “dost” ülke olarak algılanmadığı; fakat ilişkilerin geleceğine dair beklentilerinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: AB, Türkiye, Yunanistan, Türk-Yunan İlişkileri, Türkiye-AB İlişkileri	

Title of the Thesis: Turkish-Greek Relations and Greece's View On Turkey's EU Membership After 1999: The Sample of Thessaly University	
Author: Seda ÇANKAYA	Supervisor: Assist. Prof. Dr. Tuncay KARDAŞ
Date: 04.07.2011	Nu. of pages: ix (pre text)+138 (main body)+7(app.)
Department: International Relations Subfield: International Relations	
<p>Greece, until 1999 has been one of the most important obstacles during Turkey's EU process by vetoing Turkey's EU membership and the possible financial aid from EU. At the same time, until this period Greece has hampered the development of relations between the two countries by implementing the policy of "the enemy of my enemy is my friend" to realize its own policies. Especially after the capture of Abdullah Ocalan at Greece embassy in Kenya in 1999, once again the relations got real tense which later on came to the softening process of mutual dialogue with the efforts made by foreign ministers George Papandreu and Ismail Cem. Afterwards Greece has transformed the policy of vetoing Turkey's EU membership into a support policy.</p> <p>The aim of the thesis in the light of all this, after 1999 how and why Greece's barrier before Turkey's EU membership has turned into a support for it? Then again during this period within the process of dialogue, how do we explain the role of earthquakes in the two countries? What is the role of the EU in these relations? to find answers to these questions. While searching for answers to these questions it is aimed to analyze the Greece's view for Turkey's EU membership, and in order to evaluate the existing problems between Turkey and Greece the survey method was applied to 120 students in the city of Volos in Greece.</p> <p>As a result of this survey what came out was that the students do not think Turkey would become a member of EU, the most important issue between the two countries is the problem of Cyprus, continuation of the deadlock on the Cyprus problem is the most important obstacle for Turkey's EU process, between Turkey and Greece having a long history and mutual distrust are the most important factors affecting relations between Turkey and Greece and in spite of the developed dialogue environment Turkey is still not perceived as a "friendly" country, but as for the future of the relations it is suggested that there are expectations on that.</p>	
Keywords: European Union, Turkey, Greece, Turkish-Greek Relations, Turkish-EU Relations	

GİRİŞ

Ortak tarihi bir geçmişe sahip olan Yunanistan ve Türkiye aynı zamanda Ege Denizi'nin karşılıklı kıyılarını paylaşmaktadırlar. Coğrafi olarak komşu olan fakat tarihi geçmişin ve bunun getirdiği güvensizliğin hala etkisini gösterdiği Türk-Yunan İlişkileri çok yönlü bakış açısını gerekli kılmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında yaşayan Yunan halkı Türkler için birlikte barış içinde bir arada yaşadıkları fakat daha sonra dış güçlerin etkisiyle düşman haline geldikleri bir ülke olarak görülürken, Yunanlılar için ise bu beraberlik tarihteki karanlık dönemi teşkil etmekte ve bir daha yaşanması arzulanan bir dönem olarak görülmektedir. Yunanistan'ın bağımsızlığını, bugünkü çağdaş Türkiye'nin kökeni olarak gördüğü Osmanlı İmparatorluğu'na karşı verdiği savaşla kazanması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin de, temelde İngiltere'nin desteğiyle Anadolu'yu işgal etmiş Yunan ordularını yenerek kurulması, iki komşu ülkenin birbirlerine karşı mevcut bakış açılarını olumsuz yönde etkilemekte ve iki ülke arasında bugünlere kadar gelen güvensizliğin temellerini oluşturmaktadır (Ünay, 2007). Bu yüzden ortak olumsuz paylaşımlıkların çokluğu ve iki taraf arasındaki güvensizlik bir türlü çözülemeyen sorunları da beraberinde getirmiş, muhtemel çözümünü de zorlaştırmıştır.

Türkiye ve Yunanistan arasında birçok sorundan bahsetmek mümkündür. Kıbrıs, Azınlıklar, Ege Denizi sorunları: Adaların silahlardan arındırılması, Kıta sahanlığı, Karasuları, Fır Hattı ve Yunanistan'ın Türkiye aleyhine terör örgütüne verdiği destek sorunların başlıcalarıdır. Bu sorunların her birinde meydana gelen sıcak bir gelişme diğer sorunları da çıkmaza sokma potansiyeli göstermektedir.

Türkiye ve Yunanistan'ın yaklaşık beşyüz yıllık ortak tarihlerinde uzlaşmanın istisna, düşmanlığın ise sürekli olarak görülmesi, AB (Avrupa Birliği)'nin ilişkilere yön vermesiyle başka bir boyuta taşınmıştır. Yunanistan ve ardından Türkiye'nin AET'ye (Avrupa Ekonomik Topluluğu) başvuruda bulunmaları, yeni kurulan ve o zamana kadar hiçbir önemli gelişme sağlamamış olan kuruluşa bir anlamda prestij kazandırmıştır (Karluk, 1999). AB her ne kadar Türkiye-Yunanistan arasındaki sorunlara karşı yaklaşımında tarafsızlığını korumaya çalışsa da bunu başaramamış, Yunanistan'ın da çabalarıyla bu sorunlar AB'nin de sorunu haline gelmiştir. Özellikle Kıbrıs sorununda

AB'nin adeta taraf olarak gösterilmesi ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB'ye üye olmasıyla birlik içinde elde ettiği veto yetkisi Türkiye'nin birliğe üyeliğini giderek çıkmaza sürüklemiştir. Bu bağlamda sorunlardan en çok dikkat çekenini hala çözülemeyen Kıbrıs sorunu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. AB'ye üye olan Yunanistan bu anlamda hep Türkiye'den bir adım önde olmuş ve her fırsatta bu avantajdan faydalanmayı bilmiştir. Nitekim 1999'a kadar Türkiye'nin AB üyeliğini veto ederek engellemeyi başarmıştır.

Türk-Yunan ilişkilerinin geçmişine baktığımızda, tüm sorunlara rağmen, istisna da olsa belli dönemlerde uzlaşmanın sağlandığı görülmektedir. 1930'da başlatılan Venizelos-Atatürk dönemi, 1959 Karamanlis-Menderes uzlaşması ve A. Papandreu ile Özal arasında ki daha kısa süren Davos tecrübesi gösterilebilir. Fakat bu uzlaşma dönemleri her iki ülke kamuoyunda da yeterli desteği görememiş ve liderlerin kişisel çabaları üzerine kurulu olduğundan sonrasında devam ettirilememişlerdir. 1999 yılına geldiğimizde dönemin Dışişleri bakanı İsmail Cem ve Yunanlı meslektaşısı Papandreu'nun başlattığı uzlaşma çalışmalarına, Ağustos ve Eylül aylarında her iki ülkede de meydana gelen depremler hız kazandırmıştır. Kamuoyunun da yaşanan bu acı tecrübeye karşılıklı olarak duyarlılıklarını göstermeleri yumuşamanın önceki dönemlere göre daha kalıcı olmasını sağlamıştır. Deprem iki ülke halkının da ilişkilere olan algısını olumlu yönde etkilemiştir. 1999 sonlarında gerçekleştirilen Helsinki zirvesinde Yunanistan, Kıbrıs Rum Yönetiminin 2004 yılında AB'ye üye olabileceğinin garantisini almış ve Türkiye ile yaşanan yumuşamanın da etkisi ile Türkiye'nin AB üyeliği önündeki veto siyasetinden vazgeçerek Türkiye'nin Birliğe üyeliğinin savunucusu olmuştur.

Çalışmanın Önemi

Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde 1999 sonrası yumuşama dönemi ve Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğini veto siyasetinden vazgeçmesi ile gelinen nokta son dönemdeki yaşanan gelişmelerin anlaşılması açısından dikkate değer önem arz etmektedir. Bu anlamda Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine bakışı konusunda yapılan anket çalışmasıyla Yunanistan da ki öğrencilerin düşüncelerine başvurulması bu konuda güncel ve somut bir örnek olması açısından önemli görülmektedir. Aynı

zamanda tezin yazım aşamasında Yunanistan'da bulunmanın katkısı ülkede Türkiye algısının anlaşılması açısından faydalı olmuştur.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Türk-Yunan ilişkilerindeki son dönemde yaşanan gelişmeleri inceleyerek, 1999 sonrası yumuşama dönemini ayrıntılı olarak analiz etmektir. Tarihsel perspektifte meseleler, yumuşama döneminin ve bu noktaya kadar gelinen sürecin iyi anlaşılması amacıyla analiz edilecektir. Bu anlamda ikili ilişkilerdeki sorunların karmaşıklığı, ciddiyeti ve ilişkileri anlamada temel teşkil edeceği düşüncesiyle sorunların tek tek ele alınması ihtiyacını doğurmuştur

Ayrıca çalışmada AB'nin bir aktör olarak ilişkilerde kendini göstermesi ile farklı bir boyuta taşınan Türk-Yunan ilişkileri de analiz edilecektir. Yunanistan'ın 1999 öncesinde ve sonrasında Türkiye'nin AB üyeliğine bakışındaki farklılıkları incelemek ve nedenlerini ortaya koymak çalışmada amaçlanan diğer bir konudur. Yapılan anket çalışmasıyla bu nedenler somut bir çerçeveye konulmaya amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı

1999 sonrası Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine bakışının araştırılmasına yönelik bu çalışma ile ilgili yapılan kaynak taramasında herhangi bir kısıtlamayla karşılaşılma; Türkçe, İngilizce ve Yunanca literatürde kaynaklardan faydalanılmış, yabancı basın kaynakları (gazeteler dergiler, bildiriler) taranmış, konuyla alakalı tezlerden faydalanılmıştır.

Tez; Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde tarihsel süreç, Türkiye ve Yunanistan'ın Yunanistan'ın AB süreçleri, İki ülke arasındaki yumuşama dönemi ve sonrasındaki gelişmeler, İlişkilerin yöneliminde etkisi bulunan faktörler olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Ayrıca son bölüme ek olarak Yunanistan'da uygulanan Yunanistan-Türkiye ilişkileri ve Yunanistan'ın AB üyeliğine bakışının ölçülmesine yönelik alan araştırması çalışmasının veri analizi yapılmıştır. Alan araştırmasında elde edilen veriler SPSS programı yardımıyla analiz edilmiştir.

Bu bağlamda Birinci bölümde, Türk-Yunan ilişkilerinin uzun tarihi geçmişi günümüzde yaşanan gelişmeleri anlamamızda katkıda bulunacağı düşünülerek ayrıntılı olarak ele

alınmıştır. Böylece araştırmayla alakalı alt yapı oluşturulmaya çalışılmıştır. Nitekim Türk-Yunan ilişkilerini tarihi arka plan olmadan anlamaya çalışmak eksik olacaktır. Yine bu bölümde Türkiye ile Yunanistan arasında mevcut olan sorunlar ana hatlarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kıbrıs meselesi tarihsel boyutlarıyla ele alınmış ardından Azınlıklar ve Ege Denizi'nden kaynaklı sorunlar: Adaların silahlandırılması Kıta sahanlığı, Karasuları, FIR hattı, iki tarafın bakış açısıyla analiz edilecek ve Yunanistan'ın Türkiye aleyhine terör örgütüne verdiği desteğin ilişkilere olan etkisi üzerinde durulacaktır. Bu sorunlar ele alınırken karşılıklı tarafların tutumlarına yer verilecek, böylece soruna bakışta objektif bir çerçeve oluşturulmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde, Türkiye ve Yunanistan'ın AB'ye üyelik süreçleri ele alınacak Türk-Yunan ilişkilerinde AB etkisi ve Yunanistan'ın AB üyeliği ile Türkiye'ye karşı elde ettiği kazanımlara yer verilecektir.

Üçüncü bölümde ise, 1999 yılının ikinci yarısında başlayan “Yumuşama Dönemi” irdelenmiştir. 1999 da iki ülke arasında yaşanan yumuşamaya ortam hazırlayan nedenler tarihsel bir çerçevede analiz edilecektir. Bu nedenlerin analizi “Siyasi”, “Ekonomik”, “Toplumsal” ve “Yunanistan'ın AB'den Elde Ettiği Diplomatik Kazanımlar” alt başlıklarında ele alınacaktır.

Dördüncü Bölümde; Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinin yöneliminde etkisi bulunan faktörler ; “Tarihsel Nedenler”,“Karşılıklı Algılamalar”,“Ulusal Yönetimlerin Algılamaları ve Politikaları” “Üçüncü Aktörlerin etkisi” alt başlıklarıyla ele alınarak ilişkilerin arka planı analiz edilmeye çalışılacaktır. Yine bu bölümde Yunanistan da gerçekleştirilen anket çalışmasıyla öğrenci görüşleri SPSS programı ile analiz edilerek, elde edilen sonuçlar yorumlanacaktır.

BÖLÜM 1: TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNDE TARİHSEL SÜREÇ

1.1. Geçmişten Günümüze Türk-Yunan İlişkileri

1.1.1. Yunanistan'ın Bağımsızlığına Kadar İlişkiler

Türk-Yunan ilişkilerinin temeli, 11. yüzyılda Türklerin Anadolu'ya girmeleriyle başlar. Bundan sonra iki toplum arasındaki ilişkiler Selçuklu-Bizans, Osmanlı-Bizans, Osmanlı Rum ahali, Osmanlı-Yunanistan, Milli Mücadele Türkiye'si-Yunanistan ve Cumhuriyet Türkiye'si-Yunanistan arasında genellikle sürekli rekabete dayalı olarak şekillenmiştir (Hatipoğlu, 1988:1).

Yaklaşık 433 yıl Türk idaresinde kalan Yunanlılar, Osmanlı Devleti içinde yaşayan diğer gayrimüslimler ile kıyaslandığında, hem diplomatik hem de merkezi hükümet görevlerinde yer alarak daha iyi bir konumda olmuşlardır (Uzun, 2004:36; Kalelioğlu, 2009). Bu, Osmanlı Devleti'nin ırk, din, dil ayrımı yapmadan kendi tebaasındaki insanlara karşı hak ve görev eşitliği sağladığının göstergesidir. Ayrıca devletin asli unsuru olan Türklere göre sosyal ekonomik bakımdan daha iyi ve zengin bir hayat süren Yunanlılar, diğer gayrimüslim halkla birlikte sanayi, ticaret ve sermaye piyasasında da etkin bir unsur olarak faaliyet göstermişlerdir (Kalelioğlu, 2009). Sağlanan bu kolaylıklar neticesinde yaptıkları ticareti artıran ve bu sayede zenginleşen Yunanlılar, Osmanlı sınırları içerisinde sahip oldukları okulların sayısını da arttırmışlardır (Afyoncu, 2006:333). Osmanlı İmparatorluğu'nun Yunanlılara karşı kolaylık sağlamasının yanında, 1789'daki Fransız Devrimi sonrasında milliyetçilik akımının yayılması, Yunan ticaret burjuvazisi ve Fener aristokrasisi, Yunanlıların millet bilincine kavuşmalarında etkisi olmuştur; fakat Rusya'nın Osmanlıyı içerden yıkma politikası çerçevesinde Balkanlar'daki ve Mora'daki Ortadoks ahaliyi isyana teşvik etme çabası içine girmiş olması, bundan çok daha önemli olmuştur (Ortaylı, 1986; Hatipoğlu, 1988). Dış güçlerin etkisi, Osmanlı Devleti içerisinde her zaman isyanların başlamasının temel çıkış noktası olmuştur. Ortaya çıkan ticaret burjuvazisi, milliyetçilik coşkusuna kapılmış, Batılı görüşleri yansıtan kitap yayınlarının okul ve kütüphanelere gönderilmesini finanse etmişlerdir.

Yunanlı gençlerin Batı Avrupa üniversitelerinde okumaları, Aydınlanma ve Fransız Devrim felsefesi ile tanışmalarını sağlamıştır (Clogg, 1997:43). Bütün bu etkenler,

Yunanlıların Osmanlılara karşı örgütlenmesinin fikri altyapısının oluşmasını sağlamıştır.

Tüm bu etkenler birleştiğinde, Yunanlılar 17 Mart 1821'de başlattıkları Mora İsyanından¹ itibaren bağımsızlıklarını kazanabilmek için aktif olarak çalışmaya başlamışlardır. Her ne kadar 1825'e kadar geçen süre içinde isyanlar bastırılmışsa da, Avrupa kamuoyunun Yunanlılara karşı beslediği sempati ve bu sempatinin Avrupa devletleri üzerinde oluşturduğu baskı, Rusya'nın kendi çıkarlarını da düşünerek Yunanlıları desteklemesi, İngiltere'nin kendisine bağlı bir Yunanistan'ın kurulmasını istemesi ve Fransa'nın, Rusya ve İngiltere ile birlikte hareket etmesi Osmanlı Devletini zor durumda bırakmıştır. Artan baskılarla birlikte 1828-1829 yılında Ruslarla yapılan savaşta yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti, imzalamak zorunda kaldığı Edirne Antlaşması ile Mora'da bağımsız bir Yunanistan devletinin kurulmasını kabul etmiştir (Uzun, 2004:37).

Yunanistan'ın bağımsızlığı konusunda vurgulanması gereken önemli bir nokta, bağımsızlığın dış desteklerle kazanılmış olmasıdır. Yunanistan'ın Avrupa devletlerinin önemli destekleri neticesinde kurulmuş olması, Batılı devletlerin Yunanistan'ı Osmanlı Devletine karşı sürekli baskı unsuru olarak kullanmasına neden olmuştur. Ayrıca Yunanlılar, Osmanlı Devleti içerisinde ilk bağımsızlığını kazanan topluluk olmasıyla bağımsızlık mücadelesi verecek diğer Balkan uluslarına öncülük etmiştir. Yunanistan'dan sonra Osmanlı Devleti içindeki diğer azınlıklar da bu hedef için ayaklanmışlardır.

Yunanistan küçük bir yarımada kurulmuştur ve bu devletin var olabilmesi için büyümeye ihtiyacı vardır. Yunanistan devleti kurulduğu sırada tüm Yunanlıları içine alacak şekilde kurulmaması, sınırları dışındaki yaşadığı topraklarda da hak iddia etmeye başlamasını da beraberinde getirmiştir. En büyük problem Yunanistan'ın hak iddia ettiği topraklarda Türkler'in yaşaması olmuş ve Yunanistan, gerekli olan büyüme alanını Türkler'inde yaşadığı toprakları ele geçirmeye çalışarak gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu politikaları için hayat alanını ise politikalarına uyduğu büyük devletlerin desteğini alarak bulmuştur. Erol Kurubaş'ın da belirttiği gibi (Kurubaş, 2002:2); "Önce

---

¹ Mora isyanı, Osmanlılar tarafından kullanılan bir ifade olmakla birlikte, Mora Ayaklanması Yunanlıların kullandığı bir ifadedir.

bağımsızlığını kazanan Yunanistan, bundan sonra yabancı devletlerin desteğiyle hem devletin hem de ulusunun inşası için çabalayacaktır. Bundan ötürü de Yunanistan'ın tüm yöneticilerinin tek bir amacı olacaktır, o da bir Pan-Yunan ideolojisi olarak nitelendirilebilecek 'Megali İdea'nın (Büyük Ülkü) gerçekleştirilmesidir. Bu ideal Yunan Dış politikasının ve Türk- Yunan ilişkilerinin en önemli unsurunu oluşturacaktır''

Yunanistan'ın kurulmasından sonra savaşmadan ele geçirdiği ilk topraklar 1864 yılında İngiltere tarafından Yunanistan'a verilen yedi ada olmuştur (Armaoğlu, 1984:277). Daha sonra 1881 yılında Teselya'nın tümü ve Epir'in Arto bölgesi ödül olarak Yunanistan'a bırakılmıştır (Gürel, 1993:31).

Yunanistan ve Osmanlı Devleti, 1821 yılında başlayan isyan sonrasında, ilk defa 1897 yılındaki savaşla karşı karşıya gelmişlerdir. Bu savaşta Yunanistan, ciddi anlamda hezimetle uğrayarak, toprak kaybetmiş ve tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir. Savaş sonunda Osmanlı ve Yunanistan arasında İstanbul Antlaşması imzalanmış, savaşı Osmanlı Devleti kazanmasına rağmen büyük devletlerin olayda taraf olmaları sebebiyle Osmanlı bu antlaşmadan istediği ölçüde faydalanamamıştır. Hatta savaş sırasında ele geçirdiği Teselya'yı Yunanistan'a geri vermek zorunda bırakılmıştır. Ayrıca Girit, büyük devletlerce yapılan yeni düzenlemelerle görünüşte Osmanlı Devletine bağlı, fakat fiilen Yunanistan'a bağlı hale getirilmiştir. Girit, büyük devletlerin İngiltere, Fransa, Rusya koruması altında otonomi kazanmıştır (Banoğlu, 1998:98; Uzun, 2004).1897'den beri oluşturulan bu yeni durumla Osmanlı orduları Girit'ten çıkarılmış ve Girit Yunanlı bir valinin yönetimine bırakılmıştır. Daha sonra Osmanlı Devleti Kasım 1913'de Yunanistan'la imzaladığı Atina Antlaşması ile Girit'in Yunanistan'a ait olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca bu savaşla Makedonya, Selanik, Epir ve On İki Ada dışında tüm Ege Adaları da Yunanistan'ın eline geçmiştir (Uzun, 2004).

1.1.2. Megali İdea Çerçevesinde 1930 Yılına Kadar Yaşanan Gelişmeler

Megali İdea, Yunanlıların 1798'den itibaren gerçekleştirmeye çalıştıkları hedeflerin bütün olarak ifade ediliş şeklidir (Kalelioğlu, 2009:27). Türkçe karşılığı 'Büyük Ülkü' olan bu kavram, Yunanlılar için "Bizans İmparatorluğu'nun bir gün yeniden ortaya çıkacağı ve bütün Yunan topraklarının büyük bir Yunanistan içinde birleşeceği inancını ifade etmektedir" (Bilge, 2000:13). Diğer bir ifadeyle, Yunanlıların geçmişte yaşamış oldukları iddia edilen toprakları, başşehir İstanbul olmak üzere ele geçirip, eski Bizans'ı diriltmek ve iki kıtalı, beş denizlibüyük bir Yunanistan kurmak ideali olarak

açıklanabilir. (Hatipoğlu, 1988:29). Topraklarına toprak katarak giderek büyüme ihtirası olarak nitelendirilebilecek olan Megali İdea, Akdeniz'in bütün Levanten kıyılarına, Triyeste'den Mısır'ın İskenderiye'sine kadar Atina, İstanbul, Trabzon, İzmir ve Kudüs dahil sahip olmaktır. Üç başkenti ele geçirme arzusuna sahip olan Yunanistan siyasi başkent olarak Bizans(İstanbul), güzel sanatlar ve edebiyat başkenti olarak Atina, dini başkent olarak da Kudüs'ü düşünmüştür. Bu terimi ilk kez 1844'te kullanan Yunanistan'daki Fransız yanlısı kesimin lideri olan İoannis Kolettis'tir (Kalelioğlu,2009:29). Başbakan Kolettis Yunan Meclisinde 15 Ocak 1844 günü yaptığı konuşmada Yunanistan'ı şöyle açıklamıştır:

“Yunanistan krallığı Yunanistan değildir, sadece Yunanistan'ın en küçük, en fakir parçasıdır. Yunanlı yalnız krallıkta oturan değil, Yanya veya Selanik veya Serez veya Edirne veya İstanbul'da veya Trabzon'da veya Girit veya Samos veya Yunan tarihine veya ırkına ait olmuş herhangi bir memlekette oturandır. Yunanlılığın iki büyük merkezi vardır: Atina ve İstanbul ” (Bilge, 2000:15).

İlk başlarda aşırı milliyetçi küçük bir zümre tarafından benimsenen Megali İdea, daha sonraları toplumun tüm sınıflarına nüfuz etmiştir (Çakmak, 2004).Megali İdea'yi doğuran başlıca etkenler, kilise ve milliyetçilik fikri olmuştur. Balkanlardaki Hristiyan kesim üzerinde kültürel ve dini baskı kurmuş olan Rum-Ortodoks kilisesi, uzun vadede Osmanlı yönetimini de bürokratik yollarla ele geçirmeyi ve Bizans'ı yeniden kurmayı kendisine gaye edinmiştir. Milliyetçilik fikri ise, Fransız devrimiyle Yunanlıların Avrupa ile kurdukları temas sonucunda hız kazanmıştır (Hatipoğlu, 1988).

Yunanistan, Megali İdea hedeflerine ulaşabilmek için 1800'lerin başından itibaren birtakım örgütler kurmuştur (Hatipoğlu, 1988:58). Bunların en önemlileri 1814'te kurulan Filik-i Eterya ve bu oluşumun devamı niteliğinde olan 1894'te kurulan Etnik-i Eterya örgütleridir (Köse, 2005:51).

Filik-i Eterya'nın amacı, Megali İdeayı kurmak ve ilk aşamada Yunanistan'a bağımsızlığını kazandırmaktır (Köse, 2005:51). Filiki Eterya, amaçlarını gerçekleştirmek için önce Mora Yarımada'sında, sonra Ege Adaları'nda, daha sonra Girit'te ve Kıbrıs'ta ayaklanmalar düzenlemiştir. Bu ayaklanmaların çoğunda Yunanlılar yenilmiş; fakat 1830'da bağımsız bir devlet olarak kurulan Yunanistan yüz yıldan az sürede bugünkü topraklarını ele geçirerek yaklaşık 3 kat büyümüştür (Köse, 2005:53).

Filiki Eterya, Yunanistan büyük ülküyü gerçekleştirmek adına her fırsatı değerlendirmeye çalışmıştır. 1854 Kırım Savaşı bu fırsatlardan biri olmuştur. Yunanistan, 1854 yılının ocak ayında Epir'de isyan çıkmasını teşvik etmiş, Yunan subay ve erleri gönüllülük adı altında isyancılara katılmışlardır. Fakat iki ay içinde isyan bastırılmıştır (Bilge, 2000:15).

Yunanistan'ın bağımsızlığından sonra Megali İdea, bir devlet politikasına dönüşerek Yunanistan'ın Anadolu'ya ve Türklere yönelik düşüncelerinin temelini oluşturmuştur. Ancak Yunanistan Avrupalı güçler izin verdiği sürece, kendi amaçlarını gerçekleştirebilmiştir (Akin, 2006:22). Buradan da anlaşılacağı üzere Yunanistan büyük güçlerden aldığı desteği, ancak onların çizdiği sınırlar çerçevesinde, onların istediği doğrultuda kullanabilmiş ve bu destek Yunanistan'ın tek başına hareket edebilme alanını daraltmıştır.

Yunanistan, Megali İdea hedeflerine ulaşabilmek için kurduğu diğer bir örgüt olan Etniki Eterya Örgütü, Girit'in ele geçirilmesi, Trakya ve Batı Anadolu'nun istilası amacı ile 1894'te Atina'da kurulmuştur. Etniki Eterya, Yunanlıların, Bizanslıların kalıntısı olduğu inancıyla hareket ederek, Yunanlıların Osmanlı boyunduruğundan kurtarılmasını ve Bizans'ın canlandırılmasını hedeflemiştir (Bilge, 2000:14).

Bağımsızlığını kazanmasından itibaren topraklarını Türkler aleyhine genişletme çabasında içinde olan Yunanistan, 6 Ekim 1910'da Eleftherios Venizelos'un başbakanlığa getirilmesiyle birlikte, Megali İdeayı hayata geçirebileceğini düşündüğü bir döneme girmiştir (Kalelioğlu, 2009). Venizelos, Ege'yi bir Yunan denizine, Yunanistan'ı iki kıtaya uzanan ve beş denize açılan bir ülke olarak hayal etmiştir (Kitsikis, 1974:9). Venizelos iktidara geldikten sonra Megali İdea'yı uygulamak için 1912'de başlayan Balkan savaşlarıyla istediği fırsatı yakalamış ve 1912 Ağustos ayından itibaren Osmanlı sınırına asker yığmaya başlamıştır. Balkan Savaşı Osmanlı Devleti'ni en kötü zamanında yakalamıştır. 19 Ekimde 1912 savaşa dahil olan Yunanistan Selanik, Bozcaada, Limni, Semadirek ve Taşoz'u ele geçirmiştir. I. Balkan Savaşı 30 Mayıs 1913 tarihli Londra antlaşmasının imzalanması ile sona ermiştir (Gürel, 1993).

29-30 Haziran 1913'te, Sırbistan, Yunanistan, Karadağ, Romanya krallığı birleşerek Bulgaristan'a saldırmasından sonra başlayan II. Balkan Savaşı, 10 Ağustos 1913'te

imzalanan Bükreş Antlaşması ile sonuçlanmıştır (Kalelioğlu, 2009). Yunanistan, Balkan Savaşları sonucunda, topraklarını 118.000 kilometrekareye, nüfusunu ise 4.363.000'e yükseltmiştir (Hatipoğlu, 1988:59; Gürel, 1993:53).

Endüstri-sömürge rekabetinin en yüksek seviyeye ulaşması, I. Dünya Savaşının çıkmasına yol açmış ve Yunanistan'ın son genişlemesi de bu savaş neticesinde olmuştur (Kalelioğlu, 2009:56).

Venizelos, 1915 Martında Çanakkale'ye asker gönderilmesi konusunda kralla anlaşmazlığa düşerek istifa etmek zorunda kalmış; ancak kendisini destekleyen subaylar; Fransa ve İngiltere'nin de isteğiyle olaya müdahale etmişlerdir. Baskılar karşısında Kral, 1917 yılında tahttan çekilmek zorunda kalmış ve Venizelos tekrar başbakan olmuştur (Kitsikis, 1974:9).

Venizelos, 27 Haziran 1917'de Atina'da yeniden başbakan olarak göreve başlamasından sonra 1 Temmuz 1917'de Osmanlı Devletine savaş ilan etmiştir. 1914-1918 yılları arasında devam eden Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı Devletinin parçalanması ile sonuçlanmıştır. Savaşın ardından yapılan Mondros Mütarekesi Osmanlı yurdunun paylaşılmasını içeriyordu (Kalelioğlu, 2009:58).

Savaş sonrasında kazanan devletlerin, parçalanmış Osmanlı Devletini paylaşma pazarlıkları yaptıkları Paris Barış Konferansı sırasında, Venizelos, İngiltere'nin yardımlarıyla Anadolu'dan pay alabilmek için ciddi çabalar harcamış ve özellikle Ege adalarındaki Rum nüfusun, Batı Anadolu Rumları içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürerek Anadolu'da hak iddia etmiştir. Yunanistan böylelikle Batılı ülkelerin yardımları ile Megali İdea hayalini gerçekleştirmek amacı doğrultusunda Anadolu'yu işgal etme çalışmalarına başlamıştır.

Yunan işgaline karşı Mustafa Kemal önderliğinde başlatılan Kurtuluş Savaşı, Yunan yayılmasına engel olmuştur. Yunanistan açısından bu yenilgi, yalnızca Megali İdea için derin etkiler doğuracak bir darbe olmakla kalmamış, Yunanistan'ı ciddi ekonomik ve sosyal sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır (Alkan, 2002:64).

Bütün bunlardan anlaşılacağı gibi Yunanistan dış desteklerle 1830 yılında bağımsızlığını kazanmasının ardından Türk topraklarını kendi topraklarına katarak

genişleme siyasetinin bir parçası olan en büyük ülküsü Megali İdea'yı gerçekleştirmek için Osmanlı aleyhine olabilecek her fırsatı kullanmaya çalışmıştır.

1.1.3. Atatürk ve Venizelos'la Başlayan Yumuşama Dönemi (1930-1960)

Türkiye ve Yunanistan arasında uzun yıllar süren gerginlik dönemlerinin yanı sıra istisnai olarak da olsa yumuşama dönemi görülmüştür. Nitekim 1930'ların başından 1960'ların başına kadar dış faktörlerin de etkisiyle 30 yıllık yumuşama dönemi yaşanmıştır.

Venizelos, 1928 yılında tekrar iktidara geldikten sonra, Türkiye ile tekrar bir savaşa girmenin ülkesi için zararlı olacağını anlamış ve Türkiye'ye karşı dostane bir tavır sergilemeye başlamıştır. Venizelos, hem Doğu Akdeniz'de tehdit oluşturan İtalya ile hem de komsularıyla özellikle de Türkiye ile iyi ilişkiler kurmaya özen göstermiştir (Stravrianos, 1963). 1930 yılından itibaren Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı olumsuz tavrının değişmesi sonucu ilişkiler düzelmeye başlamış ve yüz yıllık süreçte ilk kez Türk Yunan dostluğundan söz edilir olmuştur (Kurubaş, 2002:5). Söz konusu yakınlaşma 1930'lu yıllarda çeşitli anlaşmaların imzalanmasıyla doruk noktasına ulaşmıştır (Armaoğlu, 1993:325-27).

Venizelos'un iktidara gelmesi Türk-Yunan yakınlaşmasının açıklanmasında etkilidir; ancak asıl sebep olarak Avrupa ve Balkanların siyasal konjonktüründe meydana gelen değişimler gösterilebilir.

Bu dönemde İtalya'da Benito Mussolini, Almanya'da ise Adolf Hitler'in emperyalist bir dış politika takip etme çabaları ve özellikle de İtalya'nın Akdeniz'deki nüfuz sahasını genişletmeye çabası hem Yunanistan ve Türkiye'yi de tedirgin etmiştir. İtalya 1930'a kadar bir Akdeniz Paktı kurma çabası içine girmiş ve 1930'ların ortalarına doğru da bu ülkeleri tedirgin edecek politikalar gerçekleştirmiştir. Türkiye ise, Trakya ve Boğazlar yoluyla Akdeniz'e doğru kıyı şeridinde bölgelere sahip olmasından dolayı, On iki Ada'yı elinde bulunduran İtalya'nın Akdeniz'deki faaliyetlerinin kendi ülkesine zarar vermesinden korkmuştur. Yine aynı şekilde Akdeniz'e ve Batıda da Adriyatik'e bakan uzun bir kıyı şeridi olan Yunanistan da, İtalya'yı bir tehdit unsuru olarak görmüştür (Kurubaş, 2002:5-7).

İki ülkede bu dönemde, Balkanlarda revizyonist² politika güden Bulgaristan'ı ikinci tehdit olarak görmüştür (Hatipoğlu, 1988). Bulgaristan Balkanlarda revizyonist bir politika içine girmiş, Yunanistan ile Makedonya ve Batı Trakya sorununu gündeme getirmiştir (Dilan, 1998:23). Bulgaristan'ın, Makedonya üzerindeki emelleri Trakya'dan ötürü öncelikle Yunanistan'ı ilgilendirmiştir. Bu durum Yunanistan'ı Türkiye'ye yakınlaştırmıştır (Gürel, 1993:523; Hatipoğlu, 1988).

Türkiye ise, Trakya'nın askerden arındırılmış bir statüye sahip olması nedeniyle, Bulgaristan'ın bu bölgede askeri bir harekâta girişebileceği endişesini taşımıştır (Hatipoğlu, 1988). Ayrıca bu dönemlerde Yunanistan'ın içinde bulunduğu durumun iç açıcı olmaması ve iç politikada çok çalkantılı bir dönem geçiriyor olması Türkiye ile rekabet etmesini engellemiştir.

Türkiye ve Yunanistan'ın sadece savunma ihtiyacıyla yakınlaşmamışlardır. Her iki ülkenin de iç politikalarında yaşanan gelişmeler dış politikada tansiyonun düşürülmesini gerekli kılmıştır. Çünkü Yunanistan'da Kralcılar ile Venizelos sürtüşmesi yaşanırken Türkiye'de de bazı inkılâplar gerçekleştirilmiştir (Türkeş, 1998:133-134).

1923-1928 yılları arasında Yunanistan, askeri darbeler, siyasi krizlerle ve göçmenlerin getirdiği sosyo- ekonomik sorunlarla uğraşmak zorunda kalmıştır. Ülke içinde meydana gelen yönetimsel karmaşa neticesinde monarşi kaldırılmış, Cumhuriyet kurulmuş; fakat 1927 yılına kadar anayasal cumhuriyetin kurumsallaşmasını tam olarak sağlayamamıştır (Clogg, 1997:26-124). 1928 yılında Avrupa'da olan ama Yunanistan'da ki gelişmeleri yakından takip eden Venizelos Yunanistan'a geri dönmesi için ikna edilmiş ve seçimlerde yeniden Başbakan olarak Yunan siyasetinde kendini göstermiştir (Hatipoğlu, 1997:81).

Diğer taraftan ise Türkiye de Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde modern yapıya kavuşmak adına bir dizi siyasi, kültürel ve sosyal değişimler yaşamış ve çeşitli inkılaplar yapmıştır. Bu yeniliklerden Atatürk'ün getirdiği dış politik vizyonun söylemsel sembolünü oluşturan 'yurtta sulh cihanda sulh' politikası çerçevesinde

---

²I. Dünya Savaşı sonrasındaki durumdan rahatsız olan ve bu düzenin değiştirilmesini isteyen devletler.

Balkanlarda da barış ve huzuru sağlayacak siyasi hedefler belirlenerek uygulanmaya çalışılmıştır. (Hatipoğlu, 1997:79; Fırat, 2002:344).

Atatürk ve Venizelos'un bu pragmatik dış politik vizyonları iki ülke arasında ki ilişkileri hızlandırmış karşılıklı dostça söylemler tarafları ikili antlaşmalar yaparak somut projeler ortaya koymalarına sebep olmuştur.

10 Haziran 1930'da Ankara Antlaşması imzalanarak, iki ülke arasında nüfus mübadelesinden kalan sorunlar çözüme kavuşturulmuştur. Bu sözleşmeye göre:

“Yerleşme tarihleri ve doğum yerleri neresi olursa olsun, İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türklerinin hepsi “etabli” deyiminin kapsamı içine alındı. Ayrıca her iki memleketin azınlıklarına ait mallar konusunda da birçok düzenleme yapıldı. Bu şekilde 6-7 yıldır devam eden anlaşmazlık sona erdi” (Armaoğlu, 1984:326).

1930 antlaşması, yeni bir dönemi başlatmıştır. Türk hükümeti, samimi bir dostluğun temellerini atmak için harekete geçmiş ve Yunan Başbakanı Venizelos da “Ben itilafı yeni bir devrenin başlangıcı addediyorum” demiştir (Armaoğlu, 1984:327).

Yunanistan başbakanı Venizelos, Türk hükümetinin daveti üzerine, 27-31 Ekim 1930'da Türkiye'ye gelmiştir. Bu ziyaret sırasında, “Dostluk ve Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem antlaşması” ile “Deniz Kuvvetlerinin Sınırlanması Hakkında, Protokol ve İkamet, Ticaret ve Seyrisefain sözleşmesi” imzalanmıştır (Kalelioğlu, 2009:104).

Türkiye Başbakanı İsmet İnönü ile Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, 1931 Ekiminde Yunanistan'ı ziyaret etmişler ve büyük gösterilerle karşılanmışlardır (Armaoğlu, 1984:327).

Atatürk ve Venizelos döneminde gerçekleşen bu antlaşma basit bir dostluk antlaşmasından ziyade iki ülke arasındaki uzun zamandır devam eden çatışmayı sonlandırmıştır. Çünkü yapılan Lozan Antlaşması sonrası ve 1930 Antlaşmasının imzalanmasından önce her iki devlet aralarında tekrar uyuşmazlık olabilecek meseleleri çözmek için çaba göstermişlerdir(Gönlübol ve Sarıbay, 1996:69)

Bu dönemde, Türkiye ve Yunanistan; Akdeniz'de dengenin korunması sorununu, öteki dış politika sorunlarının önüne çıkarmışlardır. 1932'de Yunan Hükümeti'nin resmi görüşü olarak İngiltere'ye bildirilen bir belgeden Yunanistan'ın Türkiye 'ye bakışı ve dış politika öncelikleri anlaşılmaktadır:

“Akdeniz'deki asıl büyük tehlike İtalya'dan gelmektedir. On iki Ada, İtalya'nın Türkiye'nin zararına olarak büyüme isteklerine hizmet etmesi düşünülen üslerdir. İngiltere, Yunanistan gibi Türkiye'yi de yanına alabilir. Yalnızca kâğıt üstünde kalan bir düzenlemeden çok, iki ulusun da duygularını da yansıtan bir belge olan son Türk-Yunan Antlaşması, İtalya yüzünden yapılabilmıştır” (Gürel, 1993:198).

Ortak bir sorunu paylaşan bu iki devletin İtalyan tehdidi karşısında Akdeniz'de statükonun devamından yana bir politika izlemeleri onları birbirine yaklaştırmış ve bu yakınlaşma Balkan Antantı olarak anılan antlaşmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Türkiye ve Yunanistan 1927'den itibaren söylenen Balkan Birliği düşüncesini aralarında yaptıkları toplantılarla somutlaştırmak istemişlerdir (Uzun, 2004:44).

Türkiye ile Yunanistan, ortak sınırların güvence altına alındığı, "İçten Anlaşma Paktı"nı 14 Eylül 1933'te imzalamışlardır (Soysal, 1989:433). 9 Şubat 1934'te Atina'da toplanan Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye arasında "Balkan Antantı"nı kuran anlaşma imzalanmıştır (Soysal, 1989:454). Üç maddeden oluşan pakt, adı geçen devletlerin siyasi, kültürel ve sosyal alanlarda işbirliği yapmalarını öngörmesinin ötesinde, Balkanlarda mevcut toprak düzenini devam ettirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca Pakt, imzalayan devletlerin sınırlarını birbirlerine karşı güvence altına almış ve bir Balkan devletince girişilecek bir saldırı durumunda yardımlaşmayı şart koşmuştur. Ancak Bulgaristan ve Arnavutluk'un Balkan birliğinden uzak durması, Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ne karşı yöneltilmiş hiçbir hareketin içinde yer almayacağını belirtmesi; Yunanistan'ın ise“Yunanistan, Paktın bir gereği olarak, hiçbir durumda büyük devletlerden birine savaş etmez”diyerek çekince koyması, paktın hedeflerinin tamamen gerçekleşmesini engellemiştir (Soysal, 1989). Bu antlaşmayla birlikte Türkiye ve Yunanistan aynı zamanda çok yanlı bir antlaşmanın da ortakları olmuşlar ve ilişkilerde iyiye doğru giden bir dönemin de başlangıcını temsil etmişlerdir. Her ne kadar pakt ilişkilere yeni bir ivme kazandırsa da Atatürk'ün beklentilerinin tam olarak gerçekleşmesini sağlayamamıştır. Çünkü Atatürk, bu pakt ile bir taraftan İtalyan tehlikesine karşı bölgesel bir savunma oluşturulmasını diğer taraftan da Bulgaristan'dan gelebilecek bir taarruzun engellenmesi amaçlamaktaydı. Ancak bu pakt bunları sağlayacak güçte olmamıştır (Gönlübol ve Sarıbay 1996). Buna rağmen Balkan Paktı 1934-1941 tarihlerine kadar varlığını sürdürmüştür ve pakt Bulgaristan'ın yayılmacı emellerine set çekebilmiştir.

Bu dönemde Türkiye ve Yunanistan'ın Avrupa'daki gelişmeler karşısında aynı doğrultuda politikalar izledikleri görülmektedir. Yunanistan Başbakanı Venizelos, 12 Ocak 1934 tarihinde Nobel Ödül komitesi başkanlığına yazdığı mektupta Atatürk'ü Nobel Barış Ödülüne aday olarak göstermiştir:

“...Barışı takviye hareketi, yeni ve seçkin Türk devletine bugünkü görüntüsünü veren tüm iç reform hareketleriyle birlikte yürümüştür. Türkiye yabancı unsurlarla meskun vilayetlerini terk etmek hususunda tereddüt etmemiş ve antlaşmalarda da belirtildiği üzere kendi milli sınırları ile samimi şekilde iktiva ederek Yakındoğu'da barışın gerçek bir savunucusu olmuştur...” (Bilge, 1996:11).

Paktın imzalanmasından sonra da Türk-Yunan yakınlaşmasının artarak devam etmiştir. Özellikle 3 Ekim 1935 tarihinde İtalya'nın Habeşistan'a saldırmasının ardından her iki devlet de dostluk ilişkilerini pekiştirmek için çaba harcamıştır. Akdeniz de ortaya çıkan gerginlik nedeniyle Türkiye gibi Yunanistan da İngiltere ile Ocak 1936'da ittifak anlaşması imzalamıştır. Akdeniz Anlaşmaları olarak da anılan bu belgeler ile her iki devlet de 1935 Habeşistan savaşı üzerine Miletler Cemiyeti yaptırımlarına katılmayı kabul etmiştir. Her ne kadar bu ittifak anlaşmaları İngiltere tarafından tek yanlı bir kararla Habeşistan Savaşının sona ermesi üzerine 27 Temmuz 1936 tarihinde kaldırılmış olsa da, her iki ülkenin bu dönemde dış siyasetlerinin paralellliğini ortaya koyması açısından önemli olmuştur (Soysal, 1989).

Yunanistan ve Türkiye'nin bu dönemde ortak politikalar izlediğinin bir diğer göstergesi de 1939 Eylülünde İkinci dünya savaşı başladığında her iki ülkenin de tarafsızlık politikası izlemeye başlamış olmalarıdır (Kalelioğlu, 2009:106). 22 Haziran- 20 Temmuz 1936 tarihleri arasında düzenlenen MontröBoğazlar Konferansına Yunanistan'da katılmış. Sadece İtalya'nın katılmadığı konferansta Boğazların sadece Türkiye'nin denetimi ve egemenliğine verilmesi kararlaştırılmıştır. Gelişen ilişkilerin devamı olarak Başbakan İnönü 29 Mayıs 1937'de Yunanistan'ı ziyaret etmiş ve bu ziyaret Yunanistan da büyük ilgi ile karşılanmıştır. Kısa bir süre sonra dönemin Yunan Başbakanı Yoannis Metaksas da Türkiye'ye ziyaret etmiş ve Atatürk ile görüşmelerde bulunmuştur.

27 Nisan 1938 tarihinde Yunanistan'ı ziyareti eden Başbakan Celal Bayar ile Yunan Başbakanı Yoannis Metaksas arasında “Türkiye ile Yunanistan Arasındaki 1930

Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakemlik Antlaşması ve 1933 İçtenlikle Antlaşma Paktına Ek Antlaşma” imzalanmıştır (Soysal, 1989).

Bu antlaşma ile Türkiye ve Yunanistan arasındaki 1930 ve 1933 tarihli antlaşmaların süresi uzatılmış ve güçlendirilmiştir. Bu anlaşmanın imzalandığı tarih göz önünde tutulursa İtalya ve Bulgaristan’ın gün geçtikçe artan revizyonist tavrının Türkiye ile Yunanistan’ı sıkı bir dayanışma içine girmeye yönelttiği görülmüştür (Soysal, 1989). Nitekim İkinci Dünya savaşı sırasında iki ülkenin de dönemin konjonktürüne bağlı olarak tarafsızlık politikası izlemesi bunun göstergesidir.

Türkiye ile Yunanistan arasında görülen yaklaşık 30 yıllık yumuşama döneminde dış dinamiklerin yanı sıra, Venizelos ve Atatürk’ün göstermiş olduğu kişisel çabaların önemi büyük olmuştur.

1.1.4. 1939-1947 Yılların Arasında Yaşanan Gelişmeler

Yunanistan ve Türkiye arasında Atatürk ve Venizelos’la başlayan yakın ilişkiler İkinci Dünya savaşı sırasında etkisini azaltsa da 1950’lerin sonuna kadar devam etmiştir.

İkinci Dünya savaşının başlamasını takiben, 1940 yılından itibaren gelişen olaylar sonucunda önce İtalya daha sonra da Almanya Yunanistan’a saldırmış ve 1941 Haziran ayında Almanlar Yunanistan’ı bütünüyle işgal etmiş, Türkiye ise savaş dışı kalmıştır. (Kalelioğlu, 2009:106). Bu şartlar iki ülke arasında ki iyi ilişkilerin devamını zora soksa da Türkiye İkinci Dünya savaşında zor durumda kalan Yunanistan’ın bu durumundan faydalanmamış aksine insani yardımlarda bulunarak destek olmuştur (Kurubaş, 2002:6). Yabancı işgallerin yanı sıra ilki 1943-1944 yıllarında patlak veren iç savaş dalgası, 1946 da yeniden parlamış. Alman işgali ile başlayan direniş hareketleri İkinci Dünya savaşından sonra Yunanistan’da 1949’a kadar süren bir iç savaşın başlamasına yol açmıştır. Savaş 1944 yılında sona ermiş ve Alman kuvvetleri 1944 yılında Yunanistan dan çekilmiştir (Hatipoğlu, 1997:249).

1.1.5. Soğuk Savaş Döneminde İlişkiler

1.1.5.1. Ortak Tehdit Algılaması ve Truman Doktrini

II. Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Birliğinin izlediği yayılcı politika Batı ülkeleri arasında tedirginliğe yol açarak savunma ittifakı arayışına girmelerine sebep olmuştur

(Kalelioğlu, 2009). II. Dünya savaşı sonrası dönem, özellikle Yunanistan'a istikrar ve barış yerine sağ ve sol kesim arasındaki çatışmaları körüklemiş 1946'lerden itibaren bu iç savaşın etkisiyle etrafında güvenebileceği bir dost ülkeye ihtiyaç duymuştur (Sander, 1969; Kurubaş, 2002). Diğer taraftan da Türkiye, kendisini yoğun bir Sovyet baskısı altında hissetmiş, bölgede barış ve istikrara önem vermiştir (Kurubaş, 2002:6). Yaşanan bu gelişmeler Türkiye ve Yunanistan arasında tekrar bir yakınlaşmaya sebep olmuştur (Gürel, 1993:50).

Yunan iç savaşı sırasındaki gelişmelere baktığımızda bu sırada çıkan çatışmalarda Komünist'lerin başarılı olması Batılı devletlerde panik yaratmasına sebep olmuştur. O zamana kadar Yunanistan sağını destekleyen İngiltere 1947'de artık desteklemeyeceğini açıklamış ve böylece ABD eğer Yunanistan da Komünist olmayan bir rejim istiyorsa tek başına gerçekleştirmek zorunda olduğunu ifade etmiştir (Gürel, 1993). Bu da ABD'yi milletler arası politikada hürriyet düzeninin korunması için sorumluluk almaya yöneltmiştir. ABD dış politikasındaki bu radikal değişimin başlangıcını da Truman doktrini oluşturmaktadır (Armaoğlu, 1984). Truman doktrini genel olarak bu ülkelerde ki iç ve dış komünist tehdide karşı özgür dünyayı korumak amacıyla askeri ve ekonomik yardım öngörmüş, ABD yardımları ekonominin liberalleşmesini amaçlamıştır (Tayfur, 1997).

Başkan Truman ABD'nin üzerine yüklenecek külfetin farkında olarak kamuoyunu ikna etmeye çalışmış ve 1947 de yaptığı konuşmada Yunanistan'daki savaşın Yunan iç meselesi olmadığını savaşın dış güçler tarafından çıkarıldığını, emirlerin Moskova'dan geldiğini dile getirmiştir. Ayrıca Amerika'nın görevinin silahlı azınlıklar veya dış güçlere direnç gösteren özgür halkları desteklemek olduğunu ve Yunanistan'daki komünist zaferin diğer ülkelere de sıçrayabileceğini, Yunanistan da olası bir azınlığın kontrolü karşısında bu durumun başta Türkiye'de ve sonra bütün Ortadoğu'da aynı sıkıntıların gözükebileceğini vurgulamıştır (Gürel, 1993). Tüm bu tehlikeleri dile getirerek Kongrenin yardım programını onaylamasını istemiş aksi takdirde bu devletlerin demokratik Batı için kayıp olabileceğine vurgu yapmıştır. Bu konuşma Truman Doktrini olarak anılmıştır. Ayrıca Başkan yaptığı konuşmada Yunanistan ile Türkiye ekonomik yardım için 400 milyon dolar istemiştir. Sonuç olarak Truman Doktrini kabul edilmiş, sonrasında Yunanistan'a 300 bin dolar, Türkiye'ye ise 100 bin

dolar verilmesi kabul edilmiştir. Aslında Truman doktrinin özünü ABD hükümetinin Türkiye ve Yunanistan'ın Sovyet tehdidine karşı güvenlik şemsiyesi altına alınması amacını taşımaktaydı (Bağcı, 2001). Yunanistan II. Dünya savaşıdan sonra ABD'den yardım alan ilk ülke olmuştur. ABD yardımları Yunanistan da işe yaramış ve sol blok dışındaki bölgede ABD etkisi görülmeye başlamıştır (Gürel, 1993). Oral Sander aslında Truman için önemli olanın Sovyet tehdidine karşı Türkiye'nin savunması olmadığını Yunanistan'daki iç savaşın bitmesi ve Avrupa'nın güvenliğinin sağlanması olduğunu vurgulamıştır (Sander, 1979:2). Yunanistan ve Türkiye 1947'den itibaren ABD yardımlarından birlikte yararlanmaya başlamışlardır. 1948'de Avrupa Konseyine birlikte kabul edilmişlerdir (Kurubaş, 2002:6).

ABD, Truman doktrininin ardından Marshall planını başlatmıştır. Batı Avrupa'nın ekonomik sıkıntılarına yardımcı olmak için gereken her şeyi yapan ABD, ekonomik yardımların yeteri kadar verimli alanlara harcanmadığını düşünmüş ve başka bir yol olarak Marshall planını ortaya koymuştur. Planı 1947 de Dışişleri bakanı George Marshall açıklamıştır. Planın içeriğinde Avrupa ülkelerinin her şeyden önce kendi aralarında ekonomik işbirliğine gitmeleri ve birbirlerinin eksiklerini tamamlamaları yer almıştır (Armaoğlu, 1984).

1.1.5.2. NATO Üyeliği

İkinci Dünya savaşında Komünizme karşı aynı tarafta yer alan Batılı ülkeler ile Sovyetler birliği arasında var olan uyuşmazlıklar, savaş sonrasında yeni dünya düzeninin biçimlenmesi aşamasında daha da şiddetlenmiştir. Savaş sonrasında yenilen Almanya ve Japonya olmuş, Fransa ve İngiltere ise galip gelmelerine rağmen savaş sonrasında çok fazla tahribata uğramışlardır ve eski hallerine dönmeleri epey zaman almıştır. Asya ve Avrupa kıtasında savaş sonrasında Sovyetler Birliği tek bir kuvvet olarak ortaya çıkmıştır.

Savaş sonrasında ABD, Truman doktrini ve Marshall planlarıyla Sovyetlerin Ortadoğu'da ve Avrupa'da girişmiş olduğu yayılma politikalarına karşı ilk tedbiri almıştır. ABD Sovyetler ile dünya'nın barış ve düzene kavuşması için herhangi bir işbirliğine giremeyeceğini anlamıştı. Çünkü Sovyetlerin çabası barışın kurulmasından ziyade komünizmi daha geniş alanlara yaymaya çalışmak olmuştur. Bu durumun farkında olan ABD, Sovyet'lerin oluşturduğu tehdide karşı müşterek savunmayı

gerçekleştirmek amacıyla 4 Nisan 1949 da NATO (North Atlantic Treaty Organization) (Kuzey Atlantik işbirliği Örgütü)'yu kurmuştur. NATO'nun kurulması ile Sovyet'lerin Avrupa'ya yayılması durdurulmuştur (Armaoğlu, 1984). 1955'te Sovyetler Birliği de NATO ya alternatif olarak Varşova Paktını kurmuş ve böylece dünyadaki bloklar kesin olarak iki kutba ayrılmıştır. NATO'ya her fırsatta dâhil olmak isteyen Türkiye ve Yunanistan'a karşı Amerikan tutumu, Kore Savaşı sonrasında değişmişti. 1950 yazında başlayan Kore savaşı ABD'nin dünyaya bakışını değiştirmişti. Artık Yunanistan ve Türkiye ABD için gerekli olmuştur. ABD'nin Sovyetlerin çevrenmesi politikası çerçevesinde, Balkanlar, Ortadoğu ve Asya'da askeri güç bulundurma çabalarında Türkiye ve Yunanistan kilit rol oynamaya başlamıştır. Yunanistan ve Türkiye mevcut politika değişikliği nedeniyle başvurdukları NATO ittifakına 1952 yılında kabul edilmişlerdir. (Vaner, 1990:174).

Yunanistan, NATO'ya üye olmasıyla kendinden beklenen güçlü bir dış siyaset izlememiş ve farklı bir dış politika içine girmiştir. Bu dönemde Soğuk Savaşın kendi ülkelerinde cereyan ettiğine inanan Yunanistan, Soğuk Savaşta ön sahalarda olmasına güvenerek, I. Dünya savaşından sonra özellikle ülke içi problemler nedeniyle bastırıldığı ve ertelediği Megali İdea hayallerini gerçekleştirmek için harekete geçmiştir. NATO'ya giriş sonrası ilişkilerde kısa süreli de olsa bir samimi hava esmiş karşılıklı üst düzey ziyaretler yapılmıştır. Ayrıca 9 Ağustos 1954'te Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında Balkan ittifakı imzalanmıştır (Akın, 2006:101). İki ülke arasında yaşanan olumlu hava, ulusal çıkarların ön plana çıkmasıyla sonlanmıştır. Böylece Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlar da gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. İngiltere'nin Kıbrıs'ın bağımsızlığını vereceği düşünüldüğünden Yunan kamuoyunda Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması, Enosis,gerektiği yönünde bir hava oluşmuştur. Bundan sonra da Kıbrıs, ikili ilişkilerdeki en önemli konu haline gelmeye başlamıştır (Akın, 2006:102). Kıbrıs sorunuyla 1914'te imzalanan Balkan ittifakı sonra ermiştir.

İki ülke arasında Kıbrıs konusunda anlaşma 1955 yılında taraflar arasında yaşanan soğukluk sırasında İngiltere'nin yardımlarıyla olmuştur. Fakat Yunanistan her halükarda Kıbrıs konusunda rekabet ve genişlemeye dayalı politikalar izleyeceğini hissettirmiş Megali İdea politikaları çerçevesinde çeşitli argümanlar getirerek bölge huzurunu

bozmaya çalışmıştır (Kurubaş, 2002:6). 1955 yılından sonra Yunanistan'ın dış politik hedefleri Büyük Yunanistan'ı gerçekleştirmek doğrultusunda hız kazanmıştır.

Yunanistan'ın bu politikaları çerçevesinde 1955 sonrasında Türk-Yunan ilişkileri bozulmaya başlamıştır. Özellikle Kıbrıs konusundaki görüş ayrılıkları Türkiye ve Yunanistan'ın Balkanlarda oluşturmaya çalıştıkları işbirliği çabalarını zedelemiştir. Kıbrıs konusundaki bu görüş ayrılıkları neticesinde, iki ülke arasında çözülemeyen bir başka sorun olan Azınlıklar sorununu da etkilenmiştir. 1959-60'lara kadar Türkiye ve Yunanistan arasındaki ikili ilişkilerin gündemini Kıbrıs sorunu oluşturmuştur. 1959 Zürih ve Londra antlaşmaları ile Kıbrıs'ta bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulması ile iki ülke arasındaki ilişkilerdeki gerginliğin son bulacağı beklentisi oluşmuştur. Fakat beklentiler gerçekleşmemiş, Kıbrıs'ta Rum liderlerin Kıbrıs Türk toplumuna karşı terör ve baskı uygulamaya başlaması ile ilişkilerde yeni bir gerginlik ortamı oluşmuştur (Aksu, 2001). Nitekim 1964 yılında Türkiye'nin Kıbrıs Türk toplumu üzerinde oluşturulan baskılar karşısında müdahale hakkını kullanmak istemesi ile iki ülke arasında savaş olabileceği tehlikesini doğurmuştur. Fakat bu girişim ABD tarafından verilen Johnson Mektubu ile engellenmiştir. Olası bir savaşın ABD'nin girişimleriyle engellemesiyle bir süre sakin devam eden ilişkiler 1967 de Kıbrıs Türklerine karşı baskı yeniden başlamıştır. 1967 de Yunanistan da askeri cuntanın yönetimi ele geçirmesi sonrasında Kıbrıs konusunda görüşmelere yeniden başlanmış ve 1974 yılına kadar ilişkilerde ılımlı bir iyimserlik havası oluşmuştur. Fakat 1974 yılında Yunanistan'daki cuntanın darbe ile Kıbrıs'ta Makariosu devirmiş ve yerine kendi politikalarına daha uygun olan Nikos Sampson'u geçirmiştir. Bu durum Türkiye'nin tepkisini çekmiş ve Kıbrıs'ta Türkleri saldırılardan korumak için 1974 de Kıbrıs harekâtını gerçekleştirmiştir. Harekât sonrası iki ülke arasındaki sorunları giderecek görüşmelere başlanmış ancak ilerleme kaydedilememiştir. Kıbrıs sorununda ki gerginliklere ek olarak Kıta sahanlığı ve Karasuları konusunda da yeni krizler yaşanmaya başlamıştır. 1980'lere kadar iki ülke arasında ki ilişkiler bu sorunlara çözüm bulma çabalarıyla sınırlı kalmıştır (Köse, 2005:138-141).

1980-1990 arası dönem PASOK hükümetinin iktidara gelmesinin de etkisiyle iki ülke arasında uyuşmazlıkların arttığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde Yunanistan'ın

Türkiye ile diyalogdan kaçınması ve “doğudan gelen tehlike Türkiye” algısı sorunlardaki çözüm arayışlarına engel olmuştur (Aksu, 2003)

1981 yılında Yunanistan’ın AT’ye üyeliği ile ilişkiler farklı bir boyuta taşınmıştır. Nitekim Yunanistan elindeki bu kozu Türkiye’ye AB’den gelebilecek yardımları engelleyerek ve en önemlisi 1999 Helsinki zirvesine kadar Türkiye’nin AB üyeliğini veto ederek kullanmıştır.

1.1.6. Soğuk Savaş Sonrası Dönem ve Türkiye ile İlişkiler

Soğuk Savaş sonrası dönemde Yunanistan’ın dış politikası bölgede bulunan Eski Komünist devletlerin değişimi, AB standartlarına uyum sorunları ve Türkiye ile olan ilişkiler konuları etrafında şekillenmiştir.

Yunanistan, Soğuk Savaş sonrası bölgede istikrar ve barış arayışını kendi öneminin azalması olarak yorumlayarak AB ağırlıklı politikalara önem vermeye başlamıştır (Saraçlı, 2010:46). Yunanistan, Balkan ülkelerinin AB ve NATO üyeliklerinin gerçekleştirebilmesi için kendisinin öncü olabileceğini düşünerek Balkanlarda söz sahibi olabileceği bir ortam yaratmak istemiştir. Fakat bu konuda istikrarlı olamamış 1992’de başlayan Yugoslavya iç savaşında sorun çözücü bir konumda bulunması gerekirken Sırbistan yanlısı tavır sergilemiştir. Balkanlarda bölgesel bir güç olma hevesi ile politikalarında değişikliğe gitmiştir. Bölgede üstün güç olma yolundaki en büyük kozu 1981 yılında elde ettiği AT üyeliği olmuştur. Yunanistan hem NATO’ya hem de AB’ye üye olan tek bölge ülke olmasından dolayı kendisini bölgenin en önemli ülkesi olarak görmüştür (Büyükçolak, 2002:120). 1990’lardan itibaren AB yavaş yavaş Yunan dış politikasının merkezine oturmaya başlamış ve Yunanistan, bölgesel ve uluslar arası çıkarlarını gözetirken AB üyeliğini kullanmaya başlamıştır (Bilgiç, 2007:411). Nitekim üyeliğin sağladığı ekonomik ve siyasi avantajları bölgenin faydası için kullanarak üçüncü ülkeler nezdinde prestij kazanmaya çalışmış ve Türkiye karşısında taraftar toplamayı amaçlamıştır (Büyükçolak, 2002:123). Yunanistan’ın bu çabaları Soğuk Savaş sonrası dış politikasının önemli yönünü oluşturmuştur.

Soğuk Savaş sonrası Türkiye ile ilişkilerine baktığımızda, 1996 yılında kadar uzlaşma karşısı saldırgan politikalar izlemiştir. Fakat 1996 yılında Kostas Simitis’in iktidara

gelmesiyle daha ılımlı işbirliğine yönelik politikalar geliştirilmeye izlemeye başladığı görülmüştür.

Soğuk Savaş sırasında ortak tehdit algılamasıyla yakınlaşan Türkiye ve Yunanistan Soğuk Savaş sonrası dönemde tehdit algılamasının ortadan kalkmasıyla yerini bölgede rekabete bırakmıştır. Özellikle Yunanistan bölgede Türkiye'nin lehine olabilecek gelişmelerden kaygı duymuştur. Bu yüzden 90'lı yıllarda ilişkiler istikrarlı bir seyir izlememiştir. İki ülke arasındaki sorunlar varlığını sürdürmüş hatta bazı konularda gerilim had safhaya ulaşmıştır.

Yunanistan ile Türkiye arasındaki en temel sorun olan Kıbrıs ve Ege konularında Soğuk Savaş sonrası dönemde de herhangi bir gelişme olmamış, Yunanistan 1994 ten sonra bu sorunları Türkiye ile AB arasındaki meseleler haline getirmeyi başarmıştır. 1996 da Simitis'in iktidara gelmesiyle işbirliği havası esmiş; fakat Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine vetosunun devam etmesiyle gölgelenmiştir. Fakat ilişkilerde gerginliği tırmandıran esas nokta Yunanistan'ın PKK'ya yardım ettiği gerçeğinin ortaya çıkması olmuştur. Türkiye'nin ısrarlarına rağmen Yunanistan her seferinde inkâr etmiş Şubat 1999 da PKK liderinin Kenya'daki Yunanistan büyükelçiliğinde yakalanmasıyla gerçek ortaya çıkmıştır. Yunanistan dünya kamuoyunda çok zor duruma düşmüştür. Fakat bundan sonra politikalarında değişikliğe giderek işbirliği çabalarında bulunmuş, bu çabaların göstergesi olarak 1999 Helsinki zirvesinde Türkiye'nin AB üyeliğine vetosunu kalmıştır. Bundan sonra Yunanistan Türkiye'nin AB üyeliği yolunda en önemli savunucusu haline gelmiş; fakat Türkiye ile arasındaki sorunları AB-Türkiye sorunu haline getirmeyi de başarmıştır (Larrabee veEsser, 2003).

1999 sonrasında yaşanan bu yumuşamanın da etkisi ile iki ülke arasında diyaloga ve işbirliğine yönelik ilişkiler artmış, karşılıklı negatif söylemler durdurulmuş, ticari eğitim, kültür gibi çeşitli alanlarda anlaşmalar imzalanmıştır. Aynı zamanda iki ülke devlet adamlarının karşılıklı yaptıkları ziyaretler neticesinde sorunlara yönelik somut adımların atılmasının önü açılmıştır.

2004 yılından itibaren Karamanlis'in hükümetin başına geçmesiyle ilişkiler bir önceki döneme göre daha durgun geçmiştir. 2009 da Papandreu'nun seçimleri kazanıp bu kez Başbakan olarak ülke yönetimine gelmesiyle ikili ilişkiler yeniden canlanmıştır.

2010 Mayıs ayında Başbakanın 200 iş adamıyla birlikte Atina'ya yaptığı ziyaret, ilişkilerde ki mevcut diyalog ortamını yüksek seviyeye çıkarmak için geliştirilen ortak iradeyi temsil etmiştir(Vatansever, 2010).

1.2. İki Ülke Arasındaki Uyuşmazlıklar

Türkiye ve Yunanistan arasında geçmişten bu yana hala varlığını sürdüren birçok çok sorundan bahsetmek mümkündür. Azınlıklar, Kıbrıs sorunu, Ege denizine ilişkin sorunlar: Karasuları, Kıta sahanlığı, Adaların silahsızlandırılması, FIR Hattı ve Yunanistan'ın terör örgütüne verdiği destek başlıca sorun alanlarıdır.

1.2.1. Azınlıklar Sorunu

Azınlık kavramı, Uluslar arası Daimi Adalet Divanı tanımına göre, “Bir devlette yerleşmiş bulunan ve nüfusu ayrı bir ırk, dil ya da dinden oluşan toplumsal gruplardır”(Aksu, 2001:30). Azınlıklar, bir ülkenin toprak bütünlüğünü tehlikeye attıklarında ya da egemen kültür kimliğine, siyasal ve toplumsal düzenine saygılı olmadıklarında devletler için önemli bir sorun oluşturmaktadırlar (Heraclides, 2002:289). Nitekim Türkiye ve Yunanistan arasındaki Azınlıklar sorunu bu anlamda ilişkileri çıkmaza sokan anlaşmazlık noktasını oluşturmaktadır. Çünkü iki tarafta kendi toprakları içerisinde bulunan; fakat kendinden olmayan insan topluluğunu ülkesel bütünlüğü için tehlike olarak algılamakta ve bu iki ülke arasında Azınlıklar sorunun çıkış noktasını oluşturmaktadır. Azınlıklar sorunu, Türkiye-Yunanistan ilişkilerindeki diğer sorunlara paralel olarak krize sürüklenme potansiyeline sahiptir. Diğer sorunlarda meydana gelen sıcak bir gelişme azınlıklar sorununun çözümünü ve azınlık statüsünde yaşayan insanların hayatını zorlaştırmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da baş gösteren ulusçuluk akımından etkilenmesi, ekonomik ve toplumsal yapısında değişiklik yapamaması ve askeri başarısızlıkları devletin çöküş sürecini hızlandırmış ve toprak kaybetmeye başlamıştır. Bu durum dış göçü hızlandırmış ve kaybedilen topraklarda yeni kurulan devletlerle Osmanlı Devleti arasında azınlık sorunları tartışılmaya başlanmıştır. Balkan savaşlarıyla da bu sorun hızla artmış ve Kurtuluş savaşı sonrasında yeni bir boyut kazanmıştır. Yunanistan'ın İngiltere, Fransa ve İtalya'nın yanında Sevr antlaşmasının kendisine sunduğu olanağı değerlendirerek Anadolu'ya asker çıkarmasından sonra günümüz Türk-Yunan

Azınlıklar sorunu ortaya çıkmıştır. Anadolu topraklarına ayak basmaları Yunanistan için Megali İdea düşüncesine yaklaştıklarını hissettirmiştir. Fakat savaşın Yunanlıların yenilgisi ile sonuçlanması hem Anadolu'ya gelen Yunanlıların hem de daha önce Anadolu'da yerleşmiş bulunan Rumların bu topraklardan Yunanistan'a göç etmelerine neden olmuştur. Savaş dönemi ile birlikte, iki ülke arasında kitlesel göçlerin yaşanması ekonomik ve toplumsal sorunları da beraberinde getirmiştir (Aksu, 2001). Kitlesel göçler, daha Lozan görüşmeleri öncesinde gündeme gelmiş ve bu konuda taraflar bir antlaşmanın yapılması kararını vermişlerdir. Sonuç olarak Lozan'dan önce iki ülke arasında 30 Ocak 1923 tarihinde Türk ve Rum Nüfus Değişimine ilişkin Sözleşme ve Protokolü imzalanmıştır (Oran, 1991:77). Karşılıklı olarak göç eden insanların hak ve statülerini düzenleyen bu antlaşmanın birinci maddesine göre; Türkiye'deki Türk uyruklu Ortodoks Rumlarla, Yunanistan'daki Yunan uyruklu Müslümanların 1 Mayıs 1923 ten başlayarak zorunlu mübadelesine girişilecektir. Hiç kimse Türk hükümetinin izni olmadıkça Türkiye'ye, ya da Yunan hükümetinin izni olmadıkça Yunanistan'a dönüp oraya yerleşemeyeceklerdir (Oran, 1991:77; Soysal,1983). İkinci maddede ise; Birinci maddede öngörülen mübadele; İstanbul da oturan Rumları ve Batı Trakya'da oturan Müslümanları kapsamayacaktır. 1912 Yasası ile sınırlandırıldığı biçimde İstanbul belediye sınırları içinde 30 Ekim 1918 gününden önce yerleşmiş tüm Rumlar, İstanbul'da oturan Rumlar sayılacaktır. 1913 Bükreş Antlaşması'nın saptamış olduğu sınır çizgisinin doğusundaki bölgeye yerleşmiş tüm Müslümanlar, Batı Trakya'da oturan Müslümanlar sayılacaklardır (Soysal, 1983). İki ülke arasında sözleşmenin uygulanmasını sağlamak üzere Türk ve Yunanlılardan temsilcilerden oluşan bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyonun işleyişi sırasında bazı sorunlarla karşılaşmış, Yerleşik teriminin kapsamı konusunda çabaların yetersiz kalması ile iki ülke arasında ki ilişkiler yeniden gerginleşmiştir. Yunanistan Batı Trakya da ki Müslüman azınlığın mallarına el koyması ve buralara Türkiye'den göç eden insanları yerleştirmeye başlaması buna karşılık da Türkiye'nin İstanbul da ki Rumların mallarına el koymasıyla iki ülke arasında azınlık konusunda sıkıntılı bir dönem yaşanmıştır (Aksu, 2000).

Azınlık konusunda iki ülke arasında yaşanan diğer bir gelişme 10 Haziran 1930 yılında imzalanan antlaşma olmuştur. Bu antlaşma ile yerleşim tarihleri ve doğum yerleri neresi olursa olsun İstanbul Rumları ile Batı Trakya Rumlarının hepsi yerleşik sayılmışlardır

(Oran, 1991:82). Bu antlaşmanın imzalanması ile birlikte ilişkiler hızla düzelmeye başlamıştır. İki ülke arasında Ekim 1930 da Türk- Yunan Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması imzalanmıştır. İmzalanan antlaşmalardan sonra Türk Yunan ilişkileri İkinci Dünya savaşına yol açan gelişmelerin yaratmış olduğu güvenlik endişesinin de etkisiyle 1950'lere kadar sorunsuz devam etmiştir. Kısa süre sonra başlayan savaş sırasında Yunanistan işgale uğramış ve sonrasında çıkan iç savaş sonucunda Yunan komünistlerin Türk azınlık üzerinde baskıları sonucunda Batı Trakya'dan Türkiye'ye göçler başlamıştır (Aksu, 2001:33; Oran, 1999).

1950'lerin ortalarından itibaren Kıbrıs konusunda iki ülke arasında yaşanan olumsuz gelişmeler azınlıklar üzerine de yansiyarak azınlıkların buldukları toplumdaki dışlanmasına yol açmıştır (Oran,1986:143). Her iki toplumda da azınlıklar diğer tarafın ajanı olarak algılanmaya başlamıştır. 1963-1964 Kıbrıs olaylarından dolayı Türk hükümeti, 1930 sözleşmesine son vermiş ve İstanbul'da çalışan Rumlar ülkelerine geri gönderilmiştir (Oran, 1999:148). 1967 yılında Yunanistan da askeri yönetimin başa gelmesiyle, Batı Trakya Türklerine yapılan baskılar belirginleşmiştir. 1968 de iki ülke arasında kültür mutabakatı imzalanmış; fakat kısa süre sonra bu protokol de uygulanmamaya başlamıştır (Gürel, 1993:82-83). 1974 yılı ilişkilerde dönüm noktası olmuş, iki ülke arasında ki sorunlar daha çok gündemde olmaya başlamıştır 1974 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesinden sonra ise Batı Trakya Türkleri üzerinde yoğun baskılar yaşanmaya başlamıştır. Batı Trakya'da yaşanan S. İsmail'in "1974'te Türkiye Kıbrıs ta kazandı ama biz Batı Trakya'da kaybettik" sözleri o dönemde yaşanan baskının ağırlığını göstermektedir (Kişisel görüşme 20.06.2010)

1980- 90 yılları arasında ki dönem de de Batı Trakya Türklerine yapılan baskılar devam etmiştir. Özellikle 1981 yılında Türk düşmanlığı ile bilinen PASOK lideri Andreas Papandreu'nun iktidara geçmesi Batı Trakya'daki Türklerin durumunu daha da zorlaştırmıştır. Ayrıca Yunanistan 30 Ocak 1923 de imzalanan sözleşmede yer almasına rağmen, Türk kelimesinin Türkiye'deki yurttaşları çağrıştırdığı ve Yunan yurttaşlarının kullanamayacağı gerekçesiyle yasak getirilmiştir (Sönmezoğlu, 2000; Aksu, 2001). Türkiye Cumhuriyetinin, Batı Trakya'daki azınlık için herhangi bir girişimde bulunamayacağını savunarak Türk ulusal kimliğini tanımamıştır (Oran, 1991:135).

1.2.2. Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs sorunu, Türkiye ve Yunanistan arasındaki en temel sorun olarak nitelendirilebiliriz. İlişkilerde Kıbrıs konusunda yaşanan her gelişme tarafların diğer sorunları algılayışında da etkili olmakta ve zaman zaman ilişkileri çıkmaza sokacak gelişmelerin yaşanmasında önemli rol oynamaktadır.

Doğu Akdeniz’de stratejik bir öneme sahip olan Kıbrıs Adası, bu özelliği itibariyle büyük güçlerin ilgisini çekmiş ve tarih boyunca el değiştirmesine sebep olmuştur. Ahmet Davutoğlu Kıbrıs adasını ‘Türkiye’nin Stratejik kördüğümü’ olarak ifade ederek adanın Türkiye için önemine vurgu yaparken, “Kıbrıs’ı ihmal eden bir ülkenin küresel ve bölgesel politikalarında etkin olabilmesi mümkün değildir” ifadesiyle diğer ülkeler için de önemine dikkat çekmiştir (Davutoğlu, 2003:75-176.)

Kıbrıs, tarih boyunca değişik ırk ve dinlerin hâkimiyeti altında kalmış M.Ö. 1500 yılından başlayarak Osmanlı egemenliğine girinceye kadar 14 defa el değiştirmiş ve en son Venediklilerin elinde kalmıştır (Sander, 2000:107). Ada 1571 yılında Venediklilerle yapılan savaş sonucunda Osmanlı Devleti tarafından fethedilmiştir (Ünal, 2003). 1571-1878 yılları arasında 307 yıl Osmanlı hâkimiyeti altında kalan Kıbrıs, Osmanlılar ve Ruslar arasında 1877 yılında yapılan savaşta Osmanlı kuvvetlerinin Ruslar karşısında zor durumda kalmasıyla Osmanlı Devleti’ne yapacak yardım karşılığında İngiltere’ye kiralanmıştır (Kasım, 2007:58). Fakat I. Dünya savaşında Osmanlı Devleti’nin Almanya ile ittifak etmesi sonucunda İngiltere, 1914 yılından itibaren adayı resmen ilhak etmiş, Osmanlı Devleti ile 1878 yılında yaptığı anlaşmanın geçersiz olduğunu ilan etmiştir. İlhak kararını Türkiye 1923 yılında Lozan Antlaşması ile kabul etmiştir (Akgün, 2010). Türkiye böylece Kıbrıs üzerindeki haklarından Yunanistan veya ada Rumları lehine değil İngiltere lehine vazgeçmek zorunda kalmıştır (Köse, 2005:131). İngilizlere adanın ilhakı ile Kıbrıslı Türklerin göçü teşvik edilmiş, zaman zamanda Rum baskısından kaçanlar Türkiye’ye göç etmişlerdir. Bunun sonucunda adada Rum nüfusu artarken baskı altındaki Türk nüfusun Türkiye ve İngiltere’ye göç etmesi sonucunda adanın nüfusu Rumlar lehine değişmiştir (Altan, 2003:34).

Yunanistan 1830 yılında bağımsızlığını kazanmasının ardından Enosisi gerçekleştirmek (Kıbrıs ile birlik kurmak) amacıyla Kıbrıs’ı ele geçirmek istemiş ve resmi olarak 3 Aralık 1918 de bunu dile getirmiştir (Kalelioğlu, 2009:125). 1920 ile 1950 yılları

arasındaki dönemde Kıbrıslı Rumlar İngiltere'ye karşı Enosisi sürekli gündemde tutarak Yunanistan'a bağlanmaları için zemin oluşturmuş ve ekonomik olarak Türklere nazaran güçlenmek için faaliyette bulunmuşlardır (Aydoğdu, 2005). Kıbrıs'ta Rum taleplerinin gittikçe artması ve bu taleplerin İngilizler tarafından reddedilmesinin ardından Rumlar, 1929 tarihinden itibaren İngiliz idaresiyle adada çekişmeye ve adayı İngilizlerden kurtarmak için 1931'de ayaklanmaya başlamışlardır. Bu ayaklanmanın kısa sürede bastırılmasından sonra İngiltere, 1947 yılından itibaren adaya muhtariyet vermek istemiştir (Köse, 2005:114). Fakat bu girişim Rumlar tarafından Enosisi engelleyen bir gelişme olacağı düşüncesiyle kabul edilmemiştir (Aydoğdu, 2005).

Kıbrıs konusu 1950'li yıllarda Yunanistan tarafından uluslar arası arenaya taşınmıştır. Türkiye ise 1950'li yılların ilk yarısına kadar Kıbrıs konusu ile siyasi açıdan pek ilgili görünmemekle birlikte, Ada'daki Türklerin konumunu daima göz önünde bulundurmuştur (Hale, 2000:132).

1951 yılından itibaren Kıbrıs sorunu ortaya çıkmaya başlamış, Yunanistan'da Kıbrıs konusunda kamuoyu giderek artan bir ilgi ile hükümet üzerinde baskı yapmaya başlamıştır (Sönmezoğlu, 2004; Sönmezoğlu, 2000). Kıbrıs sorununun BM'ye götürülmesi hazırlıklarının yapıldığı sıralarda İngiltere'nin bu konuda görüşmelerde bulunmak istemesi ile Yunanistan Kıbrıs konusunda girişimlerine hız kazandırmıştır. Yunanistan'ın Kıbrıs'a ilişkin politikası önceki dönemlere nazaran değişmiş ve İngiltere ile arasında 1955'lere kadar süren görüşme dönemi başlamıştır. 1954 yılında Yunanistan'ın sorunu Birleşmiş Milletlere (BM) getirme çabaları yoğunluk kazanmaya başladığında, Türkiye de sorunla resmen ilgilenmek gereği duymuştur. Türkiye, Yunan hükümetine adanın geleceği ile ilgili alınacak bir kararda Türkiye'nin de taraf olarak görülmesini, Kıbrıs sorununun BM'ye taşınmasının Türk-Yunan ilişkilerini olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir (Sönmezoğlu,2000). 1954-1955'li yıllar Türk-Yunan ilişkilerinin bozulmaya başladığı dönem olmuştur. Yunanistan'ın sorunu BM götürmesi ve istenilen sonucun elde edememesi, Kıbrıs sorununun uluslar arası boyutunu ortaya çıkarırken, Kıbrıs ve Yunanistan'da İngiltere karşıtı bir kamuoyunun oluşmasına neden olmuştur. Yunanistan'ın Kıbrıs meselesinde taleplerini dillendirmeye cesaretlendiren temel unsurların başında, Türkiye'nin 1950'li yılların ilk yarısında sürdürdüğü dış politika gelmektedir. Türkiye II. Dünya savaşının sonunda Sovyetlerden aldığı

tehditlerle ciddi bunalıma girmiş, bu durum Türkiye'nin Yunanistan ile olan Kıbrıs sorununa karşı yeteri kadar ilgi göstermesini engellemiştir (Aydoğdu, 2005).

1957 yılında İngiltere tutunabileceği tek toprak olarak Kıbrıs'ı görmüştür ve Kıbrıs'ta bir süre daha varlığını garanti edecek Mac Millian planını ortaya atmıştır. Plan Kıbrıs'ta üçlü egemenliğe dayanmakta ve Kıbrıs'ı İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın ortak egemenliği altına sokmayı hedeflemekteydi. Bu durum yedi yıl sürecek ve barış sağlanırsa adanın yönetimi Türkiye ve Yunanistan'a bırakılacaktı. Kıbrıs Rum kesimi ve Türkiye planı reddettiğini, Türkiye ise belli şartlarla planı kabul edeceğini açıklamıştır (Kızılyürek, 2005:103). Her ne kadar Yunan ve Kıbrıs Rum yönetimi kabul etmese de plan İngiltere'nin ısrarı sonucunda yürürlüğe girmiştir.

Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında Kıbrıs yüzünden ortaya çıkan ihtilafın NATO'ya zarar vermesinden endişe eden ABD'nin girişimleriyle Londra ve Zürih konferansları toplanmıştır. 11 Şubat 1959 Zürih ve 19 Şubat 1959 Londra antlaşmaları ile 16 Ağustos 1960 tarihinde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğünde Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur (Akgün, 2010; Kasım, 2007). 1959-1960 antlaşmaları Kıbrıs'ta eşit iki siyasi taraf arasında, siyasi eşitlik temelinde bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurmuştur. İki kesimli bir parlamento, Devlet Başkanının Rum, yardımcısının Türk olduğu ve memurlukların %70'e %30 oranında paylaştırıldığı bir yapı kurulmuştur (Kasım, 2007). Uluslar arası antlaşmalar gereğince oluşturulmuş olan anayasal düzene herhangi bir değişiklik yapılmak istendiğinde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin ayrı ayrı ya da birlikte müdahale etme hakkına sahip olmuşlardır. Cumhuriyet kısa ömürlü olmuş, Kıbrıs Rum kesimi bu yeni devleti kabullenememişti (Ünal ve Coşkun, 2002).

Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulmasından sonra 1963'te Kıbrıs Rum liderleri tarafından hazırlanan 'Akritas planı' uygulanmaya başlamış, adadaki Türk toplumu üzerinde baskılar oluşturulmaya başlanmış ve toplumlar arasında yeni gerginliklerin yaşanmasına neden olmuştur (Akgün, 2010). 1963-1964 yıllarında bu gerginlikler şiddetini arttırarak giderek Türk azınlığın yok edilmesi çabalarına dönüşmüştür. 1964 yılı, bu bağlamda Türk-Yunan ilişkilerinde getirmiş olduğu değişiklikler bakımından oldukça önemli bir yıl olmuştur (Aksu, 2001).1963 ve 1964 yıllarında, Kıbrıs Türk toplumu üzerinde yoğunlaşan baskılar ve saldırılar, Türkiye'yi garantörlük sıfatını kullanarak Kıbrıs Türklerine yapılan saldırıları durdurmak için girişimlerde bulunmaya zorlamıştır.

Ayrıca Kıbrıs'taki Makarios yönetiminin Zürih ve Londra antlaşmalarını tanımama yaklaşımını sergilemesi yeni bir gerginlik ortamının yaratılmasına neden olmuştur. Artan gerginlik ortamında Türkiye 1964 yılı ortasında adaya askeri müdahalede bulunmak istemiştir. Ancak ABD, Türkiye ve Yunanistan arasında Kıbrıs nedeniyle çıkabilecek bir savaşın Batı-NATO ve ABD çıkarları üzerinde yaratacağı etkiden çekinmiş, Türkiye'nin bu kararını oldukça sert bir tepki göstererek engellemiştir. Johnson mektubu olarak bilinen ABD'nin Türk müdahalesini engelleme girişimi, Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesini önlemekle beraber, Türk-ABD ilişkilerinde güvensizliğin yaşanmasına neden olmuştur. Bundan sonra Türkiye ve Yunanistan arasında ikili ilişkilerde yeni bir yaklaşım havası belirse de, bu hava kısa sürmüş 1967 ye geldiğinde Kıbrıs'taki Türk toplumuna karşı yürütülen katliamlar ve baskılar yeniden başlamıştır (Sönmezoğlu, 2000).

1974'e kadar zaman zaman kesintilerle devam eden ilişkiler, 1974 Haziran ayında ortaya çıkan yeni olaylarla yeniden savaş ortamına sürüklenmesine neden olmuştur. 1974 Haziranında Yunanistan'daki askeri cuntanın desteği ile harekete geçen EOKA örgütü ve Kıbrıs Rum Ulusal Muhafız Gücü içerisindeki Yunan subayları, Makarios yönetimine karşı gerçekleştirmiş oldukları bir darbe ile iktidara Nikos Sampson'u getirmişler ve Enosis'i gerçekleştirme çabaları için gereken ilk adım atılmışlardır. Kıbrıs'ta Yunanistan'ın desteği ile gerçekleştirilen bu darbe, Türkiye'nin tepkisini çekmiş ve Türkiye adadaki Türk toplumunun saldırılardan korunması ve Enosis'in gerçekleşmesini önlemek için garantör devletlerle yapmış olduğu bir dizi görüşmeden sonra, 20 Temmuz 1974'de Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunmak gereğini duymuştur (Sönmezoğlu, 2000). 20-22 Temmuz 1974 ve 14-16 Ağustos 1974 tarihlerinde adanın kuzeyine havadan ve karadan olmak üzere iki askeri harekât yapılmıştır (Tunçay ve diğerleri, 2000).

Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesi, Yunanistan'la doğrudan doğruya bir savaş olasılığını beraberinde getirmiştir. Askeri cunta, Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale etmesiyle düşmüş olduğu başarısızlığın etkisiyle kendiliğinden dağılmış ve Yunanistan'da Karamanlis'in liderliğinde ulusal birlik hükümeti kurulmuştur. Yunanistan'da demokrasi yeniden kurulmuştur. Başbakan Karamanlis'in liderliğinde kurulan yeni Yunan hükümeti sadece Kıbrıs üzerinde yeni bir bunalımla karşı karşıya

kalmamış aynı zamanda 1922'den beri ilk kez gerçek bir Türk-Yunan savaş tehlikesi ile karşılaşmıştır (Aksu, 2001).

1974 sonrası dönem, Türk - Yunan ilişkilerinde en yoğun olayların yaşanmış olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde Kıbrıs sorunu, iki ülke arasındaki ilişkilerin temel dayanağını oluşturmaya başlamıştır. 1974 sonrası Türk-Yunan ilişkilerinde Kıbrıs sorununa ilişkin olarak yapılan bütün görüşmeler sırasında Kıbrıs Türk toplumunun temel yaklaşımı iki toplumlu, iki kesimli, Türk ve Rum toplumunun eşit haklara sahip oldukları ve Türkiye'nin etkin garantisinin bulunduğu bir federasyonun kurulması yönünde olmuştur. Yunanistan ve Kıbrıs Rum toplumu ise, görüşmeler sırasında Kıbrıs'ta Türklerin azınlık haklarının garanti altına alınmış olduğu bir üniter devletin kurulmasından yana politikalar izlemişlerdir (Sönmezoğlu, 2003) .O dönemde tüm dünyada Kıbrıs'ta en uygun çözümün federasyon olduğu görüşünün yaygınlaşması, Kıbrıs Türk Federe Devleti için uluslararası şartları da hazırlamıştır. (Sönmezoğlu, 2003:103). Toplanan otonom Kıbrıs Türk yönetimi Meclisi ada hükümet statüsünü değiştirmeye karar vermiş ve 13 Şubat 1975'te oy birliği ile aldığı kararla tek taraflı olarak Kıbrıs Türk Federe Devletinin kurulduğunu ilan etmiştir (Volkan, 2008:38).

1980 sonrası dönemde, Türk-Yunan ilişkileri içerisinde Kıbrıs sorunu bir uzlaşmazlık noktası olarak, iki ülke arasındaki gündemdeki yerini korumakla birlikte, ilişkileri gerginleştirecek sıcak bir çatışma noktası olmaktan uzak olmuştur. Türkiye ve Yunanistan arasındaki diğer uzlaşmazlık konularında muhtemel görüşmelerin gerçekleştirilmemesi, Kıbrıs konusun da çözüm yolunda beklentileri azaltmıştır. Özellikle Yunanistan'da Papandreou liderliğindeki PASOK partisinin iktidara gelmesiyle başlayan Yunan dış politikasındaki yaklaşım farklılığının etkisiyle, Türk-Yunan sorunları üzerinde çözümsüzlük ve gerginlik artmıştır.

BM'nin girişimiyle başlayan uzlaşma görüşmelerinden sonuçsuz kalması ve Rum tarafının uzlaşmaz tutumunda ısrarlı olmasının da etkisiyle, 15 Kasım 1983 tarihinde KKTC kurulmuş, BM güvenlik konseyi ise 18 Kasım 1983 tarihli 541 sayılı kararıyla, bu ülkenin varlığının yasal olmadığını ilan etmekte gecikmemiştir (Duran, 2008; Fırat, 2002). BM konseyi kararda, KKTC'nin ilanının Kurucu ve Garanti

anlaşmalarına³ uygun olmadığını KKTC'nin ilanının geçersiz olduğunu ve adadaki durumun kötüleşmesine katkıda bulunacağını belirtmiştir (Duran, 2008:127). Rumlar konuyu BM Güvenlik Konseyine getirmiş ve Cumhuriyetin ilanını geri alınmasını istemişlerdir. Fakat Türklerin kararlarından dönmemesi üzerine Rumlar Türklerle bir daha aynı masaya oturmayacaklarını açıklamışlardır. Daha sonra BM Genel sekreteri, Rumların bu konuda ısrarlı olması üzerine iki tarafı ayrı odalarda bir araya getirmeyi denemiştir. Bu görüşme Rum tarafının uzlaşmaz tutumu ile 17 Ocak 1985'te sona ermiştir. Bu dönemde Kıbrıs konusunda somut bir çözüm elde edilememiştir (Bölükbaşı, 2001:155). KKTC'nin ilan edilmesiyle Kıbrıs, iki toplum arasında bir mesele olmaktan çıkmış ve her ne kadar KKTC, Türkiye dışında başka bir ülke tarafından tanınmasa da, iki devlet arasındaki bir sorun halini almıştır.

1990'lı yılların ikinci yarısı Kıbrıs'a ilişkin tartışmaların yoğunlaştığı dönem olmuştur (Köse, 2005:155). Bu dönemde KKTC, Kıbrıs'ta artık federal yapının kurulmasının mümkün olmadığı tezini işlemeye başlamış buna karşılık konfederasyon tezini ileri sürmüştür.

Kıbrıs Rum yönetimi 1960 Garanti Antlaşması'nın 1. maddesine göre "Kıbrıs Cumhuriyeti, tümüyle veya bir bölümüyle herhangi bir devlet ile hiçbir şekilde siyasi veya ekonomik bütünleşmeye girmeyecektir" hükmüne aykırı olarak adanın geleceğini AB şemsiyesi altında görmeye yönelik bir politika izlemeye başlamıştır. 3 Temmuz 1990 tarihinde Kıbrıs Rum Yönetimi, AB Konseyine başvuruda bulunarak tam üyelik isteğinde bulunmuştur. BM'nin ve Türk tarafının uyarılarına rağmen 11 Eylül 1990'da AB, başvurunun normal süreçlerde değerlendirilmesine karar vermiştir (Duran, 2008:128). 1994 Haziran ayında AB hükümet başkanları, Kıbrıs'ın, Birliğin gelecekteki genişleme anlaşmasında yer almasının uygun olacağına uzlaşmışlardır. Bu süreçten sonra özellikle 1995 yılı itibariyle Kıbrıs konusunda AB etkisi daha fazla görülmeye başlamıştır. 1997 Lüksemburg zirvesinde Güney Kıbrıs Rum kesimine üyelik yolu açılmış, Türkiye ise AB genişleme sürecinden dışlanmış ve Kıbrıs'taki çözümsüzlük artmıştır (Topur, 2002:384-385). Mart 1998'de tam üyelik görüşmelerine başlanması Kıbrıs'ta 1974 Kıbrıs barış hareketi ile tesis edilen statükoyu değiştirmeyi amaçlayan önemli bir gelişme olmuştur (Ülger, 2002:200). Her ne kadar Kıbrıs'a üyelik yolu

---

³1959 yılındaki Garanti Antlaşması'nda "Türkiye ile Yunanistan'ın müştereken üye olmadıkları uluslararası bir birliğe, kuruluşa ve örgüte Kıbrıs'ın dolaylı dahi olsa giremeyeceği" kararı alınmıştır.

açılmış olsa da AB sorun çözülmeden gerçekleşecek olası bir Kıbrıs üyeliğinin meydana getirebileceği sorunların da farkında olmuştur. Bu yüzden BM 'nin bir plan ortaya koymasını ve çözümü kolaylaştırmasını desteklemiştir.

1999 yılında Kıbrıs'ta tarafların başlattıkları görüşmeler neticesinde BM Genel Sekreteri Kofi Annan adıyla anılan Annan planı ortaya çıkmıştır. Annan Planı, 11 Kasım 2002 tarihinde taraflara sunulan Birinci Annan Planı ile görüşülmeye başlanmıştır. Planın beşinci versiyonu olan Beşinci Annan Planı 31 Mart 2004'te tamamlanarak 24 Nisan 2004'te Kuzey ve Güney Kıbrıs kesimine referandum için sunulmuştur (Akgün, 2006:109). Annan Planı daha önceki planlarla karşılaştırıldığında daha kapsamlı olması ve referandumun Kıbrıs'ın Güney ve Kuzey kesiminde de ayrı ayrı uygulanması gibi farklı özelliklere sahip olmuştur. Referandum sonucuna Kuzeyden %64.9'lık bir oranla kabul edilirken Güney kesimde ise %75.8 oranla reddedilmiştir. Taraflardan birisinin reddetmesi üzerine plan yürürlüğü girememiştir (Duran, 2008:134). Kıbrıslı Türk kesiminin Annan planını kabul etmesinde 3 Kasım 2002'de Türkiye'de iktidar olan Adalet ve Kalkınma partisinin değişen Kıbrıs politikasının ve Mehmet Ali Talat'ın desteğinin etkisi büyüktür. Nitekim Adalet ve Kalkınma Partisi Kıbrıs'la daha uzlaşmacı işbirliğine yatkın tavır sergilemeye çalışmıştır ve referandumda Annan planının destekleyen tutum sergilemiştir

Rum kesiminin reddetmesine rağmen referandumdan sadece günler sonra Mayıs 2004 itibariyle Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla AB üyesi olması, zaten karmaşık olan Kıbrıs sorunu içinden çıkılmaz bir hal almasına neden olmuştur. Aynı zamanda bu durum Rumların kendi tezlerinden geri adım atmamalarına zemin hazırlamış ve uzlaşma yönündeki en büyük engeli oluşturmuştur (Milliyet, 2008).

Kıbrıs Rum Kesimin de AB üyesi olmasıyla birlikte Türkiye'nin AB karşısındaki etkisi Yunanistan ve Güney Rum Kesimi lehine azalmıştır. Kıbrıs Rum kesimi, Türkiye'nin AB üyeliği konusunda veto yetkisi olan bir başka ülke olarak kendini göstermiştir. Nitekim AB ile müzakerelere başlamasına rağmen 8 başlığın Kıbrıs sorunu nedeniyle açılmaması Türkiye'nin AB yolunda zorlanacağına işaret olmuştur (Çınar, 2010). AB, Kıbrıs konusunda tek yanlı bir çözüm üretmiş, Kıbrıs Türk Toplumunun üyelik beklentilerini dikkate almamıştır. Adil olmayan bu çözümü de üyeliğin önünde engel olarak görmemiştir.

Kuzey Kıbrıs Türk Kesimi, 2005 yılında seçimlerde Mehmet Ali Talat'ın kazanmasıyla yeni bir sürece girmiştir. İki taraf arasında görüşmeler 2006 yılında yeniden başlamıştır. Kıbrıs konusunda en önemli gelişme ise, Kıbrıs Rum kesiminin 18 Şubat 2008 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde gerçekleşmiştir. Seçimlerde Kıbrıs Türkleri ile görüşme yapılması konusunda isteksiz tutum sergileyen Tasos Papadopoulos seçimleri kaybetmiş bunun yanı sıra Kıbrıs Türkleri ile görüşmelere başlayacağını açıklayan Dimitris Christofias Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Mehmet Ali Talat ve Papadopoulos seçimlerin ardından 3 Eylül 2008'de Kıbrıs konusunda kapsamlı çözüm için görüşmelere başlamışlardır. Günümüze kadar gelen süreçte müzakerelerde anlamlı ilerlemeler kaydedilmemiştir. Bunun en önemli sebebi tarafların temel konularda farklı tezler ileri sürmeleridir (Çolak, 2010: 17-20).

Kıbrıs Rum kesiminin AB üyeliğinin gerçekleşmesiyle adadaki mevcut statüko Rum kesiminin lehinedir. Bu yüzden Rum kesimi mevcut statükoyu bozmaya yönelik her girişimi engellemeye çalışmaktadır. Görüşmelerin olumlu bir neticeye bağlanması için Kıbrıs Rum kesiminin de yapıcı bir yaklaşım içerisine girmesi gerekmektedir.

1.2.3. Ege Deniz'ine İlişkin Sorunlar

1.2.3.1. Karasuları

Karasuları, "Bir kıyı devletinin kara ülkesini çevreleyen ve Uluslar arası Hukuk'a uygun olarak açıklara doğru belirli bir genişliğe kadar uzanan kıyı devletine ait deniz kuşağına verilen isimdir" (Pazarcı, 1990:258).

Türkiye ve Yunanistan arasında Ege denizine ilişkin en temel sorun alanını karasuları oluşturmaktadır. Karasuları konusunun, iki devlet arasında ciddi boyutlara ulaşabilecek bir sorun durumuna gelmesi, iki ülke için de geçerli olan 6 deniz mili karasuları genişliğini Yunanistan'ın 12 mile arttırmak istemesinden kaynaklanmaktadır (Pazarcı, 1990:112). Yunanistan'ın Ege'deki karasularını 12 mille genişletmek isteyerek neredeyse bu denizin tamamına egemen olmak istemektedir (Gürel, 1993:76).

Türkiye ve Yunanistan arasındaki uluslar arası antlaşmalar ve özel durumlar Ege denizinin hukuki statüsünü belirlemektedir. Fakat Yunanistan önceden kararlaştırılmış olan bu statüye uymayı reddederek tek taraflı olarak değiştirmeye çalışmıştır. 1923 Lozan Barış antlaşması yapıldığında Ege'de tarafların karasuları 3'er deniz mili olarak

kararlaştırılmıştır. 1936 yılında Yunanistan tek taraflı olarak bir yasa ile karasularını 6 mil'e genişletmiş, böylece Yunanistan Ege'deki payını %35'e çıkarmıştır. Bu oran 1947 Paris antlaşması ile On iki adanın Yunanistan'a devredilmesiyle %41.5 olmuştur (Toluner, 1996).

1958 ve 1960'da yapılan Cenevre Deniz Hukuku Konferansları'nda karasuları genişliği konusunda herhangi bir sonuca ulaşamamıştır. Çünkü birçok devlet tarafından uygun görülen 3 deniz mili uygulamasına rağmen, 6 mil uygulamaları da pratikte işlerliğinin bulunduğunu göstermiştir. Türkiye, Ege Denizinde 6 mil uygulamasına 1964 yılında başlamış ve %7.5 paya ulaşmıştır. 1976 yılında Türkiye, Yunanistan'ın Kara sularını 6 milin ötesine çıkarılmasının casus belli (savaş nedeni) sayılabileceği konusunda ultimatoom vermiştir (Köse, 2005:92).

Karasuları konusundaki nihai karara 1982 yılında yapılan Birleşmiş Milletler III. Deniz Hukuku sözleşmesiyle varılmıştır. Sözleşmenin üçüncü maddesi şöyledir: "Her devletin, karasularının genişliğini bu sözleşmeye uygun şekilde belirlenen esas hatlardan itibaren 12 deniz milini aşmayan bir sınıra kadar tespit etme hakkı vardır"(Gündüz, 1994:291). Türkiye, III. Deniz Hukuku Konferansına katılmış ve katkılarda bulunmuş olmakla beraber, sözleşmeye taraf olmamıştır. Bu nedenle sözleşme Türkiye'yi bağlamamaktadır. Yunanistan ise sözleşmeyi imzalamış ve onaylayarak taraf olmuştur (Başeren, 2003). Yunanistan bu hükme dayanarak 1995 yılında Meclis kararı çıkarmış ve bu hakkını zamanı geldiğinde kullanacağını açıklamıştır. Yunanistan'a göre 12 millik karasuları sınırı, artık bütün devletler tarafından benimsenen bir teamül, devletler genel hukuku durumundadır (Katsoufos, 1989). Türkiye ise Egedeki hak ve menfaatlerinin gasp edilmesi anlamına gelen böyle bir kararı tanımayacağını ve bunu savaş nedeni (casus belli) olarak kabul edeceğini açıklamıştır (Oran, 1999). Bu durum iki ülkenin de birbirlerini ulusal çıkarları, egemenlik hakları, toprak bütünlükleri açısından potansiyel tehlike ve tehdit kaynağı olarak algılamalarına yol açmıştır (Ayman, 1998). 12 mil uygulamasında Türkiye'nin Ege'de açık denizle hiçbir bağlantısı kalmamaktadır (Aklar, 2003:23). B.M. Deniz Hukuku Sözleşmesinde, karasularının azami genişliğini tespit eden hükme rağmen, pratikte devletler genişlik konusunda farklı ölçüleri benimsedikleri görülmektedir.

6 mil karasuları genişliğine göre Türk karasularının alanı 14.322 km² (% 7,5), Yunan karasuları alanı 79.007 km² (% 41,5)'dir. Açık denizler alanı ise 96.793 km² (%51)'dir. Karasuları 12 mile genişletildiği takdirde ortaya çıkacak durum şöyle olacaktır: Türk karasuları alanı 18.209 km² (% 9.6), Yunan karasuları alanı 116.607 km² (% 61.3) açık deniz alanı ise 55.306 km² (% 29.1). Daha da önemlisi Türkiye'nin Ege'de denizle bağlantısı 126.5 km ile 12 mil uygulandığında bu 11.9 km'ye inecektir (Akın, 2006 :143). Bütün bunlara ek olarak karasularının 12 mil olarak belirlenmesi durumunda Türkiye'nin Ege üzerindeki askeri uçuşları ve tatbikatları gerçekleşmeyecek, Türkiye Ege Denizi balıkçılığında ekonomik kayıplara uğrayacak ve Türk gemilerinin serbestçe hareket etmesini engelleyecektir (Özkan, 1996; Pazarcı, 1990). Karasularının 12 mile çıkması Ege'yi sadece bir Yunan gölü yapmakla kalmayacak, tüm kıta sahanlığı ve Fır hattı meselelerini tamamen Yunanistan lehine neticelendirecektir (Özkan, 1996:114).

1999 yılında başlayan yumuşamanın etkisiyle, Türk siyasetçiler tarafından 'casus belli' kararının kaldırılması gündeme gelmiş, ancak dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül tarafından, Nisan 2005'te yapılan açıklamada, Türkiye'nin Ege Denizi'ne ilişkin politikasında herhangi bir değişikliğin olmadığı vurgulanmıştır (Işıklar, 2005:53).

Bu konuda en önemli gelişme Milli Güvenlik Siyaset Belgesinde (Kırmızı Kitap) Kasım 2010 da meydana gelen değişik ile olmuştur. Belgeye göre önceden düşman tanımı içinde yer alan Yunanistan artık bu tanımlamanın dışında tutulmuştur. Kara suları meselesi öncelikli tehdit olmaktan çıkartılmış ve iki ülke arasındaki işbirliğinin vurgulandığı iddia edilmiştir (Zaman, 2010).

1.2.3.2. Kıta Sahanlığı

Kıta Sahanlığı meselesi, Yunanistan ile Türkiye arasında Ege denizine ilişkin diğer bir sorun alanını oluşturmaktadır. Kıta sahanlığı terimi, ilk defa ABD Başkanı Truman'ın 23 Eylül 1945 tarihi bildirisinde ortaya atılmıştır (Toluner, 1996:196).

Deniz dibi sahilden itibaren açık denize doğru uzanırken, muayyen bir derinliğe indikten sonra birden keskin bir yamaç halini alarak büyük derinliklere gitmektedir. Sahil ile bu yamacın başladığı kenar arasında kalan kısma "kıta sahanlığı" (Continental Self) denilmektedir. Diğer bir deyişle Kıta Sahanlığı, kara suları dışında kalan sahile

bitişik deniz tabanı ve toprağın altına 200 metre su derinliğine kadar olan kesimi olarak tanımlanmıştır.

Türkiye ile Yunanistan 1973'ten beri Kıta sahanlığı sorununa çözüm konusunda anlaşamamışlardır (Ülger, 2002:204). Bu konuda anlamlı görüşmeler ancak 1975- 1981 yılları arasında yapılabilmıştır (Bilge, 2000:241). İki ülke arasında Kıta sahanlığı konusunda ki anlaşmazlık, Türkiye'nin 1 Kasım 1973'de TPAO'ya Anadolu'nun doğal uzantısı, yani kendi kıta sahanlığını saydığı yerde petrol arama ruhsatı vermesi ve Yunanistan'ın bunu reddetmesi ile başlamıştır (Aklar, 2003:28). Bu olay iki ülke arasında hala halledilemeyen kıta sahanlığın uyuşmazlığının kaynağını oluşturmaktadır (Katsoufros, 1990:89). Yunanistan'ın Türkiye'nin karasularına kadar Ege Deniz'inin tamamını kendi kıta sahanlığı sayarak, Türkiye ise kendi kıta sahanlığının Ege'nin ortasına kadar uzandığına inanarak ruhsat vermek istemesi iki ülke arasında anlaşmazlığı ortaya çıkarmıştır. Birlikte kararlaştırılmış tek bir sınırın olmaması ortaya iki farklı sınırın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Bilge, 2000:236). Ardından 1976'da Yunanistan Uluslararası Adalet Divanı'na tek taraflı olarak başvurmuş ve Egede kıta sahanlığının tespit edilmesini istemiştir. Fakat bu konuda yetkisiz olduğuna karar vermiştir (Aklar, 2003:29).

1958 Cenevre Kıta sahanlığı sözleşmesinin 6. maddesinde iki devletin kıta sahanlığı karşı karşıya ya da yan yana oldukları hallerde sınırı aralarında anlaşarak saptanmalarını öngörmüştür. Eğer ülkeler aralarında antlaşma yapmamışlar ise kıta sahanlığı özel durumlar yoksa orta hat ve eşit uzaklık ilkesine göre çizileceği belirtilmiştir. Fakat Türkiye bu sözleşmeyi kabul etmediği için bu kuralla bağlı olmamıştır. Bu kural daha sonra 1982 Deniz Hukuku sözleşmesinde değişmiştir. Sözleşmenin 83. maddesi "kıyıları yan yana ve karşı karşıya olan devletlerarasındaki kıta sahanlıkları, uluslar arası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. maddesinde gösterilen uluslararası hukuka uygun ve hakça bir sonuca varacak antlaşmalar ile sınırlanır" şeklinde belirtilmiştir (Bilge, 2000:237).

Kıta sahanlığı sorunu iki ülke arasında 1987 yılında tekrar gündeme gelmiştir. Yunanistan'ın, Taşoz Adası'nın 10 mil doğusundaki bir bölgede petrol arama ve sondaj çalışmalarına başlayacağını açıklaması Türkiye'nin sert tepkisine neden olmuştur. Türkiye bu durumu engellemek için harekete geçeceğini açıklamış ve Piri Reis

araştırma gemisini Ege'ye göndermiştir. Ayrıca, 26 Mart tarihinde Ege'de tartışmalı bir bölgeyi kapsayan alan için Türkiye tarafından TPAO'ya ruhsat verilmesi gerginliği tırmandırmıştır. Bunun üzerine Yunanistan, tepki göstererek fiili olarak karşılık vereceğini açıklamış ve ordusunu alarma geçirmiştir (Aksu, 2001). Karşılıklı olarak yapılan açıklamalardan sonra, iki ülke arasında diplomatik münasebetler hızlanmış, Yunanistan'ın sadece kendi karasularında kalacağı, Türkiye'nin de yalnızca kendi karasularında araştırma yapacağı açıklanarak ilişkiler yumuşamıştır (Oran, 1999:84).

Yunanistan ve Türkiye Kıta sahanlığı konusunda farklı tezleri savunmaktadırlar. Buna göre Yunanistan adaların kıtalarla eşit haklara sahip olması gerektiğini, Türkiye ise Ege denizinin kendine özgü niteliklerinden dolayı, buradaki adaların böyle bir eşitlikten yararlanamayacağını ileri sürmektedir (Pazarcı, 1990:108). Yunanistan Kıta sahanlığı konusundaki tezini üç görüşe dayandırmaktadır. a) 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ve 1982 BMDHS uyarınca adaların kendi Kıta Sahanlıkları'na sahip olma hakkı vardır. Yunanistan'ın bu görüşü uluslar arası pozitif hukuk açısından doğrulanmamaktadır. Çünkü Cenevre Sözleşmesi'nin adaların ilke olarak kıta sahanlığından yararlanacağını kabul etmesi bu adaların özelliklerine olursa olsun kendi kıta sahanlıklarına sahip olacağı anlamına gelmemektedir. b) Yunanistan anakarası ve adaları siyasal ve ülkesel bütünlük oluşturmaktadır. Bu bütün arasında yabancı unsurların varlığı kabul edilemez. Uluslararası pozitif hukuk açısından bakıldığında bu tezin de geçerli temeli olmadığı görülmektedir. Ülke bütünlüğü ilkesi Ege'de açık denizi bulunan ya da başka bir devlete ait olan deniz alanlarının Yunanistan'a ait olarak gösterilmesine destek sağlamaz. c) Türkiye ile Yunanistan arasında Kıta Sahanlığı'nın sınırlandırılmasının, eşit uzaklık ilkesi temelinde, Türkiye kıyılarıyla Yunanistan'ın Ege Denizi'nde en doğuda yer alan adalarının uç noktaları arasında yapılması gerekmektedir. Yunanistan bu tezini, 1958 Kıta sahanlığı sözleşmesinin 6. Maddesine dayanarak iddia etmiştir (Pazarcı, 1990:108).

Türkiye'nin tezine bakarsak; a) Kıta sahanlığının sınırlandırılması için temel ölçüt doğal uzantıdır. Bu görüş Uluslar arası Adalet Divanının Kuzey Denizi kıta sahanlığı Davasında verdiği kararın devletlerin kıta sahanlığının kendi anakarasının bir uzantısı olduğu şeklindeki 85. Paragraftan alınmıştır. b) Adalar kıta sahanlığı açısından 'özel durum' oluştururlar. c) Ege denizi yarı kapalı denizdir, genel kurallar yerine özel

kuralların uygulanmasını gerektirir (Pazarcı, 1990:1109. d) Bu sorunun çözümünde uygulanacak kural hakça bir çözüme ulaşmaktır. Bu yüzden hakkaniyet ilkesi uygulanması gerekir. Bu ilke 1982 sözleşmesinin 82. Maddesine dayandırılmaktadır (Oran, 1999:86). Türkiye, Kıta sahanlığı sorununa, Ege’de sadece Kıta sahanlığının sınırlandırılması gibi dar açıdan bakmak yerine karasuları, kıta sahanlığı, hava sahası sınırlaması gibi kısaca Ege’nin siyasi statüsü olarak bakmakta Ege denizine ilişkin sorunları bir bütün olarak görmektedir (Bilge, 2000:239). Bunun için Kıta sahanlığı sorununda hakça bir çözüme ulaşmak istemekte, hakkaniyet ilkesinin uygulanmasını istemektedir (Oran, 1999:86). Yunanistan ise Ege’nin bütün kıta sahanlığına sahip çıkarak bütün bu denizde egemenlik kurmak istemektedir. Bu anlamda Türkiye, sorunun başkaların ellerine bırakılmayacak kadar önemli olduğunu ve görüşmeler yoluyla çözülmesi gerektiğini düşünürken, Yunanistan ise Lahey Adalet Divanı yoluyla çözüm aramaktadır (Sönmezoğlu, 2000:332; Ülger, 2002:204).

1.2.3.3. Adaların Silahsızlandırılması

Türkiye ve Yunanistan arasında ilişkileri gerginleştiren diğer bir sorun ise Yunanistan’ın egemenliğinde bulunan ancak uluslararası antlaşmalarla silahsızlandırma yükümlülüğüne girmiş olduğu adaları, önce gizli daha sonra açıktan, silahlandırmaya başlamasıdır. Ege adalarının silahsızlandırılması konusuna baktığımızda 3 tane önemli belgenin olduğunu görmekteyiz.

Bunlardan birincisi; Balkan savaşlarından sonra Londra’da toplanan Barış Konferansıdır. Konferansta kabul edilen antlaşmanın 5. maddesinde Osmanlı Devleti ve Yunanistan Ege adalarının geleceğini Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya, Rusya ve İngiltere gibi devletlerin tayinine bırakmışlar ve bu adaların hiçbir şekilde askeri amaçla kullanılmayacağını güvencesini Türkiye’ye verilmesini kararlaştırmışlardır (Bilge, 2000:245). Söz konusu sözleşmesinin 13. maddesindeki hükme göre, Yunan savaş uçakları ve öteki hava araçlarının Anadolu kıyısındaki topraklar üzerinde uçuşu yasaklanacaktı. Buna karşılık, Türk hükümeti de savaş uçaklarının ve öteki hava araçlarının bahsedilen adalar üzerinden uçuşunu yasaklayacaktı (Soysal, 1989:90).

Bu devletler adalar konusunda ikinci bir belge olan 1924’te Lozan barış sözleşmesi kapsamında aldıkları ortak bir kararla İmroz, Bozcaada, Meis adaları dışında kalan ve Yunanistan’ın işgali altında bulunan adaları Yunanistan’a bıraktılar. Fakat bu devletler

Yunanistan'a adaları verirken bunların askeri amaçla Türkiye aleyhine kullanılmaması şartına bağladılar. Ve bunun Türkiye ile Yunanistan arasında kurulacak olan barışın devamlılığı için gerekli olduğu kabul edilmiştir (Bilge, 2000:245).

Üçüncü olarak ise Türkiye'nin taraf olmadığı 1947 Paris antlaşmasıyla İtalya, Meis ve Menteşe adalarını Yunanistan'a bırakmış ve antlaşmaya eklenen bir maddeyle bu adaların askerden arındırılmamış şekliyle kalmasına karar verilmiştir (Pazarcı, 1988:153; Bilge, 2000).

Sonuç itibariyle 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması ve 1947 Paris Antlaşması gereğince Yunanistan'ın Limni ve Semadirek, Doğu Ege Adaları ile On iki Ada'da ve bunlarla bağlantısı olan adalar ile Meis adasında sadece Kolluk kuvvetleri bulunduracağı, Silahlı kuvvet bulunduramayacağı ve tahkimat yapamayacağı esasa bağlanmıştır. 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi ise adalar konusunda herhangi bir değişiklik getirmemiştir.

Asıl sorun yaratan konu Yunanistan'ın 1964 yılından itibaren adaları silahsızlandırmaya başlaması ve bunlardan Limni'yi NATO planlarına ve tatbikatlarına dahil ettirme çabaları teşkil etmektedir. Yunanistan'ın bu yöndeki çabasının tek nedeni planlarına siyasal-hukuksal dayanak sağlayabilme endişesidir (Köse, 2005).

Türkiye'nin bu konuda verdiği notaya göre Yunanistan ilk kez Montrö Boğazlar sözleşmesinin kendisine silahlanma hakkı verdiğini öne sürmüştür. Montrö boğazlar sözleşmesinin imzalanması ile Lozan Boğazlar sözleşmesinin hükmünü yitirdiğini Montrö Boğazlar sözleşmesinde de adaların askerden arındırılmasına yönelik herhangi bir hükmün bulunmadığını ve Türkiye'nin bu sözleşmeye dayanarak Boğazları ve Boğaz ölü adalarını silahlandırdığını, bu bağlamda kendisine ait Limni ve Semadirek Adaları'nı da silahlandırabileceğini vurgulamıştır (Aksu, 2001:86).

Montrö Boğazlar Sözleşmesinde belirtilen yeniden silahsızlanma yalnızca Türk egemenliğindeki Boğazlar bölgesini kapsamaktadır. Sözleşmede Yunanistan'ın egemenliğindeki Doğu Ege Adalarının yeniden silahsızlandırılması yönünde hiçbir hüküm açıkça ya da üstü kapalı olarak yer almamaktadır (Kut, 1999:512).

PASOK' un 1981 yılında iktidar olmasıyla birlikte Yunanistan Doğu Ege Adaları'nın silahlandırmasına ayrı bir önem vermiştir. Bu çerçevede olayı uluslar arası alanda meşru

bir zemine oturtmak için Limni Adası'nın silahlı halinin NATO'ya tescil ettirilmesini amaçlamış (Ülger, 2001:205; Sönmezoğlu, 2000:247). Limni'nin Ege'de yapılacak NATO tatbikatlarına dahil edilmemesi halinde de tatbikatlara katılmayacağını duyurmuştur (Gürel, 1993:71).

1.2.4. FIR Hattı

Denizindeki FIR sorumluluk bölgelerini Kuzey-Güney doğrultusunda bir çizgi ile ikiye ayırmış ve bu çizgiye yaklaşan bütün uçakların uçuş bilgilerini İstanbul'a vermeleri gerektiğini bildirmiştir. Yunanistan bu durumda, 1066 ve 1152 sayılı NOTAM 'larını yayınlarak Ege denizini bütünüyle tehlikeli bölge ilan etmiş ve bölgeyi uçuşlara kapatmıştır (Aksu, 2001:96). Türkiye ile Yunanistan arasında bir diğer sorun, Ege'de sivil havacılığın denetimiyle ilgilidir. FIR Hattı (Flight Information Regions) diye adlandırılan bu alanlar sivil havacılığın güvenliğini sağlamak amacıyla, ikinci dünya savaşından sonra kurulan Sivil Havacılık Kurumu (ICAO) çerçevesinde oluşturulmuş ve tüm yeryüzünü 'uçuş bilgisi bölgelerine' ayırmıştır (Pazarcı, 1990:118; Bilge, 2000:232). Hedef, uçuş güvenliği ve bir uluslar arası hava bölgesinin bir ülke tarafından kontrolüdür. Bu durum egemenlik hakkı oluşturmaz ya da hava sahasını o bölge sınırına kadar genişletme hakkı sağlamaz (Heraclides, 2001:219). 23 Mayıs 1952'de İstanbul'da yapılan ICAO toplantısında alınan ve Türkiye'nin de katıldığı bu kararlar, Ege'deki FIR sorumluluğunu Atina üstlenecek, Türkiye sadece kendi karasuları üzerindeki hava sahasından sorumlu olacaktır. FIR Hattı sınırı, yaklaşık olarak Türk-Yunan karasuları çizgileri üzerine denk gelmektedir. Bu sınıra göre Türkiye'den Batı'ya doğru gitmek üzere hareket edecek olan uçaklar durumunu Atina'ya, aynı şekilde Batı'dan gelecek uçaklar da durumunu Türkiye'ye bildirmek zorundadırlar (Sönmezoğlu, 2000:335). Yunanistan FIR hattını Türk uçaklarının Ege denizine çıkışını engellemek için kullanmaya çalışarak uçakların uçuşları ile ilgili bilgilerin kendisine iletilmesini istemektedir. Türkiye ise FIR düzenlemesinin yalnızca sivil uçaklar için geçerli olduğunu askeri uçaklarla ilgili konuların ikili anlaşmalarla düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir (Ülger, 2001:206).

1974 kadar devam eden uygulamalar, 1974 Kıbrıs barış harekâtından sonra iki ülke arasında savaş riskini gündeme getirmiştir. Türkiye Ege denizine gelebilecek sürpriz bir saldırı ile karşılaşmamak için 685 sayılı NOTAM (Havacılara uyarı) ile Ege ve

Akdeniz'i tehlikeli bölge ilan etmiş, harekâtın bitmesiyle NOTAM kaldırılmıştır. Buna karşılık 6 Ağustos 1974'te yayımlanan 714 sayılı NOTAM ile Türkiye EgeDenizindeki FIR sorumluluk bölgelerini Kuzey-Güney doğrultusunda bir çizgi ile ikiye ayırmış ve bu çizgiye yaklaşan bütün uçakların uçuş bilgilerini İstanbul'a vermeleri gerektiğini bildirmiştir. Yunanistan bu durumda, 1066 ve 1152 sayılı NOTOM 'larını yayımlayarak Ege denizini bütünüyle tehlikeli bölge ilan etmiş ve bölgeyi uçuşlara kapatmıştır (Aksu, 2001:96).

1974 yılından sonra ise Yunanistan sivil havacılık için genişlettiği hava sahasına askeri havacılığı da katmış ve kendisine verilen görevi istediği gibi kullanmaya başlamıştır. Yunanistan, Ege denizinin milletler arası hava sahasını Türk savaş uçaklarına kapatmak için milletlerarası hukuka açıkça aykırı uygulamalara başlamıştır (Bilge, 2000:232). Konuya ilişkin çözüm çabaları 1980 yılına kadar başarısız olmuştur. 1980 yılında ise Türkiye 714 sayılı NOTAM'a son vermiş, ardından Yunanistan da NOTAM' larını geri çekmiş ve bölge trafiğe açılmıştır. Fakat iki ülke arasında bu konudaki anlaşmazlık çözülmemiştir (Aksu, 2001).

1.2.5. Yunanistan'ın Türkiye Aleyhinde Faaliyet Gösteren Terör Örgütüne Verdiği Destek

Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlar Azınlıklar, Kıbrıs, Ege denizinden kaynaklı sorunlar ile bitmemektedir. Diğer bir sorun yaratan konu ise Yunanistan'ın terör örgütüne verdiği destektir.

Yunanistan kurulduğu günden bu yana, Türkiye'yi toprak bütünlüğüne tehdit eden en büyük faktör olarak görmüş ve bu yüzden de Türkiye'nin aleyhine olabilecek her türlü girişime doğrudan ya da dolaylı yoldan katılmış ya da destek vermiştir (Aksu, 2001:25). Türkiye yıllardan beri toprak bütünlüğünü tehdit eden bölücü terör örgütüne karşı mücadele etmektedir (Özkan, 1999:177). Özellikle terör 1997-1999 Türkiye'sinin en önemli konusu olmuştur. Türkiye'ye karşı başlayan terör faaliyetlerine destek, 1970'lerden itibaren Türkiye'ye karşı eylemlere girişen Ermeni gizli ordusu(ASALA) terör örgütüne destek vererek Yunanistan'da barınmalarını sağlaması ile başlamıştır (Cem, 2004:110; Güler, 2005:217). Yunan milletvekilleri terör örgütünün Suriye ve Lübnan'da ki kamplarını ziyaret etmiş, Atina'da örgüte büro açmış terör örgütüyle işbirliği içine girmişlerdir. En son olarak da Yunanistan'ın Türkiye'de faaliyet gösteren

terör elebaşı Abdullah Öcalan'ı kaçıırıp, saklaması olayı yaşanmıştır. 12 Kasım 1998 tarihinde İtalya'da ortaya çıkan Öcalan, 15 Kasım'da Yunan meclisinde toplanan 109 milletvekilinin daveti üzerine Atina'ya gelmiş daha sonra ise kendisine verilen Rum pasaportu ile Kenya'ya doğru yola çıkmıştır (Köse, 2005:110). Yunanistan, terör elebaşını Kenya'daki kendi büyük elçiliklerinde saklamıştır. 15 Şubat 1999'da terör elebaşı gizlendiği Yunan başkonsolosluğundan çıkarılıp, Türkiye'ye getirilmiştir. 16 Şubat'ta Dışişleri Bakanı Pangalos tarafından Öcalan'ın Kenya'da 12 gün kaldığı ve ona kalacak yer tahsis ettiklerini açıklamıştır (Cem, 2004). Öcalan'ın Kenya'daki Yunan büyükelçiliğinde yakalanması Türk-Yunan ilişkilerini tehlikeye sokmuş, Yunanistan Türkiye başbakanı Ecevit tarafından Terör elebaşına yataklık etmekle suçlanmıştır. Tüm bunlar bir araya getirildiğinde Yunanistan'la ilişkiler, uzun süre terörün etkisinde olmuştur (Cem, 2004:110). Yunanistan'ın bu politikalarında, kuruluşunda itibaren gerçekleştirmeye çalıştığı Megali İdea politikasının yansımaları görülebilir. Çünkü Yunanistan, kuruluşundan itibaren Megali İdea çerçevesinde Türkiye'yi toprak bütünlüğüne karşı en büyük tehdit, bölgede de en büyük rakip olarak görmüştür. Bu amaçlar çerçevesinde Türkiye'yi küçültmenin fırsatlarını aramıştır.

BÖLÜM 2: TÜRKİYE VE YUNANİSTAN'IN AVRUPA BİRLİĞİ SÜREÇLERİ

2.1. Türkiye'nin AB Süreci

Türkiye-AB ilişkileri uzun tarihi geçmişe dayanmaktadır. Türkiye Avrupa Topluluğunun kurulmasından kısa bir süre sonra 1959 da Soğuk Savaş koşullarında topluluğa üyelik için başvurmuştur (Baydarol, 2003:159). Türkiye'nin 15 Temmuz 1959'da AT'ye yaptığı başvuruda Yunanistan'ın 31 Temmuz 1959'da yaptığı başvurunun payı büyüktür (European Union Center of North Carolina EU Briefings, 2008). Türkiye uzun vadede Avrupa da kurulacak bir siyasi birliğin dışında kalmak ve Gümrük Birliğinden Yunanistan'a verilecek yardımlardan da geri kalmak istememiştir. Bu yüzden AT ilişkilerinin başladığı 1959'lu yıllardan beri Yunanistan, Türkiye'nin dış politika kararlarını etkileyen bir unsur olmuştur (Baç, 2001:40).

11 Eylül 1959'da Türkiye'nin üyeliğini kabul eden Avrupa Topluluğu (AT), Türkiye'nin ekonomik siyasal gerekliliklerin üye olmak için yeterli olmadığını öne sürmüş, üyelik şartlarının yerine getirilene kadar Ortaklık Antlaşmasını imzalanmasını önermiştir. Taraflar arasında yapılan görüşmeler sonucunda 12 Eylül 1963'te imzalanıp, 1 Aralık 1964'te yürürlüğe giren Ankara Antlaşması ile Türkiye'nin AT süreci hukuken başlamıştır (Baydarol, 2003:159). Türkiye bu antlaşmayı imzalayarak siyasi ve ekonomik tercihini yapmış ve Avrupa Topluluğu ile ortak üye olmuştur. Ankara antlaşması ticari ve mali konularda sınırlı fakat gelecekte kesin olarak belirtilmemiş bir tarihte tam üyelik umudu içermekteydi. Türkiye'nin nihai amacı olan tam üyeliğe giden yol hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve sonunda nihai dönemden geçmekteydi (Manisalı, 1998:14). Ankara Antlaşmasının imzalanmasıyla geçiş süreci tamamlanmış ve geçiş döneminin sonunda da gümrük birliğinin tamamlanması planlanmıştır.

Hazırlık döneminde Türkiye'ye, topluluğun yardımı ile geçiş dönemi ve son dönemde kendisine yükleyeceği yükümlülükleri yerine getirebilmesi için ekonomisinin güçlendirilmesi gerektiği söylenmiştir. Hazırlık dönemi oldukça rahat geçmiş ve Türkiye Mayıs 1967'de Topluluk' a başvurarak ikinci aşama için gerekli adımları atmıştır (Eralp, 1996:42). Anlaşmada öngörülen Hazırlık döneminin 1969'da sona ermesiyle birlikte, 13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren

Katma Protokolde geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlölükler belirlenmiştir (Dış İşleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi). Bu dönemde Türkiye ve AT arasında gümrük birliğini kademeli olarak gerçekleştirilmesi, 22 yıl sonunda tüm ürünlerde gümrüklerin sıfırlanmasını, gümrük birliğine erişilmesi ile de son bulması hedeflenmiştir (Kılıç, 2002:113). Son dönemde ise gümrük birliği sonucunda tam üyelik öngörülmüştür. Ayrıca tarım ürünlerinin de serbest dolaşımı gibi düzenlemeler yapılmıştır.

1980'e kadar belli bir ivmede devam eden Türkiye-AT ilişkileri, 1980 sonrasında Avrupa da mevcut olan ekonomik kriz ve Türkiye de süren siyasi istikrarsızlıklar nedeni ile durgunluk dönemine girmiştir (Baç, 2001:37).

Türkiye deki olumsuz politik gelişmeler ve en önemlisi de Ankara Antlaşmasının imzalanmasından 17 yıl sonra 12 Eylül 1980 de ikinci kez darbeye karşılaşması Türkiye'nin AT'ye üyeliği önünde önemli bir engel oluşturmuştur (Baç, 2001:37; Grigoriadis, 2003).1980 darbesiTürkiye ile AT ilişkilerini 6 yıl ara ile dondurmasına neden olmuş. Türkiye'nin sivil hükümete geri dönmesi ise 1983'te mümkün olmuştur (Grigoriadis, 2003).

Türkiye ve AT ilişkileri Yunanistan'ın 1981 yılında AB'ye üye olmasıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Yunanistan, Türkiye ile olan sorunlarda AB'yi de kendi tarafına çekmeye çalışmış, Türkiye'nin AT üyeliğini uzunca bir süre veto etmiştir. Bu anlamda Türkiye 1981-1990 yıllarında AT'ye yaklaşma çabalarının hepsinde Yunanistan'ın engeli ile karşılaşmıştır. Türkiye'nin Birliğe üye olmasını istemeyen ya da üyeliği erken bulan ülkeler de Yunanistan'ın bu isteksiz tutumundan memnun olarak arkasına sığınmıştır.

Türkiye-AB ile ilişkileri 1986 da yeniden normale dönmüş ve Roma Antlaşmasının "Her Avrupalı devlet topluluklara katılmayı isteyebilir" hükmü çerçevesinde birliğe üyelik için başvuru yapmıştır. AT ise Türkiye'nin acele ettiğini, başvurusunu geri almasını ve Gümrük birliğine odaklanılmasını istemiştir. Buna rağmen Türkiye 14 Nisan 1987'de AT'ye üyelik başvurusunu sunmuştur. İki yıl boyunca süren değerlendirme sonucunda Aralık 1989'da Türkiye'nin başvurusu reddedilmiştir (Karluk, 1997). Komisyonun Türkiye'nin üyeliğini kibarca reddetmesi Türkiye ile birlik arasındaki ekonomik ve gelişimsel uçuruma bağlanmıştır (Grigoriadis, 2003).Ayrıntılı

olarak AB'nin Türkiye'nin üyeliğini reddetme gerekçeleri, siyasal çoğulculuğu genişletmek ve insan hakları konusunda iyileştirmelerin yapılması, Yunanistan ile olan ihtilaflar ve son olarak da Kıbrıs sorununa hala çözüm getirilememiş olmasıydı.

1995 yılında, öngörülen 22 yıllık geçiş dönemi sona ermiş ve 6 Mart 1995'te Türkiye ile Gümrük Birliği imzalanmıştır.

2.1.1. Gümrük Birliği ve AB-Türkiye Ortaklık İlişkisi

Ekonomik bütünleşme aşamalarından biri olan Gümrük Birliği, birliğe üye ülkeler arasında mal dolaşımıyla ilgili gümrük tarifesi, kota ticarî engelin kaldırılarak mal dolaşımının serbestleştirildiği ve üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesi uygulandığı bir sistemdir (Uyar, 2000). Bu anlamda Avrupa oluşumunun temelinde yatan gümrük birliği olgusu, Avrupa bütünleşme sürecinin ilk somut adımını teşkil etmiştir. Üye ülkeler arasında Gümrük Birliği 1968 de gerçekleşmiş ve Ortak Gümrük tarifesi uygulanmaya başlanmıştır (Kılıç, 2002:249; Baç, 2000:39).

Türkiye'nin 1983 yılında yeniden sivil idarenin kurulması ile yeniden canlanan AB ilişkileri neticesinde 1987 yılında birliğe tam üyelik başvurusunda bulunmuş, 1988 yılından itibaren ertelenmiş bulunan gümrük vergileri uyum ve indirim takvimini hızlandırmıştır (Coşkun, 2002:191). AT Komisyonu 1989 yılında verdiği yanıtta, Türkiye'nin tam üyelik müzakerelerine başlamaya hazır olmadığını ifade etmekle birlikte, kendi içindeki derinleşme sürecine devam etmesini ve bu arada da Türkiye ile gümrük birliği sürecinin tamamlanmasını önermiştir. Bu öneri Türkiye tarafından da kabul edilmiş gümrük birliğinin 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara başlanmıştır (Aydoğan, 2004:185). İki yıl süren müzakereler sonunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye ile AB arasındaki gümrük birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Coşkun, 2002:250).

Türkiye ve topluluk arasında Gümrük Birliği, Gümrük vergileri ve eş etkili mali yüklerin kaldırılması, topluluk ortak gümrük tarifesine uyum, miktar kısıtlamalarının kaldırılması olarak incelenebilir (Kılıç, 2002:253)

Gümrük Birliği antlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte bir sonraki gelişme olarak Türkiye, AB'ye aday üyeliğinin resmen ilan edilmesi beklentisi içersinde olmuştur.

Gümrük birliğinin yürürlüğe girmesi Türkiye AB ilişkilerinde önemli bir gelişme olmuştur fakat 1997 Lüksemburg zirvesinde, Birliğin Türkiye'yi diğer adaylarla birlikte değerlendirmemesi yeni bir bunalım yaratmıştır (Çayhan, 2003:487)

2.1.2. Lüksemburg Zirvesi

1997 Aralık ayında Lüksemburg da yapılan AB Zirvesinde AB'nin genişleme ve parasal birlik konuları ele alınmıştır. Lüksemburg Zirvesinde alınan kararlar, Türkiye-AB ilişkilerinde bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Lüksemburg zirvesinde Türkiye ile ilgili alınan kararlara baktığımızda; Türkiye'nin tam üyeliğe ehliyeti bir kez daha kabul edilmiştir. AB, Türkiye'yi tam üyeliğe hazırlamak için strateji tespitini kararlaştırmıştır. Buna karşılık Türkiye ile ilişkilerinin güçlendirilmesinin aynı zamanda ülkemizde ki siyasi ve ekonomik reformların sürmesine, Yunanistan ile Kıbrıs, Ege sorunlarının çözülerek iyi ilişkilere sahip olunmasına ve Kıbrıs sorununa çözüm bulunması amacıyla BM gözetimindeki müzakereleri desteklemesine bağlı olduğu vurgulanmıştır (Birand, 2000:511-514). Böylece Türkiye hem genişleme stratejisinin dışında bırakılmış hem de Kıbrıs yönetimi Kıbrıs Cumhuriyeti adına ilk genişleme grubuna alınmıştır. Konsey, Türkiye'nin üye olabileceğini bir kez daha tekrarlarken Türkiye'yi diğer aday ülkelere yaptığı gibi bir ön katılım stratejisi belgesi vermemiştir.

Yılmaz-Ecevit Hükümeti Lüksemburg kararlarına tepkilerini 12 Mart 1988 de yapılacak olan Avrupa konferansına katılmayarak ve AB ile siyasal diyaloglarını kestiklerini açıklayarak göstermişlerdir (Cem, 2004). Bu durum Mesut Yılmazın açıklamalarına şöyle yansımıştır: “AB tarafından öne sürülen tüm şartları yerine getirsek dahi üyeliğimize karşı olan tutumun değişmeyeceğini artık anladık” (Karluk, 2003:125). Gerçekten AB tarafsız davranmayarak ve sürekli olarak erteleyerek Türkiye'nin üyeliğini çıkmaza sokmuş, kendini Türkiye'nin siyasi gündeminden düşürmüştür. Dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Türkiye AB üyeliğini 1963 Ankara Antlaşmasından doğan bir hak olarak gördüğünü açıklayarak AB'nin Türkiye'ye ayrımcılık yaptığını, Kopenhag kriterleri'nin Türkiye'ye karşı öteki ülkelere farklı olarak üyeliğin koşulu değil adaylığın koşulu gibi uygulandığını söylemiştir. Türkiye'nin eksiklerinden dolayı sürece başlayamadığını öngörmekteyken diğer aday ülkelerin eksiklerini süreç içinde tamamlanmasına izin verdiklerini söyleyerek ayrımcılığın boyutlarını açıklamıştır. AB'nin önyargılardan kurtulup objektif bir şekilde

değerlendirmelerde bulunursa ancak ilişkilerin gelişebileceğine aksi takdirde gelişemeyeceğine de dikkat çekmiştir. (Karluk, 2003:125).

Zirveden “Türkiye’nin aday ülkeler arasına alınması, Türkiye’ye diğer aday ülkelere uygulanan kriterlerin uygulanması, Türkiye’ye de bir ön katılım müzakerelerinin düzenlenmesi” gibi olumlu gelişmelerin gerçekleşmesi beklenirken sonuç hayal kırıklığı olmuştur (Karluk, 2003:126). AB Türkiye’ye diğer aday ülkelerden ayrı bir statü izlenmesini öngörerek tam üyelik kriterlerini Türkiye için aday ülke olma kriterlerine dönüştürmüştür.

Lüksemburg zirvesi sonrasında iki tarafta Türkiye AB ilişkilerini kapsamlı olarak değerlendirme durumunda olmuş bu da 1999 Helsinki zirvesinde Türkiye’nin adaylığının resmen onaylanması ile sonuçlanmıştır (Aksu,2008)

2.1.3. Helsinki Zirvesi

Helsinki Zirvesinin Türkiye-AB ilişkiler tarihinde ikinci dönüm noktası olarak nitelendirebiliriz. Helsinki zirvesinde alınan kararlar, Türkiye’nin AB ile ilişkileri, Türk siyasetinde dönüşüm sürecinin başlaması açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur (Gözen, 2006:5).

Lüksemburg Zirvesinde yaşanan kötü atmosfer, arkasından gelen Helsinki Zirvesinden çıkan sonuçları olumlu bir şekilde etkilemiş, Türkiye bu toplantıda oy birliği ile “aday ülkeler listesi” ne alınmıştır. Birliğe üyeliğe giden yolda ilk adım olan tam üye adaylığı kabul edilerek yeni bir statü kazanmıştır. Bundan sonra ikinci adım olan müzakerelerin başlaması Kopenhag kriterlerinin tam olarak yerine getirilmesine bağlanmıştır (Dura ve Atik, 2003). AB’nin Lüksemburg Zirvesinden sonra Türkiye’ye bakışının değişmesinde bir takım sebepler olduğunu söyleyebiliriz. Öncelikle Almanya’da meydana gelen iktidar değişikliği Hıristiyan demokratların medeniyet temelli itirazların bertaraf edilmesinde katkıda bulunmuştur. İkinci olarak da 1999 Şubat ayında Türkiye’de faaliyet gösteren PKK elebaşının Kenya da Yunanistan büyük elçiliğinde yakalanması ile uluslararası alanda kaybetmiş olduğu prestijin önemi büyüktür. Yunanistan o zamana kadar devam ettirmiş olduğu politikasından uzaklaşarak barış yanlısı politika yürütmeye başlamış bu politikaları Türkiye’den de destek görmüştür. Ağustos ve Eylül aylarında iki ülkede de meydana gelen depremden sonra karşılıklı yardımların üst düzeyde olması

yumuşamaya hız kazandırmış ve 1999 Helsinki zirvesinde Türkiye'nin AB yolunda ki vetosunu kaldırması ile ilk etkisini göstermiştir. Daha önceleri düşmanca açıklamalarda bulunan Atina bu dönemden sonra daha yumuşak, hatta Türkiye yanlısı sayılabilecek açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca Yunan Dışişleri bakanının Guardianda verdiği demeçte Türkiye'ye verdiği desteği açıklamıştır:

“Yunanistan sadece Türkiye'yi AB içinde görmek istemekle kalmıyor, Türkiye'yi Avrupa'ya taşıyan ülke olmak istiyor. Avrupa ve Avrupa standartları ile sürekli gerilim içinde olan Türkiye görmektense bir aşamada Türkiye'nin de AB içerisinde olması Yunanistan'ın lehinedir” (Milliyet, 1999)

Yine Helsinki de gelinen noktada Dışişleri bakanı İsmail Cem'in çabaları da önemlidir. Yunan meslektaşları Yorgo Papandreou ile başlatmış oldukları diyalog süreci Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerine de yansımıştır (Çalış, 2004).

Ayrıca Helsinki zirvesinde Kıbrıs, Ege ve Azınlık konuları Yunanistan'ın da yoğun çabaları sayesinde Türkiye'nin AB üyeliğinin ön şartı olarak AB'nin sorunu haline getirilmiş ve 2002-2004 yılına kadar çözmesi beklenmiştir. Sorunların çözülmediğinde ise bu sorunların uluslar arası Adalet divanı aracılığı ile çözümlenmesini sağlamaya çalışılacağı vurgulanmıştır. Böylece Türk-Yunan sorunları Yunanistan'ın çabalarıyla AB platformuna taşıyarak farklı bir boyut kazanmıştır.

2.1.4. Helsinki Sonrası Dönem

Helsinki Zirvesinin ardından Türkiye'de önemli siyasi ve idari reformlar gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'nin adaylık sürecinde AB kriterlerine uyum sağlamak amacıyla her alanda neler yapılması gerektiğini kısa ve orta vadeli hedefler olarak belirleyen Katılım Ortaklığı Belgesi AB Komisyonu tarafından Kasım 2000 tarihinde açıklanarak 8 Mart 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Yılmaz, 2008). AB-Türkiye Katılım Ortaklığı, Türkiye'nin AB üyeliği yönünde ilerleme sağlayabilmesi için çalışma gerektiren öncelikli alanları belirlemiş ve AB tarafından sağlanan finansal desteğin şartlarını bir çerçevede bir araya getirmiştir (Kretschmer, 2006).

14-15Aralık 2001 tarihinde yapılan Laeken Zirvesinde, Türkiye tarafından Ekim 2001'de gerçekleştirilen reformlar, müzakerelerin başlatılması yönünde önemli bir

gelişme olarak değerlendirilmiş ve bu reformların devam etmesinin önemine dikkat çekilmiştir (Saraçlı, 2010:50).

2002 Kopenhag Zirvesinde ise, Aralık 2004'te AB Komisyonunun rapor ve tavsiyesine dayanarak Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirdiğine karar verildiği takdirde, katılım müzakerelerinin başlatılacağı kararlaştırılmıştır (Yılmaz, 2008). Aynı zirvede alınan ve Türkiye açısından önemli bir karar, adada taraflar arasında anlaşma sağlansın ya da sağlanmasın, GKRY'nin diğer 9 aday ülke ile birlikte 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla AB üyeliğine kabul edilecek olmasıdır.

2002 seçimlerinde AK parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte AB yolunda izlenen kararlı politikalar ve Kıbrıs konusunda Nisan 2004'de Annan Planı için yapılan referandumu Türk tarafının kabul etmesi müzakerelerin açılmasında önemli rol oynamıştır (Güzin ve Bayar; 2007:26). Güney Kıbrıs Rum kesiminin 1 Mayıs 2004 yılında birliğe kabul edilmesi ise Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir boyut katmıştır.

2004 yılı İlerleme Raporunda AB Komisyonu, müzakerelerin başlatılması yönünde AB Konseyine net bir tavsiyede bulunmuştur. 17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen AB Zirvesinde, Türkiye ile üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılması kararlaştırılmıştır. Zirve sonuçları AB açısından üzerinde mutabakata varılması çok kolay olmayan önemli bir karar niteliğinde olmasının yanında tam üyelik yolunda belirsizlikleri de barındırmaktadır (Keyman, 2005; Erhan, 2004). Belirlenen takvim çerçevesinde 3 Ekim 2005'de katılım müzakereleri, tarama süreciyle resmen açılmış ve Müzakere Çerçeve Belgesi kabul edilmiştir. 3 Ekim 2005 itibarıyla başlayan görüşmeler sonucunda üyelik için görüşülüp kapanması gereken 35 konu başlığından 33 tanesinin tarama işlemi 2006 yılının sonuna doğru tamamlanmıştır. AB Konseyi Aralık 2006 tarihinde AB ile Türkiye arasındaki gümrük birliğinin Kıbrıs Cumhuriyeti'ni de kapsamı için hazırlanan Ek Protokol'ün⁴ Türkiye tarafından onaylanmaması sonucunda sekiz başlıkta müzakereleri askıya alma kararı almıştır. Kıbrıs nedeniyle dondurulan başlıklar şunlardır; malların serbest dolaşımı, iş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisi, mali hizmetler, tarım ve kırsal kalkınma, gümrük birliği, dış ilişkiler, balıkçılık, taşımacılık (Altınbaş, 2010).

---

⁴Protokolde Türkiye'nin limanlarını ve hava sahasını Rum gemi ve uçaklarına açması yer almaktadır.

2011 yılına kadar ancak 12 tane konu başlığı açılmış; bilim ve araştırma, şirketler hukuku, fikrî mülkiyet hukuku, istatistik, işletme ve sanayi politikası, trans-Avrupa şebekeleri, tüketicinin ve sağlığın korunması, mali kontrol, sermayenin serbest dolaşımı, bilgi toplumu ve medya, vergilendirme, çevre ve sadece bir tanesi, bilim ve araştırma faslı tamamlanmıştır. Türkiye'nin üyeliğine sıcak bakmayan ve imtiyazlı ortaklığı öneren Fransa ise Ekonomik ve Parasal Politika, Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu, Mali ve Bütçesel Hükümler ve Kurumlar açılması olmak üzere beş başlığı bloke etmiştir (Akçadağ, 2009; Altınbaş, 2010). Fransa tarafından engellenen başlıklardan biri olan Tarım ve Kırsal Kalkınma başlığı hem Kıbrıs sorunu nedeniyle dondurulan hem de Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy tarafından açılması istenmeyen ortak başlıktır. Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy zaten Türkiye'nin AB üyeliğine çekinceli yaklaşmakta bu yüzden de Türkiye ile müzakerelerin devam etmesi için bu beş başlığın askıya alınması şartını koymaktadır. Çünkü Sarkozy'e göre bloke edilen başlıkların açılması durumunda Türkiye'nin üyeliği kaçınılmaz olarak gerçekleşecektir. Sarkozy'nin istediği ise AB ile Türkiye ilişkilerinin Türkiye ile imtiyazlı ortaklıkla sonuçlanacak şekilde sürdürülmesidir (Altınbaş, 2010). Sarkozy gerekçe olarak Türkiye'nin Avrupa değil Küçük Asya olduğunu, AB'de yeri olmadığını belirtmiş ve diğer devletlerin ise Türkiye'ye karşı dürüst olmadıklarını eklemiştir (Anıl, 2010). Türkiye'nin üyelik sürecinde etkili olan diğer ülke Almanya'dır. Almanya Başbakanı Angela Merkel 2005 yılında iktidara geldikten sonra Türkiye için tam üyelik yerine 'imtiyazlı ortaklık' önerisinde yoğunlaşmıştır. 2010 Türkiye ziyaretinde bu önerisini sunmuş, Başbakan Erdoğan tarafından sıcak karşılanmamıştır.

2.2. Yunanistan'ın AB Süreci

AB'nin ikinci genişleme dalgası güneye doğru olmuş, Yunanistan Topluluğun 10. üyesi olarak AB'ye katılmıştır.

Yunanistan, Avrupa Topluluğuna üye olmak için Roma antlaşmasının yürürlüğe girmesinden 1,5 yıl sonra 8 Haziran 1959'da antlaşmanın 238. maddesine dayanarak AET'ye ortaklık başvurusunda bulunmuştur (Tayfur, 1997:194; Karluk, 2003: 18). Beş yıl süren müzakerelerin ardından Yunanistan, 9 Temmuz 1961 tarihinde Avrupa Toplulukları ile Ortaklık ilişkisini kuran Atina antlaşmasını imzalamış ve söz konusu antlaşma 1 Kasım 1962 yılında yürürlüğe girmiştir (Tayfur, 1997:196) Antlaşmayla

birlikte AET ile ilişkilerde 22 yıl süren bir geçiş dönemi sonunda Gümrük Birliği oluşturulması öngörülmüştür (Tsinisizelis, ? :146). Bu tarihten sonra AET'nin Yunanistan için önemi artmış ve AET Yunanistan'ın borçlarını ödemedeki önemli bir kaynak haline gelmiştir (Tayfur, 1997:196). Ancak 1967 yılında Yunanistan'da meydana gelen askeri darbe sonrasında ilişkiler dondurulmuştur. Avrupa Topluluğu, Yunanistan'da askeri rejimin kurulmasıyla birlikte ilişkileri en alt düzeye indirmiştir (Hellenic Republic Embassy Of Greece, 2005). Ortaklık antlaşmasında öngörülen 125 milyon dolarlık ekonomik yardımdan geri kalan 56 milyon doların Yunanistan'a aktarımı durdurulmuştur. Avrupa'nın albaylar cuntasına tepkisi AET'den, Avrupa Konseyinden ve AET'ye üye tek tek devletlerden gelmiştir. Nitekim Avrupalı devletler cunta karşıtı hareketlere kendi ülkelerinde izin vermişlerdir (Baydorol, 1998). Tepkilerin ortak noktası Yunanistan'ın derhal demokrasiye geçmesi üzerinde toplanmıştır. Ayrıca AET'nin albaylar cuntasına karşı olumsuz tavrı Yunanistan'ın Avrupa'dan dışlanmasına neden olmuştur (Tayfur, 1997:200). AT ile kötüleşen ilişkilerde düzelme ancak demokratik sisteme dönüldüğünde gerçekleşmiştir

20 Temmuz 1974'te Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekatını başlatması ile 1967'den beri Yunanistan'da devam eden askeri yönetim sona ermiştir (Baydorol, 1998:10). Darbe ile birlikte Kıbrıs'ta Makarios uzaklaştırılmış, Sampson iktidarı ele geçirmiştir. Yaşananlardan sonra Türkiye'nin de Kıbrıs'a müdahale etmesi ile Kıbrıs konusu farklı bir boyut kazanmıştır. Yunanistan, Karamanlis önderliğinde demokrasiye geçtikten sonra 1975'te Avrupa Ekonomik Topluluğuna tam üyelik başvurusunda bulunmuştur (Ülger, 2005:44). Karamanlis AET üyeliğini, toplumsal alana ve sanayide ilerletmeyi sağlayacak ve böylece yabancı yatırımları çekecek bir hedef olarak görmüştür (Tayfur, 1997:208). Yunanistan'ın AT'ye başvurmasının topluluğa pek katkısı olmamış aksine topluluk kendini daha zor bir konumda bulmuştur (Aydın, 2003).

Yunanistan'ın AT'ye üyelik başvurusunda bulunmasının birtakım nedenleri vardır. Siyasi açıdan bakıldığında;

- Yunanistan öncelikle AT üyeliğini, yeniden kurduğu demokrasisini istikrara kavuşturmanın, uluslar arası sahnedeki konumunu ve etkisini güçlendirmenin aracı olarak görmüştür. AT'ye üyelik ile Yunanistan demokratik kurumların istikrarına kavuşturacağına inanmıştır (Ntokme, 2010).

- AB'ye katılım Yunan ekonomisi ve toplumun gelişmesi ve modernizasyonunun oluşumu için güçlü bir faktör olarak görülmüştür (Hellenic Republic Embassy Of Greece, 2005).
- Yunanistan'ın başvurusunun ikinci siyasi nedeni, tam üyeliğin ülkeyi ABD etkisinden uzaklaştıracak olacağının düşünülmesidir (Hellenic Republic Embassy Of Greece, 2005). Yunanistan'daki askeri yönetime destek veren Amerika'nın etkisinden kurtulmak halk ve siyasilerin ortak hedefi olmuştur. Karamanlis "AT'ye eşit üye olarak katılmanın Yunanistan'ı ABD korumasına mecbur kalmaktan kurtaracağını söylemiştir" (Tayfur, 1997:211). AT'ye üyelikle tehditleri bertaraf edeceklerini ve böylece uluslar arası sistemde kendileri için güvenli bir ortam yaratacaklarını düşünmüşlerdir (Fatih, 1999; Ntokme, 2010). Ayrıca o dönemde Yunanistan, kendisine en büyük tehdit olarak Türkiye'yi görmekte ve birliğe üyelik aynı zamanda Yunanistan'ın elini Türkiye karşısında avantajlı hale getirecekti.

Ekonomik açıdan bakıldığında;

- Üyeliğin gerçekleşmesi ile birlikte toplumsal alanda ve sanayide ilerlemenin sağlanacağı, yabancı sermaye'yi çekecek içeri de ve dışarıda ekonominin rekabet gücünü arttıracığı ve AB'nin sağlayacağı fonlardan da yararlanabileceği düşünülmüştür (Fatih, 1997).
- Ayrıca Avrupa ülkesi olarak Yunanistan, Avrupa bütünleşmesi ve Avrupa idealini hedefleyen çalışmalarda yer alacak ve katkıda bulunmayı sağlayacaktır. (Ntokme,2010).

Yunanistan bu ekonomik ve siyasal sebeplerden dolayı 12 Haziran 1975'te konseye tam üyelik başvurusunu iletmiştir (Fatih, 1997). 1974-1981 yılları arasında topluluğun Yunan ekonomisine katkısı mali transferler çerçevesinde olmuştur (Tayfur, 1997:210).

Tam üyelik başvurusu sonucunda Komisyonun hazırladığı raporda Yunanistan'ın tarımda çalışan nüfus oranının çok olduğuna ve sanayi bakımından zayıflıklarına dikkat çekmiş bu ekonomik sıkıntılardan dolayı AT'ye katılımının uygun olmadığını belirtmiştir . Bunu Görüş(Avis) raporunda 29 Ocak 1976 tarihinde açıklamıştır (Karluk, 2003:19). Fakat Bakanlar Konseyi ekonomik gerekçeleri geri plana iterek, siyasi

gerekçeleri ön plana çıkarmış, Yunanistan'ın birliğe katılımının demokrasinin gelişimini olumlu şekilde etkileyeceği düşünmüş ve katılım süreci üye ülkeler tarafından da desteklenmiştir. 27 Temmuz 1976 yılında katılım müzakereleri başlatılarak 28 Mayıs 1979'da Atina'da Yunanistan'ın tam üyeliği ile ilgili Katılım antlaşması imzalanmıştır (Ülger, 2003:44). Katılım antlaşması ile 5 yıllık bir uyum dönemi öngörülerek bu süre içinde gümrük tarifelerinin kaldırılması, topluluğun ortak gümrük birliğine uyumunun sağlanması amaçlanmıştır (Karluk, 2003:19). Böylece Yunanistan, hakkında Komisyon tarafından olumsuz görüş bildirilmesine rağmen bu görüşün reddedilerek müzakerelere başlanmasına yönelik karar alındığı ilk ülke olmuştur. Başlatılan müzakerelerde Yunanistan için en hassas noktayı büyük oranda tarıma dayanması oluşturmuştur. Ayrıca topluluğun endişe ile yaklaştığı diğer bir konuda katılımı birlikte Yunanistan'dan gelecek işçi akını olmuştur. Yunanistan'ın AB üyeliği, ekonomik alandaki uyumsuzluklarına rağmen, siyasi gerekçelerin ön plana çıkartılması sonucunda mümkün olmuştur. Ayrıca Yunanistan'ın nüfusunun küçük olması ve ekonomik problemlerinin nispeten daha kolay çözümlenebilir görülmesi AT içerisinde avantaj olarak görülmüştür (Ülger, 2005:44). Yapılan uzun müzakerelerin ardından 1 Ocak 1981 tarihinde Yunanistan Avrupa Topluluğuna tam üye olarak katılmıştır. Yunanistan'ın katılması ile de topluluk üye sayısı 10 olmuştur.

Topluluk, Yunanistan'ın üyeliği ile birlikte öncelikle Yunanistan ekonomisinin diğer ülke ekonomileri ile uyum sağlayabilmesi için talep edilen tutarı Yunanistan'a aktarmıştır. 1981-1983 yılları arasında ise yardımlar %77 oranında artmıştır. Üyelikten sonra toplulukla ticari ilişkiler de artmaya başlamıştır. AT'den gelen tüm yardımlara rağmen Yunanistan diğer üye ülkelerde gerçekleşen büyümeyi ve yapısal değişiklikleri sağlayamamıştır. Bunun nedenlerine baktığımızda Tayfur'a göre; "AT'den gelen paraların ya da ödemeler dengesinde yaşanan krizlerin aşılmasında kullanılması ya da üretimden çok tüketime gidilmesi israf edilmesiydi" (Tayfur, 1997:219). Böylece üyelik sonucu Yunanistan kendi yapısal zayıflıklarının üstesinden gelemiyordu. 1980'lerdeki kötü ekonomik performans ve darboğazlara karşın Yunan ekonomisinin ayakta kalması Topluluğun Yunanistan'a aktardığı kaynak miktarının büyük olmasından kaynaklanmıştır (Tayfur, 1997).

Yunanistan'ın AB'ye katılımı Türk-Yunan ilişkilerini açısından baktığımızda bir dizi sorunu beraberinde getirmiştir. Yunanistan topluluğa üye olmasından kaynaklı avantajlı durumunu Türkiye'ye karşı kullanmaktan geri kalmamıştır. Ayrıca üyelik AB'nin iki ülke arasında kurmaya çalıştığı hassas dengeyi de bozarak Yunanistan'ın Türkiye ile olan sorunları da AB'nin karşısına çıkarmasına sebep olmuştur (Aydın, 2003:231). Topluluğun ekonomik ve siyasi yardımını alan Yunanistan bunu kullanmakta gecikmemiş bu politikasının işlerliğini her seferinde kanıtlamıştır. Yunanistan'ın ekonomik problemleri üyeliğinin ilk yıllarda pek fazla sorun doğurmamış olmasına rağmen, 1990'lı yıllarda belirginleşmeye başlamıştır. Avrupa Para Enstitüsü tarafından yapılan değerlendirmelerde Yunanistan'ın Euro'ya geçiş için belirlenen kriterleri yerine getiremeyecek tek AB ülkesi olduğunu ortaya koymuştur.

Yunanistan'ın tam üyeliğinin yarattığı siyasi sorunlar da vardır. Türkiye'nin 1987 de yapmış olduğu üyelik başvurusundan sonra sürekli olarak siyasi sorun çıkararak taraf olmuştur. Türkiye ile AB arasındaki ortaklık ilişkisini geliştirilmesini engellemiş ve Türkiye'nin AB üyeliğini 1999'a kadar veto etmiştir (Dura ve Atik, 2003). 1999 Helsinki zirvesinde ise politika değişikliğine giderek Türkiye'nin AB yolundaki vetosunu kaldırmıştır.

Yunanistan 1981 yılından itibaren birlik fonlarından en fazla yararlanan ülke konumunda idi. Yunanistan'ın 1981 yılında siyasi gerekçeler ön plana çıkartılarak gerçekleştirilen AB üyeliği, 2001 yılına gelindiğinde ekonomik yeterlilik seviyesi göz ardı edilerek Euro bölgesine dahil olması ile birliğin Yunanistan'dan beklentilerinin artmasına neden olmuştur. Her şeyden önce Yunanistan Euro bölgesine katılımı birçok ekonomik sorumluluğu diğer ülkelerle birlikte paylaşmayı gerektirmekteydi. Fakat Yunanistan bu sorumlulukları yerine getirememiş ve her seferinde AB içerisinde tartışmalara neden olmuştur.

2009 yılında PASOK lideri Yorgo Papandreu'nun iktidara gelmesi ile Yunanistan'ın ekonomik durumu, AB sınırının üzerinde olan bütçe açığı ortaya çıkmış ve Yunanistan büyük bir ekonomik krizle karşı karşıya gelmiştir. Her ne kadar AB'nin etkin ülkelerinden Fransa ve Almanya başından beri Yunanistan'ın ekonomik krizden kendi çabası ile çıkması gerektiğini söylemiş olsalar da, AB Konseyi üyeleri 25 Mart 2010 tarihinde Yunanistan'a yardım edeceklerine ilişkin karar almışlardır (Cihangir, 2010).

2.3. Türk-Yunan İlişkilerinde AB Faktörü

AB Yunanistan'ın içinde bulunduğu, Türkiye'nin ise üyelik yolunda ilerlediği bir örgüt olarak iki ülke arasında ki uyuşmazlıkların ele alınmasında ve çözüme ilişkin görüşme sürecinin işleyişinde etkin bir faktör olarak yer almaya başlamıştır. AB faktörü, gerek Türkiye'nin bu örgüte üyeliğini gerekse Yunanistan ile uyuşmazlıkların nasıl sonuçlanacağını derinden etkilemektedir. Nitekim Yunanistan'ın AB üyeliği ile her zaman Türkiye'nin karşısında öncelikli konumunu korumuş, hala üyelik sürecinde olan Türkiye'nin diplomatik manevra alanını daha da daraltmıştır.

AB'nin ilişkilere bakışı 1981'e Yunanistan'ın birliğe üye olana kadarki olan dönemde, Yunanistan'ın 1981 yılında üyeliğinden 1995 yılına kadar ve 1995'ten günümüze kadar olan dönemlerde farklılık göstermektedir. İlk dönem de iki ülke de birliğe üye olmadığından AB için iki ülkeye de eşit yaklaşım söz konusu olmuştur. İkinci dönemde, Yunanistan'ın AB'ye üye olmasıyla ilişkilerdeki denge Türkiye aleyhine bozulmuş, buna rağmen AB, Türk-Yunan uyuşmazlığa taraf olmamayı tercih etmiştir (Aksu, 2004:103). Fakat, Yunanistan ülkesinde yarattığı Türk düşmanlığını, AB'ye de taşıyarak üyelik konusunda atılan adımlarda etkisini büyük ölçüde hissettirmiştir (Ceren, 2009). Ayrıca 1987 yılında Türkiye'nin AB'ye tam üyelik için başvurması, birlik içerisinde veto yetkisine sahip olan Yunanistan'ın pazarlık gücünü arttırmış ve süreç içerisinde avantajlar elde etmiştir (Aksu, 2007). 1995 sonrası dönemde ise açıkça taraf olmuş ve tam üyelik süreci için iki ülke arasındaki uyuşmazlıkların çözümünü ön şart koşmuştur (Aksu, 2004:103). AB'nin Türk-Yunan ilişkilerine tarafsızlığını yitirdiği bu dönemde baskı Türkiye'nin üzerinde yoğunlaşmış, AB Türkiye'nin üyeliğini Yunanistan'la arasındaki sorunların çözüme bağlamıştır. Halbuki sorunlar iki ülke arasında çözülmesi gerekirken, Yunanistan'ın çabalarıyla AB de sorunun bir tarafı haline getirilmiştir. AB tarafsızlığını bir kenara bırakarak iki ülke arasında ki çözümü daha da zorlaştırmıştır. Zaten Yunanistan kuruluşundan bu yana yürüttüğü politikalarda Türkiye'den tehdit var gerekçesini göstererek Batıya yaklaşmış sürekli olarak bir şeyler talep eden taraf olmuş ve bunun karşılığında da Batı'lı devletlerden ödünler almayı başarmıştır. (Özkan, 1999:164). Bu seferde Türkiye ile sorunlarını karşılıklı diyalogla çözmek yerine, AB'ye taşıyarak politikalarını gerçekleştirmek ve ödünler almak için üyeliğini kullanmıştır (Kona, 2007). Türkiye ise kendi aleyhine bozulan dengeyi tam üyelik olmasa da Gümrük birliğinin gerçekleştirmeye çalışarak yumuşatmaya

çalışmıştır. Gümrük Birliği antlaşmasının imzalanması ve Güney Kıbrıs Rum kesimi ile müzakere sürecinin başlaması AB'nin Türk-Yunan ilişkilerine bakışında dönüm noktası olarak nitelendirilebilir (Kirişçi ve Çarkoğlu, 2004:37). Nitekim 1996 yılında Kardak bunalımları sırasında AB'nin Yunanistan'ın yanında yer alması durumu açıkça özetlemektedir. AB, Kardak Krizi sonrasında yaptığı açıklamada AB ile Yunanistan'ın dayanışma içerisinde olduğunu, Yunanistan'ın güney sınırının AB'nin de sınırı olduğu açıklayarak, iki ülke arasındaki ilişkilerin diplomatik yollarla çözülmesine vurgu yapmıştır (Türkeş ve Uzgel, 2002: 56-57). Yunanistan'ın Türkiye'nin tutumunu sert dille eleştirip bu konuda destek bulmaya çalışması üzerine AB'de Türkiye'yi kınadığını açıklamıştır. Sonrasında ise AB, Türkiye'ye verilmesi planlanan yardımlar için ön şartlar koymuştur. AB, Türkiye'nin yardımları alabilmesi için Ege'de gerginliğin arttırılmaması ve egemenliği belirsiz adalar için Uluslar arası Adalet Divanına gidilmesini şart koymuştur. Türkiye'nin kabul etmemesi üzerine ise yardımlarda kısıntıya gidilmiştir (Türkeş ve Uzgel, 2002: 252-253).

Birçok konuda Türkiye'yi karşılarına almak istemeyen AB, Yunan vetosunun arkasına saklanmış, Türkiye'ye karşı kendi politikalarını ortaya koyma ihtiyacı hissetmemiştir (Ünal ve Coşkun, 2001; Aksu, 2008:238). Bunun sonucu olarak da AB'nin Türkiye'yi üye olarak istemediği ve Yunanistan'ın vetosunun aslında kendi politikalarını desteklediği görüşü savunulmaya başlanmıştır.

Türkiye'nin AB ile yaptığı her zirvede Yunanistan'la sorunları gündeme gelmiş ve Yunanistan lehine ödünler istenmiştir. 1997 Lüksemburg zirvesinde bunlarda biri olmuştur. Zirvede Kıbrıs ve sınır sorunlarına vurgu yapılmış, Türkiye'ye aday ülke sıfatı bile verilmemiştir. Bunun üzerine Türkiye ise kendisine diğer aday ülkelerden farklı yaklaşıldığını öne sürerek AB ile siyasi ilişkilerini askıya aldığını açıklamıştır. Yine 1999 Helsinki zirvesi kararlarında Yunanistan'ın çabalarıyla Kıbrıs ve Ege konuları yıllardır Türkiye'ye kabul ettirmek istediği biçimde ele alınarak AB gündemine taşınmış ve Türkiye'nin AB üyeliği için bir ön koşul haline gelmiştir (Aydoğan, 2004). Helsinki de Ege konusunda alınan kararda Türkiye'nin Yunanistan ile sorunlarına çözüm bulmak için tüm gayreti sarf etmesini, bunda başarısız olduğu takdirde anlaşmazlığı Uluslararası Adalet Divanına götürmesini ve onun vereceği karara uymasını belirtmektedir. Görüldüğü gibi AB Türkiye'den Atina'nın kararlarına uyum

gösteren isteklerde bulunmuştur. Ege sorunu Helsinki'den sonra AB'nin de bir sorunu haline gelmiştir (Aydoğan, 2004). Aynı zamanda Yunanistan, Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin AB üyeliğindeki vetosunu geri çekmiştir. Bunun en önemli sebeplerden biri Güney Kıbrıs Rum yönetiminin tam üyelik gerekliliklerini yerine getirdiği takdirde 2004 yılında AB'ye üye alınmasının garantisini almış olmasıydı. 2004 yılında Güney Kıbrıs Rum yönetiminin AB'ye üye alınmasıyla zaten AB içine taşınan sorun çözülmeden AB'nin iç meselelerinden biri haline gelmiştir. Bu durum da AB içinde Yunanistan'ın AB'ye yüklediği siyasi sorunlardan biri olarak tartışılmaya halen devam etmektedir (Cihangir, 2010:3). AB, adada yaşayan her iki toplumdan sadece biri varlığını dayandırdığı temel metinlere aykırı olarak (Garanti ve Ortak antlaşmaları) adanın tümünü temsilen AB'ye tam üye yapılmıştır. Kıbrıs sorununun çözümü için AB çerçevesinde dile getirilen önlemler de hayata geçirilememiştir. AB sorununun çözümüne vurgu yapmış fakat çabaların tek yanlı kalmasına tepki göstermemiştir (Aksu, 2007:9). Halbuki AB, hem Türkiye hem Kuzey Kıbrıs Türk kesimini hem Yunanistan hem de Güney Kıbrıs Rum Kesimini birleştiren ortak paydaydı. Bu yüzden AB Kıbrıs sorununun çözümünü hızlandıracak etkiye sahip olabilirdi. Fakat AB Rum kesimini birliğe alarak Kıbrıs Rum kesimi lehine soruna dahil olmuş, Yunanistan 1980'ler ve 1990'lardan günümüze kadar AB'nin gücünden ve prestijinden Türkiye'ye karşı çok iyi faydalanarak, AB'de Yunanistan'ın üyeliği Türkiye aleyhine kullanmasına izin vermiştir (Ünal ve Coşkun, 2001; Gürzel, 2004:23).

Türkiye ile Yunanistan arasında ki sorunların temelinde karşılıklı güvensizlik yatmaktadır. Bu yüzden iki ülke arasında uzlaşmayı sağlayabilecek potansiyele sahip olan AB'nin taraf olmak yerine aradaki güvensizliği çözmek için katkıda bulunması gerekmektedir. Aksi takdirde AB'nin rolü Türkiye ve Yunanistan arasında ki sorunların çözümünün zorlaştırmaktan öteye gidemeyecektir. Aynı zamanda AB'nin uyuşmazlıklara tarafı bir şekilde müdahale etmeye başlaması Türkiye'nin dar olan diplomatik manevra alanını daha da daraltmaktadır.

BÖLÜM 3: 1999 SONRASI İKİ ÜLKE İLİŞKİLERİNDEKİ YUMUŞAMA DÖNEMİ VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER

3.1. Ağustos ve Eylül Depremleriyle Başlayan Yumuşama

Uzun tarihi geçmişe sahip olunan Yunanistan ile 1999 sonrasında yaşananlar, ilişkilerde kaydedilen ilerleme dikkate değer önem arz etmektedir. 1930-1960 yılları arasındaki dönemde yaşanan yumuşamadan farklı olarak daha kalıcı izler taşıyan bu dönemdeki yumuşama hemen hemen her alanda hissedilmiştir.

1999 depremleri sonrasındaki süreç, hem Türkiye'nin AB'ye aday ülke olarak ilan edilmesini hem de Türkiye'nin AB konusunda ilerleme kat ettiğini gösterirken diğer taraftan da Yunanistan'ın vetosunu geri çekmesiyle birlikte alınan bu kararda Yunanistan'ın AB üzerinde hissedilen ağırlığını göstermektedir.

3.1.1. Deprem Öncesi Yaşanan Gelişmeler

Türkiye-Yunanistan arasında zaman zaman başlayan yumuşama dönemi ilişkilerde belli dönemlerde de olsa uzlaşmanın sağlanabileceğini göstermiş; fakat her iki ülke kamuoyu ve sivil toplum kuruluşlarından yeteri kadar destek göremediği için kalıcı olmayı başaramamıştır. Örnek olarak; 1930'da başlatılan Venizelos-Atatürk uzlaşması, 1959 Karamanlis-Menderes uzlaşması ve A. Papandreu ile Özal arasında ki daha kısa süren Davos tecrübesi gösterilebilir (Heraclides, 2001).

Deprem öncesi yaşanan sürece baktığımızda yumuşamaya dair dikkat çeken gelişme 31 Ocak 1988 tarihinde her iki ülkenin Başbakanlarının Davos'ta gerçekleştirdikleri zirve olmuştur. Bu zirvede taraflar, gerginlik sonrasında diyalog için istekli olduklarını göstermeye çalışmışlardır. Davos sürecinin ardından başlatılan diyalog sürecinde ilişkilerin geliştirilmesi kolay olmamış, başlatılan sürecin sonuçları ancak 1999-2000 döneminde görülebilmiştir.

24-26 Mayıs 1988 tarihleri arasında Ankara'da yapılan Ekonomik İş Birliği Komite toplantısında taraflar tarım, ticaret, sağlık, turizm ve çevre konularında işbirliğinin geliştirilmesini kararlaştırmışlardır. 27 Mayıs 1988 tarihli Papulis ve Yılmaz mülakatı ile ise taraflar birbirlerinin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne, Ege'nin açık deniz

alanlarını ve uluslar arası hava sahasını kullanma haklarına saygı gösterilmesi yükümlülüğünü dile getirmişlerdir (Aksu, 2003, 250-253)

Başbakan Turgut Özal'ın Atina Ziyareti iki ülke açısından sıcak bir gelişme olarak algılanmış ve 8 Eylül 1988 tarihli İstanbul mutabakatı imzalanmıştır. Bu mutabakatla Ege Denizinde uluslar arası sularda ve hava sahasında yapacakları askeri ve diğer faaliyetler sırasında uluslar arası hukuk ve diğer uygulamalara, düzenlemelere uygun davranma yükümlülüğü altına girmeyi kararlaştırmışlardır (Aksu, 2008).

Gerçekleştirilmeye çalışılan diyalog arayışına rağmen 1990 da AB'den Türkiye'ye verilmesi öngörülen 700 milyon dolarlık kredi Yunanistan tarafından veto edilmiş ve Atina'nın politikasının değişmediği kanaati uyandırmıştır (Gürel, 1993:99). Buna ek olarak Yunanistan'ın Kıbrıs'ın AB üyeliğini gündeme getirmesi ve kara sularını 12 mile çıkara girişimleri sonucunda ilişkilerde yeniden soğuk rüzgârlar esmeye başlamıştır (Aksu, 2008:99).

Dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz 1991 yılında Yunanlı meslektaşına mektup göndererek diyalog çağrısına bulunmuş ve iki ülke arasında saldırmazlık antlaşması imzalanması gündeme gelmiştir. Türkiye tarafından atılan bu adım Atina'dan beklenen ilgiyi bulamamıştır.1 Şubat 1992 de dönemin Başbakanı Süleyman Demirel Yunanlı meslektaş ile Davos'ta bir araya gelmiş, fakat birinci Davos zirvesi gibi gelişme kaydedilememiştir. Zirveden Yunanistan lehine çıkan sonuç ise Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütüne (KEİ) üyeliği olmuştur (Ünay, 2007)

1993 yılında Yunanistan'da yapılan seçimlerde Andreas Papandreu'nun yeniden Başbakan olmasıyla Türkiye'ye karşı sert politikalar izlenmiştir. Andreas Papandreu iktidarda olduğu 1992-1995 yılları arasında Güney Kıbrıs Rum yönetiminin AB'ye üye olabilmesi için çalışmalarda bulunmuştur. Papandreu Türkiye'ye karşı sert tutumunu değiştirmemekle beraber Kıbrıs'ın AB üyeliği için meseleleri çatışma noktasına getirmekten de kaçınmıştır (Ünay, 2007).

1996 yılında Kostas Simitis'in iktidara gelmesi ile ise Yunanistan politikalarında değişikliğe gitme kararı alarak, komşularıyla özellikle de Türkiye'ye karşı politikalarını ılımlaştırmanın Yunanistan'ın faydasına olacağına düşünmüştür.

İlişkilerde 23 Mart 1996 tarihinde Türkiye'nin çabalarıyla Ege Barış süreci diye adlandırılan bir yakınlaşma eğilimi görülmüştür. Yunanistan'la meydana gelen Kardak bunalımı sonrasında, AB'nin Yunanistan yanlısı tavırları Türkiye'yi bir hayli rahatsız etmiştir. Bu bağlamda dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz 23 Mart 1996 tarihinde yaptığı basın toplantısında Türkiye'nin Atina ile hedeflerini belirterek bu amaçların gerçekleşmesi için üçüncü tarafların da dahil olduğu çözüme taraf olabileceğini açıklamıştır (Kut, 2004). Ancak Türkiye'nin bu atılımı Yunanistan'da yeterli görülmemiş (Firat, 1997). Dönemin Dışişleri Bakanı Tansu Çiller, 21 Şubat 1997 tarihinde, AB Dönem Başkanlığı görevini yürüten Hollandalı meslektaşı Hans Van Mierlo'ya bir mektup göndererek, Türkiye'nin iki ülke arasında mevcut Ege Denizi kaynaklı sorunların çözümü ve güven artırıcı tedbirler konusunda karşılıklı anlaşmaya dayalı yöntemin bulunmasını arzuladığını vurgulamıştır. Türkiye'nin bu girişimi, AB tarafından benimsenmiştir. 29 Nisan 1997 tarihinde Lüksemburg'da yapılan Türkiye-AB Ortaklık Konseyi toplantısında Ankara-Atina arasındaki sorunların çözümlemesi amacıyla 'Akil Adamlar' komisyonu kurulmuştur. Söz konusu komisyonun amacı, karşılıklı Akil Adamların toplantılarda hükümetlerin görüş ve önerilerini inceleyerek bağlayıcı olmayan yöntemler önermek şeklinde belirlenmiştir (Bilge, 2000:269). Ancak Türkiye, Akil Adamların doğrudan ve birebir görüşmelerini talep ederken, Yunanistan toplantıların AB bünyesinde ve inisiyatifin de olmasını vurgulamış, bu görüş ayrılığı temelinde girişim daha ilk toplantısını yapmadan sona ermiştir.

3.1.1.1. Madrid Zirvesi (8-9 Temmuz 1997) ve Sonrasında Yaşanan Gelişmeler

ABD tarafından başlatılan Madrid Zirvesinin amacı, Ege denizi temelinde Yunanistan ve Türkiye'yi savaş eşiğine getirebilecek bir takım meselelerin önlenmesini içermektedir. Madrid Zirvesi metni 8-9 Temmuz 1997 tarihinde, dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Yunanistan Başbakanı Kostas Simitis ve ABD Dış İşleri Bakanı Madeleine Albright tarafından imzalanmıştır (Firat, 1997:272). Metnin imzalanmasından sonra ABD Dış İşleri Bakanı Albright mutabakatı kamuoyuna açıklamıştır. Metin; barış, güvenlik ve iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesinin devamı hususunda karşılıklı taahhüt, birbirlerinin egemenliğine saygı, uluslararası hukuk ilkelerine ve uluslararası anlaşmalara saygı, birbirlerinin güvenlikleri ve milli egemenlikleri açısından büyük öneme sahip Ege'deki meşru, hayati çıkarlarına ve endişelerine karşılıklı saygı, yanlış anlamalardan kaynaklanan ihtilaflardan kaçınılması

arzusu ve karşılıklı saygı temelinde tek taraflı eylemlerden sakınılması taahhüdü, uyuşmazlıkların karşılıklı rızaya dayanarak ve kuvvet kullanımı veya kuvvet tehdidi olmadan barışçı yollarla çözümlenmesi taahhüdü gibi birtakım maddeler içermektedir (Bilge, 2000:270). Mutabakatın maddeleri, Yunanistan Ege’de tek başına karar alıp girişimde bulunmayacağını, Türkiye’nin de tehdit etmeyeceğini (casus belli) göstermektedir (Cem, 2004:91). Yunanistan zirveden hemen sonra mutabakat’ın reddine başlamıştır. Cem’e göre bunun sebebi “Yunanistan’ın Ege’de kendi başına karar alıp uygulamasını engelleyecek olmasıydı. Bu da Yunan çıkarlarına tamamen aykırıydı” (Cem, 2004:92). Ayrıca metin Yunanistan da olumsuz olarak algılanmış muhalefet tarafından birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Mutabakata imza atılmakla 12 mil konusunda taviz verildiği söylenmiştir. Mutabakat Türkiye’de olumlu yankı uyandırarak Türkiye’nin barışçı yapıcı tavrı dünya basınında ve televizyonlarda yankı bulmuştur. Türkiye’nin bu diplomatik başarı üzerine metni güçlendirme talebinde bulunmuştur. Fakat Yunanistan tarafından kabul edilmemiştir. Yunanistan imzaladığı metne sadık kalmamıştır (Cem, 2004:92-95; Bilge, 2000).

Akademisyen Birgül Demirtaş Coşkuna göre; “Madrid Mutabakatı, iki ülke arasındaki meselelere çözüm getirmekten ziyade, sorunların halli için gerekli güven ortamının sağlanmasına katkı yapıcı bir metinden ibarettir” (Coşkun, 2002:199).

Yunanistan Dışişleri Bakanı Pangolos ve İsmail Cem Madrid Mutabakatından iki ay sonra, Eylül 1997’de New York’ta Birleşmiş Milletler toplantısında resmi ikili bir görüşme yapmışlar; fakat klasik Yunan tezlerinin tekrarlanması neticesinde bir gelişme kaydedememişlerdir.

1997 Kasım ayında Gritte’ki Güneydoğu Avrupa işbirliği süreci toplantısında dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz ile dönemin Yunanistan Başbakanı C. Simitis bir araya gelmiş, yapılan toplantı sonrasında Simitis Türkiye ile görüşmelere devam etme gereğine değinmiştir. Yılmaz da bundan sonra karşılıklı anlayış yolunu açtıklarını açıklamıştır (Bilge, 2000:274; Cem, 2004:98).

1998 yılı içerisinde Türkiye, Yunanistan’a karşı barışçı girişimlerde bulunmuştur. Türkiye’nin bu çabaları, ABD ve Batı Avrupa’da Yunanistan konusunda “Uzlaşma İstemeyen Türkiye’ varsayımı sorgulanmasına neden olmuştur. Bu anlamda Türkiye 12 Şubatta NATO ile Yunanistan’a barış önerilerinde bulunmuştur. Bu olay uluslararası

kamuoyunda geniş yankı uyandırmıştır. Barış önerilerinin içeriğinde ise Ege sorunlarının birlikte tanımlanması, Madrid Mutabakatının resmi bir anlaşmaya dönüştürülmesi, Ege’de güven artırıcı önlemlerin iki ülke tarafından geliştirilip hayata geçirilmesi, Akıl adamlar grubunun göreve çağırılması ve bu önerilerin tartışılması için toplantının Mart 1998 içerisinde Ankara ya da Atina da gerçekleştirilmesi yer almıştır (Cem, 2004). Türkiye’nin önerisi AB ve ABD de geniş yankı uyandırırken, NATO’dan 12 gün sonra Yunanistan’dan olumsuz cevap gelmiştir. Türkiye’nin iyi niyetine karşılık vermeyerek Ege’de gerilimin sürekliliği tercihini yapmıştır.

3.1.1.2. Öcalan’ın Yakalanması ve İlişkilere Etkisi

Yunanistan kuruluşundan bu yana gerçekleştirmeye çalıştığı Megali İdea hedefi ve Türk tehdidi algılamasından dolayı Türkiye karşıtı politikalar izlemiştir. Bu amaçlar çerçevesinde Türkiye’yi batı dünyasından çeşitli politikalarla dışlamaya çalışmış, ‘düşmanımın düşmanı benim dostumdur’ prensibiyle Türkiye karşıtı örgütlerle işbirliğine gitmiştir (Ayman ve Sönmezoğlu, 2003:39) Uzun yıllar devam eden Türkiye karşıtı politikalarını 1996’ların başından itibaren iki ülke arasında yaşanan gelişmelerden sonra değiştirerek dışlayıcı değil diyaloga dayalı politika izlemeye başlamıştır. Bunun altında yatan önemli sebeplerden birisi ise Öcalan olayıdır (Economist, 1999).

Yunanistan’ın Türkiye’de Kürtlerin bağımsızlığı için 1984’ten beri faaliyetlerde bulunan ve Türkiye’nin bir numaralı düşmanı olan PKK’ya yardım çabaları ilişkileri çıkmaza sürüklemiştir (Black, 2001:3; Ayman ve Sönmezoğlu, 2003:41). Yunanistan’ın PKK ile ilişkisi örgütün Türkiye de şiddet eylemlerine başladığı 1980’li yıllara kadar gitmektedir (Black, 2001:6). Yunanistan Kürt ayaklanmaları için askeri ekonomik ve politik destek sağlamış, Kürtlerin Türkiye içinde ki mevcut durumları ile Yunanistan’ın 1829 da bağımsızlıklarını kazanmadan önce Osmanlı içindeki kendi durumları arasında benzerlik kurmuşlardır. Bu anlamda Yunan toplumu Kürtlere karşı sempati duymuştur (Economist, 1999).

Abdullah Öcalan 1978 yılında PKK örgütünü kurduktan kısa bir süre sonra Suriye’ye geçerek eylemlerini buradan sürdürmüştür. 1998’den itibaren Türkiye’nin Suriye’yeyönelik sertleşen tutumundan sonra ülkeden ayrılmak zorunda bırakılmıştır. Öcalan bundan sonra önce Moskova’ya daha sonra da İtalya’ya gitmiştir. İtalya’dan

Minsk'e geçen Öcalan burada da fazla kalamayacağını anlayarak Yunan yetkililerle ilişkiye geçmiştir. Yapılan görüşmeler sonrasında Öcalan'ın 29 Ocak 1999'da Atina'ya gelmesi sağlanmıştır. Yetkililerin tepkisi üzerine buradan ayrılan fakat Hollanda ve Beyaz Rusya'dan uçağına iniş izni alamayan Öcalan tekrar Atina'ya gelerek Yunanistan'ın Kenya büyük elçiliğine yerleştirilmiştir (Saraçlı, 2010:56). Türkiye ve Yunanistan'ın zaten çok iyi olmayan ilişkilerinin krize doğru sürüklenmesi ise bu olaydan sonra yani, 1999 Şubatı'nın üçüncü haftasında gerçekleşmiştir. 16 Şubat 1999 da Türkiye'de terör faaliyetlerinde bulunan Kürt lider Abdullah Öcalan'ın Türk istihbarat ekipleri tarafından Yunanistan'ın Kenya büyükelçiliğinde yakalanması sonucunda Yunanistan ve Türkiye Kenya da ki krize odaklanmıştır (Economist, 1999). PKK lideri Öcalan'ın Kenya büyükelçiliğinde saklanması ve bunun da ortaya çıkması sonucunda büyük utanç duyan Yunanistan olayın daha da büyümesinden endişelenmiştir (Ayman ve Sönmezoğlu, 2003). Öcalan, yakalanmasının ardından yapılan sorgularda Yunanistan'ın PKK'ya silah, eğitim kampı ve roket sağladığını itiraf etmiştir (Huggler, 1999). Kriz, zaten ince iplerle bağlı olan Türk-Yunan ilişkilerini çok ağır biçimde sarsarak, ilişkilerdeki gerginliği had safhaya çıkarmıştır (Black, 2001:1; Grigoriadis, 2003). Yunanistan adeta terörü desteklerken suçüstü yakalanmış, imajı uluslararası arenada özellikle de AB içinde zarar görmüştür (Grigoriadis, 2003; Coşkun, 2003:204).

Ankara, Yunanistan'ın terörle işbirliği yaparken suçüstü yakaladığını kamuoyuna açıklanmasından kısa süre sonra 22 Şubatta Başbakan Süleyman Demirel, Yunanlı liderlerin binlerce insanı öldüren terörist başı Öcalan'ı nasıl destekleyebildiklerini uluslararası topluma açıklamaları gerektiğini ifade ederek, Yunanistan'ın haydut ve terörü destekleyen ülke listesine eklenmesini istemiştir (Kinzer, 1999). Aynı zamanda Demirel "Eğer Yunanistan terör örgütlerine yardım etmeye devam ederse, biz uluslararası hukukun meşru müdafaa kapsamında gerekli önlemler alınması için bize verdiği yetkiyi saklı tutuyoruz" diyerek uyarıda bulunmuştur. Demirel'in bu uyarısı Yunanistan başta olmak üzere tüm dünyada geniş yankı uyandırmıştır (Kinzer, 1999). Dışişleri Bakanı İsmail Cemde yaptığı açıklamalarda Öcalan krizinden dolayı Türkiye'nin Yunanistan'la Ege sorunu, Kıbrıs ya da diğer önemli problemler hakkında diyaloga geçmeyeceğini ifade etmiştir (Black, 2001:10).

Öcalan olayına, Yunanistan halkı çeşitli tepkiler göstermiştir. Tepkilerin bir kısmı, Uluslar arası çevreden alınan tepkilere göre daha sert olmuş, halk tarafından Öcalan olayı, Yunanistan dış politikasının tarihinde ki en utanç verici olaylardan biri olarak değerlendirilmiştir. Yunan kamuoyu, hükümetin Öcalan'ın Yunanistan'a girmesini engelleyemediği konusunda eleştirilerde bulunmuşlardır (Black, 2001:11). Öcalan olayına başka bir tepki de ülkede ki Türkiye karşıtı eylemciler ve bazı medya organları tarafından gerçekleştirilmiştir. Türk karşıtı eylemciler Öcalan için destek gösterileri düzenlemiş ve bazı medya organları ise Türkiye'yi vatandaşlarının haklarını çiğneyen barbar bir devlet olarak ilan etmiştir (Lindsay, 2000:219). Öcalan olayı, Yunanistan'ın hükümet kadrolarında değişiklikler yaratmıştır. Dışişleri bakanı Theodoros Pangalos İç İşleri Bakanı Alexsos Papadopoulos, Kamu Düzeni Bakanı Filippos Peçalnikos ve Yunan Gizli ServisiBaşkanının görevine son verilmiştir (Grigoriadis, 2003; Heil, 2000). Kısacası Öcalan olayının sonunda iki ülke arasında ki düşmanlık, hükümet ve halk düzeyinde 1974 den beri hiç olmadığı kadar hissedilmiştir (Lindsay, 2000:219).

Black'e göre Yunanistan açık olarak Öcalan'ı desteklemesinin getireceği risklerin farkındaydı. İlk olarak bu destek Türkiye ile büyük bir krizin işareti olacaktı. İkincisi ise Yunanistan'ın AB içerisindeki politikalarını etkileyecekti. Özellikle Simitis'in 1996 da iktidara gelmesinden sonra en önemli politikalarından biri olan Euro para sistemine girmek tehlikeye girecekti. Yunanistan, Öcalan olayı sonunda aldığı bu önemli risklerden herhangi bir kazanç elde etmediğinin farkına vararak Türkiye'ye karşı politikasında değişikliğe gitmek ve bozulan imajını düzeltmek zorunda kalmıştır (Black, 2001:7; Coşkun, 2003:204). Bu politikalar doğrultusunda Türkiye ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmış, Yunanistan'ın bu çabası Türkiye tarafından da destek görmüştür (Ayman ve Sönmezoğlu, 2003).

Öcalan olayı, öncesinde iki ülke arasında ki gerginliği had safhaya ulaştırmış olsa da daha sonraki süreçte iki ülke arasında kurulan diyalogun başlangıç noktasını oluşturmuştur. Yani ilişkilerin büyük çapta bozulmasına sebep olduğu kadar yumuşamanın başlamasına da zemin hazırlamıştır.

3.2. Deprem Diplomasisi

Öcalan bunalımının ardından Yunanistan'da Dışişleri Bakanlığına Papandreu'nun getirilmesi Türkiye ile ilişkilerini olumlu yönde etkilemiştir. Türkiye ile Yunanistan

arasındaki sarsılan diyalog ortamının yeniden sağlanması için Dışişleri Bakanı İsmail Cem 24 Mayıs 1999 tarihinde Yunanistan Dışişleri Bakanı G. Papandreu'ya göndermiş olduğu mektupta ikili ilişkilerin iyileştirilmesi için görüşlerini açıklamıştır (Lindsay, 2000:220; Cem, 2004). Cem'in önerileri arasında terörle mücadele konusunda antlaşma yapmak ve 'Uzlaşma Planı' başlatmak yer almıştır. Ayrıca Cem bu iki önerinin ayrıntılarının üst düzey bürokratların bir araya gelerek tartışabileceklerini dile getirmiştir (Cem, 2004). Resmi cevap gelene kadar Cem ile Papandreu arasında kısa görüşmeler olmuştur Papandreu'nun cevabı ancak bir ay sonrasında 25 Haziran 1999 da gelmiştir. Papandreu mektubunda; İkili ilişkileri geliştirme isteklerini memnuniyetle karşıladığını ve aynı zamanda kendilerinin de samimi isteği olduğunu belirtmiştir (Cem, 2004). Ayrıca kültür, turizm, çevre, suç, ekonomik işbirliği gibi alanların da görüşme gündeminde yer alabileceğini önermiştir (Lindsay, 2000:220). Yunan ve Türk Dışişleri bakanları ikili ilişkilerdeki düşük politika konularında işbirliğini (ticaret, turizm, çevre, suç, ekonomik) başlatmışlardır (Grigoriadis, 2003). Yunan hükümeti terörle mücadelede Türkiye'yle ikili antlaşmayı benimsemiş, böylece Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir arayış başlamıştır (Cem, 2004).

Türkiye ve Yunanistan arasında başlayan diyalog ortamı 17 Ağustos 1999 Türkiye de meydana gelen deprem ile farklı bir boyut kazanmıştır. Türkiye'nin tarihinde ki en büyük deprem felaketlerinden biri, Yunanistan ve Türkiye'yi manevi olarak çok fazla yakınlaştırmıştır (Heil, 2000). Yunanistan Türkiye'ye el uzatan ilk ülkelerden biri olmuştur. Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu, İsmail Cemi arayarak üzüntülerini belirterek Atina'nın Türkiye'nin ihtiyaçlarını karşılamaya hazır olduğunu dile getirmiştir. Yunanistan'dan kurtarma ekipleri, teknik yardım gönderilmiştir (Milliyet, 1999). Deprem, yıllardır Türk karşıtı düşünceleri destekleyen Yunan televizyonlarında da geniş yankı uyandırmıştır. Yunan medyası bölgeye temsilciler göndererek gelişmeleri yakından takip etmiştir (Lindsay, 2000:221). Yunan halkı da yapılan kampanyalara katılarak destek olmuştur (Sönmezoğlu ve Ayman, 2003:40). Deprem ile birlikte iki ülke birbirlerini düşmandan çok insani değerler çerçevesinde değerlendirmeye başlamıştır (Larrabee ve Lesser, 2003:117). Papandreu yaptığı açıklamada iki ülke halklarının deprem ile oluşan diyalogunu şöyle değerlendirmiştir: "Türk ve Yunan halkları birbirine karşı sanıldığı gibi düşman değildi; derinlerde yatan sevgilerini bu acı

olay su üzerine çıkarmaktaydı şimdi bu veriyi iki ülke liderleri de göz ardı edemez'' (Milliyet, 1999).

Yunanistan hükümeti, Türkiye'nin yaşadığı zor anlarda destek vermeye çalışırken bu sefer Yunanistan'da deprem meydana gelmiştir. Deprem 7 Eylül 1999 da Atina yakınlarında meydana geldiğinde bu sefer Türkiye'nin yardımları Yunanistan'a doğru yola çıkmıştır (Heil, 2000). Türkiye, Marmara depreminin etkilerinin hala devam etmesine rağmen Yunanistan'ın göstermiş olduğu duyarlılığa karşılıksız kalmamıştır. Türkiye, kendisine yapıldığı gibi Yunanistan'a ilk yardım gönderenler arasında olmuştur (New York Times, 2000). Türk Arama Kurtarma Ekibi ilk kez başka bir ülkeye, Yunanistan'a gönderilmiş, televizyon kanalları tarafından yeterli destek gelmiş ve yaptıkları çalışmalardan ötürü övgüye karşılanmışlardır. İki ülke felaket sonrasında ortak kültürlerini ve insani değerlerinin farkına varmışlardır (New York Times, 1999).

17 Ağustos 1999'da Türkiye'de yaşanan depremin ardından Yunan halkı ve hükümetinin yardıma koşması ve 7 Eylülde Yunanistan'da yaşanan depremin ardından Türk yardım ekiplerinin kurtarma çalışmalarına katılmaları her iki ülkedeki kamuoyunun ve basının düşmanca yaklaşımlarının tersine dönmesine neden olmuştur (Hale, 2003). Halk arasında manevi bağ oluşmuş iki halk da birbirine destek olmaya, acısını paylaşmaya çalışmıştır. Bu anlamda Herkül Millas'ın yorumuna dikkat çekilebilir;

“Yakın tarihte ilk kez iki ülkenin halkı kendi evlerinde, televizyon aracılığıyla Ötekinin kendisine çaba gösterdiğini, yıkıntılar altından bir yaşlı kimseyi, bir çocuğu kurtardığında sevindiğini, sevinç ve heyecandan ağladığını gördü. İlk kez Öteki 'hayali' biçimiyle değil, somut bir biçimde belirdi. O güne dek hemen hemen her zaman bir simge gibi gündeme gelen Öteki, etten kemikten ve hiç de 'anlatıldığı' gibi olmadan karşımıza çıktı” (Millas, 2004:22).

Deprem güçlü olarak halkın ilişkilere alan algısını büyük ölçüde etkilemiştir. Ayrıca 14 Eylülde yayınlanan Yunan günlük gazetesi Eleftherotypia da depremin insanları bir araya getirmeyi başardığını ve iki ulus arasındaki önyargıları kırmaya yardım ettiğini vurgulamıştır. Bu olay sonrası vatandaşlar arasındaki bağ gittikçe kuvvetlenmiştir (Lindsay, 2000).

İki ülke arasında yaşanan depremlerle hız kazanan yumuşama önceki dönemlere göre daha kalıcı olmuş ve daha fazla destek bulmuştur. Türkiye ve Yunanistan da deprem

sonrası oluşan yumuşama ve başlayan diyalog ortamı uluslararası literatürde ‘sismik diplomasi’ olarak adlandırılmıştır (Coşkun, 2002:203). Deprem, Atina ve Ankara arasındaki yakınlaşma sürecinin gelişmesinde, pozitif çevrenin yaratılmasında etkili olmuştur. James Ker Lindsay’e göre (Lindsay, 2000:225);

“Deprem diplomasisi iki ülkenin insanları arasındaki bağın gelişmesi için yolu açtı. Böylece deprem iki hükümet arasındaki geliştirilen diyalogun kuvvetlendirmesi için avantaj sağladı. Bu yüzden deprem diplomasisi, onaylanan vatandaşlık diplomasisinin uygulanmasıydı.”

Lindsay’a göre Türk-Yunan yakınlaşmasına depremler ek bir ivme kazandırmıştır; fakat yumuşamanın depremler sayesinde gerçekleştiğini söylemek yanlış olacak ve ilerleme için temelleri zayıflatacaktır. Çünkü iki ülke arasında yakınlaşma Ağustos ve Eylül aylarından önce meydana gelmiştir. Deprem diplomasisi, iki ülke arasında ki uzlaşmayı geniş anlamda tanımlamak için kullanılmamalı, bunun yerine iki ülkenin birbirlerini daha iyi anlamak ve geçmişteki önyargılarından kurtulmak için dönüm noktası olarak değerlendirilmelidir (Lindsay, 2000:230).

İsmail Cem de bu yakınlaşmanın depremler sayesinde gerçekleştiğine katılmamaktadır. Yumuşamanın depremin başlattığı yardımlaşmadan kaynaklandığı düşüncesinin eksik olacağını, depremlerin sadece başlamış olan yakınlaşmayı güçlendiren etkisi olduğunu söylemiştir. İki ülke arasında ki yumuşamanın somut adımlara dönüşmesi, İsmail Cem’in 24 Mayıs 1999 da Papandreu’ya yazdığı mektupla ve Papandreu’nun da 25 Haziran tarihinde gönderdiği cevap ile başlamıştır (Cem, 2006:128).

Faruk Sönmezoğlu da ilişkilerde yumuşama diye adlandırılan sürecin deprem öncesinde başladığını vurgulanmaktadır: “Atina ve Ankara arasında birçok konularda görüşmeler devam ediyordu. Deprem, özellikle bunun topluma yaygınlaşmasını sağladı. Deprem sonrası durum toplumların yumuşamaya hazırlanması aşamasıdır” (Sönmezoğlu, 2004:148).

Türk-Yunan yumuşamasında depremlerin oynadığı rol kadar Yunanistan da Türkiye’ye karşı ılımlı politikacıların göreve gelmesi de etkili olmuştur (Nachmani, 2002). Bu anlamda İki ülkenin Dışişleri bakanları İsmail Cem ve Yorgo Papandreu yumuşamanın temsilcileri olmuşlardır.

Bu anlamda Millas'ın görüşleri önemlidir;

“İki hükümetin özellikle de Dışişleri Bakanı Cem-Papandreu, Türk ve Yunan ilişkilerinde gerginlik yaratan Kardak, Öcalan, Kosova Krizinden sonra İki ülkenin halkları ve sivil toplum kuruluşları arasında temasların gelişmesini desteklediler. Yaşanan Ağustos ve Eylül depremleri ise bu isteğe yeni bir dürtü sağladı” (Millas, 2002:110).

7 Eylül 1999 da Ankara'da ki Yunan büyük elçisi Ioannis Korantis Doğru Yol Partisinden bir grup yetkiliyi konuk olarak kabul etmiş ve yunan büyük elçi Yunanistan'ın deprem sonrası duygusal tepkisinin sebebini açıklamıştır:

“ Çoğu insan deprem de Yunanlılara ne olduğunu merak ediyor. Cevabı çok basit. Yunanistan da aynı deprem kuşağında ve geçmişte ciddi bir depremle karşılaşmıştı. Bazı şehirler yıkıldı. Komşuda meydana gelen deprem Yunanistan da meydana gelen felaket gibi algılandı. Deprem bizim tabularımızı yıktı. Bundan sonra barış ve işbirliği rotasını takip edeceğiz.”

Görüldüğü gibi Türk-Yunan ilişkileri Yunan dış meselelerinde ki yeni anlayışla birlikte değişmiştir. Özellikle yunan Dışişleri bakanı Papandreu'nun başlattığı diyalog ve Türk Dışişleri Bakanı İsmail Cemin verdiği destek çok önemlidir (Kinzer, 2000).

Yunanistan ve Türkiye arasında depremin de hız kazanmasıyla gerçekleşen yumuşama dalgasından önce de benzer gelişmeler yaşanmıştır. Atatürk ve Venizelos döneminde 1930'larda yaşanan yumuşama bunun bir örneğini oluşturmuştur. Fakat diğer yumuşama dönemlerinden farkı; 1999 sonrası dönemde yumuşamaya iki toplumunda hemen hemen her kesiminden destek gelmiştir. Böylece hükümetlerin birbirlerine karşı politikalarını yönlendirici etkiye sahip olmuştur. Fakat bu yumuşama sayesinde düşmanlık dönemi sona erdirilmişse de, iki ülke arasında sorunlara kalıcı bir çözüm bulunamamıştır. İlişkiler mevcut sorunların gölgesinde geliştirilmeye çalışılmış; fakat sorunlardaki çözümsüzlük ilişkilerin kalıcı dostluğa dönüşmesini engellemiştir.

3.3. Deprem Sonrası Yaşanan Gelişmeler

Türk-Yunan ilişkilerinde 1999 sonrası süreç ilişkilerdeki dönüm noktasını temsil etmektedir. Bu dönemde ilişkilerde hemen hemen her alanda birkaç yıl öncesinde görülmesi imkansız gelişmeler yaşanmıştır.

İki ülke arasında yaşanan gelişmelerden en önemlisi Türkiye'nin 1960'ların başından beri üye olmaya çalıştığı AB konusunda olmuştur. Türkiye, Yunanistan'ın kendisinin bulunmadığı bir topluluğa üye olmasının getireceği dezavantajları düşünerek AB'ye

üyelik için başvurusunu Yunanistan'dan hemen sonra yapmış ve üyelik için çalışmalara başlamıştır. Fakat Türkiye'nin AB yolunda gösterdiği tüm çabalar sürekli olarak AB'ye üye olan Yunanistan ile olan zayıf ilişkiler tarafından engellenmiş, Yunanistan her seferinde adaylık statüsünün önüne geçmiştir. 1999 yılında başlayan yumuşamayla birlikte Yunanistan tamamen politika değişikliğine gitmiştir. Yunanistan'ın AB'nin Türkiye'ye yapacağı yardımlara engel olma çabaları ve Türkiye'nin AB üyeliği için de en önemli engellerden birini teşkil etmesi gibi politikalarından sonra, tüm bu politikalarını tamamen değiştirmiş, Avrupalı Türkiye'nin Yunanistan'ın çıkarına olacağını düşünerek yeni bir politika izlemeye başlamıştır. 1999 Helsinki Zirvesinde, Türkiye'nin AB üyeliğine olan vetosunu kaldırarak, Türkiye'nin AB adaylığı yönündeki en önemli engelin önünü açmıştır (Larrabee ve Esser, 2003). Ayrıca öncesinde engel olduğu 150 milyon Euro tutarındaki mali yardım yapılmasına da yeşil ışık yakmıştır (Nachmani, 2002:142). Avrupa Konseyi de Türkiye'nin tam üyeliği için adaylığını kabul ettiğini açıklamıştır. Uzun yıllardan beri ilk kez Türk, Yunan ve AB ilişkilerinin geleceğine dair önemli iyimserlik meydana gelmiştir (Bilgiç ve Karatzas, 2004).

Yunanlı yazar Thanos Veremis'e göre, Helsinki Zirvesinde Yunanistan'ın AB konusunda vetosunu kaldırması Türkiye için büyük bir şans olarak görülmüştür. Bunun doğrultusunda da bazı siyasi kesimler Türkiye'nin AB yolunda vetosunun kaldırılmasına karşılık Yunanistan'ın bazı şeyler talep etmesini istemiştir. Diğer siyasi kesim ise Türkiye'nin AB'ye üye olmasıyla birlikte, iki ülke arasında ekonomik ilişkilerin de artacağını düşünmüştür (Βερέμης, 2003). Halbuki yaşanan süreçte Yunanistan'ın değil bir şeyler talep etmek Türkiye'nin diyalog sürecini kabul etmesi bile çok önemli bir gelişmedir. Çünkü Yunanistan tüm dünya önünde teröre yataklık etmiş ve bir anlamda kendini aklama ihtiyacı hissederek diyalog sürecini başlatmıştır

2000 yılının Ocak ve Şubat aylarında iki ülkenin Dışişleri bakanları Cem ve Papandreu karşılıklı olarak ziyaretlerde bulunmuşlar ve düşük politika konularında ikili anlaşmalar imzalamışlardır. Bu anlaşmalar turizm, kültür, çevre, ticaret, çok yönlü işbirliği, organize suçlar, yasa dışı göç, uyuşturucu trafiği ve terörizmle ilgilidir. Bu düşük politika konularında yapılan anlaşmalar, iki ülke tarafından pozitif ve sağlam ikili ilişkilerin inşa edilmesi için temel olarak algılanmıştır (Dokos ve Tsakonas, 2003:16).

Yaşanan gelişmelere baktığımızda; deprem öncesinde gerçekleştirilen diplomatik atılımlar, 1999 Marmara ve Atina depremleri ve ardından Aralık 1999 Helsinki AB zirvesi sonrası iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşme sürecine girmesi, Türk Yunan ilişkilerinde mevcut dinamik sürecin varlığını göstermiştir. O tarihten itibaren iki ülke arasında Ege’de kıta sahanlığı ve hava sahası krizlerinin yanı sıra geliştirilen ekonomik, kültürel işbirliği alanları haberleri de sıkça duyulmaya başlanmış, aynı zamanda iki devlet yetkilileri arasında Ege ve diğer sorunlar üzerinde görüşmeler de gerçekleşmeye başlamıştır (Ntokme, 2010).

Görüldüğü gibi depremle belirli bir ivme kazanan ikili ilişkilerdeki yumuşama birçok alanı olumlu etkilemiş ve iyi niyet çabalarının samimiyetini göstermiştir. Yaşanan bu diyalog ortamı Türkiye ve Yunanistan arasında sürdürülebilir ve anlamlı barış çabalarının kurulması için şans olarak görülmüştür.

3.4. Türk-Yunan İlişkilerinde Yumuşamaya Ortam Hazırlayan Nedenler

Yunanistan’ın 1996’dan itibaren değişen; fakat 1999 sonrası somut adımlara dönüşen Türkiye’ye karşı barış yönlü politikalarının sebepleri, Yunanistan’ın ulusal çıkarlarıyla paralellik göstermektedir. Bu nedenleri Siyasi, Ekonomik, Toplumsal, ve Yunanistan’ın AB’den elde ettiği diplomatik kazanımlar şeklinde gruplandırabiliriz.

3.4.1. Siyasi Nedenler

Türk-Yunan ilişkilerinde yaşanan yumuşamanın 1999 yılına denk gelmesinde uluslararası arenada yaşanan bir takım siyasi gelişmelerin payı büyüktür. Her iki ülkenin de değişen dünya ile jeopolitik gereklilikleri ve güvenlik endişeleri birbirlerine olan tutumlarının yumuşamasını sağlamıştır. Fakat bunun gerçekleşmesi ancak 1990’ların sonunda mümkün olmuştur (Coşkun, 2003:175).

Soğuk Savaş süresince Türkiye ve Yunanistan arasında sürdürülen uzlaşmaz tutum 1990’lı yılların ortalarına kadar devam etmiş, 1990’lı yılların sonunda ise Türkiye ve Yunanistan kendilerini yeni bir stratejik konumda bularak güvenlik endişelerini buna göre şekillendirmeye başlamışlardır (Oran, 2002; Coşkun, 2003:185). 1990’lı yılların sonunda meydana gelen bu gelişmede artan küreselleşmenin ve iki ülkenin de uluslar arası sistem etkeni temelinde duydukları güven bunalımının, hangi bölgede yer alacakları kaygısının etkisi büyük olmuştur (İfantis, 2003:103). Küreselleşme yanında

artan bölgeselleşme eğilimi devletlerarası ilişkilerde de etkisini göstermiş, bölgesel sorunlara yol açmış, Yunanistan ve Türkiye'nin politikalarını etkilemiştir (İfantis, 2003:99). Özellikle Yugoslavya'nın dağılması sonra topraklarında kurulan yeni devletler arasında Bosna-Hersek, Makedonya, Kosova sorunun meydana gelmesinin ardından Balkanlarda oluşan karmaşıklık ve Varşova Paktının yıkılması iki ülke politikalarında değişikliğe gitme zorunluluğu doğurmuştur (Millas, 2004; Kut, 1998:321). Böyle bir ortamda Türkiye, bölgesel güç olma yolunda, barış yanlısı çok yönlü aktif politika izlemiş ve komşularıyla ilk etapta ekonomik ilişkiler kurma yoluna gitmiştir. Yunanistan ise özellikle Yugoslavya savaşında AB politikalarına ters düşmesinin ardından, AB'den daha fazla dışlanmanın maliyetini göze alamamış refah seviyesi yüksek Batı ülkeleri içinde yer alabilmek için Türkiye'ye yönelik adımlarını ılımlaştırmıştır (Coşkun, 2003:175) Yunanistan'ın 1995 sonrasında izlemeye başladığı çok yönlü dış politikası için ilk etapta Ankara ile iyi ilişkilerini yumuşatma kararı almış bu amaç doğrultusunda Türkiye'nin üyeliğini desteklemeyi bir araç olarak görmüştür (İfantis, 2003:99). Gerek Yugoslavya'nın dağılması sürecinde gerekse komşularıyla ilişkilerinde birlik ruhuna aykırı çatışmacı politikalarıyla sürekli eleştirilen Yunanistan, AB içerisinde merkez ülke konumuna yükselebilmek için Türkiye ile ilişkilerini yumuşatma kararı almış bu amaç doğrultusunda Türkiye'nin üyeliğini desteklemeyi bir araç olarak görmüştür (Vatansever, 2010). Aynı zamanda Batılı refah toplumları içerisinde yer alma düşüncesi iki ülke politikalarının ortak paydası olmuştur (Coşkun, 2003:175). İki tarafta diğer tarafın karlı çıkmasının kendi kazançlarını yok edeceği anlamına gelmediğinin ve olası bir çatışmanın maliyetinin yüksek olacağına farkına varmışlardır. Tüm bu yaşananlar Yunan ve Türk toplumlarının birbirlerini daha iyi anlamaya sevk etmiş ve dünya değişimlerine ayak uydurma kapsamında iki ülkenin işbirliğini mecbur kılmıştır (Coşkun, 2003).

Yunanistan'ın işbirliği çabalarına girmesinde bir diğer siyasi faktör ise AB merkezli gerçekleşmiştir. Doğu Avrupa ülkeleri, 1990'dan sonra Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla birlikte bağımsızlığa kavuşmuştur. Rusya'nın tekrardan güçlenmesini istemeyen AB, Doğu Avrupa ülkelerini siyasi, ekonomik ve kültürel yapısına uyumlulaştırılarak bütünleştirme çabası içine girmiştir (Aksu, 2001). Doğu Avrupa ülkelerinin de AB'ye girmesinin söz konusu olması, AB üyesi ülkeler arasında 'merkez ülkeler' ile 'çevre ülkeler' ayrımını oluşturmaya başlamıştır. Yunanistan ise Portekiz,

İspanya ve diğerleriyle çevre ülke sınıflandırmasına girmek istememiştir. Yunanistan'ın merkez ülke olması, Batı Avrupa ülkesi gibi davranmasını gerekli kılmıştır. Fakat bunun için Batı Trakya, Kötü ekonomik yönetim ve yolsuzluklar sorunları önüne engel olarak çıkmıştır.

Baskın Oran, Batı Trakya'nın Yunanistan için doğuyla aynı geri kalmışlıklara sahip olduğunu dile getirmektedir ve uluslar arası raporların Yunanistan'ı bu konuda zor duruma düşürmekte olduğunu doğrulamaktadır. 1995'ten sonra Batı Trakya konusunda Yunanistan aleyhine olan bu kötü algılama sonucu Yunanistan bu bölgedeki Türklere karşı bir dizi reforma girişmiştir. Batı Trakya'daki Türk azınlığın varlığını kabul etmiş, Türk azınlık üzerinde ki sosyal siyasi ekonomik baskıları kaldırmıştır (Oran, 2001)

3.4.2. Ekonomik Nedenler

Yunanistan ve Türkiye ortak kara, deniz sınırını paylaşmakta ve Ege denizinde geniş sahile sahiplerdir. Yunanistan'ın birbirine yakın komşu ülkeler olması ekonomik anlamda işbirliğini gerekli kılmaktadır. Fakat her iki ülkenin jeopolitik gereklilikleri tutumlarını ılımlaştırabileceği gibi aynı zamanda kısıktabilir potansiyeldedir (İfantis, 2003:93). Nitekim Türkiye ve Yunanistan'ın tarihine baktığımızda bu zamana kadar uzlaşma dönemlerinin istisna yaşanmasından dolayı konumlarını avantaja çevirmek konusunda başarılı olamamışlardır. Özellikle Soğuk Savaş dönemi genel konjonktür ülke arasında işbirliğini engellemiştir. Fakat Soğuk Savaş dönemi sonrasında oluşan yeni düzen, devletleri güvenlik nedenlerinin yanı sıra, daha baskın olarak ekonomik sebeplerle gönüllü olarak iş birliği yapmaya zorlamaktadır (Kurubaş, 2002).

1980'lerde önce iki komşu ülke için düşük seviyelerde olan ekonomik ve ticari ilişkiler, özellikle 1995 yılında Simitis iktidarının ekonomik ve siyasi alandaki rasyonel politikaların etkisiyle gelişmeye başlamıştır (Göral, 2005; Somuncuoğlu, 2002:18). Ekonomik ve ticari ilişkilerin bu dönemde artmasında karşılıklı olarak işadamlarının başlattığı çalışmaların etkisi büyüktür (Millas, 1995:29). Fakat 1999 Şubat ayında Abdullah Öcalan'ın Yunanistan'ın Kenya büyükelçiliğinden yakalanması ilişkileri durma noktasına getirerek ticari, ekonomik ilişkileri etkilemiştir. Türk halkı Yunan mallarını boykot etmiştir. Böylece Yunanistan'ın Türkiye'ye ihracatı azalmıştır. 1999 sonlarında meydana gelen yumuşamanın etkisiyle, 2000 yılından itibaren gelişen siyasi ilişkiler ekonomik ilişkileri de etkilemiştir. İki ülke arasında üst düzey yöneticilerin

ziyaretleri gerçekleştirilerek ticaret, ekonomi ve terör gibi düşük politika konularında anlaşmalar imzalanmıştır. Tüm bunlara bağlı olarak da ithalat ve ihracat artmıştır (Grigoriadis, 2003; Millas, 2004). Ekonomik ilişkilerde yaşanan gelişmeler artarak devam etmiştir. 2000 yılında 869 milyon dolar civarında olan toplam ticaret hacmi 2008'e varıldığında 3,58 milyar dolara kadar yükselmiştir (Vatansever, 2010).

Yunanistan'ın Euro'ya girme çabası barış yönlü politika yürütmesinde etkili olmuştur. 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması'nda, Euro bölgesine alınacak ülkelerin, ekonomi ve para piyasasına ilişkin yerine getirmesi gereken minimum kriterler belirlenmiştir. Euro bölgesine katılacak ülkelerin bütçe açıklarını, kamu borçları, uzun süreli faiz oranları ve parasal istikrarlarını Maastricht ölçütlerine uygun hale getirmeleri gerekmektedir (Howden ve Castle, 2004). Bu anlamda Yunan hükümeti, Yunanistan ile AB ülkeleri arasındaki farkı yok etmek için ciddi bir istikrar programı hazırlamıştır.

Özellikle 1996'da Andreas Papandreudan sonra iktidar olan Kostas Simitis, Soğuk Savaş Sonrası kurulan uluslararası düzeni göz önünde tutarak Yunanistan'ın dış politikasını gözden geçirmek ve yeni uluslararası çıkarları saptamak için çalışmalarda bulunmuştur. Simitis'e göre Yunanistan ön yargılarından kurtulmalı ve Avrupalı bir devlet olarak dış politikasını belirlemeli, ekonomik, siyasi olarak AB kriterlerini yakalamalı ve AB'nin merkez ülkeleri arasında yer almalıydı. Tüm bunlarla bağlantılı olarak Simitis'in değiştirmeye çalıştığı Yunan politikasında ekonomik olarak en önemli hedefi AB parasal birliğine geçebilmektir (Fırat, 2004:52). Simitis iktidara geldiğinde Euro sistemine girmek için birçok alanda değişiklik yapmış, yine de yaptığı bu değişiklikler parasal birliğe kabul edilmek için yeterli olmamıştır. Yunanistan'ın Türk tehdidinin varlığı varsayımından ötürü bütçeden savunma harcamalarına ayırdığı büyük miktarlar bu hedefin önündeki en büyük engel olmuştur. Yunanistan'ın Avrupa para birliğine girmek ve Euro'ya geçmek konusunda ki kararlılığı savunma bütçesinde kısıntı yapılmasını da zorunlu kılmış bu da Türkiye'ye yönelik gerilim politikasının dönüştürülmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Kurubaş, 2002:19; Cihangir, 2010:4). Bunun için ise izlediği yol Türkiye'nin AB üyeliği hedefinin desteklenmesi ve kaydedilen ilerlemeye bağlı olarak iki ülke arasında ki sorunları AB-Türkiye sorunu

haline getirerek çözüm bulmaktı. Böylece Yunanistan bölgede uzlaşma yanlısı tavır sergileyecek AB'den istediği ödünleri alabilecekti (Fırat, 2004:52).

Tüm bu politikalarının sonucu olarak Yunanistan'da 2003 Ocak ayında Euro drahminin yerine geçmiştir. Böylece Yunanistan Euro'yu kullanan AB'nin 12. Üyesi olmuştur (Gürzel, 2004:33). Böylece 10 yıl süren politik çabalarından sonra Simitis'in en büyük hedeflerinden birini gerçekleştirmiştir. Yunanistan ulusal ve Avrupa çıkarları pahasına Türkiye ile ilişkilerini düzeltmeye çalışmış ve bu politikaları çerçevesinde Türkiye'nin AB'ye girmesini desteklemiştir (Kúρτος,2009).

3.4.3. Toplumsal Nedenler

Türkiye-Yunanistan arasında 1999 sonrası başlayan yumuşamada etkisi olan bir diğer faktör yaşanan toplumsal gelişmelerdir. Özellikle sivil toplumların depremlerden sonra başlattığı girişimler yumuşamada önemli bir etkiye sahip olmuştur.

Sivil toplum kuruluşlarının gücü gün geçtikçe artmakta, buna paralel olarak karar alma mekanizmalarında da etkisini göstermektedir. Bu etki Türk-Yunan ilişkilerinde özellikle son dönemdeki gelişmelerde olduğu gibi dış politika alanında da kendini göstermektedir (Kirişçi ve Çarkoğlu, 2004:31). 1980'lerin sonlarına kadar Türk-Yunan ilişkilerini hükümetler biçimlendirmiştir. Sivil toplum ise devlet politikalarının etkisi altında kalmıştır (Aydıntaşbaş, 2004). Fakat tarihsel faktörlerin ve siyasilerin yaklaşımına karşın iki toplum da kısıtlı da olsadiyalog taraftarlarının varlığı söz konusu olmuştur (Millas, 2004:23). 1923'te Türkiye mübadilleri derneği siyasi varlıklarını sürdürerek Türkiye ile daha yakın ilişki kurmak fikrine de kaynaklık etmişlerdir. Derneğin faaliyetleri 1928'de Türk yanlısı Venizelos'un seçimi kazanmasında etkili olmuştur. Bu 1920'lerde iki toplum arasındaki ilişkilerde görülen tek sivil toplum örneğidir. (Aydıntaşbaş, 2004).

1979'da Sanatçı Zülfü Livaneli, Yunanistan da bazı aydın sanatçı ve kültür adamlarıyla düşmanlık atmosferini yumuşatmak için iki ülke arasındaki kültür diyalogu başlatmışlardır. Mikis Theodorakis ve Maria Fanadouri gibi sanatçılarla çeşitli konserler düzenlemişlerdir (Millas, 2004:23). 1986 yılında Yunanistan da Türk-Yunan dostluk derneği kurulmuştur. Sanatçı Mikis Theodorakis iki ülkenin her şeyden önce bağımsızlığa ve mutluluğa ihtiyacı olduğunu, derneğin amacının ulusları sosyal ve

kültürel alanda mutluluğa götürmek olduğunu açıklamıştır (Aydıntaşbaş, 2004). Daha sonra bir grup aydın bu derneğin benzerini Türkiye’de kurmak için harekete geçmişlerdir. 12 Nisan 1987 de Türkiye-Yunanistan dostluk derneği kurmuşlardır. Derneğin kuruluş amacı, Türkiye ve Yunan halkları arasında dostluk ve işbirliği duygularını güçlendirmek, düşmanları kışkırtarak davranışları önlemeye çalışmak ve iki ülke arasında barışçı diyalogun kurulmasına katkıda bulunmaktır. Görüldüğü gibi iki dernekte hemen hemen aynı amaçlar etrafında, daha iyi Türk-Yunan ilişkileri için çaba sarf etmek için kurulmuşlardır. Yaptıkları toplantılarda kültürel sanat eserlerinin bakım ve onarımı konusunda işbirliği okul kitaplarında tarihi çarpıtan ve düşmanlık aşılayan bölümlerin çıkartılması için yasal girişim ve Türkiye ve Yunanistan da dostluk haftalarının düzenlenmesi gibi kararlar alınmıştır. Türkiye Yunanistan iş konseyi kurularak öğrenci değişimi konferans seminerleri gibi birçok alanda faaliyetler gerçekleştirilmiş (Aydıntaşbaş, 2004).

Görüldüğü gibi 1990’lı yılların ortasında Yunan toplumu, Türk toplumu ile ekonomik ve toplumsal ortak amaçlar doğrultusunda daha fazla bir araya gelmiştir. Bunda Simitis iktidarının Ankara’ya yaklaşımının payı büyüktür. Bu yaklaşım ayrıca aydın, iş adamı kesiminden ciddi anlamda destek görmüştür.

1999 Ağustos ve Eylül aylarında iki ülke de meydana gelen depremler ve akabinde hız kazanan yumuşama iki ülkedeki sivil toplumlarının da desteğiyle birçok alana yayılmıştır. İki toplum arasındaki karşılıklı sempati duyguları, liderlerin başlattığı diyalog politikasının sürdürülmesini kolaylaştırmıştır. İsmail Cem ve Yorgo Papandreu’nun kişisel dostluklarını Türk-Yunan ilişkilerine ve kendi seçmen gruplarına yansıtmaları yumuşamayı etkilemiştir (Aydıntaşbaş, 2004). 1999 sonrasında yaşanan bu uzlaşma döneminin en önemli özelliğinden biri, sivil toplum aktörlerinin ilişkilere dahil edilmesiyle iş dünyası ve ekonomik elitlerin ilişkilere farklı bir boyut kazandırması olmuştur. 2000’li yıllardan itibaren artan ekonomik işbirliği ve yaşanan gelişmeler ilişkilerin devlet merkezli olmaktan çıkıp, sivil toplum örgütlerinin de dahil olduğu geniş bir alana yayılmasına neden olmuştur (Vatansever, 2010). Livaneli de, 1999 yılı sonrasında sivil toplum düzeyinde gösterilen yoğun çabaların, geçmişle kıyaslanamayacak bir seviyede olduğunu, bunun da karşılıklı toplumların birbirlerini daha iyi tanımalarına olanak verdiğini ifade etmiştir (Livaneli, 2004:15). Ayrıca AB

Komisyonu Ankara Temsilciliği'nin başlattığı “Türk-Yunan Yurttaş Diyalogu Programı” iki ülke halkını bir araya gelmesinde önemli bir etmen olmuştur. AB, diyalogu teşvik ederek karşılıklı işbirliğine fonlar ayırmakta, ayrıca okullar arası çeşitli burslar ve değişim programları düzenlemektedir (Millas, 2004; Çarkoğlu, 2004). Başbakan Erdoğan Yunan gazetesi Tae nea ya verdiği demeçte Papandreu gibi kendisinin de sivil toplumun iki ülke ilişkilerinin geliştirilmesinde çok önemli bir rol oynayabileceğinin altını çizmiştir (Cnn Türk, 2010).

Kısacası Sivil toplum kuruluşları hükümetlerin politika yapım sürecinde son dönemde artan etkiye ve öneme sahiptir. Sivil toplum kuruluşlarının 1999 öncesi Türk-Yunan ilişkilerine sınırlı olan etkisi, özellikle 1999 Eylül ve Ağustos depremlerinde yoğunluk kazanmıştır. Bu dönemde karşılıklı toplumların ilişkilere gösterdiği özveri ve insani boyutu ön plana çıkartan yaklaşımları, hükümetleri siyasi ve ekonomik ilişkileri geliştirilmesinde gerekli olan alt yapıyı oluşturmuştur. İki ülke arasında 2000 yılı itibariyle birçok alanda anlaşmalar imzalanmıştır.

3.4.4. Yunanistan'ın Avrupa Birliği'nden Türkiye'ye Karşı Elde Ettiği Diplomatik Kazanımlar

Soğuk Savaş döneminde AB'nin Türk-Yunan politikasına baktığımızda dengeli bir politika izlediğini ve sorunlara taraf olmamaya çalıştığını görmekteyiz. Yunanistan'ın 1975'te Avrupa Topluluğuna(AT) başvurduğunda ise Türkiye'ye sahip olduğu hakları etkilemeyeceğinin güvencesi verilmiş; ancak bu güvence sadece sözde kalmış, Yunanistan 1981 'de AT'ye üye olmasının ardından üyeliğin kendisine getirdiği tüm avantajları Türkiye aleyhine kullanmaya başlamış ve başarılı da olmuştur (Coşkun, 2003:197).

Yunanistan'ın üyeliğinin ardından 1987'de Türkiye'nin de AB'ye üye olmak için başvuruda bulunması, Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunların yönelimi etkileyen önemli bir gelişme olmuştur (Aksu, 2007). Türkiye'nin AB içerisinde yer almak istemesi birlik içerisinde veto yetkisine sahip Yunanistan'ın elini güçlendirmiştir. 1999'a kadar Türkiye'nin AB üyeliğini sürekli reddederek üyelik verilmesine karşı çıkmıştır. Ayrıca Türkiye'ye AB'den gelmesi muhtemel ekonomik yardımları veto ederek, gümrük birliğini de engellemeye çalışmıştır (Oran, 2001; Coşkun, 2003:198). Aynı zamanda Türkiye'nin üyeliği konusunda çekinceli olan bazı AB ülkeleri de

Türkiye'yi karşlarına almak istememiş ve Yunanistan'ın vetosunun arkasına sığınmışlardır. Yunanistan'ın AB içerisinde Türkiye'ye karşı yürüttüğü düşmanca politika Türkiye'ye zarar vermiş; fakat üye ülkelerin işine gelmiştir (Ünal ve Coşkun, 2001). Yunanistan AB'ye üye olmanın da verdiği rahatlıkla iç ve dış politikalarını Türk düşmanlığı üzerine kurmuş ve bu yöndeki politikaları ile AB'nin desteğini çoğu zaman elde etmiştir.

1990 yılında Kıbrıs birliğe üyelik için başvurduğunda AB, Kıbrıs konusuna dahil olmama politikasını sürdürerek olumlu cevap vermekten kaçınmıştır. Fakat AB üyesi olan Yunanistan Kıbrıs'ın üyeliği konusunda AB üzerinden politikalar yürütmeye başlamıştır (Kurubaş, 2002). Bu çabaların da etkisiyle 1993'te AB komisyonu Kıbrıs'ın olası üyeliğinin AB için sosyo-ekonomik açıdan herhangi bir sorun yaratmayacağını ama Kıbrıs'ın toplulukla entegrasyonunun Kıbrıs meselesine barışçıl çözüm getirilmesine bağlı olduğuna karar vermiştir (Hale, 2002:254). Böylece AB artık Kıbrıs konusunda ki çekinceli durumuna son vererek genişleme dalgasının Kıbrıs Rum kesimini de içereceği mesajını vermiştir. AB bir yandan Kıbrıs sorunun çözümü için Türkiye üzerinde baskılarını arttırmış, diğer taraftan da Kıbrıs ile tam üyelik müzakerelerini başlatma konusunda ısrarlı davranmıştır. 1994'te Yunanistan, AB dönem başkanı olmasının da verdiği cesaretle Kıbrıs Rum kesiminin üyeliğinin gerçekleşmesi yönünde ki çabalarını yoğunlaştırmıştır (Kurubaş, 2002). 1997 Luksemburg zirvesinde ise Türkiye'ye aday ülke statüsü verilmemiş; fakat Kıbrıs Rum kesimi resmen aday olarak kabul edilmiştir (Coşkun, 2003). Yunanistan Kıbrıs konusunda da AB'yi arkasına almayı başarmıştır. Böylece AB burada da Yunanistan'ın yanında olduğunu göstermiştir (Kurubaş, 2002).

Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı AB'den elde ettiği desteğin bir diğer göstergesi de 1997 Kardak krizinde yaşanmıştır. AB Kardak krizi konusuna Yunan tezini benimseyerek tarafsız davranmamıştır. Yunanistan'ı haklı gördüğünü açıklamalarında belirtmiş ve Türkiye'nin AB ile ilişkilerini geliştirmesinin Kardak anlaşmazlığını Uluslararası Adalet divanına götürmesine bağlı olduğunu söylemiştir. AB üyeliği Yunanistan'a her zaman Türkiye karşısında rahatlatma ve özgüven vermiştir. Görüldüğü gibi AB'nin sağladığı ekonomik ve parasal olanaklar ile bir dönem Türkiye ile işbirliği konusunu

gündeminden çıkararak Yunanistan, bu oluşumu siyasal amaçlarına da yansıtmıştır (Özkan, 1999:165).

Türkiye konusunda 1997'ye kadar sürekli karşı kutupta yer alan Yunanistan bir bakıma Avrupa'nın hırçın çocuğu imajına bürünmüştür. Fakat 1997 sonrasında Türkiye'ye karşı her konuda muhalefet eden ve bu haliyle uluslararası toplumlardan eleştiriler alan politikasından uzaklaşmış daha uyumlu politika yürütmeye başlamıştır. Türkiye'ye karşı barışçıl yaklaşımlarda bulunarak, 1999 Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin AB üyeliğinde ki en önemli engelini kaldırmıştır. Yunanistan bu politikasının AB ile ilişkilerine katkı sağlayacağını düşünmüştür. Böylece Yunanistan, AB nezdinde barış yanlısı gözükerek AB'den elde ettiği ekonomik yardımları hak ettiğini göstermeyi planlamıştır (Oran, 2001). Nitekim bu politikalar sonucu bütün sorunları AB ye ihale ederek sorunları adeta AB'nin sorununa dönüştürmüştür. İki ülke arasındaki sorunların çözümünde AB'nin Türkiye'ye baskı kurmasını sağlamıştır. 1999 sonrası süreçte AB üyeliği önünde ki engeli kaldırılmasıyla Türkiye AB'ye aday gösterilmiş; fakat aynı zamanda Türkiye için AB konusunda yeni engeller çıkmıştır (Kurubaş, 2002). Türkiye'nin AB üyeliği için uyması gereken kriterlerin yanında hem Yunanistan ile olan uyuşmazlıklarını hem de Kıbrıs sorunu çözmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Fuat Aksu ya göre, 1999 yılında Yunanistan'ın Türkiye'nin aday olarak kabul edilmesine ve adaylık sürecine katılmış olmasına karşı çıkmamasının doğrudan sonucu; gerek Kıbrıs sorununun gerekse Ege Denizine ilişkin sorunların Yunanistan tarafından Avrupalılaştırılmış olmasıdır (Aksu, 2004:113). Kıbrıs, Ege Denizi gibi Türkiye Yunanistan arasında sorun yaratan konularda Yunanistan'ın çabalarıyla Türkiye'nin rakibi değişmiş, yerini AB'ye bırakmıştı (Oran, 2001). Yunanistan AB üyesi olmasından dolayı elindeki kozu iyi kullanmıştır (Coşkun, 2003:199). Ayrıca AB, serbest dolaşım konusunda Türkiye politikasını Yunanistan üzerinden yürütmüştür. AB yerine Yunanistan bu konuda itiraz eden taraf olmuştur. Türkiye ve Yunanistan arasında yumuşamanın başlamasıyla Yunanistan aradan çekilmiş serbest dolaşımı istemeyen asıl taraf olan AB, Almanya, öne çıkmak zorunda kalmıştır (Alkan, 2003:83).

Yunanistan'ın 2003'ün ilk yarısında yürüttüğü AB dönem başkanlığı süresince Ege konusunda Türkiye'ye yönelik aktif politika izleyerek inisiyatif elde etmeye çalışmıştır. Yunanistan AB Parlamentosu ve Komisyonuna Türkiye'yi uzlaşmaz bir ülke gibi

gösterme çabaları içerisine girerek, bu inisiyatifi 2004 sonuna kadar etkili olarak kullanmıştır. Ayrıca Türk-Yunan sorunlarını AB Dönem başkanlığını İtalya'ya devrettiği AB Selanik Zirvesine taşımayı da başarmıştır (Köse, 2005:274). Yunanistan, Türkiye'nin AB'ye üyeliğini kendi politikaları doğrultusunda yönlendiren bir ülke konumuna gelmiştir.

Tüm bunlardan anlaşıldığı gibi 1999 sonrası Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliği önündeki vetosunu geri çekmesini sebebi sadece depremlerle açıklamak mümkün değildir. Nitekim iki ülke arasındaki diyalog depremler öncesinde de gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Depremler sadece ilişkilere halkın manevi desteğini de katarak yaklaşmayı hızlandırıcı etkiye sahip olmuştur.

BÖLÜM 4: TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNİ ETKİLEYEN TEMEL FAKTÖRLER VE UYGULAMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Temel Faktörler

4.1.2. Tarihsel Nedenler

Yunanistan ve Türkiye ortak tarihi geçmişe sahiplerdir; fakat yaşanmış ortak tarihin varlığı Türkiye ve Yunanistan için her zaman birbirine güvensizlik meselesi haline getirilmiş, bunun ilişkilere yapacağı katkı göz ardı edilmiştir. Tarihi yaşanmış kötü tecrübeler bugün iki ülke arasındaki sorunları çözmede hala önemli bir engel olarak görülürken, bunun getirdiği karşılıklı güvensizlik de ilişkilerin gelişmesini etkilemektedir.

Türkiye ve Yunanistan'ın, bağımsızlıklarını birbirlerine karşı verdikleri mücadelelerde kazanmış olmaları, birbirlerini tarih sahnesi içinde görmezden gelememelerine neden olmaktadır. Bu anlamda dikkat çeken nokta, yıllarca bir arada yaşamış bulunan bu iki farklı ülke sahip oldukları ortak değerleri ilişkilerin gelişmesi için kullanmamışlar, aksine bu ortak tarih bilinci onların ilişkilerine olumsuz olarak yansımıştır (Aksu, 2001). Yunanistan'a baktığımızda, bağımsız bir devlet olmadan önce 433 yıl Osmanlı idaresinde yaşamış ve büyük güçlerin Osmanlı'yı parçalamak heveslerinin de etkisiyle, Osmanlıya karşı bağımsızlığını kazanmıştır. Yüzyıllar boyunca başka bir ülkenin egemenliği altında yaşamış olduktan sonra kazanılan bağımsızlığın getirdiği Türk düşmanlığı, Yunanlı politikacılar tarafından istismar edilmiş iktidarı ele geçirmeye çalışan her siyasi parti bu konuyu kullanmıştır. Türkiye ile kurulacak iyi komşuluk ilişkileri bir kenara itilip, Türkiye'den tehdit var gerekçesiyle Batıdan yardım istemişlerdir (Özkan, 1999:164). Bu nedenle, bugünkü yaşamlarında da etkisi bulunan ortak tarihi, Osmanlı tarihini, inkar etmektedirler (Gürel, 1993:11). Akademisyen Vamık Volkan'a göre "Yunanistan'ın Anadolu'ya saldırması Türk-Yunan ulusçuluğunun düşmanlık duygularının kökleşmesine neden olan önemli olay olarak değerlendirilebilir" (Volkan, 1999). Türkiye ise ulusal devlet bilincini ve bağımsızlığını işgalci Yunan güçlerini Batı Anadolu da yenerek kazanmıştır (Gürel, 1993:10). Aradaki önemli farklardan bir tanesi Yunanistan, Osmanlıya karşı bağımsızlığını kazanırken İngiltere, Fransa ve Rusya gibi büyük güçlerden destek almıştır, Türkiye ise bu

savaşında yalnız kalmıştır (Aksu, 2001). Gürel'e göre "Birbirine karşı mücadele sonucu kazanılan bu ulusal kimlikler iki ülkenin sonraki dönemdeki ilişkilerini de etkilemiş, kendilerini Doğu Batı arasında ki konumları nedeniyle güvensiz hissetmiş, adeta kimlik krizine yol açmıştır" (Gürel, 1993). Yaşayan tarihin yaratmış olduğu güvensizlik ilişkilerde daima bir sorun olarak belirmiş, mevcut sorunların çözümünü de zorlaştırmıştır.

Volkan'ın bu anlamda söyledikleri önemlidir: "Ne Türkler, ne de Yunanlılar eski kayıplarının yasını yeterince yaşamamışlar, önceki travmaları halledememişler, her iki grup da diğer grupla ilgili olumsuz imgelerini modifiye edememiştir" (Volkan, 1999). Gerçekten de Türkiye ve Yunanistan'ın tarihte yaşadıkları kötü deneyimler ve bunların hala aşılammış olması birbirlerini algılamalarında etkili olmakta, ilişkilerin seyrini belirleyen önemli bir ölçüt olarak devam etmektedir. Bu da zaten karmaşık olan Türk-Yunan ilişkilerini anlaşılmasını daha da zorlaştırmakta, sorunlar üzerinde muhtemel çözüm arayışlarını da kısıtlamaktadır.

Türkiye ve Yunanistan uzun tarihi birikim içerisinde yaşanan güvensizlik ve önyargının da etkisiyle, dostluğa yönelik girişimlerle karşılaştırıldığında, savaşın eşliğine geldiği zamanların çok daha fazla yaşandığı görülmektedir. İstisna da olsa yaşanan yumuşama dönemlerine 1930-1950 ve 1999'larda ki gelişmeleri örnek olarak gösterebiliriz.

1930'lu yıllarda iki ülke de İtalya'dan kendilerine yönelik tehdit algılamış ve İngiltere, iki devleti işbirliğine özendiren devlet olmuştur. Atatürk ve Venizelos'un öncülük ettiği bu yumuşama döneminde iki ülke aralarındaki sorunları çözmeye yönelik bir takım antlaşmalar imzalamışlardır. İlişkilerdeki iyileşme 1934 Balkan Antantı'nın imzalanması ile sonuçlanmıştır. 1950'lerin ikinci yarısında ise iki devlet de ortak Sovyet tehdidini algıladıkları için işbirliğine yatkın olmuşlardır (Gürel, 1993:13) Örneklerden de anlaşıldığı gibi ortak tehdit algılaması ve üçüncü devletlerin işbirliğine özendirmeleri iki ülke arasındaki yumuşamanın yaşanmasında önemli bir faktör olarak yer almıştır. 1930 ve 1950'lerde gerçekleşen yumuşama dönemlerinde iki ülke, arasındaki sorunları geçici olarak çözmüşler; fakat halk tabanından destek görmemelerinin de etkisiyle kalıcı çözümler üretmeyi başaramamışlardır. 1999'da yaşanan yumuşama döneminde ise diğer yumuşama dönemlerine kıyasla karşılıklı hükümetlerin çabası halkın desteğiyle bütünleşmiştir. Her ne kadar sorunlara kalıcı

çözümler bulunamamış olsa da iki taraf arasında olumlu bir havanın var olduğu bir sürece girildiği de bir gerçektir. Papandreu ile İsmail Cem'in katkılarının yoğun olarak görüldüğü bu yumuşama döneminde daha istikrarlı bir seyir izlenmiştir. İki ülke Dışişleri bakanlarının başlatmış olduğu diyalog, 1999 Ağustos ve Eylül aylarında iki ülke de meydana gelen depremler yardımıyla; medya, sivil toplum örgütleri, siyasiler ve hemen hemen ülkenin her kesiminde kendisini göstermiştir. İki ülke hakları da insani değerleri ön planda tutarak birbirlerinin yardımına koşmuş, yaralarını sarmaya çalışmıştır. Bu yumuşamanın sağlam temellere oturtulması açısından önemli olmuştur. Deprem sonrasında karşılıklı ziyaretler gerçekleşmiş ve düşük politika konularında (ticaret, ekonomi, terörle mücadele vb.) anlaşmalar gerçekleştirilmişlerdir. Yumuşamanın etkisi her alanda kendini göstermiş olmasına rağmen iki ülke arasındaki sorunlar konusunda hala kesin bir çözüme ulaşılamamıştır.

1999 sonrası dönem, iki ülke arasında yumuşamaya dair başlayan sürecin en önemli zaman dilimini oluşturmuştur; fakat tarihin getirmiş olduğu güvensizlik ve ön yargının aşılması için iki ülke arasındaki karşılıklı diyalogların artırılması ve her iki tarafında güven artırıcı önlemlerin uygulanmasında kararlı olmaları gerekmektedir. Ancak uzun süren çabalar ve artan işbirliği sayesinde yaşanan tarihin olumsuz etkileri silinebilir.

4.1.3. Karşılıklı Algılamalar

Yunanistan-Türkiye ilişkilerinde tarafların birbirlerini algılayışı ilişkilerin yönelimini etkileyen önemli faktörlerden biridir.

Dış politika kararlarına yön verirken, davranışların doğru olarak algılamaları gerekmektedir. Algılamamanın tutarlılığı ve güvenilirliği tarafların aldıkları kararların uygulamada istenilen sonucu verip vermeyeceği açısından önemlidir (Aksu, 2001). Aksi takdirde karar alınan konuya ilişkin güvensizlik ve iletişimsizlik, dış politika davranışında etkili olmakta, çözümü zorlaştırmakta ve hatta bu önyargı yeni sorunların çıkmasına da sebep olmaktadır (Kona, 2007; Artunkal, 1990).

Türkiye ve Yunanistan arasında sorunların çokluğu ve ilişkileri etkileyen psikolojik faktörler tarafların birbirlerini doğru algılanmasına engel olmuştur. Yaşanan acı tarihi tecrübeler ve bununla ilişkili olarak ortaya çıkan güvensizlik, günümüze kadar süregelen yanlış ya da eksik algılamayı da beraberinde getirmiştir. Karşı tarafı

tanımamaktan daha kötü olan yanlış ya da eksik tanıma iki ülke için yanlış değerlendirmelere sebep olarak uzun süreli uzlaşma ihtimalini önlemiştir (Heraclides, 2001:9). İki tarafta uzlaşmazlıklara bağlı olarak birbirinin davranışlarından kuşku duymuş, samimi yaklaşımlar sergileyememişlerdir. İki ülke arasında işbirliği söylenilmesi ve savunulması kolay uygulanması ise son derece zor olmuştur (Gürel, 1993:13).

Fuat Aksu, karşılıklı algılama sorununun iki ülke arasındaki çözümü engellediğine ve çözümsüzlüğü derinleştiren asıl sorunun, iki tarafında birbirinin görüşlerini yanlış ve eksik algılamasından kaynaklandığına vurgu yapmaktadır. “Kıbrıs sorunuyla başlayan ve diğer sorunlarla katmerleşen uzlaşmazlıklara her iki tarafın çıkarlarını da tatmin eden bir çözümün bulunmamasında tarafların gerçek görüşlerine ilişkin kuşkular taşıması etkili olacaktır” (Aksu, 2001:154).

Tarihi geçmişin getirdiği karşılıklı güvensizlik sorunu iki ülke arasında iletişim eksikliğini de beraberinde getirmektedir. Yunanlı akademisyen Megalommatiss'e göre; Bir ülkenin insanların diğer ulusla ilgili tutumları genellikle eğitim ve toplumsal değerler sistemi yoluyla oluşmaktadır. Yunanistan'ın Türkiye karşıtı tutumunu anlamak için, Yunanlılara ilk ve ortaokullarda neler öğretildiği ve bu unsurların üniversitelere, kitle iletişim araçlarına, kitaplara ve siyasal söylemlere kadar nasıl yayılarak geldiği konusu üzerinde değerlendirme yapılmalıdır. Türk- Yunan ilişkileri konusunda doğru bilgiye sahip olabilmek, tarihi arka planı anlamak için okullarda verilen eğitimin önemi büyüktür. Fakat her iki ülkede ilkökul kitaplarında öğretilmeye çalışılan ulusal kimlik ve tarih bilinci, halkların birbirlerini doğru tanıyabileceği, önyargılarından kurtulabileceği doğru bilgilerden yoksun olmasından dolayı yaşananları algılanış biçimini, halkların birbirlerine olan düşüncelerini temelden etkilemekte ve yeni kuşakların düşünce yapısını belirlemektedir. Birbirlerini eksik ya da yanlış tanımaları sorunların çözümünde zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır (Aksu, 2001:317). Her iki ülkede eğitim sırasında kendi ülkelerinin uygar olduğu, üstün olduğu düşünceleriyle tek taraflı olarak gelecek nesillere aktarmaktadırlar (Aksu, 2001:233). Kendi ulusunu yüceltirken diğer ulusu kötüleme günümüze kadar gelen Türk-Yunan ilişkilerini yanlış algılamının psikolojik alt yapısını oluşturmaktadır. Türk-Yunan ilişkilerinde kalıcı

yumuşamanın sağlanması için karşılıklı yanlış algılamaların aşılması ve güvenli ilişkilerin oluşturulabilmesi gerekmektedir.

Richard Clogg'un da eklediği gibi,

...Resmi düzeyde bir Türk-Yunan yakınlaşması sağlansa bile halkın tutumlarının, süregelen karşıtlığın temelinde yatan karşılıklı basmakalıpların ve korkuların aşılabilmesi uzun ve zor bir süreç olacaktır. Karşılıklı algılamalarda köklü bir değişiklik ortaya çıkıncaya kadar, iki ülke ilişkilerinde sürekliliğini koruyan bir kuşku ve bunalım eğilimi göreceğimiz anlaşılıyor (Clogg, 1980:141).

4.1.4. Ulusal Yönetimlerin Algılamaları ve Politikaları

Ülkelerin dış politikaları alınan bazı kararlar çerçevesinde oluşturulmakta ve yürütülmektedir. Bireylerin, ülkelerin karşılıklı politikaların oluşturulmasında ve uygulanmasındaki rolü çok önemlidir. Bu anlamda ulusal yönetimlerde, başta lider olmak üzere karar alma sürecini etkileyen şahıslar dış politika yapımını etkilemekte hatta yön verebilmektedirler. Bu yönlendirmelerde liderlerin ve karar alıcıların kişisel özellikleri, inançları sosyal kültürleri, içinde bulunulan durumun niteliği etkili olabilmektedir (Sönmezoğlu, 2005:209).

Türk ve Yunan halklarının zihinlerinde yerleşmiş bulunan sabit fikirlere, güvensizliklere sadece halk arasında değil, politikacılar karar verici konumunda bulunan yetkililer arasında da rastlamak mümkündür (Kona, 2007). Türk-Yunan ilişkilerini algılayış, yönetime gelen partilerin tutumlarına göre değişiklik göstermektedir. Yunan taraftarı ya da Türk taraftarı yönetimlerde durum ilişkilere daha pozitif yansırken, tam tersi olduğu durumlarda ise ilişkilerde ki tansiyon yükselebilmektedir. Tansiyonun yükseldiği zamanlarda ulusal yönetimler ortak tarihin getirdiği güvensizliği ve çözümsüzlüğü iç politika amaçlarının gerçekleşmesinde bir araç olarak görmektedir. Yönetimler bunu çeşitli amaçlar için yapmışlardır. Oy desteğini arttırmak ve kamuoyu desteğini kazanma kaygısı, ulusal kamuoyunun hükümete tepki göstermesini engellemek ve ilgiyi başka konulara yönlendirme isteği, herhangi bir olay karşısında gereken ulusal dayanışma ve bütünlüğü koruma ile hareket etme çabası gibi nedenlerle ulusal hükümetler aralarındaki gerginliği ön plana çıkarmışlardır. Yine ülkenin ağır ekonomik, siyasal, toplumsal bunalım içerisinde olduğu dönemlerde hükümetler Türk-Yunan sorunlarını gündeme getirerek içinde buldukları durumu aşmak için kullanmışlardır (Aksu, 2001:318). Fakat iç politikayı rahatlatmak için yürütülen bu

politikalar geçici bir süre istenilen sonucu verse de uzun dönemde iç ve dış politikayı sıkıntıya sokabilmektedir. Karşılıklı yanlış algılamaların da etkisiyle her iki ülke de birbirinden kuşku duymaktadırlar. Yunanistan Türkiye'nin eline fırsat geçtiği takdirde Yunan adalarına saldırabileceğini düşünmekte, Türkiye ise Yunanistan'ın Megalı İdeadan vazgeçmediğini ve Türkiye aleyhine topraklarını genişletebileceğini düşünmektedir. Karşılıklı güvensizlik temelinde iki ülkenin birbirine yaklaşımları, ilişkilerde uzlaşmanın sağlanmasına engel olmaktadır (Aksu, 2001:316).

Türk-Yunan ilişkileri tarihinde tarafların birbirlerini tehdit olarak algılamaları bakımından 1980'li yıllar daha belirgindir. Özellikle Yunanistan'da Türk düşmanlığını esas alan politikaların oylarını arttıracığını düşünen partiler, bu politikalarını seçim zamanlarında daha da yoğunlaştırmaktadırlar. İktidarda kalmanın Türk düşmanlığı politikası ile mümkün olabileceğini düşünmüşlerdir. Bu görüşün en önemli temsilcisi PASOK'un eski lideri Andreas Papandreu'dur. Andreas Papandreu iktidarı boyunca hiç değişmeyen Türk karşıtlığı içeren milliyetçi söylemleri ile bilinmektedir. 1981 yılında Andreas Papandreu'nun Yunanistan da yönetime gelmesiyle iki ülke arasındaki diyalog kesilmiş Türkiye'nin Yunanistan için tehdit olduğu vurgulanmıştır. İkili ilişkilerde gerilim artmıştır. Ayrıca yönetim tarafından Türkiye'nin tehdit olarak algılanması halklar arasında da güvensizliği tetiklemiştir (Gürhan, 2009).

Yıllarca PASOK bünyesinde siyaset yapan Simitis 1996 seçimlerinde hükümetin başına geçtiğinde ise Papandreu gibi milliyetçi siyasetler izlemeyeceğini belirtmiş ve Papandreu döneminden kalma milliyetçi-sosyalist tabanı temizleyerek partisinde büyük bir değişim yaratmıştır (Hürriyet, 2000). Simitis Türkiye'ye karşı yaklaşımların da sürekli olarak barış ve işbirliğini dile getirmiş; Yunan halkının Türkiye korkusunu yumuşatmayı başarmış, iki ülke arasında ekonomik ve ticari köprülerin kurulmasını sağlayarak da sorunların çözümüne imkan verecek siyasi atmosferin temelini atmıştır. Fakat Simitis'in yarattığı yumuşama ortamı 1999'larda ki yumuşama kadar başarılı olamamıştır (Batur, 2004:194-197).

Türk-Yunan ilişkilerine hükümet bazlı algılamalarında değişiklik özellikle 1999 yılında iki ülkenin Dışişleri bakanları tarafından başlatılan diyalog sürecinde kendini göstermiştir. İsmail Cem ve Yorgo Papandreu'nun yumuşama için gösterdikleri çaba yönetimlerin ülkelerin dış politikalarında etkisini göstermesi açısından iyi bir örnek

olmuştur. Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit'te siyasi hayatı boyunca Yunanistan'la iyi ilişkiler kurmayı hedeflemiş ve Atina politikasında rasyonel davranmaya çalışmıştır. Ayrıca 1999 Ağustos ve Eylül aylarında her iki ülkede de meydana gelen depremler yumuşama sürecini hızlandırmıştır. İki tarafta birbirlerinin zor günlerinde yardım eden ilk ülkelerden biri olmuşlardır. Diğer uzlaşma dönemlerinin aksine halk tabanından destek görmesi ileriki zamanlarda hükümetlerin uzlaşması için gereken diyalog ve esneklik için ortam yaratmıştır. İlişkilerde yaşanan yumuşama Yunanistan'da 2000 yılında yapılan seçimlerde etkisini göstermiş, uzun yılların ardından seçimlerin ana konusu Türkler ya da "Türk düşmanlığı" olmaktan çıkmıştır. 2004 yılında Yunanistan da yapılan seçimlerde de durum değişmemiş, PASOK lideri Yorgo Papandreu Türk-Yunan ilişkilerinde diyalogun önemini vurgulamıştır. Türk düşmanlığı değil, Türk dostluğu seçimlerde ön plana çıkan yaklaşım olmuştur (Hürriyet, 2010).

4.1.5. Üçüncü Aktörlerin Etkisi

Türk-Yunan ilişkilerinde üçüncü aktörlerin müdahalesi hemen hemen her alanda etkisini göstermiş ve iki ülkenin kendi arasında ki sorunlarda adeta taraf haline gelmişlerdir.

Türkiye ve Yunanistan arasında ki güven eksikliğinden dolayı aralarındaki anlaşmazlıkları çözmek için bir arabulucu veya garantör devletler bulundurmamayı tercih etmektedirler (Kona, 2007). Türk-Yunan ilişkilerine müdahil olan üçüncü taraflar, özellikle krizlerin tırmanmasını önlemek açısından önemli rol oynamışlardır. Ancak müdahil tarafların ilişkilere etkisi her zaman tarafsız olmamış, bazı durumlarda diğer taraf aleyhine faaliyette bulunmuşlardır (Kirişçi ve Çarkoğlu, 2004:36). Özellikle Yunanistan'ın bağımsızlık sürecine baktığımızda kuruluşundaki en büyük destekçisi büyük devletler olmuş, Yunanistan'ın yayılmacı politikaları büyük devletler tarafından desteklenmiştir. Aynı zamanda büyük devletlere sığınma düşüncesini, Türkiye ile arasındaki sorunlara da yansıtmış büyük devletleri sorunlarda taraf yapmaya çalışmıştır (Vaner, 1990:172).

Uzun yıllar Yunanistan'da e büyükelçilik yapan ABD'li diplomat Stearns Yunanistan'ın bu durumunu,

“Balkan Yarımadasının güney ucunda yer alan ve her ne kadar zeki ve iyi eğitilmiş insanlardan oluşsa da on milyonluk nüfusu, 78 milyar dolarlık gayri safi milli

hasilası, sınırlı doğal kaynakları ve Yunan adaları da dahil olmak üzere sekiz mil savunulacak toprağı olan hiçbir ülke dış politikasında sınırsız seçeneklere sahip olma lüksünü elde edemez. İşte bu nedenle bağımsızlığını elde edilışinden itibaren çağdaş Yunanistan güçlü müttefiklere ihtiyaç duyduğunun farkına varmıştır” (Aktaran Ayman, 1998:312-313).

Yunanistan kuruluşu da dahil olmakla beraber bu zamana kadar geçen süre içerisinde büyük devletlerin desteğini almış olması, iktisadi ve askeri olarak büyük güçlere bağılılığı; büyük devletlerin Yunanistan’ın iç ve dış politikasını etkilemesine ve denetlemesine neden olmuştur (Kona, 2007). Bunun en önemli örneğı, Yunanistan’da ilk kurulan siyasi partilerin “İngiliz”, “Fransız”, “Rus” gibi adlar alması ve parti merkezlerinin koruyucu devletlerin büyük elçiliklerinde yer almış olmalarıdır (Vaner, 1990). Aynı zamanda büyük güçler, özellikle İngiltere ve Fransa kuruluşundan bu yana Yunanistan’ın Osmanlı toprakları içerisinde alansal genişlemesinde savaş yanlısı subaylara ve Venizelos taraftarı cumhuriyetçi güçlere destek olmuşlardır (Aydın, 2003).

Türk-Yunan ilişkilerine ABD etkisine baktığımızda ABD içindeki Yunan lobilerinin bu anlamda başarılı olduklarını görmekteyiz (Kona, 2007). ABD de yaşayan 2 milyon kadar Rum, Atina’ya siyasal karar verme sürecini etkileme olanağı sunmaktadır. ABD’deki lobi faaliyetlerinde son derece etkin ve güçlü olan, ayrıca Türkiye karşıtı girişimlerde de bulunan iki cemiyetten bahsetmek mümkündür. Bunlar, American Hellenic Educational Progressive Association (AHEPA) ve American Hellenic Institute (AHI)’tur (Aksu, 2001:130). Kıbrıs sorunu ve Türkiye’nin iç sorunları, Türkiye’ye yapılacak askeri ve mali yardımın gerekliliğı üzerindeki tartışmalarda Rum-Amerikan lobilerin etkileri görülmektedir (Vaner, 1990). Bu anlamda Yunan lobisi ABD’nin Türkiye ile ilgili kararlarında sık sık kendini göstermektedir. Bunun en etkili örneğini 1974’te ABD’nin Türkiye’ye uyguladığı ambargoda görmek mümkündür (Uslu, 2000). 1974’te Kıbrıs hareketinden sonra Yunan lobisinin gayretleriyle Türkiye’nin haklı gerekçelerinin olmasına rağmen Türkiye’ye, 1975 yılının başından 1978 Temmuzuna kadar süren silah ambargosu konulmuştur (Yalçınkaya, 1997:21). Yine Kuzey Amerika’daki Yunan Ortodoks Kilisesi, Kıbrıs konusunda duyduğı kaygıları anlatmış, lobiler de ABD yönetimi üzerindeki baskılarını arttırmışlardır (Uslu, 2000).

Yunan lobilerinin olumsuz etkisinin yanı sıra, ABD’nin iki ülke arasında ki sorunların çatışmaya dönüşmesine de engel olduğı dönemler de olmuştur. Bunun en tipik örneğı, 1996 yılında Türkiye ve Yunanistan’ın İmia/Kardak adacıkları yüzünden savaşmalarının

önlenmesinde görülebilir. Yine 1997 de Madrid’te yapılan NATO Zirvesinde iki ülkenin güven artırıcı tedbirlerin alınmasında etkili olmuştur (Kirişçi ve Çarkoğlu, 2004: 36).

İlişkilerdeki Rus etkisine baktığımızda; Yunanistan, dış politikasının biçimlenmesinin ve dönemin Sovyetler Birliği ile yakınlaşmanın Kıbrıs sorununda ve Türkiye ile ilişkilerde Sovyet desteğini elde etmek için gerekli olduğunun farkında olmuşlardır. Yunanistan Kıbrıs konusunda Sovyetler Birliği’nin desteğini birçok kez elde etmiş; ama Ege konusunda beklediği desteği bulamamıştır. Ege sorunlarına ilişkin Rus tezleri; Türkiye’nin stratejik bakımından Yunanistan’a göre daha önemli olması ve Egedeki karasularının Yunanistan tezleri doğrultusunda 12 mile çıkarılmasının Ege’yi Yunan gölü haline getirecek olması nedeniyle Türkiye’den yana görünmüştür. Özellikle karasularının 12 mile çıkartılması Egeden geçişleri özel izne bağlanacak olan Sovyet gemilerinin trafiğini olumsuz etkileyeceği için bu ülkenin işine gelmemiştir. Boğazlardan serbest geçiş ve Ege’de hareket serbestisi Sovyetler açısından hayati önem taşımaktadır. Bu anlamda Sovyetlerin Ege’deki tek amacı ticaret ve savaş gemilerinin geçiş serbestisini korumak olmuştur. Sovyetler Birliği, Yunanistan’a siyasal destek vermek yerine Yunanistan da ki Sovyet varlığını arttırmak için yardım önermiştir. Türkiye, Sovyetlerin Kıbrıs’a olan tutumunu ise yumuşatmayı başarmış, Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanmasının reddi anlamına gelen iki toplumun varlığını kabul etmesi konusunda etkili olmuştur.

Vaner’e göre; “Sovyetler, Türk-Yunan çatışmasını önlemek yerine ABD’nin ağırlıklı konumunun zayıflaması ve NATO’nun zayıf halkasının güçsüzlüğünü artmasını hedeflemektedir”. Ayrıca Türkiye ve Yunanistan’ın güvensizlik nedeniyle karşılıklı olarak silahsızlanmaları Sovyetleri kaygılandırmaktadır (Vaner, 1990).

Türkiye ve Yunanistan kuruldukları andan itibaren yönünü Batı’ya çevirmiş. Bunun ilk örneğini Yunanistan göstererek AT’ye ilk başvuruyu yapmıştır. Yunanistan’ın bir kuruma üye olarak kendisinden öncelikli olmasını istemeyen Türkiye ise hemen ardından AB’ye başvurusunu yapmıştır. Ancak iki komşu ülkedeki Batıya yönelme ideali, Yunanistan ve Türkiye arasında işbirliği yerine anlaşmazlığa yol açmıştır (Kona, 2007). 1981 yılında Yunanistan’ın AB’ye Türkiye’den önce üye olmasıyla birlikte AB, ilişkilerde etkisi bulunan bir diğer faktör olarak karşımıza çıkmıştır. Yunanistan

üyelikten sonra Türkiye'nin aleyhinde rahatça kullanabileceği avantaj elde etmiş, 1999'a kadar Türkiye'nin AB üyeliğini veto ederek üyeliğin önünü kesmiş ve Türkiye ile arasındaki sorunları AB zemini üzerinden çözmeye çalışmıştır. Nitekim Türkiye ile arasındaki önemli sorunlardan olan Kıbrıs ve Ege konularında özellikle AB'yi taraf yaparak destek almaya çalışmış bunu da başarmıştır. Lüksemburg Zirvesinde AB ile Türkiye ilişkilerinin gelişmesi Türk-Yunan sorunlarında kaydedilen ilerlemeye bağlanmıştır. Eğer gelişme kaydedilmezse bunun üyeliği olumsuz etkileyeceği belirtilmiştir (Yalçınkaya, 1997). Özellikle Kıbrıs sorununu Türkiye'nin AB'ye adaylığı için ön koşul haline getirilmesi ve konuya tek taraflı yaklaşılması AB'nin tarafsızlığının sorgulanmasına neden olmaktadır. Görüldüğü gibi Yunanistan AB üyeliğini Türkiye'ye karşı kullanmayı her defasında başarmış, Türkiye'ye nazaran daha fazla yabancı etkisinde kalmıştır.

Yunanistan kuruluşundan bu yana daima Türkiye ile arasında yarattığı ihtilafları üçüncü ülkeler ve uluslar arası kuruluşlar nezdinde çözmeye çalışmıştır. Bugün de tam üyesi bulunduğu AB'yi tüm kuruluşları ile birlikte Türkiye'ye karşı kullanmaktadır. AB, aynı zamanda Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı 1999 sonralarında değişen politikasında etkili olmuştur. Yunanistan'ın uyum içerisindeki pozisyonu AB nezdinde kendisine fayda sağlayacağından politikasını değiştirmesine neden olmuştur. Yunanistan problemleri taraf olmadığını göstermeye çalışarak bu durumu kendi lehine kullanmıştır. Ayrıca Yunanistan'ın Euro'ya girme çabası, savunma bütçesinde kısıtlama yapmasını gerektirmiş böylece Türkiye ile iyi ilişki kurma arayışına itmiştir (Kirişçi ve Çarkoğlu, 1997: 38).

Tarihteki örnekleriyle de görüldüğü gibi, Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinde üçüncü aktörlerin özellikle de Batının etkisi iç ve dış politikalarında belirleyici rol oynamaktadır. Yunanistan'ın politikalarında bu daha da belirgin olarak görülmektedir.

4.2. Yunanistan-Türkiye İlişkileri ve Yunanistan'ın Türkiye'nin AB Üyeliğine Bakışının Ölçülmesine Yönelik Alan Araştırması

Bu kısımda Yunanistan-Türkiye ilişkileri ve Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine bakışının ölçülmesine yönelik yapılan anket araştırmasının analizi yapılacaktır.

4.2.1. Alan Araştırması ve Değerlendirilmesi

Türk-Yunan ilişkilerinin temeli çok eskilere dayanmaktadır. Yunanistan ve Türkiye komşu ülke olmaları, ortak sınırları paylaşmaları yanında ortak bir tarihi geçmişi de paylaşmaktadırlar. Bu yüzden iki ülke de tarihi boyunca birbirlerinin kaderlerini belli ölçülerde etkilemiş, hatta değiştirmişlerdir. Ortak bir tarihin paylaşılması iki ülke için bir çok alanda sorunun çıkmasına neden olurken iki ülke arasında mevcut olan güvensizlik ortamı sorunların aşılmasını engellemiştir. İki ülke arasında anlaşmazlıklar sürekli olmuş barış ortamı ise istisnai olarak iki ülke tarihinde yerini almıştır.

Bu çalışmada Türk-Yunan ilişkilerine ve Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine olan son dönemdeki algılar hakkında Yunanistan'ın Volos şehrindeki Thessaly Üniversitesinde yapılan anket çalışması ile fikir sahibi olunmaya çalışılmıştır. Ankette genel hatlarıyla Türk-Yunan ilişkilerinin, iki ülke arasındaki mevcut sorunların, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin ve ilişkilerde etkisi bulunan faktörlerin Yunanlı öğrenciler tarafından nasıl algılandığı konusunda tespit yapmak ve somut veriler ortaya koymak hedeflenmiştir.

Elde edilmiş verilerin analiz edilmesi ve değerlendirilmesi aşamasında "SPSS"(Statistical Package for Social Science 17.0) analiz programı kullanılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar, tablolar yardımıyla değerlendirilerek analiz edilmiştir. Böylece konu hakkında somut veriler elde edilmeye çalışılmıştır.

4.2.1.1 Ankete Katılan Kişiler İle İlgili Değerlendirme

Ankete katılan öğrencilerin istatistikî bilgileri, Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine bakışının analizinin kişisel niteliklere göre ne kadar değiştiği hakkında bilgi sağlayabilir. Ankete katılanların nasıl bir kişisel profil oluşturduğu Tablo 1'de görülmektedir. Tablo'ya göre ankete katılan öğrencilerin %57,5'i erkeklerden, %42,5'ini ise bayanlardan oluşmaktadır. Öğrencilerin %79'luk kısmı 18-22 yaş arası öğrencilerden, % 11'lik kısmı 22-26 yaş arası öğrencilerden, %10'luk kısmı ise 26-30 yaş arası öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 1: Ankete Katılanların Kişisel Özellikleri

		Sıklık(%)
Cinsiyet	Bayan	57,5
	Erkek	42,5
Yaş	18-22	79
	22-26	11
	26-30	10

4.2.1.2. Araştırmanın Tanımı

Yunanistan, Türkiye için hem uzun tarihi geçmişi olan hem coğrafi olarak Ege denizinin iki tarafını oluşturan, hem de dış politikalarını yönlendirilmesi açısından önemli olan bir ülkedir. Ayrıca iki ülkenin arasındaki sorunların çokluğu, her yönüyle sürekli gündemde kalma özelliğini göstermektedir. Bu anlamda 1999 sonrası süreç Türkiye Yunanistan ilişkileri açısından önemli bir dönemi oluşturmaktadır. Nitekim bu tarihten sonra iki ülke arasındaki işbirliğinden söz edilmiş, Yunanistan Türkiye'nin AB üyeliği konusunda vetosunu geri çekmiştir. Bu anlamda 1999 sonrası sürecin daha iyi anlaşılması ve Yunanistan da yaşayan öğrencilerin fikirlerinin araştırılması için uygulanan anketin Yunanistan'daki algıyı anlamamız için faydalı olacağı düşünülmüştür.

4.2.1.3. Araştırmanın Amaçları

Çalışmanın amacı 2009-2010 döneminde Yunanistan'daki öğrencilerin iki ülke arasındaki sorunlara bakışını, öğrencilerin Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki görüşlerini öne çıkarırken hangi kilit öğelerin Türkiye'nin üyeliğine destek ya da karşıtlık konusunda belirleyici olduğunu incelemektir. Bu anlamda anket Yunanistan'ın Volos şehrinde bulunan Thessaly Üniversitesi öğrencilerine uygulanarak elde edilen veriler analiz edilmiştir.

4.2.1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Türkiye ve Yunanistan ilişkileri, tarihi geçmişi dayanması açısından karmaşık bir konudur. Bu anlamda iki ülke halkı da tarihi geçmişten kaynaklı bazı önyargıları

barındırmaktadır. Her ne kadar 1999 sonrasında iki ülke arasında işbirliğinden söz edilse de, öğrencilerdeki tarihten kaynaklı “düşmanlık” önyargısının sorulara yansımış olması olasıdır. Bu anlamda baktığımızda alan araştırmasının sadece Yunanistan’ın bir üniversitesinde gerçekleştirilmiş olması öğrencilerin konuya algısını yansıtmakla birlikte sonuçlar Yunanistan’ın genel algısı şeklinde yorumlanmamalıdır. Bu araştırmanın sınırlılığını göstermektedir. Ayrıca diğer taraftan baktığımızda Volos şehrinde bulunan öğrencilerin Yunanistan’ın farklı şehirlerinden gelmiş olmaları bu sorunu aşılmasında katkıda bulunmuştur.

4.2.1.5. Araştırmanın Yöntem ve Modeli

Çalışmanın Evreni Yunanistan’ın Volos şehrinde bulunan Thessaly Üniversitesi öğrencileridir. Üniversite de 7000 öğrenci eğitim görmektedir. Örnekleme ise Tarih, Ekonomi, İnşaat mühendisliği, Sınıf öğretmenliği, Arkeoloji, Bilgisayar mühendisliği, Şehir planlama bölümlerinde okuyan ve 120 kişiden oluşan Thessaly Üniversitesi öğrencileridir. Anketler 2009-2010 eğitim-öğretim döneminde uygulanmıştır.

Çoğu Yunanistan’ın diğer şehirlerinden gelen Yunanlı öğrencilerin oluşturduğu Thessaly Üniversitesinde yapılan anket Türkiye Yunanistan ilişkileri konusunda algının anlaşılması konusunda fikir verecektir.

Çalışma öncelikle Türkçe hazırlanmış, İngilizceye çevrilmesinin anlamada güçlük yaratabileceği ya da çalışma da ulaşabilecek öğrenci alanını daraltabileceği düşünülerek (sadece İngilizce bilen öğrencilere ulaşma gücü), anket Yunancaya çevrilmiş böylece bu sıkıntı aşılmıştır. Türk-Yunan ilişkilerindeki karmaşıklığa rağmen, sorular herkesin anlayabileceği basitlikte hazırlanmış ve bu anlamda bir sorunla karşılaşmamıştır. Aksine Yunan öğrencilerin hemen hemen çoğu Türk- Yunan ilişkileri hakkında ilgili oldukları anket sorularını dikkatlice okumalarından anlaşılmıştır.

Anketler sonucunda elde edilen veriler manuel olarak analiz edilerek tablolar oluşturulmuş, cinsiyet, yaş, bölüm gibi değişkenlerin öğrenci görüşleri üzerinde etkisi ortaya konulmaya çalışılmış ve çıkan sonuçlar üzerinde yorumlar yapılmıştır.

4.2.1.6. Anket Çalışmasının Genel Özellikleri

Veri toplama yöntemi olarak anket yönteminin seçilmesinin en önemli sebebi istenilen verilere en hızlı şekilde ulaşmayı sağlayan bir teknik olmasıdır. Anket çalışması

düzenlenirken anket tekniği ile ilgili kapsamlı araştırma yapılmıştır. Anket soruları oluşturulurken konuyla alakalı geniş kaynak taraması yapılmış, kaynaklar incelenmiş ve konuyu kapsayıcı sorular seçilmiştir. Türk-Yunan ilişkilerinin karmaşıklığı göz önünde bulundurularak herkesin anlayabileceği basitlikte soruların seçilmesine özen gösterilmiştir.

Ankette yer alan 30 soruya verilebilecek cevaplar; (1) Kesinlikle Katılıyorum, (2) Katılıyorum, (3) Katılmıyorum ve (4) Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde derecelenmiştir. “Fikrim yok” ifadesi öğrencilerin geneli tarafından tercih edilebileceği düşünüldüğünden şıklarda yer verilmemiştir. Bir soru ise çoktan seçmeli olarak hazırlanmış, şıklarda verilen ifadelerden uygun görülen şıkkın işaretlenmesi istenilmiştir.

Anket üç kısımdan oluşmaktadır. Giriş kısmında ankete başlamadan önce okunması gereken bilgilendirme kısmı bulunmaktadır. Burada araştırmanın amacı, ne amaçla kullanılacağı anlatılarak, öğrencilerin vereceği cevapların önemine dikkat çekilmiştir. Birinci kısımda öğrencilerin kişisel özelliklerini (cinsiyet, yaş) belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiş. İkinci kısımda ise Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlar, Yunanistan’ın Türkiye’nin AB üyeliğine bakışı, Yunanistan’daki ekonomik krizin yansımaları konusunda fikir verebilecek 31 sorudan oluşan anket kısmı yer almıştır.

4.2.2. Araştırmanın Bulgularının Değerlendirilmesi

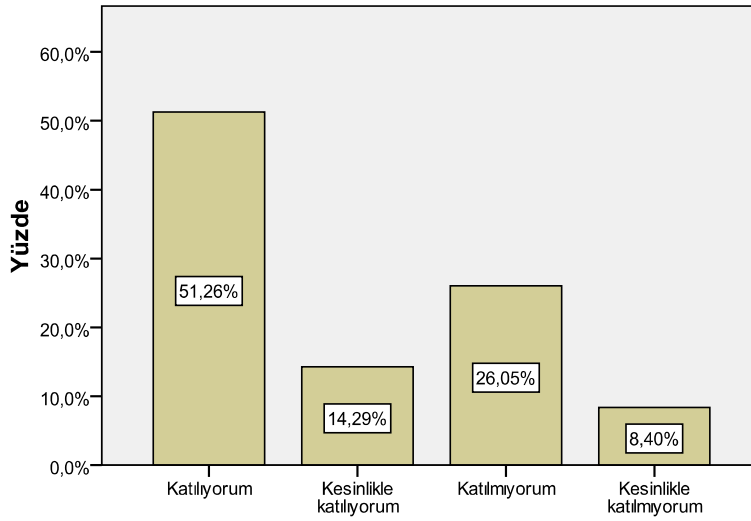
Bu bölümde anket sorularına verilen yanıtları değerlendirilmesi yapılacaktır. Ankette yer alan sorular “Türk-Yunan İlişkilerine Yönelik Algılamalar”, “İlişkileri Etkiyen Faktörlere Yönelik Algılamalar”, “Sorunlara Yönelik Algılamalar, Yunanistan’ın AB’ye Yönelik Algılamaları”, “Türkiye’nin AB üyeliğine Yönelik Algılamaları” başlıklarıyla sınıflandırılarak analiz edilmiştir.

4.2.2.1. Türk-Yunan İlişkilerine Yönelik Algılamalar

Türkiye ve Yunanistan arasında işbirliği, savunulması kolay gerçekleştirilmesi ise zor olmuştur. 1930 ve 1950’lerde gerçekleştirilmeye çalışılan işbirliği çabaları başarılı olamamış ve etkili işbirliği çabaları ancak 1999’larda gerçekleştirilmiştir. 1999’da iki ülkede farklı zamanlarda meydana gelen depremlerle hız kazanan iyi ilişkiler birçok alanda işbirliğini de beraberinde getirmiştir. Ancak depremlerin yumuşamanın asıl

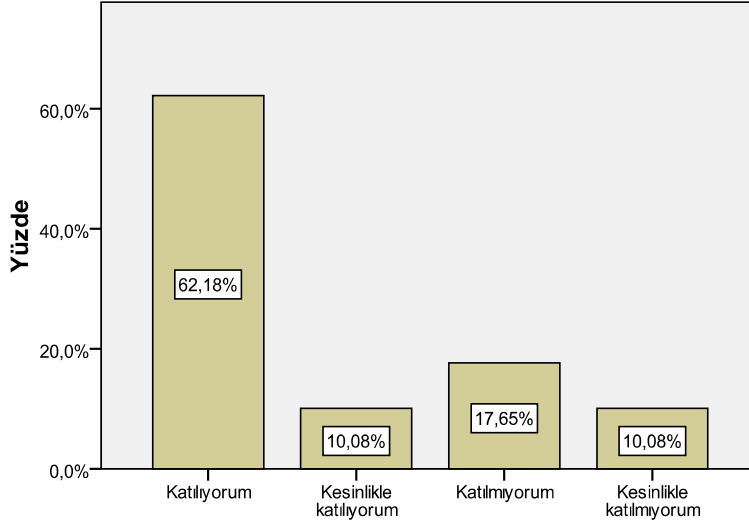
nedeni olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Nitekim depremler öncesinde iki ülke yöneticileri arasında diplomatik diyalog başlamış, depremler sayesinde kamuoyunun da desteğinin alınmasıyla hız kazanmıştır. Anket sonuçlarından, bu durumun Yunanistan’da ki öğrenciler açısından farklı algılandığı görülmüştür.

Şekil 1. 1999 sonrasında Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan yumuşamanın nedeni, iki ülkede farklı zamanlarda meydana gelen depremlerdir.

Nitekim Şekil 1’de “1999 sonrasında Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan yumuşamanın nedeni, iki ülkede farklı zamanlarda meydana gelen depremlerdir” ifadesi ile öğrencilerin bu konuda ki görüşlerine başvurulmuştur. %65,55’i yumuşamanın depremlerden kaynaklandığını, %34,45’ i ise tersini düşünmektedir. Sonuçlardan da anlaşıldığı gibi, Öğrencilerin çoğu, depremlerin iki ülke arasındaki yumuşamanın asıl nedeni olarak görmektedir.

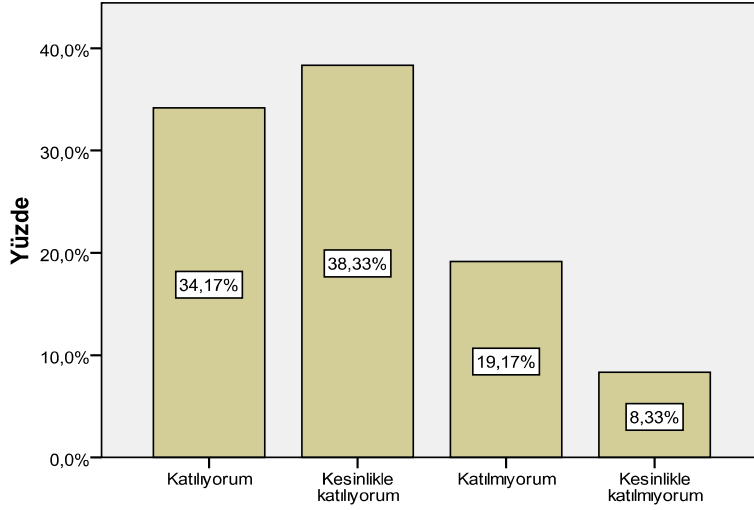
Şekil 2. Türkiye Başbakanı, Bakanlar ve bir grup iş adamı tarafından 14-15 Mayıs 2010'da gerçekleştirilen Atina ziyareti, ilişkiler için olumlu bir adımdır.

Yunanistan'daki ekonomik krizin tırmandığı 14-15 Mayıs 2010 tarihinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, bakanlar ve bir grup iş adamı tarafından iki ülke arasında işbirliğini geliştirmek amacı ile Atina ziyareti gerçekleştirilmiştir. Ziyaret sırasında her ne kadar Kıbrıs, Ege ve Azınlıklar gibi temel meseleler ile ilgili gelişme kaydedilmese de, ilişkiler açısından olumlu mesajlar içermiş ve iki ülke arasında yirmi iki konuda işbirliği anlaşması imzalanmıştır

Ziyaretin Yunanlı öğrenciler tarafından algılanışının ölçüldüğü Şekil 2'de "Türkiye Başbakanı, bakanlar ve bir grup iş adamı tarafından gerçekleştirilen Atina ziyareti, ilişkiler için olumlu bir adımdır" ifadesi yer almıştır. Bu ifadeye öğrencilerin %72,26 'sı katılmış, %27,73'ü katılmamıştır. Sonuçlardan anlaşıldığı gibi iki ülke arasında gerçekleştirilmeye çalışılan diyalog ortamı, karşılıklı güveni tesis edecek girişimlerin önünü açmak ve uzun vadede karşılıklı tehdit algılarını belirgin bir biçimde değiştirmek açısından önemli bir görüşme olmuştur.

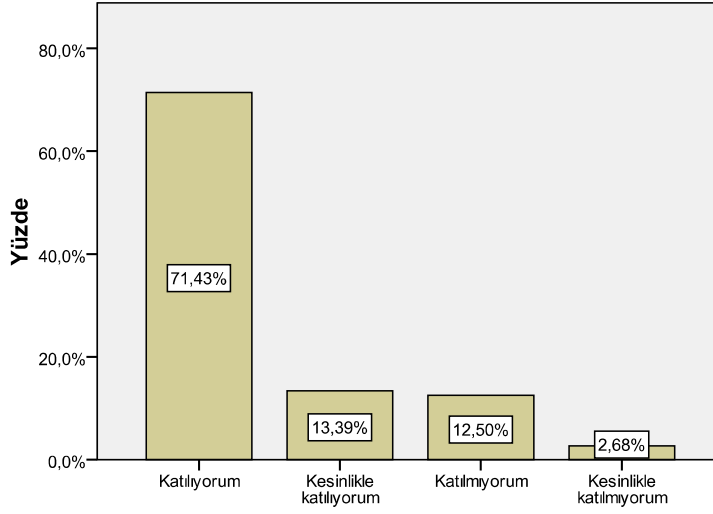
Şekil 3. İki ülke arasında karşılıklı güvenin sağlanması için silahlanmanın karşılıklı olarak azaltılmasını uygun buluyorum.

Yunanistan, AB ve Balkan ülkeleri arasında silahlanmaya en büyük payı ayıran ülkedir. Yunanistan'ın silahlanmaya büyük miktarlar ayırmasının en önemli sebebi “doğudan gelen tehdit” yani Türkiye’dir. Türkiye ile arasında ki sorunlardan dolayı Yunanistan, silahlanmaya büyük pay ayırmaktadır (Yavuz, 2010). İki ülkenin de silahlanmayı arttırması sorunların çözümünü daha da zorlaştırmış, iki ülke arasında güvensizliğin de göstergesi olmuş ve ilişkilere karşılıklı güvenin getireceği olumlu hava göz ardı edilmiştir. Silahlandırılmanın azaltılması Yunanistan için bütün yönetimlerin gerçekleştirmeye çalıştığı söylem olmuş; fakat Türkiye’den tehdit gelebileceği endişesiyle başaramamıştır. En son Yunanistan’ın 2010 da yaşadığı ekonomik kriz sonucunda savunma harcamalarını azaltılması gereği bir kez daha gündeme gelmiştir. İki ülke başbakanlarının yaptığı görüşmeler neticesinde silahlanmanın azaltılması kararı alınmıştır. Bu kararın alınması her ne kadar Yunanistan’daki krizin zorunlu bir sonucu gibi görünse de iki ülke arasında ki tehdit algılamasının azaldığını da göstermektedir.

Bu konuda öğrencilerin algısının ölçüldüğü Şekil 3’de İki ülke arasında karşılıklı güvenin sağlanması için silahlanmanın karşılıklı olarak azaltılmasını uygun buluyorum” ifadesine öğrencilerin %72,5’i katılmış, %27,5’i ise katılmadığını belirtmiştir. Sonuçlardan anlaşıldığı gibi öğrencilerin yarısından fazlası silahlandırılmanın azaltılması görüşünü paylaşmıştır.

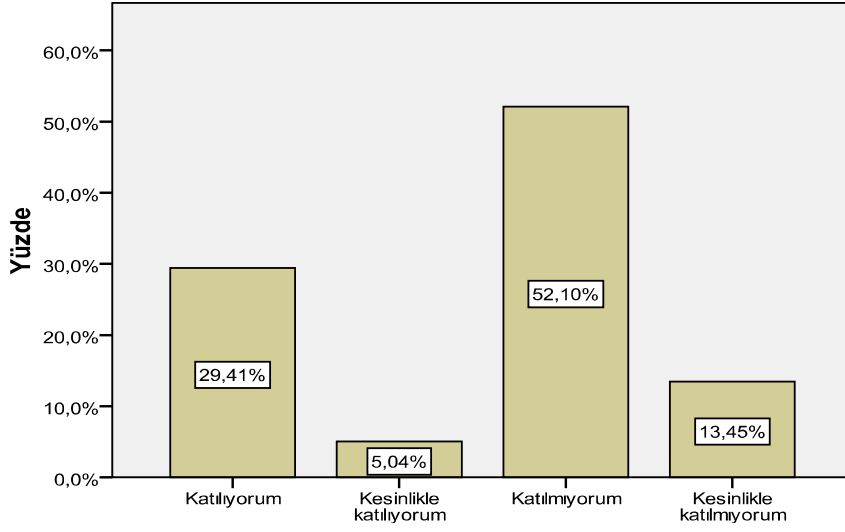
Şekil 4. Türkiye ile Yunanistan arasında vizelerin kaldırılmasını olumlu buluyorum.

Türkiye ve Yunanistan ortak tarihi paylaşımları, birbirine yakın komşu ülke olmaları gibi nedenlerle merak uyandırmakta ve karşılıklı olarak ziyaretler yoğun olarak gerçekleşmektedir. Fakat bilindiği gibi Yunanistan, Türkiye'ye geçişte vize sıkıntısı yaşamazken, Türkiye Yunanistan'a geçişlerde sorun yaşamaktadır. 2010 Mayıs ayında Başbakan Erdoğan'ın Atina ziyareti bu konuda görüşmelerin yapılması açısından önemli olmuş; fakat görüşmeler sonunda ancak yeşil pasaporta vize engeli kalkmıştır.

Bu anlamda Şekil 4'te Türkiye ile Yunanistan arasında vizelerin kaldırılmasına olumlu bakıyorum" ifadesi sunularak öğrencilerin bu konudaki görüşlerine başvurulmuştur. İfadeye, öğrencilerin 84,82 si katılırken, %15,18'i ise katılmamıştır. Sonuçlardan açık olarak anlaşıldığı gibi öğrencilerin çoğu vizelerin kaldırılmasını desteklemektedirler.

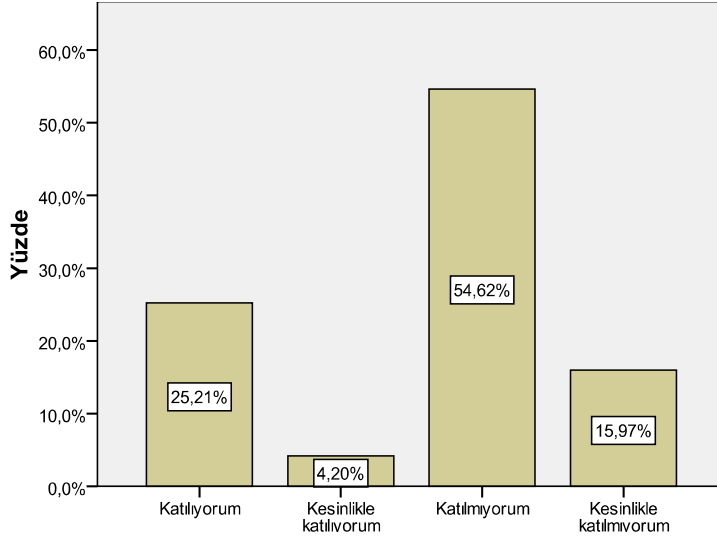
Şekil 5. Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı politikaları başarılıdır.

Yunanistan, Türkiye politikalarında 1996 yılında Kostas Simitis'in iktidara gelmesi ile büyük dönüşüm yaşayarak milliyetçi söylemlerden uzak bir siyaset izleyeceğini açıklamıştır. Yunanistan'ın Kostas Simitis ile değişen Türkiye politikası, sonrasında değişen hükümetlerde de çok fazla değişikliğe uğramamış, Türk-Yunan ilişkilerinde diyalogun önemini vurgulamıştır. Türk düşmanlığı değil, Türk dostluğu seçimlerde ön plana çıkan yaklaşım olmuştur.

Şekil 5'te "Yunanistan'ın Türkiye politikaları başarılıdır" ifadesiyle öğrencilerin Yunanistan'ın değişen Türkiye politikası konusundaki algısı sorgulanmıştır. Sonuçlardan da anlaşıldığı gibi Yunanlı öğrencilerin %34,45'i Yunanistan'ın son dönemdeki Türkiye politikalarını başarılı bulurken, %65,45 i başarılı bulmamaktadır.

Şekil 6. Türkiye’yi, Yunanistan’ın yanında dost ülke olarak görüyorum.

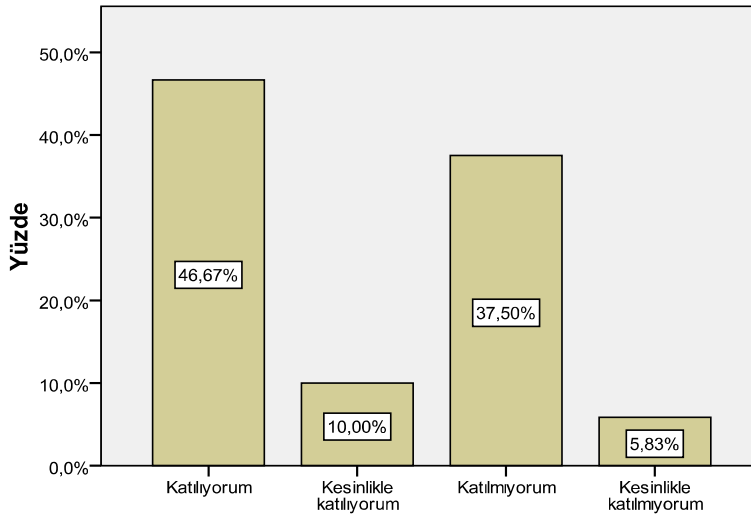
Yunanistan da Türkiye, uzun yıllar boyunca “doğudan gelen tehdit” olarak algılanmış ve Türk düşmanlığı siyasilerin oy toplama aracı olmuştur. Fakat 1999 sonrasında yaşanan süreç siyasiler ve halk tarafından Türk dostluğunun önemini vurgulandığı söylemlere şahit olmuştur. Bu anlamda 1999 Ağustos ve Eylül aylarında meydana gelen depremlerle daha da hız kazanan Türk-Yunan ilişkilerindeki yumuşama dönemi birçok anlamda ilişkilerdeki iyileşmeyi temsil etmektedir. Karşılıklı olarak üst düzey ziyaretler başlamış, birçok alanda antlaşmalar imzalanmış ve yumuşamanın etkisi hemen hemen her alanda hissedilmeye başlanmıştır. Geçmişten bu yana süregelen önyargıların silinmesi kolay olmasa da 1999 sonrası yumuşama ilişkilerdeki önyargının ve güvensizliğin giderilmesi konusunda beklentileri arttırmıştır.

Şekil 6’da “Türkiye’yi Yunanistan’ın yanında dost ülke olarak görüyorum” ifadesiyle yaşanan bu olumlu gelişmelerin öğrenciler üzerinde etkisi öğrenilmeye çalışılmıştır. “Dost” ifadesinden her ne kadar geçmişte yaşanan uyuşmazlıkları önyargıları silbilecek bir anlam beklenmese de, en azından yumuşamanın öğrenciler üzerindeki etkisinin hissedilmesi açısından önemli bir ifade olabileceği düşünülmüştür. Fakat sonuçlara baktığımızda algının bu yönde olmadığı görülmüştür. Bu ifadeye katılanların oranı %29,41 ile sınırlı kalmış, %70,59’u ise katılmamıştır. Sonuçlar, Türk-Yunan ilişkilerinde yönetimlerin karşılıklı güveni tesis edecek girişimlerde bulunsalar ve dostluk mesajları verseler bile toplumsal algıların değişmesi için ciddi bir zamana ihtiyaç olduğunu göstermektedir. 1999 sonrası gelişmeler her ne kadar halk tabanında

da yumuşamayı temsil etse de, iki ülke toplumları arasında birbirleri ile ilgili olarak var olan olumsuz algılar değişmeden “düşman”dan dost algısına geçiş söylemlerinin gerçekçi olmadığını göstermektedir. Oranlar, Yunanistan toplumunun genel algısını temsil etmemektedir; fakat sınırlı bir alan da olsa öğrencilerin algısı konusunda fikir vermesi açısından önemlidir.

Şekil 7. Türk-Yunan ilişkilerinin önümüzdeki yıllarda daha da gelişeceğine inanıyorum.

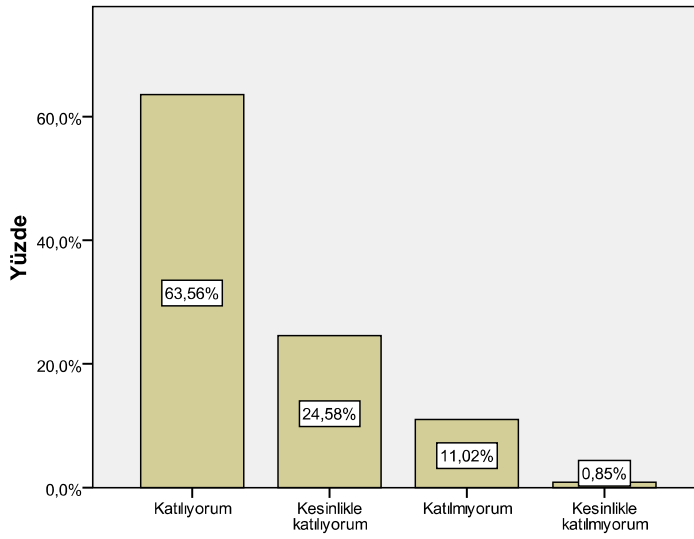
Türkiye ile Yunanistan arasında 1999 depremlerden sonra hız kazanan yumuşama her ne kadar iki ülke arasında ki sorunların çözümünde beklenen etkiyi gösteremese de birçok alanda hissedilmiştir. 1999 sonrasında günümüze kadar gelen süreçte ülkeler arasında diplomatik ziyaretler gerçekleştirilmiş, iki tarafta sorunların kaynağı olan güvensizliğin aşılması için girişimlerde bulunmuşlar ve ilişkilerin geleceğine dair iyi niyetlerini belirtmişlerdir. En son 2010 Mayıs ayında Başbakan Erdoğan'ın kalabalık bir grupta yaptığı Yunanistan ziyareti sırasında birçok konuda imzalanan antlaşmalar ve geliştirilen diyalog ortamı ilişkilerin geleceğine ilişkin umutlar taşımaktadır.

Yunanlı öğrencilerin bu konudaki algısının ölçüldüğü Şekil 7'de “Türk-Yunan ilişkilerinin önümüzdeki yıllarda daha da gelişeceğine inanıyorum” ifadesine öğrencilerin 56,67'i katılıyorum derken, %43,33'ü ise katılmamıştır. Sonuçlardan da anlaşıldığı gibi öğrencilerin çoğu, başlayan yumuşamanın sonraki yıllarda ilişkilerin daha da gelişmesine olumlu etki yaratacağı konusunda aynı görüşe sahiptir.

4.2.1.2. İlişkileri Etkileyen Faktörlere Yönelik Algılamalar

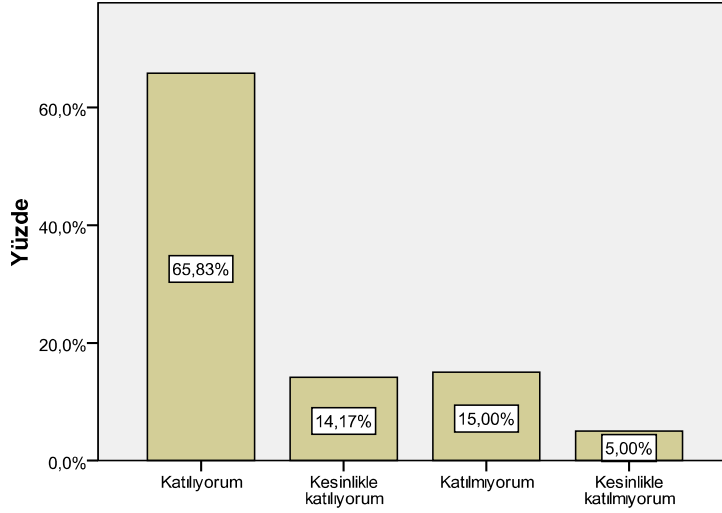
Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlara bir çözüm bulunmasını engelleyen etkenlerin başında tarihin yarattığı güvensizlik gelmektedir. Türk-Yunan ilişkileri ele alınırken iki tarafında paylaştığı güvensizlik dikkate alınmalıdır.

Şekil 8. Türkiye ve Yunanistan arasındaki uyuşmazlık konuları üzerinde süren iletişimsizlik ve çözümsüzlük iki ülke arasında güvensizliğe neden olmaktadır.

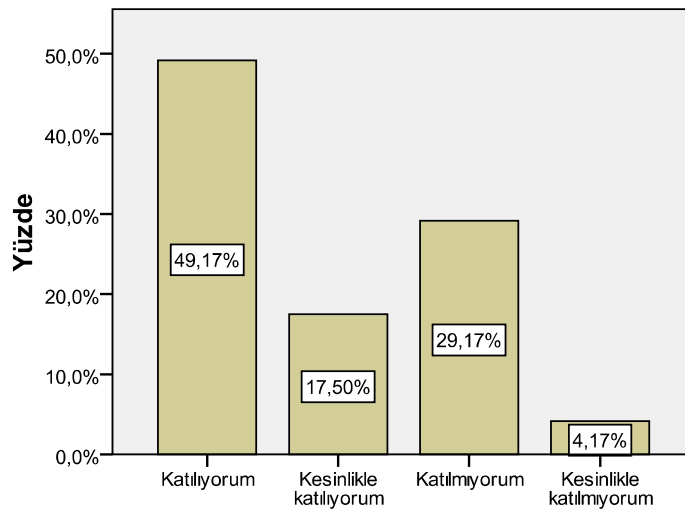
Şekil 8’de “Türkiye ve Yunanistan arasındaki uyuşmazlık konuları üzerinde süren iletişimsizlik ve çözümsüzlük iki ülke arasında güvensizliğe neden olmaktadır” ifadesiyle uygulama da öğrencilerin bu konudaki fikirleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların %88,14’ü katılmış, %11,87’si katılmamıştır. Bu da teoriyle uygulamanın paralelliğini göstermektedir. İki ülke arasındaki sorunların çokluğu ve halen de çözümsüzlüğün devam etmesi komşu iki ülke arasında artması beklenen olumlu ilişkileri daha da çıkmaza sokmaktadır. Sorunların temeli güvensizliğin getirdiği psikolojik arka planda yatmaktadır.

Şekil 9. Türk-Yunan ilişkilerini etkileyen en önemli faktörlerden biri tarihi birikimdir.

Şekil 9’da “Türk-Yunan ilişkilerini etkileyen en önemli faktörlerden biri tarihi birikimdir.” ifadesiyle Yunanistan ile Türkiye arasında günümüze kadar devam eden hatta birçok sorunun da kaynağını oluşturan tarihi sürecin, Volos’daki öğrencilere yansımaları ölçülmek istenmiştir. Katılımcıların %80’i, yarısından fazlası, bu ifadeye katılmıştır. Katılmayanların oranı ise %20’lik bir kısmı oluşturmuştur. Bu durum Türk-Yunan ilişkilerinde tarihi geçmişin ilişkilere yön verdiğini ve teoriyle uygulamanın örtüştüğünü bize göstermektedir.

Şekil 10. Türk-Yunan ilişkilerini etkileyen en önemli faktörlerden biri üçüncü aktörlerdir. (AB, İngiltere, Amerika vb.)

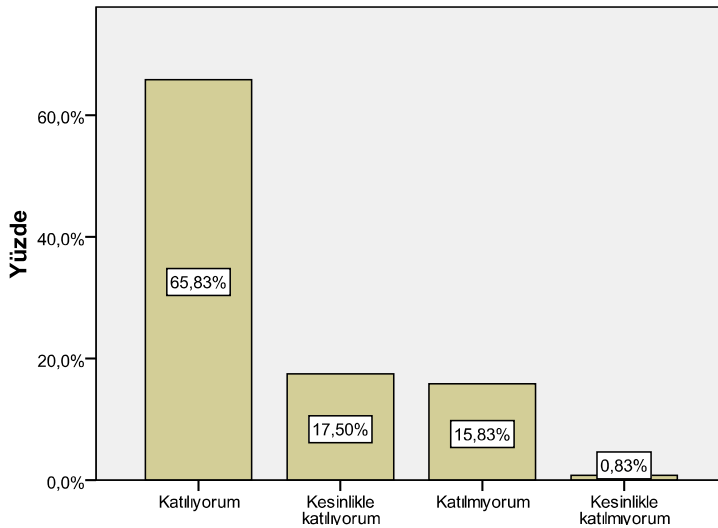
Türk-Yunan ilişkilerinde üçüncü aktörlerin müdahalesi hemen hemen her alanda kendini göstermiştir. İlişkilere müdahil olan üçüncü aktörler, özellikle krizlerin tırmanmasını önlemek açısından önemli rol oynamasına rağmen bu müdahale her zaman tarafsız olmamış kimi zaman diğer taraf aleyhinde seyir etmiştir. Özellikle Yunanistan, kuruluşundan bu yana başta AB olmak üzere üçüncü aktörler tarafından destek görmüş, Türkiye ile sorunlarına üçüncü aktörleri taraf olarak göstererek çözümü kendi lehinde yaratmak istemiştir. Bu da, Türkiye'nin Yunanistan karşısında elini zayıflatmıştır.

Öğrencilerin bu konudaki görüşlerinin sorgulandığı Şekil 10'da "Türk-Yunan ilişkilerini etkileyen en önemli faktörlerden biri üçüncü aktörlerdir" ifadesine verilen yanıtlar dördüncü bölümde de ayrıntıları ile belirtildiği gibi teori ile pratiğin paralelliğini göstermektedir. Nitekim öğrencilerin %66,67'si bu ifadeye katılırken, %33,33'ü ise katılmamıştır.

4.2.1.3. Sorunlara Yönelik Algılamalar

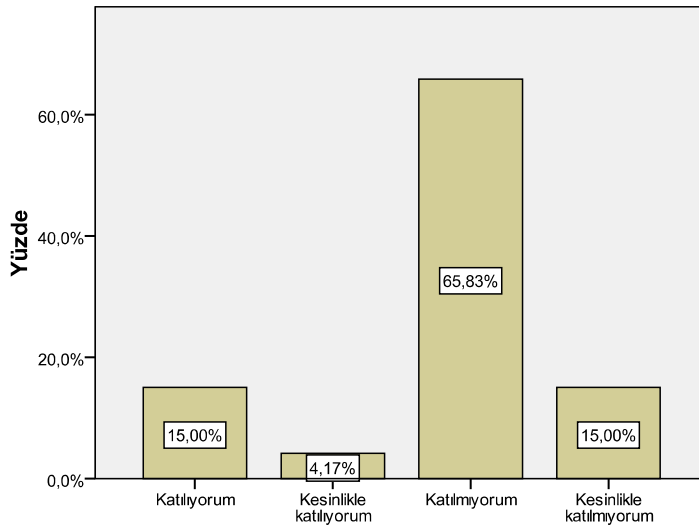
Türkiye ve Yunanistan arasında geçmişten bu yana iyi ilişkiler kurulmasına engel olan birçok sorundan bahsetmek mümkündür. Bunlardan belki de en önemli, en karmaşık ve çözümsüzlüğün diğer sorunların çözümünü de engellediği sorunun Kıbrıs sorunu olduğunu söylemek yanlış olamayacaktır.

Şekil 11. Türk-Yunan ilişkilerindeki en önemli sorun Kıbrıs Sorunu'dur.

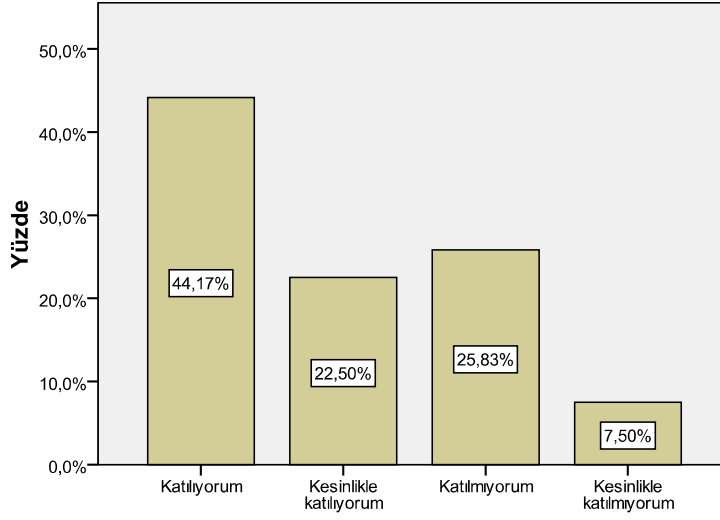
Nitekim Şekil 11’de, “Türk-Yunan ilişkilerindeki en önemli sorun Kıbrıs Sorunu’dur.” ifadesiyle öğrencilerin bu konudaki algılamaları ölçülmüştür. Katılımcıların % 81.33’ü katılmış, %16, 63’ü ise katılmamıştır. Birinci bölümde de belirtildiği gibi Türk-Yunan ilişkilerinde en önemli sorunlardan biri olan Kıbrıs Sorununun algılanışı Volos’ta okuyan öğrenciler tarafından da önemli olarak görülmüştür. Nitekim Kıbrıs sorununun iki ülke arasında en önemli sorunlardan biri olduğu birinci bölümde ayrıntıları ile ele alınmış, sorunun iki ülke arasında ki diğer sorunları etkileme potansiyel gösterdiğine de yer verilmiştir.

Şekil 12. Türk-Yunan ilişkilerindeki en önemli sorun Azınlıklar sorunudur.

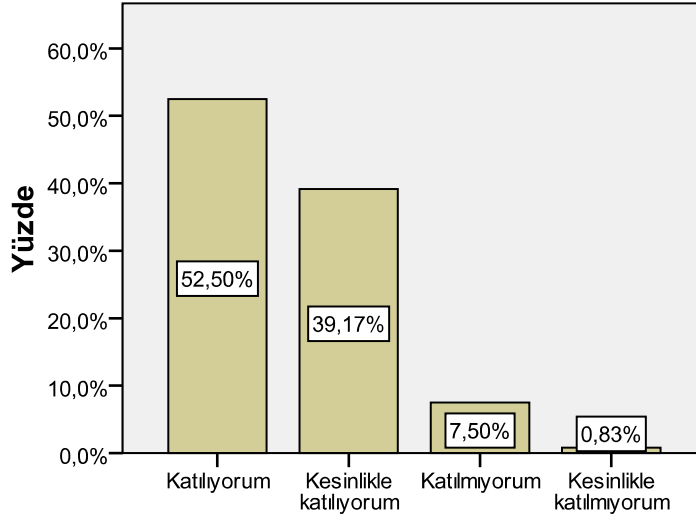
Şekil 12’de “Türk-Yunan İlişkilerindeki en önemli sorun Azınlıklar Sorunudur” ifadesindeki sonuçlar şaşırtıcıdır. Ankete katılanlardan ancak %19,17 bu ifadeye katılmış, geriye kalan %80,83’i ise katılmadığını belirtmiştir. Sonuçtan da anlaşıldığı gibi Yunanistan da ki öğrenci algısı Azınlıklar sorununun ilişkilerde önemli bir sorun olmadığı yönünde yoğunlaşmıştır.

Şekil 13. Türk-Yunan ilişkilerinde en önemli sorun Ege denizine ilişkin sorunlardır.

Şekil 13'te "Türk-Yunan ilişkilerinde en önemli sorun Ege denizine ilişkin sorunlardır" ifadesine %66,67'ı katılmış, %33,33'ü ise katılmamıştır. Öğrencilerin Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların hangisini daha önemli gördüklerinin araştırılması için sunulan son üç soruda, bu soru diğer soruyla çelişmektedir. Önce belirtilen Kıbrıs'ın en önemli sorun olduğunu düşünüyorum ifadesindeki oranlar buradakinden fazla çıkmasına rağmen o ifadeye işaretleyenlerin bu ifadeyi de işaretlemiş oldukları açıktır. Sorunların önemine ilişkin öncelik sıralaması konusunda zorluk yaşanmıştır.

Şekil 14. Sorunlara yönelik atılan adımları, çözüme girişimlerini yeterli buluyorum.

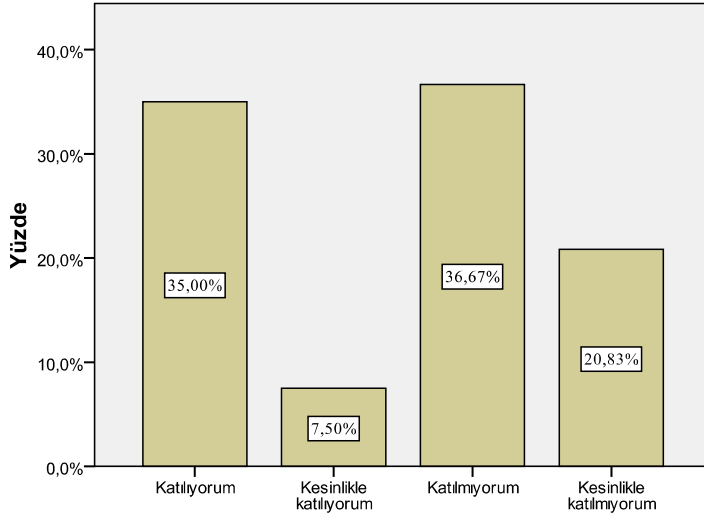
Türkiye ve Yunanistan arasındaki uzun yıllardan beri devam eden sorunlar iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde hala önemli bir engel olarak varlığını devam ettirmektedir. İki ülke'nin de çıkarlarının birbirine ters düşmesi sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır. Her ne kadar 1999 sonrası geliştirilmeye çalışılan diyalog ortamı birçok alanda kendini hissettirse de sorunların çözülmesi için gereken girişimlerden uzak kalmıştır.

Bu anlamda Şekil 14'te "Sorunlara yönelik atılan adımları, çözüme girişimlerini yeterli buluyorum" ifadesiyle öğrencilerin Türkiye ve Yunanistan arasında ki sorunlarda gerçekleştirilmeye çalışılan diyalog ortamının yeterli bulup bulmadıkları sorgulanmıştır. Buna göre öğrencilerin %91, 67'si katılırken, %8,33'ü ise katılmamıştır. Son dönemlerde sorunlara ilişkin politikaların çözümden uzak olması, öğrenci görüşleri ile çelişmektedir.

4.2.1.4. Yunanistan'ın AB'ye Yönelik Algılamaları

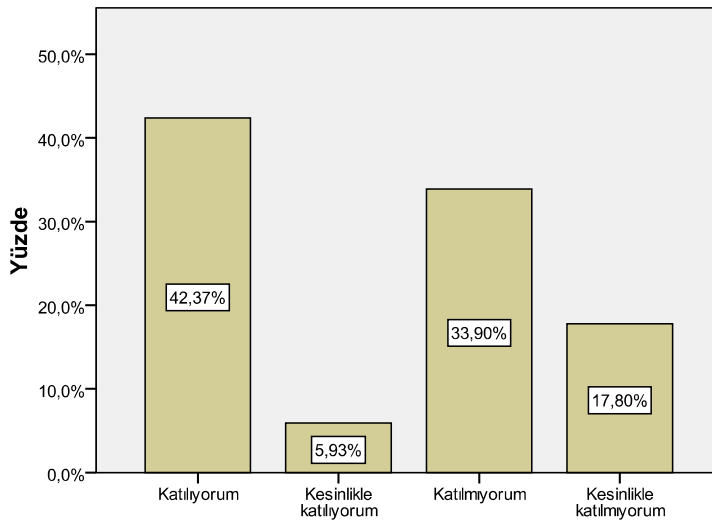
1981 yılında siyasi gerekçeler ön planda tutularak AB'ye üye olarak kabul edilen Yunanistan birlikten hem ekonomik hem de siyasi avantajlar elde etmiştir. Birlikten aldığı ekonomik fonlar ekonomisinin kalkınmasında etkili olmuştur. Nitekim Yunanistan özellikle son dönemde yaşanan kriz neticesinde birlikten yardım almayı başarmıştır.

Şekil 15. AB' ye ve kurumlarına güveniyorum.

Fakat AB'nin Yunanistan'a ekonomik ve siyasi olarak katkılarına rağmen öğrencilerde birliğe karşı güvensizlik olduğu görülmektedir. Nitekim Şekil 15 "AB' ye ve kurumlarına güveniyorum" ifadesine öğrencilerin 42,5'i katılmış, %57,5'i ise katılmadığını belirtmiştir. Sonuçlardan öğrencilerin çoğunluğu AB'ye ve kurumlarına güven konusunda sorun yaşamakta olduğunu göstermektedir.

Şekil 16. AB'nin yeni üyeleri de birliğe katarak genişlemesinden yanayım.

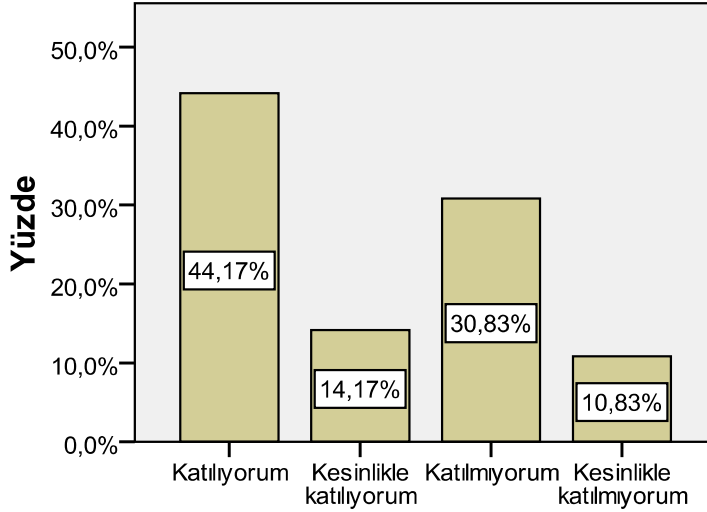

Şekil 16'da "AB'nin, yeni üyeleri de birliğe katarak genişlemesinden yanayım." ifadesinde sonuçlar birbirine yakındır. AB'nin genişleme siyasetinden yana olanlar 48,3'lük bir kısmı oluştururken, 51,7'lik kısım ise genişleme taraftarı değildir. AB'nin

Yunanistan'daki ekonomik krizden sonraki durumu yeni üyeleri bünyesine katmasının zor olduğu, bu durumun daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Türkiye'nin üyeliğini de tehlikeye soktuğu açıktır.

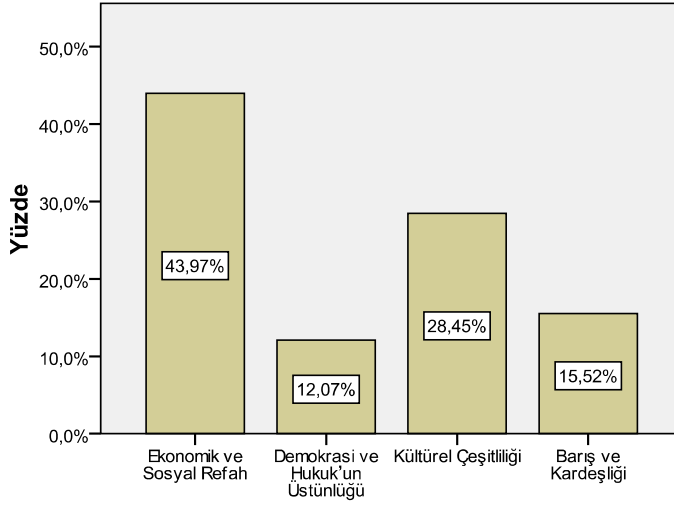
Şekil 17. Yunanistan AB'ye üye olması sayesinde kendisini güvende hissetmektedir.

Yunanistan 1981 yılında AB ye üye olmasından itibaren birlikten ekonomik ve siyasi kazançlar da elde etmiştir. İç politikada sağlam bir demokrasi kurulmuş. Dış politika da ise kendi politikalarını AB'yi arkasına alarak gerçekleştirmeye fırsatı yakalamıştır (Kırbaki, 2011). Nitekim Türkiye ile olan Kıbrıs ve Ege sorunlarına AB'yi de taraf yaparak istediği şekilde yönlendirmeyi başarmıştır. Kısacası Yunanistan AB'ye üyeliği sayesinde kendini güvende hissetmekte ve bu avantajını çok iyi kullanmaktadır.

Şekil 17'de "Yunanistan AB'ye üye olması sayesinde kendisini güvende hissetmektedir" ifadesine öğrenciler de destek vermiştir. Öğrencilerin %58,34'ü katılmış, %41,66'si ise katılmamıştır. Öğrencilerin çoğu AB sayesinde Yunanistan'ın kendini güvende hissettiğini doğrulamaktadır.

Şekil 18. AB sizin için ne ifade etmektedir?

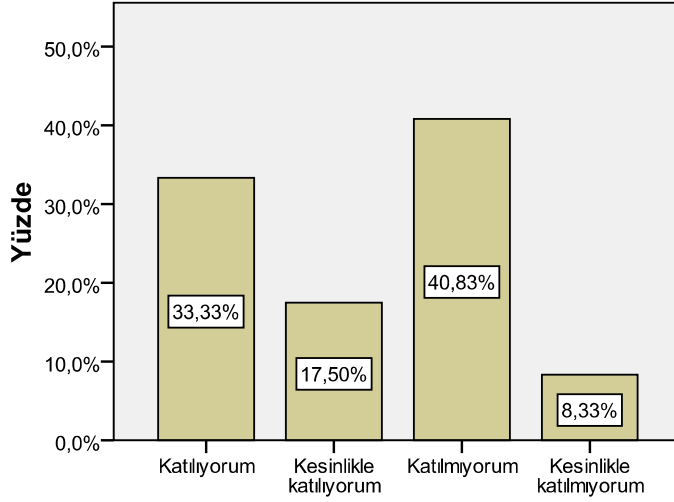

AB üyesi olan Yunanistan diğer AB ülkelerine nazaran AB'den ekonomik olarak en çok yardım alan ülkedir. Bu anlamda Şekil 31 de "AB sizin için ne ifade etmektedir." sorusuna verilen yanıtlar şaşırtıcı değildir. Öğrencilerin %43,97 si, AB'nin imajının "Ekonomik ve Sosyal Refah", %12,07'si "Demokrasi ve Hukuk'un Üstünlüğü", %28,45' i Kültürel Çeşitliliği, %15,52'si ise "Barış ve Kardeşliği" ifade ettiğini belirtmişlerdir.

4.2.1.5. Yunanistan'ın Türkiye'nin AB Üyeliğine Yönelik Algılamaları

Yunanistan, 1999 yılına kadar Türkiye'nin üyeliğini reddederek üyelik önündeki önemli engellerden biri olmuştur. 1999 yılındaki Helsinki zirvesinde ise bu veto siyasetinden vazgeçerek Türkiye'nin AB üyeliğinin destekçisi olmuştur. Öğrencilerin bu konudaki algısının ölçüldüğü Şekil 19'da "Türkiye'nin AB üyesi olabileceğini düşünmüyorum" ifadesine öğrencilerin %50,83 katılırken 49,17'si katılmamıştır. Sonuçlardan da anlaşıldığı gibi AB'nin genişlemesine sıcak bakmayan öğrenciler, Türkiye'nin AB üyeliği konusunda da olumsuz görüşe sahiplerdir.

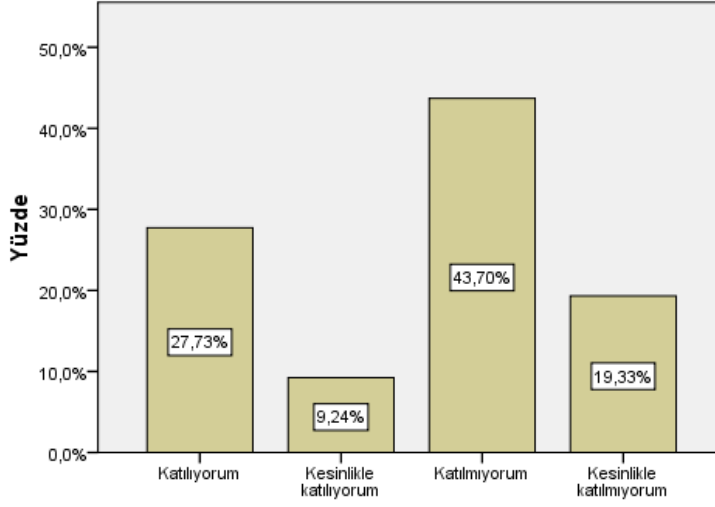
Şekil 19. Türkiye'nin AB üyesi olabileceğini düşünmüyorum.

Türkiye'nin 1959'da üyelik için başvurmasıyla başlayan AB süreci birçok engelle takılmıştır. Bir kısmına göre AB, Hıristiyan kulübü olduğu için Müslüman bir Türkiye'yi üyeliğe almakta çekinceli yaklaşmakta, bir kısmına göre nüfusunun fazla olmasından, bir kısmına göre ise Avrupa kurallarına uyum sağlamamasından kaynaklanmaktadır.

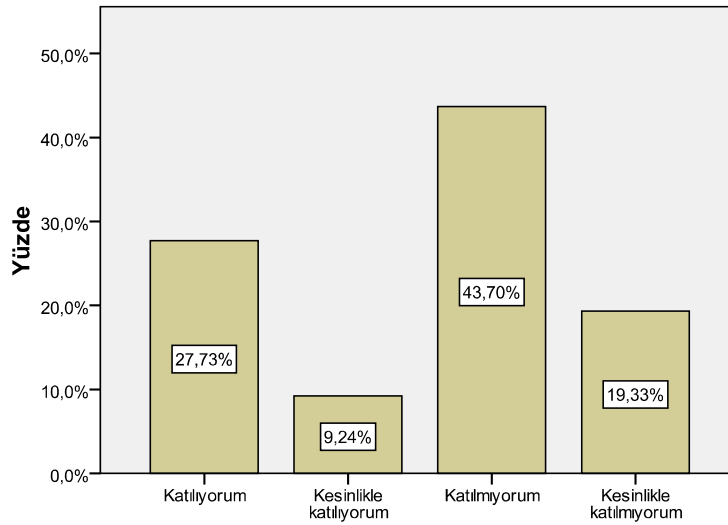
Yunanlı yazar Kotsiaros'a göre; AB vatandaşlarının çoğunluğunun aksine Yunan kamuoyu için dini kimlik ile ilgili argümanlar önemli bir rol oynamamaktadır. Yunanistan'ın dinin rolünün baskın olduğu muhafazakâr bir toplum olduğunu; fakat yine de Yunan kamuoyunun Türkiye'nin üyeliğine bakışı dini öğelerden kaynaklanmadığını belirtmektedir (Kotsiaros, 2009:75).

Şekil 20. AB'nin, Türkiye'nin üyeliğine çekinceli yaklaşmasının sebebi Müslüman olmasından kaynaklanmaktadır.

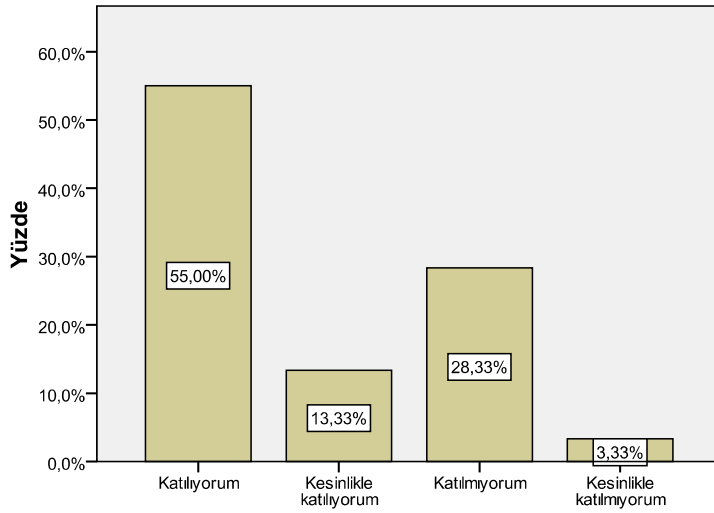
Yunanlı öğrencilerin bu konuda algısına baktığımızda ise teoriyle pratiğin uygunluğunu görmekteyiz. Şekil 20'de görüldüğü gibi, "AB'nin, Türkiye'nin üyeliğine çekinceli yaklaşmasının sebebi Müslüman olmasından kaynaklanmaktadır" ifadesine, %36,97'si katılıyorum, %63,03'ü ise katılmıyorum demiştir. Türkiye'nin AB üyeliğine engelin dini öğelerin olmadığı görüşü öğrencilerin yarısından fazlası tarafından paylaşılmıştır.

Şekil 21. AB'nin Türkiye üyeliğine çekinceli yaklaşmasının sebebi nüfusunun fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

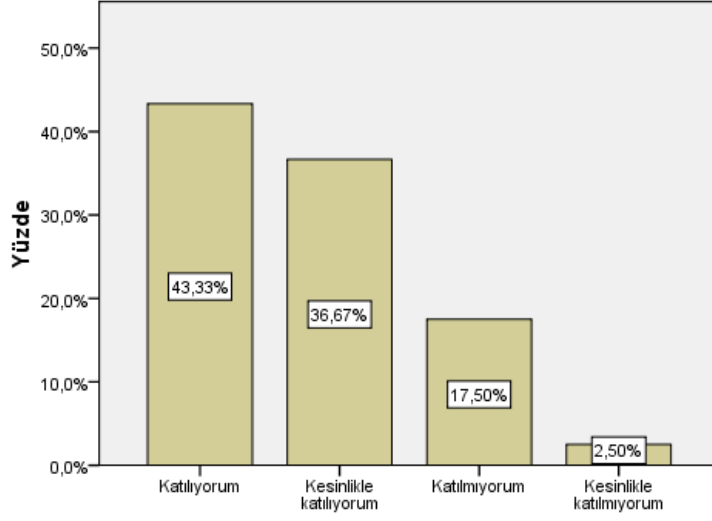
Şekil 21’de ise “AB’nin Türkiye üyeliğine çekinceli yaklaşmasının sebebi nüfusunun fazla olmasından kaynaklanmaktadır” ifadesine verilen sonuçlar ele alınmıştır. Buna göre katılanların oranı, 68,33, katılmayanların oranı ise %31,67’dir. Burada da hemen hemen bir önceki ifadeyle aynı sonuçlarla karşılaşılmış, öğrencilerin bazılarının iki ifadeyi de aynı yanıtlar verildiği görülmüştür. AB’nin Türkiye’nin üyeliğine çekinceli yaklaşma konusundaki algısı AB üyesi olan Yunanistan’daki öğrencilere de yansımış bu konuda öncelik sıkıntısı yaşanmıştır.

Şekil 21. AB’nin Türkiye üyeliğine çekinceli yaklaşmasının sebebi Avrupa kurallarına uyum sağlamadığından kaynaklanmaktadır.

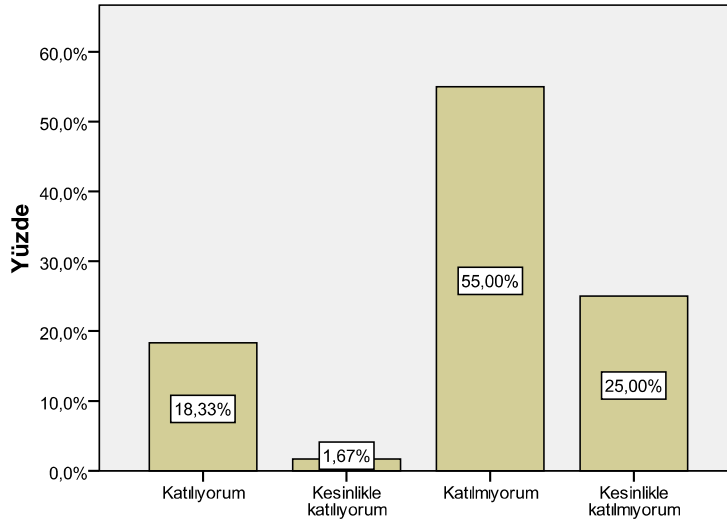
Türkiye’nin AB üyeliğe kabul edilmemesinin nedeninin anlaşılması için sunulan diğer bir ifade de, Şekil 22’de, “AB’nin Türkiye üyeliğine çekinceli yaklaşmasının sebebi Avrupa kurallarına uyum sağlamadığından kaynaklanmaktadır” ifadesidir. Buna göre %84,03’ü katılıyorum derken, %15,97’si katılmıyorum demiştir. Sonuçlara göre Türkiye’nin AB’ye girememesinin nedenlerinden biri olarak gösterilen Avrupa kurallarına uyum sağlamadığı düşüncesi Yunanlı öğrencilere göre nüfusunun çok olması ve Müslüman bir ülke olmasından daha büyük engel olarak görülmektedir.

Şekil 22. Türkiye'nin AB üyeliği Kıbrıs sorununun çözümüne bağlıdır.

Şekil 23'de Türkiye'nin AB üyeliği Kıbrıs sorununun çözümüne bağlıdır ifadesine %80 i katılmış, %20'si ise katılmadığını belirtmiştir. Sonuçlara göre yüksek oranda Türkiye Kıbrıs sorununu çözerse ancak AB'ye üye olabilir düşüncesi hakimdir.

Şekil 23. Yunanistan'daki ekonomik kriz, Türkiye'nin AB üyeliğini olumsuz yönde etkileyecektir.

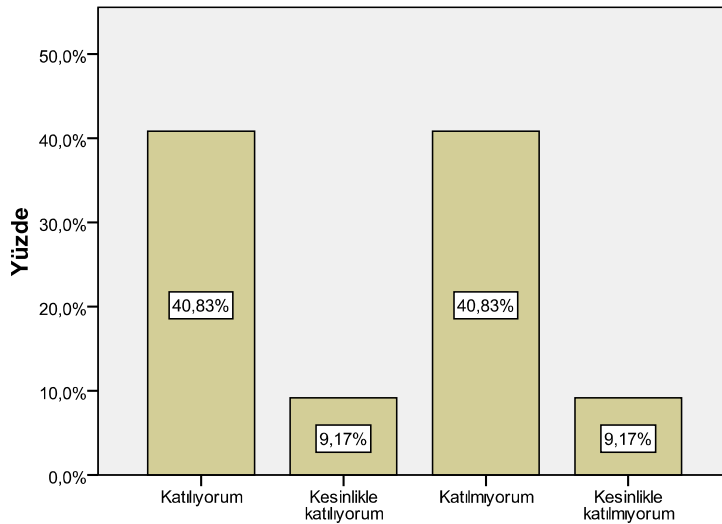

Yunanistan'da 2010 Şubat yılında görülen ve hala etkisini devam ettiren ekonomik kriz AB için endişe kaynağı olmuş, Euro'yu tehdit eder hale gelmiştir. Yunanistan'daki krizin Türkiye'ye etkisi ise Türk-Yunan ilişkilerinden ziyade Türkiye'nin AB ile ilişkilerini etkilemesi açısından önem arz etmiştir (Erdurmaz, 2010).

1999 Helsinki zirvesinde Yunanistan'ın vetosunu kaldırması ile AB üyeliği yolunda önemli bir aşama kaydeden Türkiye, Yunanistan'daki krizin etkisiyle, üyeliği yeniden tehlikeye girmiştir. Euro'nun tehdit altında olduğu bir dönemde Türkiye'nin AB üyeliğini öncelikleri arasına koymayacağı açıktır. Komşu da ki kriz son dönemde Türkiye'nin AB üyeliğini tehlikeye atan önemli etkenlerden biri olmuştur.

Bu anlamda anketten ortaya çıkan ilginç sonuçlardan biri de Şekil 24'te "Yunanistan'daki ekonomik kriz, Türkiye'nin AB üyeliğini olumsuz yönde etkileyecektir" ifadesine verilen yanıtlardır. Açıkça söylenmesi mümkün olan Yunanistan da ki krizin Türkiye'nin AB üyeliğine olumsuz etkisi anket sonuçlarına farklı yansımıştır. Katılanların oranı %20'lik bir kısmı oluştururken, %80'lik kısım katılmadığını belirtmiştir.

Şekil 24. AB, Türk-Yunan ilişkileri konusunda tarafsız davranmaktadır.

Türkiye, AB'ye başvurusunu Yunanistan'dan hemen sonra yapmış, Yunanistan'ın herhangi bir şekilde kendine karşı avantaj sağlayabilecek bir kuruma üyeliğinin kendisi için sıkıntı yaratabileceğini düşünmüştür. Nitekim Yunanistan bu avantajı AB'ye üye olarak yaratmıştır. Birçok konuda AB üzerinden Türkiye aleyhine kazanımlar elde etmiş, hatta Türkiye ile sorunlarında AB'yi de taraf olarak göstermeyi başarmıştır. Bu anlamda AB üyesi Yunanistan AB'ye üye olmaya çalışan Türkiye'ye karşı hep bir adım önde olmuştur.

Şekil 25’de AB’nin Türkiye-Yunanistan ilişkilerine tarafsız olup olmadığı sorgulanmış, sonuçlar ise ilginç bir biçimde eşit çıkmıştır. Öğrencilerin %50 si bu ifadeye katılırken %50’si katılmamıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türk-Yunan ilişkilerinin temeli uzun tarihi geçmişe dayanmaktadır. Yunanistan 1830'da büyük devletlerin yardımıyla kurulduktan sonra Osmanlı Devleti'ne karşı zaman zaman yayılmacı bir politika izleyerek büyük ülküsü olan Megali İdeayı gerçekleştirmeye çalışmıştır. Yunanistan'ın bu politikaları günümüze kadar süregelen Türkiye politikasının oluşmasında etkili olmuştur. Yunanistan özellikle dışarıdan tehdit algıladığı durumlarda Türkiye ile yakın ilişkiler kurmuş, herhangi bir tehdit olmadığı durumlarda ise Türkiye'ye karşı yayılmacı politikalar yürütmüştür. Özellikle 1930'lu yıllara gelindiğinde İtalya'nın Akdeniz'deki nüfus sahasını genişletmeye başlaması, Almanya'da Hitlerin faşist bir politika yürütmeye başlamaları ve Bulgaristan'ın revizyonist tutumu her iki ülkeyi birbirine yakınlığa sürükleyen temel unsur olmuştur. Uluslararası arena da yaşanan bu değişikliklerin farkında olan Atatürk ve Venizelos aralarındaki anlaşmazlıklara son vererek iki ülke arasındaki yakınlaşmanın temsilcisi olmuşlardır. Bu dönemde iki ülke arasında çeşitli antlaşmalar imzalanarak yakınlaşma, somut adımlara dönüştürülmüştür. Türkiye ve Yunanistan arasındaki bir diğer uzlaşma dönemi ise 1950'lerde yaşanmıştır. Bu dönemde Sovyet'lerin izlediği yayılmacı politika Batı ülkeleri arasında tedirginliğe yol açmış ve bu ortam Türkiye ve Yunanistan arasında tekrar bir yakınlaşmaya sebep olmuştur. 1955 sonrası ortak tehdit algılamasının ortadan kalkmasıyla karşılıklı ulusal çıkarları ön plana çıkmış ve iki ülke arasındaki ılımlı hava kalıcı olmayı başaramamıştır.

Türkiye ve Yunanistan arasında geçmişten bu yana hala varlığını sürdüren birçok sorundan bahsetmek mümkündür. Azınlıklar, Kıbrıs sorunu, Ege denizine ilişkin sorunlar: Karasuları, Kıta sahanlığı, Adaların silahsızlandırılması, FIR Hattı ve Yunanistan'ın terör örgütüne verdiği destek başlıca sorun alanlarıdır. Mevcut sorunların çoğu birbiriyle bağlantılıdır ve kalıcı bir çözüm, sorunların birlikte ele alınmasını gerektirmektedir.

Sorunlar arasında Kıbrıs adasının ayrı bir öneme sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. AB üyesi olan Yunanistan'ın birliği arkasına alıp Türkiye'ye kendi çıkarları doğrultusundaki çözümleri kabul ettirmeye çalışması sorunun çözümünü daha da zorlaştırmaktadır. BM, Kıbrıs konusunda 2004 yılında Annan Planı adıyla bir çözüm

önerisi sunmuştur. Adada yapılan referandumda çözüm önerisini Kıbrıs Rumları reddederken Kıbrıs Türkleri kabul etmiştir. Kıbrıs Türklerinin öneriyi kabul ederek adada çözümden yana olduğunu göstermiş; fakat hemen ardından 1 Mayıs 2004'te Kıbrıs Rum kesiminin AB'ye üye olması ile Kıbrıs, Yunanistan'ın yanında veto hakkına sahip olan bir diğer ülke olmuştur. Bu durum Türkiye'nin AB yolunda daha fazla tavize zorlanacağını işareti olmuştur.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki Azınlıklar sorunu bir diğer anlaşmazlık noktasını oluşturmaktadır. Yunanistan Batı Trakya Türk azınlığının varlığını ülkesel bütünlüğüne bir tehdit olarak algılamakta ve onları göçe zorlamaktadır. 1990'lardan itibaren Türkiye'nin uluslararası arenada etkin bir konuma yükselmesi Yunanistan'ın baskıcı politikalarını biraz olsun frenlemiştir.

Yunanistan, Ege Denizini kendi denizi olarak nitelendirmektedir. Bu anlamda Ege denizinde sadece Kıta sahanlığı sınırlandırması konusunu sorun olarak görmekte ve bu sorunu da ancak Uluslararası Adalet Divanında çözüme kavuşturulabileceğini düşünmektedir. Türkiye açısından ise Ege Denzinde Kıta sahanlığı yanında, Karasuları, Ege Adalarının silahlandırılması ve FIR hattı sorunları da mevcuttur. Türkiye, tüm bu sorunların paket halinde çözülmesini isterken Yunanistan ise sadece sorun olarak gördüğü kıta sahanlığı meselesini Uluslar arası Adalet divanına götürerek çözmek istemektedir. İki ülkenin karşılıklı çıkarlarının ters düşmesi Ege denizinde çözümü zorlaştırmaktadır.

Yunanistan kuruluşundan itibaren Türkiye'yi tehdit olarak algılamakta, adeta düşmanımın düşmanı benim dostumdur prensibiyle Türkiye karşıtı faaliyet gösteren terör örgütlerine destek vermektedir. Bu anlamda ilk olarak Ermeni Gizli Örgütü'ne destek vermiş, en son olarak ise PKK terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan'ı kendi Kenya büyükelçiliğinde saklaması olayı gerçekleşmiştir. Bu olay neticesinde Yunanistan uluslararası arenada tepki ile karşılanarak, Türkiye ile ilişkileri savaşın eşine gelmiştir.

Türk-Yunan ilişkileri ve mevcut sorunların çözümüne ilişkin çabalar, Yunanistan'ın 1981 yılında AB'ye üye olması ile farklı bir boyut kazanmıştır. Türkiye ve Yunanistan arasındaki uyuşmazlık konularına kalıcı bir çözümün bulunabilmesi için gerçekleştirilmeye çalışılan diyalog bir boyutuyla Türkiye'nin AB ile yürütmekte

olduğu tam üyelik görüşmelerine bağlı olarak etkilenmiştir. AB, Yunanistan'ın birliğe üyeliğine kadar Türk-Yunan ilişkilerinde taraf olmama yaklaşımını sergilemiştir. Ancak Yunanistan'ın 1981'de AB'ye üye olması ister istemez birliğin sergilemiş olduğu tarafsızlık politikasını sarsmıştır. Bunun sonucu olarak Yunanistan da birlik içinde söylemlerini ön plana çıkartan bir yaklaşım sergilemiştir. Ayrıca AB, uzunca bir süre Türkiye'nin birliğe üyelik taleplerine Yunanistan'ın veto tehdidini öne sürerek karşı çıkmıştır. Yunanistan'ı kendi Türkiye politikasının aracına dönüştürmüştür. Aynı şekilde Yunanistan'da Türkiye ile ilgili sorunlarda AB 'yi bir taraf haline getirerek AB'yi Türkiye ile ilişkilerinde bir araç olarak kullanmıştır.

1999 Helsinki Zirvesinde Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki vetosunu geri çekmesiyle Türkiye'nin adaylığı kesinleşmiş aynı zamanda da Ege ve Kıbrıs sorunlarının çözümü de bu süreç içerisinde alınmıştır. Türkiye ve Yunanistan ilişkileri Türkiye-AB ilişkilerinin bir parçası haline gelmiştir.

Türk-Yunan ilişkilerinde tüm sorunlara rağmen istisna da olsa belli dönemlerde uzlaşmanın sağlandığı görülmektedir. 1930'da başlatılan Venizelos-Atatürk dönemi, 1959 Karamanlis-Menderes uzlaşması ve A. Papandreu ile Özal arasında ki daha kısa süren Davos tecrübesi gösterilebilir. İki ülke arasında kalıcı uzlaşmanın sağlanamadığı bu yumuşama dönemlerinin aksine 1999'da iki ülke arasında meydana gelen depremlerle hız kazanan daha kalıcı bir uzlaşmanın yaşandığı döneme girilmiştir. Bu uzlaşmanın somut adımlara dönüşmesinde, 1996 yılında Kostas Simitis'in iktidara gelmesi ile Yunanistan'ın iç ve dış politikada kapsamlı bir değişim sürecine girmesinin önemi büyüktür. Simitis, Türkiye ile olan ilişkilerinde, milliyetçi söylemlerden uzak durarak iki ülke arasında barışçı diyalogun savunucusu olmuştur. Dışişleri bakanları İsmail Cem ve Yorgo Papandreu tarafından da desteklenen bu girişimler, 1999 yılında her iki ülke de meydana gelen depremler sonrasında halktan ve sivil toplum örgütlerinden güçlü desteğini alarak kalıcı olmuştur. 1999 sonunda Helsinki zirvesinde Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğindeki vetosunu geri çekmesiyle ilişkiler hızla gelişmeye başlamıştır.

Yunanistan'ın özellikle 1996 itibariyle değişen barış politikalarının birçok nedeni bulunmaktadır. Öncelikle AB'nin Doğu Avrupa ülkelerine yönelik başlatmış olduğu genişleme stratejisi çerçevesinde, birlik içinde oluşabilecek çevre ve merkez ülke

ayrımlarının oluşmasına neden olmuş. Bu ayırmda çevre ülkeler statüsüne girmek istemeyen Yunanistan endişeye kapılmıştır. 1981 yılında AB'ye üye olan Yunanistan şu an AB'nin üyelik için ileri sürdüğü kriterleri taşımaması, birlik fonlarından en çok faydalanan ülke olması ve komşuları ile sürekli olarak sorun yaşamakta olması ile AB içerisinde en çok tartışılan ülkelerden biri olmuştur. Bundan dolayı Yunanistan Batı Avrupalı gibi davranmak ve komşularıyla problemlerini halletmek zorunda kalarak, Türkiye ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır.

İkinci olarak; 1996 yılında iktidara gelen Kostas Simitis, Yunanistan'ın AB standartlarında bir ülke haline gelmesini istemiştir. Bu anlamda en büyük hedefi Avrupa Parası (Euro) uygulamasına geçmek olmuştur. Fakat Yunanistan Euro'ya geçmek için gerekli kriterleri taşımamaktaydı. Bunun önündeki en önemli engeli ise; Türkiye'den tehdit var gerekçesi ile bütçeden savunma harcamalarına büyük miktarlar ayırmasıydı. Savunma harcamalarında kısıntıya gidilmesi ve tehdit algılamalarının ortadan kaldırılması için Türkiye ile ilişkilerini geliştirmek zorunda kalmıştır.

Üçüncü olarak; 1999 yılının başlarında Yunanistan'ın Türkiye aleyhinde faaliyet gösteren terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın Yunanistan'ın Kenya büyükelçiliğinde yakalanmasının ardından uluslararası alanda imajı sarsılarak terörü destekleyen ülke konuma düşmüştür. Bu süreç sonunda bozulan ilişkiler iki ülke de 1999 Ağustos ve Eylül depremleri sırasında halkların birbirlerinin acılarını paylaşarak destek olmaları ile yeniden düzelmeye başlamıştır. Böylece Yunanistan, barış politikaları ile uluslararası arenada imajını düzeltecek ve AB'ye Türkiye ile ilişkilerini düzeltme taraftarı olduğu izlenimini verecektir.

Son olarak da Yunanistan'ın Türkiye ile arasındaki sorunlarda AB'yi taraf olarak gösterme politikası yer almaktadır. AB'nin Türkiye ve Yunanistan'a karşı yürütmüş olduğu eşit uzaklıkta durma politikası Yunanistan'ın birliğe üyeliği ile sarsılmıştır. Nitekim ilk olarak 1996 yılında Kardak krizi sırasında AB, Yunanistan'ı haklı gördüğünü ve Türkiye AB ilişkilerinin geliştirilmesinin Kardak anlaşmazlığını öncelikle Adalet divanına götürmesine bağlı olduğunu açıklamıştır. İkinci olarak ise Yunanistan Kıbrıs konusunda AB'yi arkasına almayı başarmış, Kıbrıs sorununun çözümü için Ankara üzerine baskıları arttırarak, Kıbrıs'ın birliğe üyeliği konusunda ısrarlı davranmıştır. Örneklerden de anlaşıldığı gibi AB, Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinde

eşit mesafede durmayarak tarafsızlığını bozmuştur. 1999 Helsinki zirvesinde Yunanistan, Türkiye'nin AB üyeliği önündeki engeli kaldırarak Türkiye ile sorunlarını AB sorunları haline getirmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin Avrupa ile yakınlaşmasının kendi çıkarları açısından daha faydalı olacağı sonucuna varmıştır. Yunanistan'ın Helsinki zirvesinde attığı geri adım aslında başarısı olarak da değerlendirilebilir. Çünkü zirve sonrasında Kıbrıs'ın AB'ye siyasi problemin çözülmesi ön koşulu olmaksızın girmesini sağlamış, iki komşu arasındaki her türlü ikili sorunun Uluslararası Adalet Divanı yoluyla çözümünü ön plana çıkarmıştır.

Kısacası 1999 Helsinki zirvesinde Yunanistan, Türkiye'nin AB üyeliği önündeki en büyük engel olmaktan çıkarken, Türkiye'nin AB ye girmesi önünde yeni engeller çıkartmıştır (Saraçlı, 2010).

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Yunanistan'ın 1996 sonrasında değişen Türkiye politikasının sadece depremlerden kaynaklanmadığı anlaşılmaktadır. Deprem sadece her iki ülkenin halklarının da uzlaşmayı desteklediğini göstermeye katkıda bulunarak liderlerin diyaloga yönelik hareket alanını genişletmiştir. 1999 sonrasında her ne kadar ilişkilerde kalıcı barış çabalarından söz edilse ve geleceğe yönelik ümitleri artsa da gerçekleştirilen diyalog ortamı iki ülke arasındaki sorunların çözümünde etkili olmamış, yumuşamanın ilişkilere etkisi sınırlı çerçevede gerçekleşmiştir. Yunanistan'ın yıllarca sürdürdüğü Türkiye'nin AB üyeliği konusunda siyasetini 1999 sonrasında değiştirmesi, iki ülke ilişkilerinde düşman algısından dost algısına geçişin mümkün olabileceği ve geleceğe yönelik beklentileri arttırması açısından önemli bir gelişme olmuştur. İlişkilerdeki gerginliğin azaltılması için iki ülke de karşılıklı olarak çıkarlarını uzlaştırmaya çalışmalı ve verecekleri ödünleri saptamalıdır. Türkiye ve Yunanistan'ın uzun tarihi geçmişi göz önüne alındığında sorunların kısa süre içerisinde çözülemeyeceği unutulmamalıdır.

Yunanistan-Türkiye ilişkileri ve Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine bakışının ölçülmesine yönelik alan araştırmasından elde edilen bulgular şu şekilde sıralanabilir:

- Öğrencilerin %73'ü silahlanmanın karşılıklı olarak azaltılmasına desteklemektedirler.

- Öğrencilerin %66'si 1999 da iki ülke de farklı zamanlarda meydana gelen depremleri, ilişkilerdeki yumuşamanın sebebi olarak görmektedir.
- Öğrencilerin %85'i Türkiye ile Yunanistan arasında ki vizelerin kaldırılmasına olumlu bulmaktadır.
- Öğrencilerin %66'sı Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı politikalarını başarılı bulmamaktadır.
- Öğrencilerden %71'i Türkiye'yi hala Yunanistan'ın yanında dost bir ülke olarak görmemektedir. Sonuçlardan anlaşıldığı üzere iki ülkede 1999 sonrası gözlenen olumlu havanın Yunan kamuoyunda derinleştiğini söylemek güçtür. Anket her ne kadar sınırlı bir alanda uygulanmış olsa da Türkiye'ye karşı devam eden güvensizlik ve önyargının tamamen ortadan kalkmadığı konusunda fikir vermektedir.
- Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin ilerleyen dönemlerde daha da gelişeceğine inanan öğrenciler %57'lik bir bölümü oluşturmaktadır.
- Öğrencilerin %88'i iki ülke arasındaki iletişimsizliğin güvensizliğe neden olduğunu ve mevcut sorunların da çözümünü zorlaştırdığını düşünmektedir.
- Öğrencilerin %80'i Türk-Yunan ilişkilerini etkileyen en önemli faktörün ortak tarihi geçmişin olduğunu düşünmektedir.
- Türk-Yunan ilişkilerinde üçüncü aktörlerin müdahalesi dikkate değer önem arz etmektedir. Nitekim öğrencilerin %66,67'si üçüncü aktörlerin ilişkileri etkileyen önemli bir faktör olduğunu doğrulamaktadır.
- Öğrencilerin %81'i Türkiye ve Yunanistan arasında ki en önemli sorunun Kıbrıs sorunu olduğunu düşünmektedir. İlişkilerde Kıbrıs sorununda meydana gelen her gelişmenin iki ülke arasında ki diğer sorunları da etkilediğini dikkate aldığımızda en temel sorunun Kıbrıs sorunu olduğunu söylemek hem Yunanistan'daki algı hem Türkiye de ki algı göz önünde bulundurulduğunda yanlış olmayacaktır.

- Yunanistan'daki öğrenciler “Azınlıklar Sorunu”nun Kıbrıs ve Ege sorunlarına kıyasla daha az önemli olduğunu düşünmektedirler. Öğrencilerin %80 i iki ülke ilişkilerinde azınlıklar sorununu önemli bir sorun olarak görmemektedir.
- Öğrencilerin %91,67'si sorunlara ilişkin çözüme girişimlerini yeterli bulmaktadır.
- Öğrencilerin %57,5'i AB' ye ve kurumlarına güvenmemektedir.
- Öğrencilerin %50,7'si AB'nin, yeni üyeleri de birliğe katarak genişlemesine sıcak bakmamaktadır.
- Öğrencilerin %58,34'ü Yunanistan'ın AB'ye üye olması sayesinde kendisini güvende hissettiğini düşünmektedir.
- Öğrencilerin %84'ü Türkiye'nin Avrupa kurallarına uyum sağlamadığından AB'ye üye olarak alınmadığını düşünmektedir. AB içinde tartışılan Türkiye'nin Müslüman ve nüfusunun çok olması gibi diğer nedenler ise daha az önemli görülmektedir.
- Öğrencilerin %80'i Yunanistan'daki ekonomik krizin Türkiye'yi olumsuz etkileyeceğini düşünmemektedir. Pratikte krizin diğer AB ülkelerini de olumsuz etkileyebileceği düşünüldüğünde böyle bir kriz ortamında AB'nin Türkiye'nin üyeliğini gündemde tutmayacağı da açıktır.
- Öğrencilerin %80'i Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin Kıbrıs sorununa bağlı olduğunu düşünmektedir. Türk-Yunan ilişkilerinde en önemli sorunun Kıbrıs sorunu olduğunu düşünen öğrenciler, Türkiye'nin AB üyeliğinin de bu sorunun çözümüyle gerçekleşebileceğini düşünmektedir.
- Öğrencilerin AB'nin ilişkilere yaklaşımı konusunda net bir sonuca ulaşamamış. Öğrencilerin %50'si ilişkilerde AB'nin tarafsız davrandığını, diğer %50'si ise tarafsız davranmadığını düşünmektedirler.

Yunanistan-Türkiye ilişkileri ve Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine bakışının ölçülmesine yönelik bu çalışmadan çıkarılan sonuçlar, her ne kadar 1999 yılında meydana gelen depremlerin katkısıyla halkın desteğini alan işbirliği ve diyalogu geliştirici yaklaşımlara rağmen iki ülke arasındaki güvensizliğin hala önemli bir faktör

olarak varlığını devam ettirdiğini göstermektedir. Nitekim 1999'dan itibaren ilişkilerde kat edilen gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin ancak sınırlı bir kısmı, %30 'u, Türkiye'yi dost ülke olarak görmektedir. Sonuçlar, iki ülke arasındaki sorunların kalıcı çözümü için karşılıklı güven temin edici adımların atılmasının önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

KAYNAKÇA

ACAR, C. İrfan (1993), *Dış Politika*, Ankara.

AKÇADAĞ, Emine (2009), "AB Müzakerelerinde Son Durum", *Bilgesam*, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=531:avrupa-birlii-tuerkiye-muezakere-suerecinde-son-durum&catid=70:abanalizler&Itemid=134, 12.12.2010.

AKGÜN, Gülcan, Sibel (2004), "Kıbrıs: Doğu Akdeniz'de Egemenlik Mücadelesi", Kemal İnat ve diğerleri, *Dünya Çatışma Bölgeleri*, Nobel Yayınları, I.Baskı, Nisan, Ankara

AKIN, Başak Karacan (2006), "Yunanistan'ın Kuruluşundan Günümüze Genel Dış Politikası", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AKLAR, Yılmaz (2003), "Türkiye'nin Milli Menfaatleri Önünde Bir Engel: Yunanistan Gerçeği, Sorun Alanları, Politikalar," *Stratejik Analiz*, ASAM Yayını, Ekim, Sayı 42, s.23-32.

AKSU, Fuat (2001), *Türk-Yunan İlişkileri, İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme*, Stratejik Araştırma ve Etütler Milli Komitesi (SAEMK) Yayınları, Ankara.

AKSU, Fuat (2003), "Türk-Yunan İlişkilerinde Güvenlik ve Güven Arttırma Çabaları, Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye", Derleyen: KARADELİ, Cem, Ayraç Yayınları, Ankara, ss.242-275.

AKSU, Fuat (2004), "Ege ve Kıbrıs Sorununun Çözümünde Avrupa Birliğinin Tutumu", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Sayı. 3, Şubat, ss.103-132.

AKSU, Fuat (2007), "Türkiye-Avrupa Birliği Tam Üyelik Müzakerelerinde Kıbrıs ve Ege Uyuşmazlıkları", Derleyen: EROL, Mehmet S. ve E. Efegil, *Türkiye-AB İlişkileri: Dış Politika ve İç Yapı Sorunsalları*, Alp Yayınları, Ankara, ss.25-59.

ALKAN, HALUK (2002), "Avrupa Birliği'ne Entegrasyon Sürecinde Yunanistan: Gerilimli Bir Dönüşüm Hikayesi", Derleyen: COŞKUN, Birgül Demirtaş,

Türkiye-Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Balkan Araştırmaları Dizisi, Ankara.

ALTAN, Mehmet (2003), *Kıbrıs Diye Bir Ada*, Gündem Yayınları, İstanbul.

ALTINBAŞ, Deniz (2010), Türkiye'nin AB ile Müzakere Sürecinde Geldiği Nokta, *Avrasya İnceleme Merkezi*, <http://www.avim.org.tr/degerlendirmetekli.php?makaleid=31>, 11.10.2010.

ANIL, Bihter (2010), "Türkiye-Almanya İlişkileri ve Türkiye'nin AB Üyelik Süreci", *Bilgesam*, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=885:almanya-tuerkiye-likileri-ve-tuerkiyenin-ab-ueyelik-suereci&catid=70:ab-analizler&Itemid=134 15.09.2010.

ARMAOĞLU, Fahir (1993), "20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980", Cilt-I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No:252, 9.Baskı, Ankara.

ARMAOĞLU, Fahir (1997), *19.Yüzyıl Siyasi Tarihi(1789-1914)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII.Dizi, Ankara.

ATİK, Dura ve Hayriye Atik (2003), *Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye*, Nobel Yayınları, 2. Baskı Ankara.

AVRUPA KOMİSYONU (2004), *Türkiye'nin AB'ye Katılımının Yaratacağı Etkiler*, Brüksel, <http://www.belgenet.com/arsiv/ab/rapor2004-03.html> 10.10.2010.

AYDOĞAN, Metin (2004), *AB'nin Neresindeyiz: Tanzimat'tan Gümrük Birliğine*, Umay Yayınları.

AYDOĞDU, Ahmet (2005), *Kıbrıs Sorunu Çözüm Arayışları: Annan Planı ve Referandum Süreci*, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti, I.Baskı, Ankara.

AYMAN, Gülden (1998) "Türk-Yunan İlişkilerinde Güç ve Tehdit", Derleyen: SÖNMEZOĞLU, Faruk, *Türk Dış Politikasının Analizi*, Der Yayınları, İstanbul, ss. 543-546.

AYMAN, S.Gülden (2001), "Neo-Realist Bir Perspektiften Soğuk Savaş Sonrası Yunan Dış Politikası: Güç Tehdit ve İttifaklar", *Stratejik Araştırma ve Etütler Milli*

- Komitesi(SAEMK)*, Araştırma Projeleri Dizisi 7, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- BAĞCI, Hüseyin (2001), *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Geliştirme Vakfı, Ankara.
- BANOĞLU, Niyazi Ahmet (1991), *Tarihte Girit ve Osmanlılar Dönemi*, Kastaş Yayınları, Tarihsel Araştırmalar Dizisi, I.Baskı, Temmuz, İstanbul.
- BAŞEREN, S., Hami ve Ali Kurumahmut (2003), *Ege'de Egemenliği Devredilmemiş Adalar*, Stratejik Araştırma ve Etütler Milli Komitesi, Ankara.
- BAYAR, Güzin ve Özgür Çalışkan (2007), "Türkiye-AB ilişkileri: Bir Oyun Kuramı Yaklaşımı", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Haziran.
- BAYDAROL, Can (1998), *Avrupa Birliği'nin Genişlemesi*, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Ankara.
- BİLGE, A. Suat (2000), *Büyük Düş: Türk-Yunan Siyasi İlişkileri*, 21.Yüzyıl Yayınları, "Bilim Araştırma Serisi No:2, I.Baskı, Ankara.
- BİLGİÇ, Bestami S. (2007), "Soğuk Savaş Sonrası Yunanistan", *Balkanlar El Kitabı*, Derleyenler: KARATAY, Osman ve Bilgehan A. Gökdağ, Karam ve Vadi Yayıncılık Ankara/Çorum.
- BİLGİÇ, Tolga ve Petros Karatzas (2004), *The Contraction in Greece-Turkey-EU Triangle: Rapprochements At The Edges*, Koç University International Relations Department, March.
- BİRAND, Mehmet Ali (2000), *Türkiye'nin Avrupa Macerası 1959-1999*, Doğan Kitapçılık, İstanbul.
- BİRAND, Mehmet Ali (2004), "Yunanistan'da Yeni Bir Dönem Açıldı", *Hürriyet*, <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=208173>, 01.01.2011.
- BLACK, Jochua (2001), "Greek Diplomacy and the Hunt for Abdullah Öcalan" Princeton University School of Public & International Affairs, <http://www.princeton.edu/research/cases/greekdiplomacy.pdf>, 10.05.2010.

- BÖLÜKBAŞI, Süha (2001), *Barışçı Çözumsuzlük Ankara'nın ABD ve BM ile Kıbrıs Macerası*, İmge Kitabevi, Ankara.
- CEM, İsmail (2004), “Türkiye Avrupa Avrasya Birinci Cilt: Strateji, Yunanistan, Kıbrıs”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları No: 68, I.Baskı, Haziran, İstanbul.
- CİHANGİR, Damla (2010), “Yunanistan-AB İlişkileri: Yunanistan AB'nin ‘Şımarık Çocuğu’ Olmaya Devam Mı? Ediyor?” *İktisadi Kalkınma Vakfı*, http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/13-yunanistan_simarik_cocuk-damla_cihangir-nisan_2010.pdf 07.10.2010.
- CLOGG, Richard (1997), *Modern Yunanistan Tarihi*, Çev., Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul.
- COŞKUN, B.Demirtaş (2002), “Türkiye-Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar”, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Balkan Araştırmaları Dizisi No:7, Ankara.
- COŞKUN, B. Demirtaş, (2004), *Değişen Dünya Dengelerinde Türk-Yunan İlişkileri*, Derleyen: İdris BAL, 21.Yüzyılda Türk Dış Politikası, Nobel Yayınları, Ankara.
- COŞKUN, Enis (2002), *Türkiye-Avrupa Bütünleşmesinin Yüzyıllık Seyir Defteri*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- ÇAKMAK, Zafer (2004), “*Megali İdea'nın Ortaya Çıkışı ve Yunanistan'ın Genişleme Siyaseti'ne Etkisi*”, IV. Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu, Tarihten Günümüze Dış Tehditler, Elazığ, ss.211–232.
- ÇALIŞ, H.Şaban (2004), *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, Kimlik Arayışı, Politik Aktörler ve Değişim*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- ÇAYHAN, Esra (2003), “Türkiye’de Siyasal Partiler ve Avrupa Birliği”, Derleyen: Beril Dedeoğlu, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, Boyut Kitapları, İstanbul.
- ÇEÇEN, Anıl (2005), *Kıbrıs Çıkmazı*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, Eylül, İstanbul.
- ÇINAR, Yusuf (2011), “AK Parti İktidarı ve Kıbrıs Sorunu”, *Tuiç Akademi*, <http://www.tuicakademi.org/index.php/yazarlar1/80-yusuf-cinar-tum-yazilari/751-ak-parti-iktidari-ve-kibris-sorunu>, 10.03.2011.

- ÇOLAK, Yılmaz (2010), “Kıbrıs Siyaseti ve Kıbrıs Sorunu”, *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, <http://www.sde.org.tr/tr/haberler/1045/kkctc-siyaseti-ve-kibris-sorunu-analizi.aspx>08.02.2011.
- ÇUKALAS, Konstantin (1969), *Yunanistan Dosyası*, Çev., Şeyla, Ant Yayıncılık, İstanbul.
- DARTAN, Muzaffer (2005), “AB Türkiye İlişkileri” Editör: Oğuz Kaymakçı, *AB Üzerine Notlar*, Nobel Yayınları.
- DAVUTOĞLU, Ahmet (2003), *Stratejik Derinlik, Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, Küre Yayınları, İstanbul.
- DİLAN, Hasan Berke (1998), *Türkiye'nin Dış Politikası 1923-1939*, Alfa yayınları, İstanbul.
- DOKUS, Thanos P and Panayotis j. Tsakonas (2003), “Greek Turkish Relations In The Post-Cold War Era”, Edit., Christos Kollias ve Gülay Günlük Şenesen, *Greece and Turkey in the 21st century : Conflict or Cooperation A Political Economy Perspective*, New York: Nova Press, 38-47.
- DURAN, Hasan (2008), “BM ve AB Çerçevesinde Kıbrıs Sorununa Güncel Bir Bakış”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 21, Ağustos, ss.19-140.
- ECONOMİST 350 (1999), The Ocalan Crisis, Issue 8107, Feb 18, <http://www.economist.com/node/186922> 11.10.2010.
- ERDURMAZ, Serdar (2010), “Yunanistan ve Türkiye: Silahlanma Yarışının Neresindedir?”, *Türksam*, <http://www.turksam.org/tr/a2027.html> 11.10.2010.
- FIRAT, M. Melek (1997), *1960-71 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- FIRAT, Melek(2002), “1980-1990 Yunanistan'la İlişkiler”, Editör: Baskın Oran, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt-II, II.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, ss.107-108.

- FULLER Graham and Ion O.LESSER (1993), “*Turkey’s New Geopolitics From The Balkans to Western China*”, Boulder: Westview Press,s.114.
- GÖNLÜBOL,Mehmet ve Cem Sarıbay (1990), *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası:1919 1938*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- GÖZEN, Ramazan (2006), “Türk Dış Politikasının Avrupa Birliği’ne Doğru Dönüşümü”,*Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 2, No: 6 ss.1-16.
- GRİGORİADİS, Ioannis N. (2003), “The Changing Role of the EU Factor in Greek-Turkish Relations, London School of Economics And Political Science Hellenic Observatory 1st PHD Symposium On Modern Greece”, http://www.lse.ac.uk/collections/hellenicObservatory//pdf/1st_Symposium/GrigoriadisIoannis.pdf, 19.06.2010.
- GÜLER, Ali (2005), *Sorun Olan Yunanlılar ve Rumlar*, Berikan Yayınları, Ankara.
- GÜNDÜZ, Aslan (1994), *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Teşkilatlar Hakkında Temel Metinler*, Beta Yayınları, Hukuk Dizisi No:208, Gözden Geçirilmiş İkinci, Baskı, Ekim, İstanbul.
- GÜREL, Şükrü Sina (1993), *Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821–1993)*, Ümit Yayıncılık, Eylül, Ankara.
- GÜRHAN, Fulya Ceren (2009), "Yunanistan Seçimlerindeki Propaganda Aracı: Türkiye", *Türksam*,<http://www.turksam.org/gencbakis/a1815.html> 01.01.2011.
- GÜVENÇ, Nazım (1984), *Kıbrıs Sorunu, Yunanistan ve Türkiye*, Çağdaş Politika Yayınları, I.Baskı, Şubat, İstanbul.
- HALE, William (2000), *Türk Dış Politikası 1774-2000*,Çev., Petek Demir, Mozaik Yayınevi, İstanbul.
- HALE, William (2002), *Turkish Foreign Policy 1774-2000*, Frank Cass Publishers, London.
- HALİS Aydıntaşbaş (2004), İki Ülke İlişkilerinde Stk’ların Yeri ve Türkiye Yunanistan Dostluk Derneği Der. Taciser Ulaş Belge, *Geleceğin Sesi, Türk-Yunan Yurttaş*

Diyaloğu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Yayın No:61, I.Baskı, Nisan, İstanbul.

HASGÜLER, Mehmet (2000), *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, İletişim Yayınları, İstanbul.

HATIPOĞLU, M. Murat (1985), "Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101.Yılı, 1821-1922", Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, No:85, Ankara.

HATIPOĞLU, M. Murat (2007), "Soğuk Savaş Yıllarında Yunanistan (1947-1991)", *Balkanlar El Kitabı*, Derleyen: Osman Karatay ve Bilgehan A. Gökdağ, Cilt 2., Karam ve Vadi Yayıncılık, Ankara/Çorum.

HATIPOĞLU, M. Murat (2001), "Yunanistan'ın Dış Politikası ve Balkanlar (1990-2000)", Der. Ömer E.Lütem ve Birgül Demirtaş Coşkun, *Balkan Diplomasisi*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Balkan Araştırmaları Dizisi, No:3. Ankara.

HEİL, Alan L. (2000), "Fallout from 'Earthquake Diplomacy' Leads to Unprecedented Thaw in Greek-Turkish Relations", *Washington Report on Middle East Affairs* 19, Issue 3, April. http://www.wrmea.com/archives/April_2000/0004031.html 09.09.2010.

HELLENIC REPUBLIC EMBASSY OF GREECE (2005), The course of Greece in the European Union, <http://www.greekembassy.org/embassy/content/en/Article.aspx?office=1&folder=39&article=50> 15.02.2011.

HERACLİDES, Alexis (2002), *Yunanistan ve Doğu'dan Gelen Tehlike Türkiye: Türk Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları*, İletişim Yayınları, İstanbul.

HERACLİDES, Aleksis (2002), "Yunan-Türk Yumuşaması (1999-...): Bir İlk İnceleme", Derleyen: Birgül Demirtaş Coşkun, *Türkiye-Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Balkan Araştırmaları Dizisi No:7, Ankara.

- HOWDEN, Daniel and Stephen Castle (2004), “Greece Admits Deficit Figures Were Fudged To Secure Euro Entry, Independent, Brussels, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/greece-admits-deficit-figures-were-fudged-to-secure-euro-entry-533389.html>, 12.12.2010.
- HUGGLER, Justin (1999), Greece Fed Weapons to Kurd Rebels, *The Independent*, 23 February.
- HÜRRİYET (2010),“Yunan Seçiminde İlk Kez Türkiye’nin Adı Yok”,<http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=-144409>, 09.09.2010.
- IFANTİS, Kostas (2002), “Yunan-Türk Yakınlaşmasının Yansımaları: Yunanistan’ın İlişkilendirme Stratejisinin Sistemsel Gereklilikleri”, Derleyen: Birgül Demirtaş Coşkun, *Türkiye-Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Balkan Araştırmaları Dizisi, No:7, Ankara.
- İŞIKLAR, Hakan Cem (2005), *Ege’de Casus Belli*, Ümit Yayıncılık, Ankara, Mayıs.
- KALELİOĞLU, Oğuz (2009), “ *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri ve Megali İdea*”, Bilgi Yayınevi.
- KARLUK, Rıdvan (2003), *AB ve Türkiye*, Beta Basım ve Yayıncılık, İstanbul.
- KARLUK, Rıdvan (1999), *Türkiye Ekonomisi*, Beta Yayınları, 6.Baskı, İstanbul.
- KARLUK, Rıdvan (2005), *Bölünmüş Kıbrıs’ın AB Üyeliği AB’yi böler mi?*, Beta Basım ve Yayıncılık İstanbul.
- KASIM, Kamer (2007), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemi Kıbrıs Sorunu”, *Akademik Bakış*, Cilt1 sayı 1, Kış, ss.57-72.
- KATSOUFROS, Theodoros (1989), “Ege Denizi’yle İlgili Türk Yunan Uyuşmazlıkları”, Derleyen: VANER, Semih, *Türk-Yunan uyuşmazlığı*, Metis Yayınları, İstanbul, ss.76-105.
- KEYMAN, Fuat (2005), *Değişen Dünya Dönüşen Türkiye*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- KILIÇ, Ramazan (2002), *Türkiye-AB İlişkileri ve Gümrük Birliği, Ekonomik Entegrasyon Teorisi Gümrük Birlikleri Teorisi*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- KIZILYÜREK, Niyazi (2005), *Doğmamış Bir Devletin Tarihi: Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- KİNZER, Stephen (2000), “As Relations Warm, Greece and Turkey Sign Series of Accords” *NewYork Times*, <http://www.nytimes.com/2000/01/21/world/as-relations-warm-greece-and-turkey-sign-series-of-accords.html> 09.10.2010.
- KİNZER, Stephen (2000), “Turkey Finds Quake Brings Improved Ties To Neighbors” *NewYork Times*, <http://www.nytimes.com/2000/01/30/world/turkey-finds-quake-brings-improved-ties-to-neighbors.html> 27.08.2010.
- KİNZER, Stephen (1999), “Turkey and Greece Trade Words Over Kurd” *NewYork Times*
<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9F06E4DB103DF930A15751C0A96F95820>
- KİRİŞÇİ, Kemal ve Ali Çarkoğlu (2004), “Sivil Toplum, Kamuoyu ve Dış Politika: Türk-Yunan İlişkileri”, Derleyen:BELGE,Tacışer, Ulaş, *Geleceğin Sesi: Türk-Yunan Yurttaş Diyalogu*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Yayın No:61, I.Baskı, Nisan.
- KΥΠΤΣΟΣ, Γιώργος(2009), Το τέλος των ψευδαισθήσεων, *CityPress*<http://www.citypress.gr/index.html?action=article&article=6830412.06>. 2010.
- KİTSİKİS, Dimitri (1974), *Yunan propagandası*, Çev.Hakkı Devrim, Kaynak kitapları, İstanbul.
- KOÇ, İlyas (2010), “Kırmızı Kitap Değişti Ama Milli Güvenlik Kitabındaki Tehditler Aynı”, *Zaman Gazetesi*
<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1072359&title=kirmizi-kitap-degisti-ama-mill%EE-guvenlik-kitabindaki-tehditler-ayni> 31.12.2010

- KOTSİAROS, Athanasios C. (2009) “Yunanistan, AB ülkelerinden Türkiye'nin Üyeliğine Bakış”, Hazırlayan: Sina Akşit, Özgehan Şenyuva ve Çiğdem Üstün, *Avrupa Çalışmaları Merkezi; Ortadoğu Teknik Üniversitesi Yayını*, www.ces.metu.edu.tr/docs/turkey_watch_tr.pdf 10.12.2010.
- KÖSE, Ertan (2005), *Yunanistan ve Bitmeyen Kin*, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, I.Baskı, Ekim, İstanbul.
- KRETSCHMER, Hansjörg (2006), Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, <http://www.avrupa.info.tr/Files/File/Publications2006/brochures/AccessionBooklet.pdf> 10.10.2010.
- KURUBAŞ, Erol (2002), “Türk-Yunan İlişkilerinde Neo Detant Dönemi ve İlişkilerin Geleceği”, Derleyen: COŞKUN, Birgül, Demirtaş, *Türkiye-Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Balkan Araştırmaları Dizisi No:7, Ankara.
- KUT, Şule (1998), “On Challenge, Threat And Violation In Turkish-Greek Relations”, *Turkish Review Of Balkan Studies*, Annual 1998-99, İstanbul.
- KUT, Şule (2004), “Türk Dış Politikasında Ege Sorunu”, Derleyen: SÖNMEZOĞLU, Faruk *Türk Dış Politikasının Analizi*, Der yayınları, 2004, ss. 507-525.
- KUTLAY, Mustafa (2009), “Kıbrıs Sorunu: Türkiye AB ilişkilerinde Gordion Düğümü mü?”, *Usak Stratejik Gündem*, <http://www.usakgundem.com/yazar/1308/kibris-sorunu-turkiye-ab-ilişkilerinde-gordion-düğümü-mü-.html> 06 Ekim 2010.
- LESSER, Ian, O., F. Stephen Larrabee (2003), *Türk Dış Politikası Belirsizlik Döneminde*, Çev. Mustafa Yıldırım, Ötüken Neşriyat
- LİNDSEY, James Ker (2000), “Greek Turkish Rapprochement : The Impact Of Disaster Diplomacy”, Winter xiv, London. <http://www.disasterdiplomacy.org/kerlindsay2000.pdf>
- LİVANELİ, Zülfü (2004), “Türk-Yunan Sivil Diyalogu Üzerine Düşünceler”, Derleyen: BELGE, Taciser, Ulaş, *Geleceğin Sesi, Türk-Yunan Yurttaş Diyalogu*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Yayın No:61, I.Baskı, Nisan, İstanbul.

- MANİSALI, Erol (1998), *Türkiye Avrupa İlişkileri*, Çağdaş Yayınları, İstanbul.
- MİLLAS, Herkül (1995), *Türk-Yunan İlişkilerine Bir Önsöz, Tencere Dibin Kara*, Kavram Yayınları, I.Basım, Aralık, İstanbul.
- MİLLAS, Herkül (2002), *Daha İyi Türk-Yunan İlişkileri İçin Yap-Yapma Kılavuzu*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, I.Baskı, Haziran, İstanbul.
- MİLLAS, Herkül (2004), “Türk-Yunan Muhabbetinin Esrarı”, Derleyen:BELGE, Taciser, Ulaş, *Geleceğin Sesi, Türk-Yunan Yurttaş Diyaloğu*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Yayın No:61, I.Baskı, İstanbul.
- MİLLİYET GAZETESİ (1999), “Yardım eli Uzandı”
http://gazetearsivimilliyet.com.tr/GununYayinlari/YbtbveF1BvIlqRhBw0ODuw_x3D_x3D_12.10.2010.
- MİLLİYET GAZETESİ (2008), “AKP Dış Politikası”,
http://blog.milliyet.com.tr/AKP_dis_politikasi/Blog/?BlogNo=121227
15.01.2011.
- MÜFTÜLER, Meltem, Baç, *Türkiye-AB: Soğuk Savaş Sonrası İlişkiler*, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2001
- NACHMANİ, Amikam (2002), “Komsu Batı’ya Ne Diyor? Türk-Yunan İlişkileri”, Derleyen:RUBİN, Barry ve Kemal Kirişçi, *Günümüzde Türkiye’nin Dış Politikası*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, I.Basım İstanbul.
- NEW YORK TIMES, “Turkey Finds Quake Brings Improved Ties To Neighbors”
<http://www.nytimes.com/2000/01/30/world/turkey-finds-quake-brings-improved-ties-to-neighbors.html> 12.10.2010.
- NEW YORK TIMES, “Greek Embassy in Nairobi Hands Rebel Kurd to Kenya, Report Says”
<http://www.nytimes.com/1999/02/16/world/greek-embassy-in-nairobi-hands-rebel-kurd-to-kenya-report-says.html> 12.12.2010.

- NTOKME, O. Kırılı, “Yunan Ekonomik Krizi Gölgesinde Türkiye Cumhuriyeti Başbakanının Yunanistan Ziyareti”, <http://www.abanaliz.com/haberdetay.asp?ID=204> 07.05.2010.
- OĞUZLU, H. Tarık (2004), “The Latest Turkish–Greek De´tente: Instrumentalist Play for EU Membership or Long-Term Institutional Cooperation?”, *Cambridge Review of International Affairs*, Volume 17, Number 2, July.
- ORAN, Baskın (1986), *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara.
- ORAN, Baskın (1991), *Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorun*, Bilgi Yayınevi, Güncelleştirilmiş II. Baskı, Ekim, Ankara s.135.
- ORAN, Baskın (1999), *Yunanistan’ın Lozan İhlalleri*, SAEMK Yayınları, Ankara.
- ORAN, Baskın (2001), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt II (1980-2001) , İletişim Yayınları, İstanbul.
- ORAN, Baskın (2002), “1990-2001 Küreselleşme Ekseninde Türkiye, Dönemin Bilançosu”, Editör:ORAN, Baskın, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt-II, İletişim Yayınları, II.Baskı, İstanbul.
- ORAN, Baskın (2004), “Türk Dış Politikası ve Batı Trakya”, Derleyen:SÖNMEZOĞLU, Faruk, *Türk Dış Politikasının Analizi*, Der Yayınları, Yayın No:137, Gözden Geçirilmiş III. Basım, İstanbul.
- ORTAYLI, İlber(1986), “Tanzimat Döneminde Yunanistan ve Osmanlı İmparatorluğu”, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri*, ATASE Yayınları, Ankara.
- ÖZKAN, Reşat (1996), *Dış Politika, Dış Kapının Dış Mandalı*, Çınar Yayınları, I.Baskı, Ekim, İstanbul.
- ÖZTÜRK, Duygu (2008), *Greek Policies Towards Turkey Within The EU Framework*, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PAZARCI, Hüseyin (1990), “Ege Denizindeki Türk-Yunan Sorunlarının Hukuki Yönü”, Der. Semih Vaner, *Türk-Yunan Uyuşmazlığı*, Metis Yayınları, I.Basım, Ocak. İstanbul.

- PAZARCI, Hüseyin (1992), *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü*, Turhan Kitabevi, II. Baskı. Ankara.
- RUBİN, Barry ve Kemal Kirişçi (2002) *Günümüzde Türkiye'nin Dış Politikası*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, I.Basım, İstanbul.
- SANDER, Oral (1993), *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü: Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme*, İmge Yayınevi, Ankara, Nisan
- SARAÇLI, Murat (2010),“Türkiye-AB ilişkilerinde Yunanistan Faktörü: Veto Tehdidinden Teşviğe Uzanan Süreç”, *Türkiye Günlüğü*, Güz, ss.45-70.
- SOYSAL, İsmail (1989), *Türkiye'nin Sosyal Araştırmaları*, TTK Yayınları, Ankara.
- SOMUNCU OĞLU, Sadi (2002), *Avrupa Birliği: Bitmeyen Yol*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- SÖNMEZOĞLU, Faruk (2000), *Türkiye-Yunanistan İlişkileri & Büyük Güçler, Ege ve Diğer Sorunlar*, Der Yayınları, İstanbul.
- SÖNMEZOĞLU, Faruk (2001), “Turco-Greek Discord: How to Analyze and What to Do,” *Turkish Review of Balkan Studies*, Annual, No: 6, s.145-151.
- SÖNMEZOĞLU, Faruk and S. Gülden Ayman (2003), “The Roots of Conflict and the Dynamics of Change in Turkish-Greek Relations”, Editörler: COLLİAS, Christos and Gülay G. Şenesen, *Greece and Turkey: In the 21st Century: Conflict and Cooperation*, New York: Nova Press, 38-47.
- SÖNMEZOĞLU, Faruk (2004), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Kıbrıs”, Derleyen: SÖNMEZOĞLU, Faruk, *Türk Dış Politikasının Analizi*, Yayın No:137, Der yayınları, İstanbul.
- STANLEY, Alessandra (1999), “Greek Pride Is Stung By Capture of Kurd.” *New York Times* <http://www.nytimes.com/1999/02/20/world/greek-pride-is-stung-by-capture-of-kurd.html> 08.12.2010.
- STAVRIANOS, L.S. (1963), *The Balkans Since 1453*, New York.
- ŞİMŞİR, Bilal N. (2003)“AB, AKP ve Kıbrıs,” Bilgi Yayınları, Ankara, 2003.

- TAYFUR, M. Fatih (1997), “Yunanistan ve İspanya’nın Avrupalılaşıma Serüveni ve Türkiye: İki Nikah, Bir Cenaze”, Editör: ERALP, Atilla, *Türkiye ve Avrupa*, Ankara, İmge Kitabevi, Ankara, s.194.
- TSİNİSİZELİS, Michael (?), Greece İn The European Union, A Political / Institutional Balance Sheet, University Of Athens, http://video.minpress.gr/wwwminpress/aboutgreece/aboutgreece_greece_eu.pdf 13.11.2010.
- TOLUNER, Sevin (2000), *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye’nin Bazı Dış Politika Sorunları*, Beta Yayınları, Yayın No: 1054, Hukuk Dizisi: 417, I.Baskı. İstanbul.
- TOPUR, Tuncer (2002), “Dünya ve Türkiye-AB-Kıbrıs Üçgeni”, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 384-385.
- TÜRKEŞ, Mustafa (1998), “Atatürk Döneminde Türkiye’nin Bölgesel Dış Politikaları (1923-1938): Uluslararası Konferans Atatürkçülük ve ModernTürkiye”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Yayın No: 582, (129-182), Ankara.
- TÜRKEŞ, Mustafa ve İlhan Uzgel (2002), *Türkiye’nin Komşuları*, İmge Yayınları, Ankara.
- ÜNAY, Bora (2008), “Türk-Yunan İlişkilerinde Temel Sorunlar ve 1999 Sonrası Yumuşama Dönemi”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- USLU, Nasuh (2004), “Kıbrıs Sorunu”, Editörler: BAL, İdris, *21.Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Nobel Yayınları, II. Baskı, Ocak, Ankara.
- UYAR, Süleyman (2000), “Ekonomik Bütünleşmeler ve Gümrük Birliği Teorisi”, <http://www.econturk.org/dtp13.html> 26.04.2011.
- UZUN, Hakan (2004), “1999-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri”, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, cilt 5, sayı.2.
- ÜLGER, İrfan Kaya, “Türkiye ve Yunanistan Arasında Temel Sorunlar”, “Editörler: ÜLGER, İrfan Kaya ve Ertan Efeğil, *AB Kıskacında Kıbrıs Meselesi*, Ahsen Yayıncılık Matbaacılık Ankara.

- ÜLGER, İrfan, Kaya (2003), *Avrupa Birliği'nin ABC'si*, Sinemiş Yayınları, Ankara.
- ÜNAL, Hasan (2003), Kıbrıs Sorunu: Annan Planı ve Muhtemel Senaryolar, *Stradigma*, sayı 3.
- VANER, Semih (1990), “Türkiye, Yunanistan ve Süper Güçler: Biri Diğere, Üçü Birine mi Karşı, Yoksa Herkes Kendisi için mi?” Derleyen: VANER, Semih, *Türk-Yunan Uyuşmazlığı*, Metis Yayınları, I.Basım, Ocak, İstanbul.
- VANER, Semih (1990), *Türk-Yunan Uyuşmazlığı*, Metis Yayınları, I.Basım, Ocak, İstanbul.
- VATANSEVER, Muzaffer (2010) Türk-Yunan İlişkilerinde Yeni Dönem: Başbakan Erdoğan'ın Yunanistan Ziyareti ve Tarihi Adımlar, <http://www.cnnturk.com/2010/dunya/05/15/erdogan.turkiye.tum.bolgelerde.onemli.bir.aktor/576363.0/index.html> 20.06.2010.
- VATANSEVER, Muzaffer (2010), “Türk-Yunan İlişkilerinde Davutoğlu Etkisi”, *Uluslar Arası Stratejik Araştırmalar Merkezi*, <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=1811> 09.09.2010.
- ΒΕΡΕΜΗΣ, Θάνας (2003), *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων: 1453-2003*, Αθήνα: (Γ' έκδοση) Σιδέρης.
- VOLKAN, Vamık (1999), *Kanbağı: Etnik Gururdan Etnik Teröre*, Çev. Banu Büyükkal, Bağlam Yayıncılık, I.Baskı, İstanbul.
- VOLKAN, Vamık (2008), *Kıbrıs: Savaş ve Uyum: Çatışan İki Etnik Grubun Psikanalitik Tarihi*, Everest yayınları.
- VOLKAN, Vamık and Norman Itzkowitz (2002), *Türkler ve Yunanlılar Çatışan Komşular*, Bağlam Yayıncılık, Balkan Araştırmaları Dizisi No:7, İstanbul.
- YAVUZ, Celalettin (2010), Türk-Yunan Stratejik İşbirliği Toplantısı: Dağ Fare Bile Doğurmadı, *Türksam*, <http://www.turksam.org/tr/a2032.html> 12.01.2011.
- YILMAZ, Mustafa (2008), Türkiye AB Yolunun Neresinde?, *Bilgesam*, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=93:tuerkiye-ab-yolunun-neresinde&catid=70:ab-analizler&Itemid=134 12.12.2010.

EKLER

EK 1: ANKET FORMU (Yunanca)

Αυτή η δημοσκόπηση πραγματοποιήθηκε (ετοιμάστηκε) για να βοηθήσει στην διατριβή με θέμα το πως βλέπει η Ελλάδα τη συμμετοχή της Τουρκίας μετά το 1999.

Αυτή η δημοσκόπηση ετοιμάστηκε για την μεταπτυχιακή διατριβή σχετικά με τις απόψεις των φοιτητών. Στις προτάσεις που διαβάζετε, σημειώστε όποια σας ταιριάζει. Οι απαντήσεις που θα δώσετε θα είναι πολύ χρήσιμες για τη διατριβή.

Οι απαντήσεις που θα δώσετε στην δημοσκόπηση αυτή, θα χρησιμοποιηθούν μόνο για επιστημονικό σκοπό.

Παρακαλούμε να απαντήσετε προσεκτικά έτσι ώστε να επιτευχθεί ένα καλό αποτέλεσμα. Η δημοσκόπηση περιέχει δύο ενότητες.

Σας ευχαριστώ για τη βοήθειά και τον πολύτιμο χρόνο που αφιερώσατε στη δημιουργία αυτής της διατριβής.

Seda ÇANKAYA

Φοιτήτρια στο Πανεπιστήμιο Sakarya στο μεταπτυχιακό

τμήμα Διεθνών Σχέσεων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

1. ΦΥΛΟ : Γυναίκα ( ) Άνδρας ( )
2. ΗΛΙΚΙΑ : 18-22 ( ) 22-26 ( ) 26-30 ( ) 30- ( )

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

1. Η Ελληνο-Τουρκική φιλία επηρεάζεται περισσότερο από την ιστορία του παρελθόντος.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
2. Στην Ελληνο-Τουρκική φιλία εξαιτίας των σημείων στα οποία υπάρχει ασυμφωνία, ασυνεννοησία και άλλα προβλήματα προξενείται κλίμα μη εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο κρατών.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
3. Η Ελληνο-Τουρκική φιλία επηρεάζεται περισσότερο από τα κράτη μέλη. (Π.χ. Η.Π.Α, Αγγλία, Γερμανία)
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
4. Η Ελληνο-Τουρκική φιλία επηρεάζεται περισσότερο από το κυπριακό ζήτημα.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
5. Στην Ελληνο-Τουρκική φιλία το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι οι μειονότητες των δυο λαών.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
6. Στην Ελληνο-Τουρκική φιλία το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι το Αιγαίο πέλαγος.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
7. Οι προσπάθειες που γίνονται για τη επίλυση των προβλημάτων δεν επαρκούν.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
8. Η Τουρκία έχει φιλική διάθεση προς την Ελλάδα.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
9. Η οικονομία του Ελληνικού Κράτους θα ανακάμψει μόνο μετά από πολλά χρόνια.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( )
Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
10. Η Ελλάδα να γυρίσει στο παλιό νόμισμα, την δραχμή.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
11. Υποστηρίζω τις διαδηλώσεις που γίνονται στην Ελλάδα εναντίον της οικονομικής κρίσης.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
12. Είναι θετικό το προφίλ της Ε.Ε.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
13. Η Ελλάδα νιώθει ασφαλής που είναι μέλος της Ε.Ε.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
14. Η οικονομική κρίση της Ελλάδας επηρεάζει αρνητικά την ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
15. Η Τουρκία δεν πρόκειται να γίνει μέλος της Ε.Ε.
Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα ( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )

- 16.** Η στάση της Ε.Ε. είναι επιφυλακτική προς την Τουρκία λόγω του ότι είναι μουσουλμανική χώρα.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 17.** Λόγω του πληθωρισμού της Τουρκίας η στάση της Ε.Ε. είναι επιφυλακτική προς την Τουρκία.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 18.** Η στάση της Ε.Ε. είναι επιφυλακτική λόγω του ότι η Τουρκία δεν μπορεί να προσαρμοστεί στις συνθήκες και τους όρους της Ε.Ε.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 19.** Η επίλυση του Κυπριακού ζητήματος συμβάλει στην ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 20.** Η στάση της Ε.Ε. είναι ουδέτερη στην Ελληνο-Τουρκική φιλία.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 21.** Οι σεισμοί που έχουν γίνει και στα δυο κράτη μετά το 1999 δημιούργησαν πιο φιλικό και θετικό κλίμα.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 22.** Πριν τους σεισμούς στα δύο κράτη υπήρχε διάθεση για καλύτερευση των σχέσεων και με τους σεισμούς ενδυναμώθηκε.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 23.** Η πολιτική στάση της Ελλάδας προς την Τουρκία είναι επιτυχημένη.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 24.** Είμαι ευχαριστημένος/η με την πολιτική του Γιώργου Παπανδρέου.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 25.** Η επίσκεψη του πρωθυπουργού, βουλευτών και επιχειρηματιών της Τουρκίας που πραγματοποιήθηκε είναι ένα θετικό βήμα για τις σχέσεις των δύο λαών.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 26.** Μεταξύ της Τουρκίας και της Ελλάδας η πρόταση για την κατάργηση των μισών, **ίδιας** είναι θετική.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 27.** Για να δημιουργηθεί εμπιστοσύνη στα δυο κράτη πρέπει να μειώσουμε τον οπλισμό.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 28.** Με το χρόνο οι σχέσεις των δυο λαών θα καλυτερεύσουν.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 29.** Έχω εμπιστοσύνη στην Ε.Ε. και στην οργάνωσή της.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 30.** Πιστεύω στην εξάπλωση της Ε.Ε. με την υποδοχή και άλλων κρατών στην ένωση.
 Συμφωνώ ( ) Συμφωνώ απόλυτα( ) Δεν συμφωνώ ( ) Δεν συμφωνώ καθόλου ( )
- 31.** Τι σημαίνει για εσάς η Ε.Ε.;
- Οικονομική και κοινωνική ισορροπία. ( ) Η δημοκρατία και το δίκιο είναι πρωτεύον. ( )
 Διαφορετικές κουλτούρες. ( ) Ειρήνη και αδελφικότητα. ( )

EK 2: ANKET FORMU (Türkçe)

Türk-Yunan İlişkileri ve 1999 Sonrası Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine bakışı konusunda ki tez çalışmasına kaynak olarak hazırlanmış anket çalışmasıdır.

Bu anket Türk-Yunan İlişkileri ve 1999 Sonrası Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine bakışı konulu yüksek lisans tezine ilişkin öğrenci görüşlerini ortaya koymak için hazırlanmıştır. Okuduğunuz ifadelerde size uygun olanları işaretleyerek belirtiniz. Bu ankete vereceğiniz cevaplar araştırmamızın verilerini oluşturmamız için çok önemlidir.

Ankette sorulara vereceğiniz yanıtlar bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacaktır. Araştırmamızın bilimsel nitelik taşıyabilmesi, vereceğiniz yanıtların sağlıklı olmasına bağlıdır. Bu yüzden anketi lütfen dikkatli doldurunuz.

Değerli zamanınızı ayırmak suretiyle araştırmama yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Seda ÇANKAYA

Sakarya Üniversitesi Uluslararası ilişkiler

Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Bölüm 1

1.Cinsiyet

2.Yaş

Bölüm 2

1.Türk-Yunan ilişkilerini etkileyen en önemli faktörlerden biri tarihi birikimdir.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum ( )

2. Türkiye ve Yunanistan arasındaki uyuşmazlık konuları üzerinde süren iletişimsizlik ve çözümsüzlük iki ülke arasında güvensizliğe neden olmaktadır

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum ( )

3. Türk-Yunan ilişkilerini etkileyen en önemli faktörlerden biri de üçüncü aktörlerdir.(AB, Amerika vb.)

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum ( )

4. Türk-Yunan ilişkilerindeki en önemli sorun Kıbrıs Sorunu'dur.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum ( )

5.Türk-Yunan ilişkilerindeki en önemli sorun Azınlıklar sorunudur.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum ( ) Katılmıyorum ( )Kesinlikle katılmıyorum ( )

6.Türk-Yunan ilişkilerinde en önemli sorun Ege denizine ilişkin sorunlardır.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

7.Sorunlara yönelik atılan adımları, çözüme girişimlerini yeterli buluyorum.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

8.Türkiye'yi Yunanistan'ın yanında dost ülke olarak görüyorum.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

9.Yunanistan, ekonomik krizden ancak uzun yıllar geçtikten sonra kurtulabilir.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

10.Yunanistan'ın, eski para birimi olan drahmiye dönmesini destekliyorum

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

11.Yunanistan da ekonomik krize tepki olarak gerçekleşen eylemleri destekliyorum.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

12.AB'nin imajını olumlu buluyorum.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

13.Yunanistan AB'ye üye olması sayesinde kendisini güvende hissetmektedir.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

14.Yunanistan'daki ekonomik kriz, Türkiye'nin AB üyeliğini olumsuz yönde etkileyecektir.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

15.Türkiye'nin AB üyesi olabileceğini düşünmüyorum.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

16. AB'nin, Türkiye'nin üyeliğine çekinceli yaklaşmasının sebebi Müslüman olmasından kaynaklanmaktadır.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

17. AB'nin Türkiye üyeliğine çekinceli yaklaşmasının sebebi nüfusunun fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

18.AB'nin Türkiye üyeliğine çekinceli yaklaşmasının sebebi Avrupa kurallarına uyum sağlamadığından kaynaklanmaktadır.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

19.Türkiye'nin AB üyeliği Kıbrıs sorununun çözümüne bağlıdır.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

20. AB, Türk-Yunan ilişkileri konusunda tarafsız davranmaktadır.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

21.1999 sonrasında Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan yumuşamanın nedeni, iki ülkede farklı zamanlarda meydana gelen depremlerdir

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

22.1999 sonrasında Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan yumuşamanın nedeni iki ülkede farklı zamanlarda meydana gelen depremler değil; depremler öncesinde de ilişkilerde yumuşamaya dair adımlar olmuştur.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

23. Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı politikaları başarılıdır.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

24. Başbakan Yorgo Papandreu'nun yaptığı çalışmalardan memnunum.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

25.Türkiye Başbakanı, bakanlar ve bir grup iş adamı tarafından geçtiğimiz günlerde gerçekleştirilen Atina ziyareti, ilişkiler için olumlu bir adımdır.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

26. Türkiye ile Yunanistan arasında vizelerin kaldırılmasına olumlu bakıyorum

Kesinlikle katılmıyorum( ) Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum ( ) Katılmıyorum ( )

27.İki ülke arasında karşılıklı güvenin sağlanması için silahlanmanın karşılıklı olarak azaltılmasını uygun buluyorum

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

28. Türk-Yunan ilişkilerinin önümüzdeki yıllarda daha da gelişeceğine inanıyorum.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

29. AB' ye ve kurumlarına güveniyorum.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

30. AB'nin, yeni üyeleri de birliğe katarak genişlemesinden yanayım.

Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum( ) Katılmıyorum ( ) Kesinlikle katılmıyorum( )

31. AB sizin için ne ifade etmektedir.

Ekonomik ve sosyal refah ( )

Demokrasi ve Hukuk'un üstünlüğü ( )

Kültürel çeşitliliği ( )

Barış ve kardeşliği ( )

ÖZGEÇMİŞ

Seda ÇANKAYA, 1 Aralık 1987 tarihinde İstanbul’da dünyaya geldi. İlkokulu İstanbul Şehit Öğretmen Mehmet Fidan ilköğretim okulunda (2000), liseyi İçerenköy Nuri Cingilloğlu Lisesi’nde (2004) bitirdi. 2004 yılında başladığı Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünden 2008 yılında mezun olarak lisans öğrenimini tamamladı. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslar arası İlişkiler bilim dalında yüksek lisans yapmaya hak kazandı. 2008-2009 eğitim döneminde yüksek lisans ders eğitimini tamamladı. 2009 yılında “1999 Sonrası Yunanistan’ın Türkiye’nin AB Üyeliğine Bakışı” başlıklı yüksek lisans teziyle ilgili uygulama çalışması yapmak üzere Erasmus Programıyla misafir öğrenci statüsünde Yunanistan’daki Thessaly Üniversitesi’ne gitti. Haziran 2010’da Türkiye’ye döndü.